OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A VILÁGJÁRÁS HŐSEI

UTAZÁS AZ ÚSZÓ JÉGEN

IRTA

FRIDTJOF NANSEN

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

UTAZÁSI KÖNYVEK

FRIDTJOF NANSEN

UTAZÁS AZ ÚSZÓ JÉGEN

FORDITOTTA

ZIGÁNY ÁRPÁD

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KÉPEKKEL ÉS TÉRKÉPPEL

II. KÖTET

UTAZÁSI KÖNYVEK KIADÓHIVATALA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

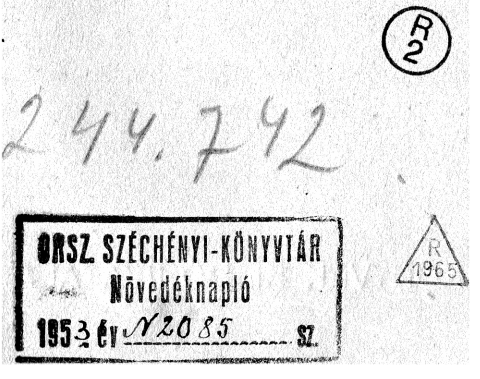

TIZEDIK FEJEZET.

Az 1895-iki új esztendő.

Január 2. — Amióta élek, nem emlékszem, hogy olyan különös hangulatok szálltak volna meg újév napján, mint aminők most hullámzanak lelkemben. És ez talán természetes is; mert soha életemben nem álltam még oly évnek a küszöbén, mint aminőnek a most következő ígérkezik. Voltak ugyan válságos éveim a multban is, de éreztem, hogy egyetlen egy se rejtett oly érdekes eseményeket a méhében, mint ez a mostani, mely valószínűleg egyike lesz életem legnevezetesebb éveinek, akár győzelemre visz, vagy vesztemet okozza. És mindenképen örültem ennek az új évnek, mely változást, fordulópontot jelentett a mostani életben. Úntam már az örökös egyhangúságot, a napok és hónapok szürke egyformaságát, mely lassanként elernyeszti a lélek erejét, megőrli az elszánt akaratot és végezetül is búskomorrá és életúnttá tesz.

Mert ebben a jégvilágban szinte észrevétlenül, nyom nélkül és jeltelenül jönnek-mennek a napok, hetek és hónapok; és, amikor semmiségbe tűnik egyik sivár év a másik után: nem tarthatjuk számon, mert nem tudjuk, hogy mit hozott az elmúlt év az emberiségnek, a civilizációnak, a társadalomnak, — mint ahogy arra se tudunk következtetni, hogy mit várhatunk a jövendő esztendőktől. A szigorú fegyházba, négy fal közé zárt rab, vagy a Csöndes-óceán puszta szigetére deportált bűnös nincs úgy elszigetelve a világtól, mint ahogy mi éltünk itt a „*Fram*"-on; mert rabságában mégis csak érintkezik olyanokkal, akik napjaik egy részét kint töltik a világ lüktető életében s mindig hoznak magukkal valamit, ami a társadalomra, a kint nyüzsgő emberiségre emlékeztet.

Ám ebben a néma világban, az örökös hó, a félesztendős éjszaka sötét birodalmában nem történt soha semmi és nem is hatolt el idáig semmi, ami csak sejtetni is engedte volna, hogy mi történik azokon a határokon túl, amelyeken innen meghalt minden élet. Birodalmak dőlhettek romba, irtózatos háborúk áraszthatták el vérrel a világot, nemzetek tűnhettek le a történelem színpadáról: — és mi nem tudtunk volna mind erről semmit. Nem hallatszott volna idáig a halált okádó ágyúk földet rázó dörgése s a hazájuk romjai alá temetkező népek jajgatása nem tudott volna eljutni hozzánk, még ha millió és millió torokból tört volna is elő. És, ha lángba borult volna a fél világ: még ennek a borzalmas katasztrófának a rémes világa se tudta volna földeríteni a mi örökös éjszakánkat, melyben csak a csillagok lámpái pislogtak le ránk mérhetetlen távolságokból, vagy az északi fény tündöklött rezgő ragyogással a hideg éjszakában.

És ebben a sötét, vigasztalan, fagyasztó éjszakában, mint valami mesebeli tündér elátkozott kastélya, feketén meredeztek a „*Fram*" éles körvonalai; hatalmas árbocai, mint óriási fölkiáltójelek, sötéten nyúltak föl a komor levegőben a csillagok felé, amint elveszetten, egymagában hevert a jégtorlódás tetején a halál végtelen birodalmában. Temetői csönd és némaság köröskörül: de az elátkozott vár belsejében, a „*Fram*" födélzete alatt, kényelmes és meleg tanyában él tizenhárom ember, akit nem tudott visszariasztani az örökös pusztaság réme, a halál birodalmának fagyasztó veszedelme, az örök hó és jég irtózatos telének sötét éjszakája. Odalent vígan pezseg az élet, a jókedv, a minden veszedelemmel dacoló férfias bátorság, míg a hajón kívül a halál angyala teregeti szét sötét palástját, lefojtva minden életet s félelmetes csöndet teremtve köröskörül, mindent elpusztító, gyilkos hatalmával. Csak néha töri meg a halotti csöndet az óriási jéghegyek rianása, mikor gigászi tömegekben torlódnak egymás fölé, — ahogy talán a mesebeli gigászok halmozták egymásra Ossa és Pelion hegyeit, hogy az égbe hágva rajtuk, megtámadják a görög isteneket.

Mint szilaj, rémes fenyegetés, hangzik föl néha a jégmezők rianása. Messze távolban, talán több száz mérföldnyire kezdődik, mint az égzengés. A képzelet riadtan figyel a természetfölötti hangokra, melyek mintha mérhetetlen ágyúkkal egymásra lövöldöző óriások csatájának hangjai lennének. Még a lábaink alatt megrengő jégmező is segíti az érzéki csalódás tévedését: — a tompa dörrenéseket apró lökések követik, mint ahogy a föld is megrendül a közeli ágyúzástól. És aztán ropogva, földet rázó dördülésekkel hömpölyög egyre közelebb a szörnyű rianás, hogy hallatára elszorul a szív és kishitű lesz a legbátrabb ember is: — az elemek egymásra zúdulása, mintha az ég és a föld csatája lenne, amelyben el kell pusztulnia mindennek, ami csak élni mer, vagy élőként betolakodott a halál birodalmába. Démoni erők viharos csatája ez, mely összeroppant mindent, ami körébe jut: — a sarkvilág óriásai bújtak elő rejtekeikből s úgy lehet, hogy nekünk is élet-halálharcra kell szállanunk velük . . .

Tegnap ismét megkezdődött a jégtorlódás, még pedig egész váratlanul. Lent ültem szobámban és olvasgattam, amikor hirtelen dübörgő hangokat hallottam a fejem fölött: — a jégtorlódás lökésétől megingott a hajó és kötélzetéről nagy tömegekben szakadt le a hó; ennek a zuhanását hallottam. Ugyanekkor a *„Fram"* oly hatalmas lökést kapott, hogy a láda, amelyen ültem, fölborúlt s én a földre estem. Mivel a lökések egyre hevesebben ismétlődtek s a dübörgés se szűnt meg, fölmentem a födélzetre. Távolból, mint harcoló hadseregek szakadatlan ágyúdörgése, hallatszott az egymásra torlódó jég zúgó morajlása és ez a félelmetes dörgés több óra hosszáig hangzott. Mintha csak a jégmezők újévi üdvözlete lett volna! . . .

És aztán, a következő napokon, újra megismétlődött ez a jégtorlódás, még pedig olyan arányokban, hogy mármár hajónk is komoly veszedelemben forgott. Legjobban aggasztott egy hatalmas jéghegy, mely nem messze volt tőlünk s a jég torlódása következtében egyre közeledett hozzánk, összezúzással fenyegetvén mindent, ami útjában áll. Annyira aggasztott a veszedelem mindnyájunkat, hogy

január 3-ikán délután már a legkomolyabban megteltünk minden előkészületet arra, hogy elhagyjuk hajónkat, ha a jégtorlódás összeroppantja. A szánkókat és kajakokat mind fölhordtuk a „*Fram*“ födélzetére, ahová szépen fölcsomagoltunk mindent, amit elvinni szándékoztunk, ha csakugyan ott kell hagynunk a hajót. Mindenekelőtt több láda kenyeret, vagy 200 liter petróleumot és néhány hordó húst, meg tömérdek konzervet készítettünk el a rögtöni szállításra, 20 láda kutyakenyeret pedig már ki is szállítottunk a hajóból a jégre.

Estére kelve, éppen mikor a vacsoránál ültünk, ismét hallottuk a jég roppanását, s a félelmetes recsegés-ropogás egyre közelebb jött. Kifordult szánkból a falat kenyér, amint lélekzetünket visszafojtva hallgatóztunk, — míg végre közvetlenül alattunk csendült meg a szörnyű zengés, amire mindnyájan szívszorongva rohantunk föl a födélzetre. Szerencsére a torlódó jég utat tört egy szomszédos csatornában, ahol toronymagasra nyomult föl, s letörve saját súlya alatt, földrengéshez hasonló robajjal omlott vissza. Elégedetten tértünk vissza vacsoránkhoz, melynek végeztével pipára gyújtottam és kedélyesen beszélgettem Sverdruppal; de alig ültünk együtt tíz percig, amikor a baljóslatú recsegés-ropogás ismét megújult, sőt egyre hevesebb és gyakoribb lett. Rohanó léptek zaja hallatszott fejünk fölött a födélzeten s nem sokkal aztán leszaladt hozzánk Nordahl, aki őrségen volt, jelentvén, hogy a jégtorlódás már a nyakunkon van s közvetlenül hajónk jobb oldalán tört ki, s nem lehet tudni, vajjon nem nyomja-e be a „Fram“ oldalát? Peder és én rögtön fölrohantunk s a többiek is nyomon követtek bennünket. Alig értünk föl, amikor Peder, aki megelőzött, már torkaszakadtából kiabált, hogy siessünk, mert baj van ...

— A kutyákat ki kell eresztenünk istállójukból, — ordította Peder, — mert a víz már fölbuggyant a jég fölé, s mindjárt elönti szegényeket!

A föltorlódó jég ereje csakugyan fölszorította a vizet a jégmezőre, úgy hogy a kutya-istállót már jóformán el is öntötte. Peder térdig járt a vízben és úgy lökte be az istálló ajtaját, mire a kutyák rögtön csaholva kirohantak. Most már,

hogy a derék állatok teljesen biztonságban voltak, egyedül a „*Fram*"-mal törődtem s körüljárván a hajót, gondosan megnéztem, nem történt-e valami baja. E vizsgálódásom közben észrevettem, hogy ott is megrepedt a jég, ahol a kutyakenyeres ládákat egymásra raktuk. Nehogy a sósvíz megrontsa az állatok eleségét, a ládákat is biztos helyre vittük, s aztán a magunk számára is lehordtunk a jégre több ládát, tele kenyérrel, csokoládé-liszttel, vajjal, leves-táblákkal és más egyéb élelmiszerrel, úgy hogy körülbelül 200 napra bőven el lettünk volna látva eleséggel. E lázas munka közben gyorsan telt az idő, úgy hogy éjfél már régen elmúlt, mire lefekhettünk.

Egy percig se hittem ugyan komolyan, hogy szükségünk lesz mindezekre az előkészületekre, de mégis kötelességemnek tartottam, hogy mindent megtegyek arra az eshetőségre, ha bekövetkeznék az a végzetes fordulat, mely hajónk elhagyására kényszerítene bennünket. Hogy pedig a többiek nyugodtan alhassanak és pihent erővel foghassanak a mentés munkálataihoz, ha ezekre mégis sor kerülne, külön éjjeli őrséget szerveztem, mely egymást kétóránként fölváltva ügyeljen minden gyanús eseményre. Meghagytam nekik azt is, hogy vigyázzanak a kutyákra s különösen tartsák szemmel a ládákat, hogy nem reped-e meg alattuk a jég s nem önti-e el őket a víz? És figyelmeztettem őket arra is, hogy: ha bármi történnék, amit gyanusnak vagy veszedelmesnek találnak, azonnal keltsenek föl mindnyájunkat, — s inkább zavarjanak bennünket esetleg ok nélkül, semmint nyugalmunkat kímélve, már csak a baj megtörténte után tegyenek jelentést; mert ez a kímélet mindnyájunkra végzetes lehet.

A jégtorlódásnak január 4-ikén folytatása volt. Csaknem egész nap föntvoltam a födélzeten és figyeltem a jéghegyet, amely bennünket veszélyeztetve, mindig közelebb és közelebb nyomult a „*Fram*"-hoz. Néha megállt és szünetet tartott, mintha kifáradt volna a közeledésben s ilyenkor szünetelt a jégtorlódás is; majd ismét recsegni-ropogni kezdett körülöttünk az egész jégmező, mintha a végítélet közelednék s a fatális jéghegy ismét fenyegetően megindult. Idő kérdése volt csupán, hogy mikor éri el hajónkat, s mivel kétséges volt, hogy

a „*Fram*" kibírja-e a jéghegy irtózatos nyomását vagy éppen rázuhanását, minden előkészületet megtettünk arra az esetre, ha csakugyan ott kellene hagynunk a hajót. És egész nap azzal vesződött a legénység, hogy zsákokba rakta a ruhákat, főzőedényeket s a többi szükséges holmit, hogy minden készen legyen, ha menekülésre kerül a sor.

Ha visszagondolok ezekre a válságos napokra, még ma is csodálkozom, hogy milyen lelki nyugalommal néztük a jövőt, amely pedig végzetes veszedelmekkel volt tele. Egy hajszálon függött az egész expedíció eredménye, sőt úgy szólván mindnyájunk sorsa is, mert ha a fenyegetően közeledő jéghegy rászakad a „*Fram*"-ra, igazán nem tudom, hogy szánokon elérhettük volna-e mindnyájan a lakott vidéket?... Az őrnek, aki kétórai fölváltással állandóan figyelte a jéghegyet, szigorúan megparancsoltam, hogy azonnal keltsen föl, mihelyt a jéghegy ismét megindul és felénk közeledik. Szerencsére a holdvilág fényesen sütött s így a szerencsétlenség. ha a nyakunkba zúdul is, legalább nem ér bennünket sötétben, ami igazán rettenetes lenne.

Január 5-ikén mindnyájan felöltözve aludtunk s a legszükségesebb holmik, gondosan becsomagolva, mindenkinek a kezeügyében voltak, hogy nyomban fölkaphassa és menekülhessen velük, ha a végső veszedelem csakugyan reánkszakad. Sőt néhányan már felkötötték a csomagokat a testükre is, hogy az első kiáltásra nyomban kiugorhassanak a jégre. Ami pedig egyéb elvinni való dolog volt — élelmiszer, ruházat, alvózsákok, stb., — az részben már biztos helyen volt a jégen, részben pedig teljesen készen állt a födélzeten, hogy bármely pillanatban elszállítsuk. Egész nap azzal a lázas készülődéssel és csomagolással telt el, mely a nagy költözködéseket megelőzi; de estére kelve aztán végre teljesen rendben voltunk mindennel, hogy a legrosszabb esetben megkockáztassuk a visszatérést a jégmezőn keresztül... És én, ámbár még mindig bíztam abban, hogy szerencsésen megússzuk ezt a katasztrófát: már annyira el voltam fásulva, hogy szinte a legrosszabb bizonyosságot, a lesujtó katasztrófát is elébe tettem ennek a kétséges és idegölő bizonytalanságnak.

Január 5-ikén, hajnali félhat órakor, a nyugtalanul eltöltött és félig átvirrasztott éjszaka után, Sverdrup azzal a hírrel vert föl álmomból, hogy a jéghegy már egészen elérte a hajót, amelyet erősen nyom és hogy a föltorlódott jég fölér a hajókorlátig. A jelentést jóformán még félálomban hallgattam végig, de a következő pillanatban ugyancsak kiment szememből az álom, mert odakint úgy zengett, recsegett-ropogott a jég, mintha a végítélet katasztrófája készülne ránkszakadni. Ész nélkül ugrottam föl s nyomban fölráztuk az egész legénységet, hogy vigyenek gyorsan a födélzetre mindent, amire csak szükségünk lehet, s aztán mindenki legyen a födélzeten, hogy a kellő pillanatban mindent kidobálhassunk a jégre. Ám a nagy nekikészülődésre ezúttal nem volt szükség; a jégtorlódás délig lassanként teljesen megszünt és estig aztán nyugtunk is volt tőle.

Este nyolc órakor azonban ismét elszabadultak láncaikról a démoni hatalmak s pihent erővel, félelmetesebben kezdtek dühöngeni, mint valaha. Aggódva rohantam föl a födélzetre, ahová nagy tömegekben hullott a hó és a jégtörmelék. Peder, aki szintén velem jött, fölkapott egy ásót és lapátolni kezdte a havat és jeget. Először magam is segítettem neki, a többi legénységgel együtt, de csakhamar átláttam, hogy az elemek borzasztó hatalmával szemben szalmaszálhoz hasonló nevetséges fegyver az ásó és a csákány. Abba hagyattam tehát a meddő munkát s kiadtam a legénységnek a parancsot, hogy inkább hordjanak ki mindent a jégre, mert itt már úgyis hiábavaló minden reménység. Szavaimat azonban túlharsogta a jégtorlódás mennydörgése, mely fülsiketítő zengéssel indult meg újra.

— Még utóbb ásóstól együtt elvisz az ördög! — tört ki Pederből az elkeseredés, de rögtön aztán, mintha elment volna az esze, oly éktelen kacagásra fakadt, hogy szinte megdöbbentem: nem őrült-e meg?...

A jégtorlódás már elérte a *„Fram"*-ot és ott tombolt a korlátjai előtt. Amint láttam, hogy a hó és jég egyre nagyobb tömegekben omlik a födélzetre, leszaladtam a hajófenékbe, hogy mindenki hozza magával az alvózsákját s egyéb, leg-

szükségesebb holmiját. Aztán megint fölsiettem a födélzetre és kiszabadítottam a kutyákat, mert az a veszedelem fenyegette a derék állatokat, hogy agyonnyomja a jég. Eközben embereim megkezdték a zsákok fölhordását a födélzetre; nem volt szükség rá, hogy siettessem őket: — gondoskodott erről a jég, mely elemi erővel tombolt körülöttünk s oly félelmetesen nyomta, szorította a hajó oldalait, hogy azt hittem: — most már mindennek vége és a „*Fram*" örökre elveszett. S ahogy ez a gondolat úrrá lett rajtam, úgy elfacsarodott a szívem, mintha tulajdon fiam halálos betegségét látnám és nem tudnék segíteni rajta!

A sötétségben iszonyú volt a zűrzavar; a legénység fejetlenül lótott-futott a födélzeten, s a bajt még tetézte az is, hogy a födélzetmester sietségében elfelejtette olajjal megtölteni a lámpákat és ezek kialudtak. Láttam, hogy itt már minden erőlködés hiábavaló s legfőbb ideje, hogy a hajóról meneküljünk. Nekem azonban még egyszer le kellett mennem szobámba, hogy csizmát húzzak, mert csak vastag harisnyában szaladtam föl a födélzetre. Lesiettem tehát s gyorsan fölrántottam finn cipőimet, melyek föl voltak akasztva száradni... Ám ezeket a szörnyű perceket sohase felejtem el! A jégtorlódás éppen akkor dühöngött legjobban, mikor a szobámba leértem. Mintha a sarki jég démonjai meg akartak volna büntetni ezért a vakmerőségemért, bőszült erővel feküdt neki a rianás a „*Fram*" oldalainak s a hajógerendák úgy recsegtek-ropogtak fejem fölött, mintha minden percben rám akartak volna szakadni.

Amily gyorsan csak lehetett, ismét fölszaladtam a födélzetre, ahol ezalatt lázasan folyt a mentés munkája. Úgy szólván mindent, aminek értéke volt s aminek hasznát vehettük, fölhordtunk már a födélzetre, ahonnan most mindent lehánytunk a jégre. S amikor már semmink se volt a hajón, még egy utolsó, fájdalmas pillantással elbúcsúztunk tőle s kezdtük a holmikat tovább cipelni a jégen. Ez pedig, mintha titkos erők parancsolnának neki, egyre ingott, reszketett lábaink alatt, mintha minden pillanatban el akarna nyelni, s közben úgy döngött, zengett, ropogott, hogy nemcsak egymás beszéd-

jét, hanem még tulajdon szavunkat se hallottuk. Mindamellett nem történt semmi nagyobb baj, mert valamennyien hidegvérrel dolgoztunk, — hiszen az életünkről volt szó! — úgy hogy rövid idő alatt minden holmink, és magunk is, teljes biztonságban voltunk. És csodálatos: — jóformán még ki se fújtuk magunkat az óriási erőfeszítés után, úgy szólván még annyi időnk se volt, hogy letöröljük homlokunkról a verejtéket, mikor a jég torlódása már megszűnt s körös-körül oly csöndes lett ismét a jégmező, mint a sír! . . .

Az egész eset, a jégtorlódás veszedelme, hihetetlenül izgató volt s mindnyájunkat lelkünk mélyéig megrendített, némelyikünk valósággal elvesztette lélekjelenlétét s megzavart öntudatában szinte őrült módjára viselkedett. Kormányosunk például, aki már a lámpákat is elfelejtette megtölteni olajjal a nagy izgalomban, először egy nagy ruhazsákot cipelt s alig birta vonszolni nehéz terhét a födélzeten; majd, mintha váratlanul ihlet szállta volna meg, lóhalálban rohant le a legénység szobájába, ahonnan csakhamar ismét feljött s vagy féltucat söröspoharat hozott kezében; és aztán, zsinegre fűzvén ezeket a söröspoharakat, néhány késsel s más egyéb holmival a derekára kötötte, úgy hogy amint ide s tova lótott-futott a födélzeten, már messziről hallottuk a csörgést, mintha csak valami délamerikai öszvér-karaván vezérbarma lett volna! . . . És, amikor vége lett a veszedelemnek: mégis ő volt a legnagyobb hős, aki egy pillanatra se vesztette el a fejét, s még — a söröskancsók megmentéséről is gondoskodott!

A legénység pompásan mulatott ezen az epizódon, s ahogy ugratták a kormányost, önkénytelenül elcsodálkoztam szerencsés kedélyükön, melynek gondtalan rugalmassága megkapott. Íme, alig néhány órával ezelőtt mindnyájan halálos veszedelemben forogtunk: s ezek a derék fiúk, mintha semmi se történt volna: éppoly vídáman vacsoráztak, szívták pipájukat és élvezték az életet, mintha valamelyik svéd kikötő csapszékében tartanának áldomást egy hosszú tengeri út fáradalmai után, — pedig hát puszta jégmezőn tanyáztunk, a szabad ég alatt, csikorgó hidegben, több száz mérföldnyire a lakott partvidéktől, s a rettentő ellenség még hajónkról,

utolsó menedékünkből is kiűzött bennünket! Még ma se tudnám eldönteni, hogy ez a gondtalan vídámság a semmitől nem rettegő bátor lélek nyugalma volt-e, vagy pedig a sok nélkülözésbe beletörődött s mindenre elszánt kedély lemondó fásultsága, mely a jövővel már törődni se mer vagy akar és csak a jelent óhajtja minél nyugodtabban és gondtalanabbúl élvezni?...

Szerencsére, a megpróbáltatásoknak, legalább egy időre, vége szakadt s úgy látszott, hogy a *„Fram"* sorsa miatt nem kell többet aggódnunk. Másnap ugyanis a jég lassan fölemelte a hajót, úgy hogy a közvetlen veszély, Istennek hála, megint elmúlt. Most már, legalább a valószínűség szerint, a jövőben se igen kellett a jégtorlódás megsemmisítő hatalmától tartanunk, mert a *„Fram"*-ot a jégtörmelék valósággal kiemelte a jégmező fölé, mint ahogy a régi várkastélyok is mindig valami magaslaton álltak a sík lapály fölött. És amikor azt mondom, hogy „jégtörmelék": — ezt a szót kolosszális arányban gondolom, mint olyan „törmelék"-et, amely több száz méter magas jéghegyekből töredezett le a roppant tömegek egymásra zúdulásának rohamában, s e törmelékek mindegyike sokkal nagyobb volt egymagában is, mint a *„Fram"*, úgy hogy hajónk nyugodtan pihent azon a kis platón, melyet több ilyen törmeléknek egymáshoz támasztódása alkotott.

Most már, hogy a jégtorlódás teljesen elcsöndesedett, illetőleg tovább húzódott északnyugat felé, nem volt rá semmi okunk, hogy továbbra is a jégmezőn tanyázzunk; a legközelebbi napok teendője tehát első sorban az volt, hogy holminkat visszahordjuk a jégről a hajóra, és hogy a födélzetről eltakarítsuk a rája hullott havat és jeget. E munkánk közben, természetesen, ki nem fogytunk a *„Fram"* dícséretéből s ezt a magasztalást valóban meg is érdemelte a derék hajó. Egészen bizonyos, hogy semmi más, rendes konstrukciójú hajó nem bírta volna ki a jégtorlódás irtózatos szorítását, még ha százszor acélból építették volna is minden bordáját; egyedül a *„Fram"* volt képes — nem: kiállani ezt a szorítást, hanem kibújni, kisíklani a rázúduló jégtömegek halálos öleléséből: erre pedig egyenesen és kizárólag az a sajátos konstrukciója

képesítette, amelyet, mikor bemutattam, laikusok és szakértők egyaránt bizalmatlan fejcsóválással fogadtak. Ám a gyakorlat fényesen igazolta föltevéseimet és számításaimat; de én nem vagyok erre büszke, csak annak örülök, hogy előrelátásom és elméletem tömérdek szenvedéstől mentett meg mindnyájunkat.

Ámbár most, utólag, büszkeséggel vegyes diadalt érzek, ha visszagondolok az elmúlt hétre, mely alatt a *„Fram"* gigászi küzdelmét megvívta; olyan volt ez a küzdelem, mint egy mesebeli álom: mint mikor a törpék egy óriással kelnek harcra s ebben a harcban a törpék cselhez folyamodnak s így szabadulnak ki az óriás karmaiból. És ebben a mesében annyi az igazság!... A *„Fram"* volt az a hajó, melyet a törpék, előszedvén minden furfangjukat és ravaszságukat, fölépítettek, hogy megostromolják és meghódítsák vele az óriás birodalmát. Ezen a dióhéjon vágtak neki a törpék az óriás végtelen birodalmának s éjjel-nappal lankadatlanul küzdvé törtek előre, mialatt az óriás csak nagynéha fordult egyet, lomhán megfenyegetve a vakmerőket. De minden ilyen nyujtózkodása, tiltakozó szavának fölemelése oly végzetes és félelmetes, hogy a dióhéj mindannyiszor a szétzuzatás, a megsemmisülés veszedelmében forog. Ám a törpék oly ügyesen építették hajójukat, hogy a dióhéj mindannyiszor elkerüli az óriás sujtó karját, kicsúszik a halálos szorításból és felkúszik a jéghegyek tetejére; a küzdelem aztán tovább folyik: de a törpék ideiglenes győzelme ellenére is még mindig kétséges, hogy végeredményben kié lesz a győzelem?

Valahányszor láttam és megfigyeltem a körülöttem mozgó hatalmas jéghegyeket, mindig eszembe jutottak a gigászok harcairól szóló mesék és legendák; így halmozhatott hegyet hegyre a százkarú Briaraeus, így rakhatták Ossát a Pélionra az Olympus ellen föllázadt titánok, mikor Jupitert megostromolták: — ilyen lehetett az a természetfölötti harc, melyben a hegyek mennydörögve dőlnek össze, s darabjaik, omladékaik mint hatalmas sziklatömbök szóródnak szerteszét... És ha ilyenkor rátévedt tekintetem azokra a kis, hangyaként mozgó, sürgő-forgó alakokra, akik csákánnyal és

ásóval estek neki a roppant jéghegyeknek, hogy egy-egy kis darabját lefaragják, — akkor az embereim még a törpéknél, sőt még a hangyáknál is kisebbeknek látszottak. A hasonlat pedig találó minden részletében; mert ahogy a hangyák, mindegyik csak egy-egy homokszemmel járulván a közös munkához, fölépítik a maguk arányaihoz mérten gigászi hangyabolyt: — éppen úgy hódítottuk meg mi is lépésről lépésre annak a nagy halálbirodalomnak a területét, mely eddig zárva volt az emberiség előtt.

Visszahurcolkodtunk tehát a hajóra, ahol most már nem kellett semmi veszedelemtől tartanunk; mintha a mult éjszakai rettenetes jégtorlódásban kitombolta volna magát a sarkvidék démona, ez után már, ha volt is néha egy-egy rianás, katasztrófától egyáltalában nem kellett többé tartanunk. Sőt, amikor ismét véglegesen berendezkedve a hajón, Sverdruppal kimentem a jégre sétálni, az újabb torlódásnak sehol se láttam a nyomait, — sőt a jégmező egész fölülete épp oly síma és egyenletes volt, mint azelőtt. Most már azt is tisztán megállapíthattuk, hogy a rettenetes torlódás keletről nyugat felé vonult és csak egy keskeny szalagra szoritkozott: — de a *„Fram"* éppen ennek a szalagnak a kellős közepén állott, s ezért fenyegette a végpusztulás. De a tűzpróbát fényesen megállta: — még csak egyetlen bordája se roppant meg!

Január ius 8-ikán néha-néha őrölt még a jég s minduntalan meg-megroppant a *„Fram"* körül; azt hiszem, hogy az egyensúly miatt sülyedt s ez a megereszkedés rázkódtatta meg. Mialatt Mogstaddal a kutyaszánkókon dolgoztunk, egyszerre csak hallottuk, hogy a hajó alatt és fölött recsegni kezd a jég. Már többször megfigyeltem ezeket a furcsa, recsegő hangokat, melyek nagyon hasonlítottak az egymáshoz súrlódó malomkövek tompa recsegéséhez, s ezért is mondjuk „őrlés"-nek: de soha másutt, mint alattunk, vagy a közeli jéghalmokban nem recsegett-ropogott a jég. Ebből következtettem, hogy a túlságos vehemenciával magasra föltorlódott jégmező a saját egyensúlyának helyreállítására törekedve sülyed s eközben ropog. De azért az se lehetetlen, hogy a jégmezőnek ez az állandó vajúdása komoly intelem volt, hogy ne le-

gyünk túlságosan elbizakodottak, mert a veszedelem nem múlt el, csak pihen s Damokles kardjaként állandóan a fejünk fölött lebeg.

Annyi bizonyos hogy a helyzetünk nem volt túlságosan rózsás s nagyon hasonlított ahhoz, mintha égő vulkán tetején laknánk. A kitörés, mely örökre leszámolna velünk, minden pillanatban bekövetkezhetett s nekünk semmi védelmünk nem volt ellene, mert még hely se volt, ahová menekülhettünk volna. És most, egyelőre, minden attól függött, hogy meglesz-e ez a kitörés vagy sem? ... Mert, ha a *„Fram“* elpusztul, akkor a legjobb esetben is be kellett volna érnünk az eddigi eredménnyel, s legföljebb még azzal, hogy hazatértünkben átkutatjuk a Ferenc József-Föld egy részét. Ez pedig nem sok, annyi áldozat, fáradság és nélkülözés fejében. S ha elgondolom, hogy végig kellett volna néznem a „Fram“ pusztulását, sőt esetleg elsülyedését is: — elszorul a szívem mintha csak testemnek valamelyik eleven tagját veszteném el. Viszont, ha a jégtorlódás megkíméli a hajót s a legénység szerencsésen hazatérhet rajta, akkor sikerült a nagyszerű vállalkozás és talán végleg megoldhatjuk azt a titokzatos rejtélyt, — az északi sark problémáját, — mely eddig oly makacsul dacolt az emberi erőfeszítéssel.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Bepillantás a mélytenger titkaiba.

A most következő néhány nap alatt ismét megvizsgáltam a mélytengeri életet a sarkvidéken. Léket vágattam a több méter vastag jégpáncélban s aztán lebocsátottuk a hálókat. Sajnos, nem sok eredménnyel; úgy látszik, hogy a sarki tengerek állat- és növényvilága éppoly szegényes és egyhangú, mint a partvidék növényi és állati élete, — holott pedig semmi ok se volna rá, hogy a nagyobb mélységekben, ahol a vízrétegek nyomása és hőmérséke éppen olyan, mint a déli tengerekben, ne ugyanaz a flóra és fauna éljen. Ámbár hiszen meglehet, hogy ez így is van, és csak itt, ebben a sekély vízben, nincsenek meg azok az életföltételek, melyek lehetővé tennék a változatosabb állati és növényi élet kifejlődését.

Miközben a tengerfenékről fölhozott iszapot mikroszkóp alatt vizsgáltam, önkéntelenül eszembe jutott a *„Challenger“* angol hadigőzös expedíciója, mely a mult század hetvenes éveinek elején indult el s elsőnek engedett bepillantást a mélytenger csodás titkaiba. A kultúrember ekkor már régen diadalmaskodott az óceánon, — hiszen büszke gőzösök szelték keresztül-kasul a szélrózsa minden irányában, — de ez a diadal csak „fölszínes“ volt; ismertek minden darab földet és szigetet, minden zátonyt és szirtet, mely az óceánból kiemelkedett: de alulról, a mélységből még mindig a borzalom integetett, sárkányok és tengeri kígyók, meg a mérhetetlen fekete örvény, mely egymásután nyelte el a hajókat, de feleletet semmire se adott. Csak mélység, — rettenetes mélység... semmi más!

Ekkor azonban a gyakorlati élet egyik sürgős szükségessége váratlanul dülőre vitte a tengerfenék fölkutatásának és pozitív megismerésének problémáját. Fölmerült ugyanis az Európa és Amerika közt lefektetendő kábel eszméje, — amelynek megvalósulása pillanatában a kultúrember véglegesen megszünt a tengert valami borzalmas szörnyetegnek tekinteni, s amelytől kezdve az óceánt egészen a fenékig véglegesen meghódította. A washingtoni „*Marine Institute*“ egyik tisztje, Maury admirális, kidolgozta a kábelfektetés egész tervét, s az előmunkálatok alatt, természetesen, pontos mélységmérések alapján, fölvették az Atlanti-óceán fenekének azt a szelvényét, mely Irország és Észak-Amerika közt fekszik.

Közben Brooke oly módon tökéletesítette a mélységmérőt, hogy a mérő-ón helyett olyan vasrudat alkalmazott, mely alkalmas horgokkal úgy fogott egy súlyos golyót, hogy amint a készülék feneket ért, az ágyúgolyó magától leesett, illetőleg a horgok kikapcsolódtak belőle és a fenéken hagyták; a vasrúd végén pedig oly üreges rúgószerkezet volt, mely a tengerfenékbe vájódva, annak iszapjából egy csomót megragadott és magába zárt. A nehéz golyó súlyától megszabadított vasrudat aztán könnyű volt ismét fölhúzni a mélységből, — ami azért volt fontos, mert az igen nagy mélységeknél még a legerősebb drótkötél is könnyen elszakad, mivel nem bírja el önsúlyát, — a több ezer méter hosszú drótkötél súlyát — s annál kevésbé tudna még nehéz készüléket is fölszínre hozni.

Mivel a víz nyomása a tengerfenéknek ezen a pontján legalább is ezer atmoszféra: fölmerült a kérdés, hogy van-e élet ebben a rettenetes mélységben is: — és ha van, miféle állati élet bírja ki ezt a szörnyű nyomást?

Íme az új probléma, mely nyomban fölmerült, mihelyt a tudomány a régit megoldotta: — s a kíváncsiság, a lázas érdeklődés általános lett, hogy az óceánok szörnyű mélysége nem egyetlen hatalmas sírbolt-e, az életnek minden nyoma nélkül? ... Oly nagy kérdőjel volt ez, mely már több ezer év óta meredt felelet nélkül a tudomány felé. A görög Homerosz, akinél jobban talán senki se szerette, se nagyobb lekesedéssel, hatalmasabb erővel nem festette a tengert — még „ter-

méketlen" tengerről énekel: — de egészen a XIX. század második feléig maga a modern tudomány se sokkal többet tudott az óceánok állatvilágáról. Legfölebb csak néhány banalitást és furcsaságot. Hogy halak nyüzsögnek benne, melyek olykor, mint a heringek, úgy összetorlódnak, hogy valóságos úszó szigeteket alkotnak a tengerben, és máskor megint nyomtalanul, titokzatosan eltűnnek. A tudomány tehát, a XIX. század harmincas évéig, úgy szólván semmit se tudott a mélytenger állatvilágáról s ezeket a viszonyokat csak *Müller* János változtatta meg, akinek nagy segítségére volt *Vogt* Károly is, a tenger faunájának kikutatásában és megismerésében.

Egy-két kísérlet mindenesetre történt már Müller professzor előtt is. Az idősebb Ross János, ahogy már említettem, egyik sarkutazásán (1818) fenékméréseket végzett a Baffin-öbölben s állítólag 2000 méter mélységből valóságos és eleven tengeri csillagot hozott föl. A kérdés csak az volt, — s ezen dőlt meg az egész probléma érdekessége, — hogy valóban ilyen mélységből hozta-e föl a háló azt a sugárállatot? Mert ha igen: akkor ennek az eseménynek beláthatatlan következései lehettek; az egész 2000 méter magas vízoszlop, sőt a még meg nem mért gaurizankári mélységek is, a tenger fölszínétől le egészen a fenekéig, benépesítve mindenütt a fáradhatatlanul nyüzsgő apróbb-nagyobb állatoktól: — olyan nagyszerű kép és csábító föladat, mellyel szemben eltörpül és szinte érdektelen a szárazföld állatvilágának kutatása... Néhány kotrás az osztrigahalászok hálójával, ami különösen *Sars* Mihály svéd állatbúvárnak hozott szerencsét a mult század negyvenes éveiben, megerősítette ezt a reményt, mert Sars 800 méteren valamivel túl még gazdag állatvilágot talált.

Ámde éppen ebben az időben emelte föl szavát minden hasonló állítás ellen egy ember, akiről kortársai azt hitték, hogy az abszolút tekintély döntő szavával beszélhet. *Forbes* Eduárd volt ez, a kiváló angol tudós, aki évtizedeken keresztül nagyon tüzetesen foglalkozott a tenger állatvilágával s e kutatásai közben arra az eredményre jutott, hogy tulajdonképeni mélységi életről a tengerben szó se lehet. Kerekszám 600 méteren alul már egyáltalában nem fordulhat elő állati élet, sőt a

növények már sokkal hamarabb eltünnek a tengerből. És Forbest olyan jó megfigyelőnek ismerték, hogy akkor is hittek neki, mikor csak — következtetett. Mert ez az állítása pusztán azon a föltevésen épült föl, hogy a Földközi-tengerben az állati élet a mélység növekedésével arányosan csökken és hogy a növényi élet — mely világosság nélkül elpusztul — már 350—400 méter mélységben teljesen megszűnik. A zoológusnak tehát csak a tenger legfelső részéhez van köze, mivel a többi üres pusztaság. Pusztaság, melynek sötétsége a növényi életet nagyon hamar, roppant víznyomása pedig az állati életet is aránylag nagyon korán elsorvasztja, lehetetlenné teszi.

Forbes állításai sokáig dogmaként szerepeltek; de csakhamar aztán megjöttek a döntő bizonyítékok, — még pedig a transzatlanti kábelfektetések nyomán. Először is: a Brooke-féle készülékkel iszapot hoztak föl az Atlanti-óceán fenekéről, s ebben tömérdek volt az apró, ősállatkák mészváza. Ám a szkeptikusok azt mondták, hogy ezek csak alámerült holt vázai olyan állatkáknak, melyek élő állapotban egészen fönt úszkáltak. Jobb bizonyítékok után kellett hát nézni, — s nemsokára ezek is megjöttek. Megtörtént ugyanis, hogy a tengerfenékre fektetett kábelvezeték itt-ott az évek során át elszakadt; föl kellett tehát húzni, hogy ki lehessen javítani. S egy ilyen alkalommal, a Szárdinia és Algéria közötti kábelen élő állatokat találtak. Ez a kábel három éven át feküdt a tenger fenekén 3600 méter mélységben: s e három év alatt 15 különböző állatfajta telepedett meg rajta számos példányban. Itt tehát — és pedig éppen a Földközi-tengerben, amelyről Forbes kimondta a terméketlenséget — 3600 méter mélységben még kétségtelenül volt élet.

Ám a bizonyítékok akkor lettek csak igazán döntő erejűek, mikor a tudományos búvárlatok olyan állatokat hoztak fölszínre a hasonló mélységekből, melyeknek szinte a homlokukra volt írva, hogy — *alkalmazkodtak* a mély tengeri élet változott viszonyaihoz és föltételeihez. Az „alkalmazkodás" elméletéről tudjuk, hogy *Darwin* állította föl s a lényege az, hogy a Föld összes élő lényei — növények úgy, mint állatok — hozzásímulnak, alkalmazkodnak a környezethez, a változott

éghajlati és talajviszonyokhoz, amelyek megszabják a megélhetés föltételeit, illetőleg az állatnak és növénynek helyzetét megkönnyítik, előnyösebbé teszik a létért folytatott nehéz küzdelemben. A fehér, vastagbundájú sarki állat a jégvidék viszonyaihoz alkalmazkodott, éppen úgy, mint a sivatag sárga állatja a homokpusztához és a zöld, leveli béka a lombhoz, amelyen kuruttyol — és pedig azért, mert így színével nem üt el környezetétől, s egyfelől üldözői nehezen látják meg, másfelől pedig prédája nem veszi észre oly könnyen és gyanútlanul közeledik hozzá.

Az alkalmazkodásnak ezek a törvényei, bár természetesen, egészen más formában, érvényesülnek a mélytengeri állatokon is, melyek a leghihetetlenebb formákat öltik, a sajátságos viszonyoknak megfelelően. Forbes persze kételkedett az olyan alkalmazkodás lehetőségében, mely arra képesíthetne állatokat, hogy megélhessenek a tenger mélyében, ahol már 400 méternél sötét éjszaka uralkodik, 1800 méternél a tenger minden lakójára körülbelül 200 atmoszféra víznyomás nehezedik, a hőmérséklet pedig alig lehet magasabb a fagypontnál! Noha ebben semmi lehetetlenség nem volt, mert hiszen az alkalmazkodás már sok csodás dolgot hozott létre az állatok világában. Például az adelsbergi vagy az északamerikai mammuth-barlangok belseje teljesen sötét — és mégis nyüzsögnek itt a színtelen, vak gőték, vak pókok és vak bogarak, sőt az adelsbergi barlangban a vak halak is. Kétségtelen, hogy ez a vakság szintén az alkalmazkodás eredménye — és pedig a negatív alkalmazkodásé: a szem tönkrement, mert a vaksötétben semmi szüksége se volt rá az állatnak.

Így aztán kétszeresen érdekes volt, hogy most az óceán fenekéről is olyan állatok kerültek elő, melyek hasonló alkalmazkodást mutattak; először is vak állatok: vak halak és vak rákok, amelyek kétségtelenül a tengernek mély, sötét részeit lakták s a szemük világát éppen úgy alkalmazkodási okokból vesztették el, mint a föntebb említett barlangi állatok. Majd megint olyan állatok kerültek elő, amelyeknek, éppen ellenkezőleg, óriási szemük volt; ez már furcsának látszott, — ámde a megoldás és magyarázat csakhamar itt is megjött. Mert előkerült az óceáni éjszakából az állatok harmadik csoportja,

amelynek nagyon hatásos világító szervei voltak. Magában véve ez se nagyon szokatlan alkalmazkodás: — hiszen tudjuk, hogy a szárazföldi állatok közül is több világít a sötétben. Például a mi szentjános-bogárkánk, vagy a braziliai cucujo-bogár, melynek fényénél még olvasni is lehet; és a tenger fölszínén parányi állatkák világítása okozza a tenger „villódzását", azt a csodás ragyogást, mely bámulatba ejti és elragadja az utast.

Az óceán mélységének örök sötétjében ebből a képességből elsőrendű alkalmazkodási eszköznek kellett fejlődnie, — úgy, hogy a hal, a rák maga világíthatta meg az útját. S a mélytengeri kutatások valóban be is bizonyították, hogy ez így történt, s egyes halaknál egyenesen meglepő formában találták meg ezt az önsegítséget: — a világítószerv éppen a szemük fölött ült, mintha a fényfölfogó-szerv egyúttal a fényszóró-szerv is lenne. Például, a malacosteus nevű halnak, melyet már 5000 méteres mélységből is hoztak föl, mindegyik szeme alatt egy-egy lámpája van s egy-egy második valamivel hátrább. És, hogy ez a berendezés még csudálatosabb legyen: az első szempár rubinvörös fényt szór, a második pedig smaragdzöld fényben ragyog. Az echiostoma nevű halnak mindegyik szeme mögött egy-egy háromszögletű szerv szórja a legszebb kék tüzet, — és megint más halaknál, a homlok közepéről, hosszú bőrnyélen lóg előre a világítókészülék, akárcsak a villamoskörte. És ezek a világító-készülékek a legszellemesebb szerkezetűek: — külön idegszálak vezetnek hozzájuk, melyeknek segítségével az állat tetszése szerint kiolthatja vagy meggyujthatja a fényt.

Természetes, hogy az ilyen módon fölfegyverzett állat szeme nem satnyul el; sőt nem pusztul el azoknak az állatoknak a szeme sem, amelyek önmaguktól nem tudnak világítani, mert a fényszóróállatoktól terjesztett világosság ösztönzi, kényszeríti őket, hogy ők is folyton nyitva tartsák szemüket, amitől aztán a szemük óriási módon megnövekedett. Mert nemcsak a halak világítanak odalent, hanem a rákok, polypok, férgek és tengeri csillagok, sőt még a tintahalak is a legpompásabb színekben „illuminálnak"... Persze, a növény, mely a napfényt nem mint az eleségkereséshez szüksé-

ges lámpát használja, hanem a napfény oly szükséges életeleme, hogy nélküle el se lehet, — nem volt képes ilyen alkalmazkodásra. És itt igaza maradt Forbesnek: a növényi élet az óceánban már néhány száz méter mélységben megszűnik; ám ehelyett annál gazdagabb és furcsább az állatvilága.

Valóságos mesevilág ez, ahol nemcsak a sötétséghez való alkalmazkodás példáit találták meg, hanem a víznyomáshoz s az ott való élet egyéb, teljesen rendkívüli föltételeihez való alkalmazkodást is. Halak és rákok valóságos torzformákat mutattak. Találtak egy bársonyfekete halat olyan óriási szájjal, hogy az egész állat inkább úszó kanálhoz, semmint halhoz hasonlított. Fantasztikus alakú rákok úgy nyujtották ki maguk körül hihetetlenül megnyúlt lábaikat és tapogatóikat, mint valami óriási hálót, hogy minél messzebbre tapogathassanak a sötétben s minél távolabbról megérezzék a víznek legcsekélyebb rezdülését is, ha egy másik Styx-lakó közeledik feléjük az örök éjszakában. Azok a rákformájú állatok, melyek a fölszínen csak oly mérsékelt nagyságúak (1—2 cm,), mint a mi pince-ászkáink, itt óriási példányokban fordulnak elő; s épp ilyen gyakoriak a pókformájú óriások is, melyek ijesztő, kísérteties csontvázakhoz hasonlítanak, végtelen finom és hosszú, vékony lábaikkal. Persze, a mélység vize távol esik a fölszín viharaitól, s éppen azért nőnek meg hihetetlen nagyságúra e védett helyen még a legtörékenyebb lények is, melyeket fönt az óceán magasabb rétegeiben, a legcsekélyebb hullámverés is megsemmisítene.

Sokáig azt hitték a kutatók, hogy a csodák e világában még egyébnek is nyomára jöhetnek: hogy a tengernek mélységes rejtekeiben talán ráakadnak a föld őstörténetének legrégibb állatvilágára is, mely esetleg a vihartól és kegyetlen ellenségektől védett helyen konzerválódhatott. Hiszen ősidők óta élt a babona és a legenda, hogy a tenger mélyében tanyáznak azok a mesebeli szörnyetegek, melyeket az emberi fantázia borzalmas színekkel festett és gyilkos tulajdonságokkal ruházott föl. Az egész középkor irodalma és legenda-hagyománya tele van ilyen szörnyetegekkel, melyeknek őseit a görög mithológiában találjuk meg, a Poseidon, a Tritonok,

a Meduza, az Andromeda, a Polyphemos, stb. mithoszaiban. Már Odysseus is tengeri szörnyetegekkel küzködik, Arion egy delfin menti meg és viszi hátán mérhetetlen távolságra a tengeren, — s ettől fogva az óceánok szörnyetegei soha se vesztek ki az ember fantáziájából.

Mióta az ichthyosaurus és plesiosaurus nevű kihalt tengeri hüllők csontvázai múzeumainkban állanak, azóta egy-egy merészebb fantáziájú hajóskapitány többször híresztelte, hogy találkozott valami efféle, hattyúnyakú, hosszú szörnyeteggel, mely leginkább a plesiosaurushoz hasonlított. Mióta az északamerikai nagyszerű leletekből tudjuk, hogy a krétakorszakban — tehát millió évekkel mai időszámításunk előtt — roppant nagy, kígyóformájú, 30—50 méter hosszú hüllők, a mosasaurusok, népesítették be az óceánokat, azóta a hírhedt, meseszerű tengeri kígyókat sokan szívesen tekintették az ilyen özönvízelőtti szörnyetegek még élő példányainak. És a tengeri kígyó meséje, éppen úgy, mint a kráken, az óriáspolyp legendája, sokáig kísértett, sőt kísért még ma is a hajósnép között: — még pedig nem csupán a közönséges, babonás, félművelt, vagy éppen műveletlen legénység hisz e szörnyetegekben, hanem fölvilágosult, komoly és tudományosan képzett hajós-tisztek is esküsznek reájuk.

A kérdés sokkal fontosabb, semhogy eldöntését itt csak megkísérteni is merészelném. Legföljebb csak a magam véleményét állapíthatom meg: hogy én, mivel a tengert évtizedek óta járom, s úgy szólván minden lakóját ismerem, lehetetlennek tartom, hogy ne találkoztam volna e szörnyetegek valamelyikével, ha csakugyan élnének a tengerben, még pedig olyan régiókban, ahol mások láthatták fölbukkanásukat. Hogy a tenger mélységes sötétjében aligha élnek, az körülbelül bizonyos az őskorból ismert csontvázaik szerkezetéből, mely nem a mélytengeri életre van berendezve; ha pedig a tenger fölszínes rétegeiben élnének, akkor éppen oly gyakran kellene velük találkoznunk, mint amily gyakran a bálnákkal, cápákkal, narválokkal s a többi nagy tengeri szörnyeteggel találkozunk.

Annyi azonban bizonyos, hogy a tengerfenék rejtekeiből csakugyan kerültek elő egy olyan állatcsoportnak a képviselői,

amely jelentékeny szerepet játszik a föld történetének egyik korábbi idejéből való kövületében. A Jura- és Kréta-kornak tengerei számtalan csinos alakzatú állatot rejtegettek, melyeket a természetbúvár tengeri liliomoknak nevez. Bár csak annyiban hasonlítottak a liliomhoz, hogy hosszú szárakon ültek s a végükön virágszerűen elágaztak, egyébként még sincsen semmi közük a liliomokhoz s egyáltalában a virágokhoz, mert voltaképpen a tengeri csillagok és sünök rokonságába tartozó állatok. Egészen a mélytengeri kutatásokig azt hitték a tudósok, hogy ez az épp oly különös, mint szép állatcsoport, mely egykor a tengerben valóságos erdőket alkotott, az amerikai trópusi tengerekben még található kevésszámú példány kivételével teljesen kihalt. Azonban Sars 1864-ben egy olyan fajt talált a Lofotiszigeteknél (Norvégia közelében), mely nagyon hasonlított a krétakorbelickhez: találta pedig 550 méter mélységben, tehát egészen közel ahhoz a határhoz, ahol Forbes szerint egyáltalában nem lehetséges többé az élet. S aztán lassanként kiderült, hogy, éppen a nagy mélységekben, mindenféle formában és igen jelentékeny számban fordulnak elő ezek a csinos tengeri liliomok. Mintha itt, a mélységben még egyszer megjelennék a régesrég letűnt krétakorszak óceánja, — de ez csak izolált eset volt, mely egyáltalában nem alkalmas az általánosításra, úgy hogy ma már szó se lehet arról, hogy a tengerfenék visszafelé mutatná a föld multját.

Mindezek az eredmények és problémák, természetesen, csak lassanként szűrődtek le és jegecesedtek ki, hosszú és fáradságos kutatások nyomán, de ezek már önálló munkálatok s nem a kábelmunkálatok mellékeredményei voltak. És, amint az önálló kutatások kétségtelenül bebizonyították, hogy Forbes tévedett, mikor az állati élet lehetetlenségét hirdette az óceánok mélységes rejtekeiben: — egyszerre megszületett a forró vágy és lelkesedés, mely a mélytengeri expediciók szervezését követelte, egyenesen a mélytenger állatvilágának a fölkutatására. Legkivált két angol tudós buzgólkodott ebben: *Carpenter* William és *Thomson* Wyville, akik a mult század hatvanas éveinek végén egyenesen ezt a szűkebb föladatot tűzték ki életcéljuknak, melynek elérésére minden lehetőt meg is tettek

Habár a probléma most már, mint tisztán a szaktudomány egyik érdekes kérdése, nem járhatott semmiféle gyakorlati haszonnal, a két kiváló tudós mégis oly érdeklődést tudott kelteni iránta, hogy az óriási költségek ellenére is sikerült a nagyszerű föladat megoldása. Az öreg Carpenter ugyanis megnyerte az angol kormány támogatását, egyelőre három utazásra, egy hajót bocsátottak rendelkezésére. A *„Lightning"* ágyúnaszád 1868-ban a Faröi-szigetek mellett végzett mélytengeri kutatásokat s az eredmények óriási szenzációt keltettek a tudomány világában: kilencszáz méter mélységben még gazdag állatvilágot találtak! S a következő években (1869—70) a *„Porcupine"* őrhajóval a Biscaya-öbölig és Maltáig folytatták a kutatásokat, melyek még fényesebb, még szenzációsabb eredménnyel végződtek: — Malta szigete mellett még nagyobb mélységben is találtak életet s egészen 3000 méter mélységig követték lefelé a tenger állatvilágát.

Most hirtelen az egész világ figyelme a mélytengeri kutatások felé fordult, s ezen fölbátorodva, Carpenter avval a kéréssel állt elő az angol kormánynál: nem volna-e hajlandó egy világkörüli expedíciót fölszerelni, kizárólag a mélytengerek kikutatására? . . .

Minthogy az oly fontos kábelkérdés ebben az expedícióban egyáltalában nem szerepelt, ez a kérelem erős próbája volt az angol kormány ideális tudományos lelkesedésének: — a próbát azonban fényesen kiállotta. S ekkor kezdődött meg a XIX-ik század egész mélytengeri kutatásának legnagyobb munkája: — a *„Challenger"* nevű angol korvett híres, világkörüli utazása. Anglia egyelőre 100.000 font sterlinget szavazott meg erre a célra, melyet utólag még 75.000 fonttal kiegészítettek, úgy hogy az egész költség összesen mintegy 4 millió pengőre rúgott; továbbá átalakíttatott egy hatalmas hadihajót, megfelelő laboratóriumnak beépítésével s ezt Thomson Wyville rendelkezésére bocsátotta. S mivel az angol kormány nem fukarkodott a pénzzel, az expedíció feje és vezére igazi tudományos „táborkart" szervezett maga körül, amelyben oly híres tudósok is voltak, mint *Murray* John; a hajó főparancsnoka pedig *Nares* György kapitány lett, aki maga is értett valamit a tudományos föladat-

hoz, később pedig, mint sarkutazó vált nevezetessé, amikor Grönland nyugati partvidékén, óriási viszontagságok között, egészen a 83°-ig fölhatolt.

A világkörüli utazás negyedfél évig tartott — s a nagy Cook ideje óta bizonyára ez volt a legsajátságosabb expedició. Mert az óceán eddig csak országút volt a természetbúvárnak, melyen át egyik szárazföldtől a másikhoz jutott. A *„Challenger"* ellenben lent, a mélységben kereste az új szárazföldet, amelynek titokzatos rejtelmei éppen úgy csábitottak az ismeretlen minden ingerével, mint a világnak akármelyik, még át nem kutatott vidéke. Az első évet a tudósok az Atlanti-óceánnak szentelték, melyet egész szélességében s hosszának egy részében is átkutattak. Majd, a Fokvárosban tartott rövid pihenő után, mélyen behatoltak az addig oly titokszerű déli Jegestengerbe, — egészen addig a fenyegető jégfalig, amely éppen úgy megállította a „Challenger"-t is, mint száz esztendővel az előtt a nagy Cook Jakabot. A hajónak menekülnie kellett a jéghegyek elől, melyeknek elreteszelt kapujához a modern technika még mindig nem találta meg a kulcsot. Így jutott el Ausztráliába s aztán húsz hónapon keresztül a Csöndes-óceánnak szentelte munkáját. Végre, mikor hazafelé fordult, áthajózván a Magelhaes-szoroson, megint visszatért az atlanti medencébe, melyet a tudósok még egyszer átkutattak Montevideótól az Azori-szigetekig. Hétszáztizenkilenc napot töltött a derék hajó a nyílt tengeren, mielőtt ismét befutott Portsmouth révébe s ez az idő részint a déli sarki tenger hózivatarai közt, részint az egyenlítői nap perzselő sugaraiban tölt el — s aligha lehetne eldönteni, hogy e két szélsőséges klima közül melyik viselte meg jobban az expedició tagjait.

Közel 130.000 kilométernyi utat futott be a *„Challenger"* s ez alatt a hajó födélzetén levő tudósok szakadatlanul, valósággal lázas izgalomban dolgoztak. Mert ezen a roppant úton, melynek során a legszeszélyesebb cikk-cakkokban járták körül az egész földet, ötszáznál több mélység- és hőmérsékmérést végeztek s az úszóhálót kétszázötvenszer húzták meg eredményesen. Legszenzációsabb eredmény volt egy 8235 méteres fenékmérés, nem messze a Fülöp-szigetektől. Ennek tudományos

értékét az is növelte, hogy még iszapmintát is sikerült fölhoznunk a fenékről... Természetes, hogy ennek a rendszeres támadásnak már a mélytenger titkai se állhattak ellent tovább: — végre szabad volt az út, a tengerfenék rejtelmei föltárultak, s az expedició hatszáz ládát hozott haza, tele állattani és egyéb természetrajzi anyaggal, amely teljesen kifogástalan állapotban volt. Ez volt az első alapja annak a „mélytengeri múzeum"-nak, melynek tanulmányozása egyszer s mindenkorra véget vetett minden fantáziának s rideg, tudományos adatokkal világított be a tengerfenék titkaiba.

Mintegy varázsütésre lett átlátszóvá a tudomány előtt a sötétkéken csillogó óceán végtelen tömege, úgy hogy most már lelki szemünkkel végigsétálhatunk bársonyos fenekén, — ahol, persze, hiába keressük korhadt hajóroncsok között az elsüllyedt kincseket, melyekről a népmesék regélnek. Az elsüllyedt kincsek, az arany és ezüst drágaságok örökre el vannak temetve — de azért sokkal csodálatosabb, könnyebben hozzáférhető s talán értékesebb kincsek is vannak a tenger fenekén, amióta a természetbúvár átlát bűvös tükrével a sziklán is és olvas a vizek mélységeiben. Ha beteszünk egyet a mikroszkópba ama kettős kis üveglapok közül, melyek közé a Challenger-expedició a mélytenger fenekéről fölhozott iszapot zárta, csodálatos kép tárul elénk: hasonlatos ahhoz, aminőnek a regebeli törpék bűvös kincseit festik. A félig tompított fényben mintha ezüstből kovácsolt drágaságokat látnánk. Sima pajzsok, a szélükön tüskék; régi, csodálatos sisakok, melyeknek csúcsos a tetejük és hosszú fülvédőik vannak; golyók és serlegek, tálcák és ezüstpalackok, sugárzó tányérok művészi díszítményekkel — mintha Athanarich kincseit látnók; filigrán medaillonok és kosárkák, madárkalitkák és gyermekjátékok, csörgők és apró szélmalmok, művészi tökéletességű csecsebecsék; eltünt királyok koronái s mellettük tövis koszorúk, figyelmeztetve a földi hatalom mulandóságára; ragyogó rendjelek és csillagok, rajtuk a legszebb keresztek; jogarok és kardok, alabárdok és lándzsák, hosszú markolatukon latin és orosz keresztek... Néhány darab összetöredezve, mint ahogy a mondák ősrégi kincseihez illik; de minden

törmelék-darabka egy-egy mestermű, amilyet semmiféle fegyverkovács csinálni nem tud!

Hogy hol van ez a kincs? ... A mélységes tenger fenekén, legkivált a Csöndes-óceánban, melynek átlagos mélysége 4½—5½ ezer méter; s ez az iszap nem egyéb, mint a *„Radiolaria"* néven ismert mikroszkópikus sugárállatkáknak mészváza, az úgynevezett *„radiolaria-iszap"*, mely mint pompás fenékszőnyeg, mérhetetlen területeken borítja a Csöndes-óceán fenekét. S a legnevezetesebb az, hogy a mult század harmincas és negyvenes éveiben, amikor először kezdtek fölvetődni a mélytenger problémái — még semmit se tudtak mai értelemben a radiolariákról. Legelsőbben *Ehrenberg* német természettudós vizsgálta meg őket, a tudományban akkor még gyakorlati szempontból új mikroszkóppal, de egyelőre helytelenül osztályozta ezt az állatcsoportot. Már 1846-ban hoztak neki szikladarabokat Barbados-szigetről (Antillák), melyek teljesen a csinos radiolaria-vázakból voltak összetéve. Ezek a sziklák azonban még az úgynevezett miocén-korszakból származtak, vagyis a földnek abból a korából, amikor nálunk, Európában, még zsiráfok, antilópok, majmok és papagájok éltek, Svédországban pedig az ősoroszlán és a kardfogú tigris kergették a barlangi medvét és vadlovat. Abban az időben a radiolaria-vázák, bizonyára a mai mód szerint, mint tengeri iszap rakódtak le, amely aztán az évmilliók során sziklává keményedett, s éppen úgy, mint Barbados-sziget hegysége, magasan a tenger színe fölé nyomódott föl.

De nemsokára kapott Ehrenberg mintákat a mai tengerfenékről is s ezek voltak a legelsők, melyek egyáltalában napfényre kerültek. A már említett amerikai Maury 1854-ben nyolc mintát küldött, melyekben Ehrenberg már negyven, különböző formájú kovavázat talált. Pár évvel később (1860) *Brooke* hadnagy olyan mintával kedveskedett neki, mely 6000 méternél nagyobb mélységből jött, a Csöndes-óceán fenekéről s ugyancsak ilyen kovavázakból állt. A „Challenger" később ugyancsak a Csöndes-tenger fenekén találta meg azt a kincsesházat, melyből a csodaszép radiolaria-iszapot fölszínre hozta, — de az érdem, hogy ezeket a mikroszkópikus állatokat a nekik megfelelő helyre osztályozhatta a tudomány, *Müller* János német termé-

szelbúváré. Müller, mindjárt kezdetben, majdnem az életével fizette meg radiolaria-kutatásait, mert hajója 1855-ben elsüllyedt a norvég partokon. Ő maga ugyan, a hullámokkal folytatott borzasztó harc után, úszva kijutott a partra, de egyik tanítványa a tengerbe fult. Ez a súlyos katasztrófa annyira megrendítette, hogy attól fogva soha többé nem szállt tengerre, ami nagyon korlátozta működését; néhány évvel később pedig erejének teljében ragadta el a halál Berlinben. Ám ekkor már megoldotta a radiolariák hovatartozásának kérdését, s ami még hátra volt, azt egyik legjelesebb tanítványa, a világhírű *Haeckel* Ernő derítette föl és magyarázta meg. Ő dolgozta föl a „Challenger-expedició"-nak idetartozó anyagát s egyszerre 3508 új fajnak leírásával gazdagította a tudományt.

A „Challenger"-expedíciónak négymilliónyi költségéből mintegy hármat magára az expedicióra költöttek; a többit a következő húsz év alatt az út tudományos eredményeit leíró munka emésztette föl. Ma már be van fejezve ez a nagy munka, — terjedelmére nézve oly hatalmas útleírás, mely 50 kötetből áll, kerek 30.000 negyedrét-oldalnyi szöveggel s több, mint 3000 fénynyomatu és rézmetszetű táblával. Világos, hogy ezt a rengeteg munkát nem egy ember végezte, hanem a kutatók és tudósok egész kis vezérkara vállalta a herkulesi föladatot. Maga Thomson Wyville, aki az expedíciót oly szerencsével vezette, otthon már a munka kezdetén letört, annyira megviselték és kimerítették a nehéz út fáradalmai. Helyébe első segédje és alvezére, Murray John lépett, aki aztán 76 munkatársával be is fejezte a tudományos leíró munkát.

Ez a hatalmas forrásmunka lett azóta bibliája mindazoknak, akik a mélytengeri élet tanulmányozásával foglalkoznak; s ettől fogva minden tudományos expedíció, a világ bármelyik tájékára vagy tengerére indul is, magával viszi a legszükségesebb műszereket, melyek a tengerfenék kutatására valók, hogy új adatokkal és mérésekkel gazdagítsa az eddigi anyagot. Ezért végeztünk mi is mélységméréseket egész útunkon, mikor csak a körülmények megengedték s ezért hoztunk föl iszapot a fenékről mindenütt, ahol lehetséges volt. Hogy az eredmény nem állt arányban buzgóságunk-

kal és fáradozásunkkal, az igazán nem a mi hibánk: — sajnos, úgy látszik, hogy azok a mostoha körülmények, melyek a sarkvidék közelében minden szárazföldi életet úgy szólván elsorvasztanak és lehetetlenné tesznek, lent a tenger mélyében is megtizedelik az életet, mert néhány algánál és fucusnál, meg néhány tengeri bolhánál, közönséges ráknál és póknál egyebet soha se tudtunk fölszínre hozni, bár a tengerfenék iszapjában itt is bőven akadtunk a különféle radiolariák mészvázaira . . .

*

Január 15-ikén, meglehetősen kellemetlen hangulatban, következőket írtam naplómba: — „Ma este a doktor arra oktatott engem és Johansent, hogy miképpen kell a tört kezet vagy lábat bekötni, helyretenni és meggyógyítani. Én voltam a páciens, akit a képzelt baleset ért; rá kellett feküdnöm az asztalra és Johansen tette föl rám a gipsz-köteléket, mialatt az egész társaság érdeklődve nézte az eljárást. Megvallom, nagyon szomorú gondolatokat ébresztett bennem ez az operáció s végigfutott hátamon a hideg, ha arra gondoltam, hogy esetleg még ez a rettenetes csapás is érhetné valamelyikünket. Tessék elképzelni ezt a katasztrófát a sarkvidék örökös éjszakájában, 40—50 fokos hidegben, amikor teljesen le kell vetni a ruhát a sérült tagról! . . . Hiszen még a gipszkötéseket se tudnók elkészíteni, s ha ez a szerencsétlenség akkor érné bármelyikünket, — Johansent vagy engem, — mikor útban leszünk hócipőkön és szánakon a sark felé: egészen bizonyos, hogy az, akinek eltörik a lába, áldozatul esik ennek a katasztrófának, s nagyon valószínű, hogy éppoly nyomorultan elpusztul a másik is, mert egyedül és magárahagyatva nem tud megküzdeni az utazás rettentő borzalmaival. Csak az az egy vigasztal, hogy az ilyen szerencsétlenségeknek *nem kell* szükségképpen megtörténniük; sőt mi több: — egyáltalában *nem is szabad* megesniük. Utóvégre is: nagykorúak vagyunk mindaketten s eléggé tudunk vigyázni önmagunkra és egymásra is. Mint a gályarabok, akik kettesével voltak hozzáláncolva az evező-padhoz: úgy leszünk mi is egymáshoz láncolva az életösztön hatalmas kapcsaival s mind-

egyikünk tudni fogja, hogy a másiknak testi épsége és jóléte egy mákszemnyivel se ér kevesebbet, mint a saját magáé."

Január második felében déltájban már derengeni kezdett a szemhatár; vége volt az örökös éjszakának, elmúlóban volt a sarki tél s közeledett a nap, melynek virradása indulásra serkentett bennünket. S mi ketten, Johansen meg én, készülődtünk is a komoly, veszedelmes, de nagyszerű vállalkozásra, melynek sikerétől a sarkvidék örök rejtélyének földerítését reméltük. Ki tudja, sikerül-e? . . .

Január 29-ikén már olyan a világosság, hogy délben szinte azt hinné az ember: — beköszöntött végre a tavasz. Pedig hol van még az az idő, amikor nappalról is beszélhetünk! Ám azért minden reggel kisétálok a hajóról, hogy üdvözöljem a fölkelő napot, mely lassanként mégis csak meghozza végre a szabadulást innen s megmutatja az útat a titokzatos sark felé, ahová lelkem egész erejével vágyakozom. Naphosszat el vagyok foglalva az előkészületekkel s vesződöm a hócipőkkel, meg a magunkkal viendő fölszerelések összeállításával. És aztán valósággal megkönnyebbülök, mikor sétálni megyek, mert ez alatt a pár óra alatt teljesen egyedül vagyok gondolataimmal és — reményeimmel. Sajátságos érzések fognak el, amint céltalanul bolyongok a kietlen jégmezőn. Lelkem legmélyén hatalmas erővel támad föl az örvendező diadalérzet, mert hihetetlen bizonyossággal érzem, hogy vakmerő vállalkozásomat siker fogja koronázni; és szinte ujjongva unszolom, lázas türelmetlenséggel hajtanám a napot, hogy szálljon magasabbra, egyre följebb a szemhatáron, — s hozza már reánk az állandó nappalt, amikor nagy föladatomra elindulhatok! . . .

Ez az emelkedett hangulat azonban csak addig tart, míg sétámon vagyok, mert otthon, amikor bajtársaim bizalmas társaságában dolgozom, igen gyakran fájó, csüggesztő sejtés szállja meg szívemet, mintha nagy veszedelem fenyegetne, vagy elkerülhetetlen balsorsnak mennék elébe. Sajgó, kellemetlen, szinte emésztő gyötrelem támad föl bennem, hasonló ahhoz, amit olyankor érzünk, mikor kedves barátunktól, régi hajlékunktól búcsúzkodunk, s fájó szívvel hagy-

juk el a szerető környezetet, a biztos menedéket, ahol oly sok édes, vídám órát töltöttünk, s nem tudjuk, hogy ez után visszatérhetünk-e még valaha?... Ez a kínos érzés emészt engemet is: — örökre itt kell hagynom derék bajtársaimat s ezt a kedves lakást, az én drága hajómat, amelyhez úgy hozzánőttem már, mint házához a csiga; soha többé nem sétálok hóval borított födélzetén, nem kereshetek meleg otthont a sátor alatt, ahol oly sok boldog órát töltöttem pipázgatva, — s nem fogom hallani barátaim vidám nevetését, jóízű tréfáit a nagy szalónban, ahol annyiszor ütöttük agyon a keserves időt kártyázással, zenével, pajkos hangversenyekkel!

És aztán eszembe jut az is, hogy ha majd a „*Fram*" végre kitör jégbörtönéből s megint büszkén, diadalmasan szeli a sarkitenger háborgó hullámait, hogy hazavigye szenvedéseim osztályos társait Norvégiába: — én nem leszek a hajón! Ott járok majd valahol a sark körül, másodmagammal, küzdve azok ellen a hatalmas démonok ellen, akikkel sokadmagammal se boldogultam, — és ostromlom a sark jégbástyáit, mint apró hangya a gránitsziklát... vagy pedig aléltan, letörve, a gigászi küzdelemben kimerülve, minden reményből kifogyva heverek a jégmezőn hűséges Johansen pajtásommal együtt: — s talán egymás szemébe se merünk majd nézni, nehogy kölcsönösen kiolvassuk onnan a gyűlölet halálos szemrehányását, hogy miért is jöttünk ide, miért is vállalkoztunk erre az istenkísértésre, amely csakis katasztrófával végződhetett?... Nem tudom, hogy így lesz-e; de az bizonyos, hogy ezek a szomorú, síri gondolatok sokszor háborgatnak, ha végigtekintek a „*Fram*"-on és barátaimon, akik talán szintén azt gondolják magukban, amit én: — hogy sohase látjuk többé viszont egymást!

Szemem naponta százszor is rátéved a falon függő térképre, és mindannyiszor végigfut rajtam a hideg borzadály, hogy: — mily őrületes dologra is vállalkoztam! Az út, amelyre indulni fogunk, szinte végnélkülinek látszik; a térképen csak alig egy arasz: — de ebben az araszban minden centiméter száz veszedelmet rejt, nem is szólván az egymást érő akadályokról. És mégis menni kell: — itt már nincs meghátrálás.

nekem már nincsen visszaút! ... Megyek előre, hajthatatlanul, amerre végzetem hív: s amikor így szilárddá edződik lelkemben az akarat, lassanként ismét fölülkerekedik lelkemben a bátorság és a hit, hogy a vállalkozásnak sikerülnie kell. Nem lehet másképen: kudarcról szó se lehet, — hisz oly gondosan van előkészítve minden, hogy föltétlenül sikerülnie kell! Ez a meggyőződés aztán állandó marad szívemben és fölvidulva térek be a szalónba, társaim közé, akik örömmel fogadnak, a szeretet, bizalom és ragaszkodás ezer apró jelével halmoznak el, mintha ki akarnák használni és kedves emlékekben gazdaggá akarnák tenni azt a rövid időt, amit még körükben tölthetek.

Közben az északkeleti szél hevesen fütyül a hajókötélzet között s a jégmező, amelybe befagytunk, lassan úszik előre észak felé. — Csak hadd menjen: minden láb, minden öl és minden mérföld, amellyel előbbre megy, az én föladatomat könnyíti; annyival közelebb leszek az északi sarkhoz és rövidebb idő alatt megjárhatom ezt a dicsőséges útat, amelyre szivem lángoló lelkesedésével készülök ... De aztán, ha fölmegyek a födélzetre s belemerülök a csillagos ég csodálatába, vagy a mesés színpompában fölvillanó sarki fénybe, — megint csüggedés fog el, tűnő káprázatként foszlik szét nagy energiám s valami fájó sejtés azt súgja egyre, hogy itt maradok, a Természetnek ebben a végtelen, hatalmas templomában, amely fölött a dermesztő, hideg fényben égő csillagos ég boltozik, — a mindenségnek ebben a sötét, mély és néma szentélyében, ahol a lélek pihenni vágyik és keresi eredetét, az öröklétet, melynek nincs nagyszerűbb megtestesülése a kerek világon, mint ez a szörnyű hely, minden életnek mélységesen hallgató, néma temetője.

A kishitűség lemondó bánatával kérdezem ilyenkor önmagamtól: — „Szegény hangya, te, aki erődön fölül való dolgokra vállalkozol: mit számít az, akár eléred célodat, akár kidőlsz a félúton?“ ... És, lehajtva fejemet, szomorúan fűzöm tovább a lesujtó gondolatokat. *Vanitas vanitatum:* — hiúságok hiúsága és minden csak hiúság, — ahogy a zsidók bölcs királya mondja. Minden elenyészik az örökkévalóság tenge-

rében, a nagy Nirvanában, mely a hindu brahminnak — megsemmisülés és üdvözülés egyaránt... Ki törődik majd velünk csak ötven, csak húsz vagy tíz, vagy akár öt év múlva is? Nevünket elmossák az idő hullámai, tetteinket elborítják a percek homokszemei és senki se fog reánk emlékezni. Életünk szertefoszlik, mint a felhők, elröppen, mint a köd, ha fölragyog a déli nap heve. Mi vagyunk az árnyék, amely csak addig él, míg az élet napja reásüt; de hogyha a napunk lejárt, elnyeli árnyékunkat a sötét éjszaka: s ha letűntünk az élet forgó színpadáról, nem marad utánunk semmi, mert hiszen mindent magunkkal viszünk a sírba, ahonnan nincsen visszatérés!... És mi ketten, akik a legnagyobb próbatételre készülünk, nemsokára még beljebb jutunk ebbe a végtelen sivatagba, tovább a még nagyobb magányba, a még mélyebb csöndbe, ahol még soha se hangzott emberi szózat!

Február 4-ikén az északi szélesség 83°43′ alá értünk. Most már egyre jobban közeledünk elutazásunk napjához, amelyre serényen készülődtünk. Készen vannak már a szánkók is és különböző módon ki is próbáltam valamennyit. Sverdrup kis zsákokat varr, amelyeket majd a szánkókra teszünk, hogy ezeken nyugodjanak a kajakok; így egészen bizonyos, hogy nem sérülhetnek meg, akármily zökkenőkön megyünk is keresztül. Johansen harmadmagával az eleséget készíti elő az útra; egyelőre a zsákokat tömik meg pemmikánnal, amelyet e célból föl kell melegíteni és meggyúrni. Egészen keményre tömik vele a zsákokat, melyeket szépen, szabályos négyszögletűre formálnak; ha e síma zsákok kijutnak a hidegbe, kőkeménységűre fagynak és mindig megtartják az alakjukat. Mivel az úton ez lesz főtáplálékunk, meglehetős sokat viszünk belőle magunkkal.

Mindenki dolgozik a hajón, mert a mi utazási előkészületeinkkel együtt még sok más elvégeznivaló munka is akad. Blessing másolja a fotografiákat, melyeket eddig elő se lehetett venni, mert nem volt hozzá nap; Hansen most rajzolja eddigi útunk térképét, megcsinálván a „*Fram*“ útirányának vázlatát s egyúttal leírja megfigyeléseit is; a többiek pedig részben a hajót tatarozzák, részben pedig nekem segítenek

az előkészületek megtételében. Általában senki sincs a hajón, aki ne velünk foglalkoznék, ha csak a nap néhány órája alatt is, mert mindenki érzi, hogy elindulásunk ideje rohamosan közeledik. Talán a konyha az egyetlen hely, ahol nem vesznek rólunk tudomást; itt Lars mester a korlátlan úr s neki annyi a rendes, mindennapi dolga, hogy nem ér rá semmi egyébbel foglalkozni.

Február 10-ikén már oly élénk és erős volt a nappali világosság, hogy déli egy órakor elég jól tudtam mellette olvasni. Még ebéd előtt befogtam a fiatalabb kutyákat a szánba, hogy kipróbáljam a jeget s gyakoroljam magamat a hajtásban. A rövid kiránduláson pompásan ment minden; a jég meglehetősen sima és egyenes, úgy hogy a szán valósággal röpül rajta. Ahogy meggyőződhettem róla látásból, nagy darabon mindenütt éppen ilyen egyenletes a jégmező, tehát nagyon könnyen és gyorsan lehet haladni rajta; ezért reménylem is, hogy aránylag elég gyorsan fogunk előre jutni. És erre nagy szükségünk is van; mert hiába áltatnám magamat: — tény az, hogy fölötte nagy, hosszú és nehéz út áll előttünk. Igazán válságos út, amelynek súlyos körülményeit még kockázatosabbá teszi az, hogy a szó szoros értelmében leromboljuk magunk mögött a hídat. Soha senki se tette föl még életét oly vakmerően és kizárólag egyetlen egy eshetőségre, mint mi; nekünk ugyanis csak előre van útunk, — csak előre és semerre másfelé. Ha vissza akarunk fordulni, semmink sincs, ahová menekülhetnénk, — még csak egy kietlen, puszta part sem: sőt még a hajót se tudnók megtalálni, mert az áramlás időközben tovább viszi a jégheggyel együtt, amelybe befagyott.

Ha egyszer elindultunk, akkor mennünk kell abban az irányban, végig azon a nagy, ismeretlen vidéken, mely előttünk fekszik s a szemhatár végtelen távolában vész el. Ezen a nagy jégsivatagon pedig csak egyetlen egy út van: *előre!* Egyetlen egy út, amely egyenesen vezet előre szárazon, vagy vízen, vagy jegen át, és nekem ma szent hitem és szilárd meggyőződésem, hogy át is jutunk ezen a jégsivatagon még akkor is, ha szembe fordulna velünk a legrosszabb eshetőség, — azaz: a szárazföld és a torlódott jégtömeg.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Búcsú a „Fram"-tól.

Február 25-ikén ünnepélyesen átadtam a hajó parancsnokságát Sverdrupnak, s ezt napiparancsban közzétettem az egész legénység előtt. Tüzetesen megmagyaráztam, hogy miután én most, Johansen társaságában elhagyom a *„Fram"*-ot, hogy szánkón igyekezzek megközeliteni az északi sarkot, ahonnan a Spitzbergákon keresztül szándékozom visszatérni Norvégiába, a mai naptól az expedíció főparancsnokságát Sverdrup Ottó kapitánynak adom át, a legénység tehát ezentúl éppoly korlátlan engedelmességgel tartozik neki, mint eddig nekem tartozott.

Késő éjfélig még különböző utasításokat írtam Sverdrup számára s ekkor végre lefeküdtem, — utoljára a *„Fram"* kedves kajütjében, mely annyi szomorúságomnak és örömömnek volt tanúja! Holnap már indulunk, Johansen meg én: de öten elhatározták a barátaim közül, hogy egy darabig elkísérnek s csak egy napi utazás után búcsúznak el tőlem véglegesen. Sverdrup, Hansen, Blessing, Hendriksen és Mogstad vállalkoztak erre a kísérő útra s el is készítették a négy szánkót, amelyek közül kettőn élelmiszerkészletek és egyéb holmik voltak felrakva, míg ők egy ötödik szánt fogtak be, hogy azon kísérjenek bennünket, amíg lehet; hoztak továbbá magukkal egy sátrat is, arra az eshetőségre, ha véletlenül a jégmezőn kell majd aludniuk.

Már február 20-ikán el kellett volna indulnunk az eredeti terv szerint, de napról-napra halasztottuk az indulás idejét, mert mindig akadt még valami javítani vagy pótolni valónk. Végre február 26-ikán reggel minden a legnagyobb

rendben készen volt, és én fölültem az első szánra, amelybe a fiatal és tüzes „Kvik"-et fogtam be... Aztán, éljenek és ostorpattogás közt, mint a szél, nekivágtam a végtelen jégmezőnek, — mire hasonló óvációk között következtek a többi szánok is, egyik a másik után. És a szánkók indulásának sorrendjében a hajóról is egymásután dördült el egyik lövés a másik után: — szóval az indulás nem volt külső dísz és pompa nélkül való. Alig mentünk azonban egy darabig, mikor egyik szánon a keresztfák eltörtek; vissza kellett tehát térnünk, hogy ezeket kijavítsuk és a keresztfák alá deszkát szögezzünk, amivel az ilyen töréseknek egyszer s mindenkorra elejét vehetjük.

Ki se mondhatom, mily büszke reménységgel indultam akkor útnak a legnehezebb föladatra, amelyre ember csak vállalkozhatik. Oly föltétlenül bíztam vállalkozásunk sikerében, hogy képes lettem volna inzultálni azt, aki az eredményben kételkedni merészelt, — pedig a szánok összesen 50 kg.-mal nagyobb súlyt vittek, mint amennyit terveztünk. Ám azért nagyon könnyen és gyorsan siklottak előre s úgy látszott, hogy egyébként is minden rendben van rajtuk. Nem kedvetlenített el még az se, — amit talán sok babonás ember baljóslatú előjelnek vett volna, — hogy a szánok keresztfáinak eltörése miatt vissza kellett térnünk a hajóra; vállat vonva, mosolyogva jegyeztem meg erre a kis balesetre, hogy sokkal jobb, hogy most, közvetlen az indulás után történt, mintha egy hét múlva, a jégmező kellős közepén történik.

Végre február 28-ikán, mikor a hajó az északi szélesség 83°47′ alatt volt, másodszor is útnak indultunk. Mindjárt az út kezdetén észre vettem, hogy a kutyák nem húzzák olyan jól a szánokat, mint szerettem volna; úgy látszik, túlságosan megterheltük a szánokat s ez baj volt. Ezzel a sebességgel ugyanis csak nagyon lassan jutnánk előre, s ezért rögtön le is rakattam néhány zsák kutya-eledelt a szánokról, hogy könnyebben haladhassunk. Ezeket a zsákokat egyelőre ott hagytuk a jégmezőn; kísérőink, ha majd tőlünk elválva, hazafelé mennek, fölveszik és ismét visszaviszik a hajóra.

Egyfolytában hajtottunk aztán délután 4 óráig s amikor megállapodtunk, a hodométer (útmérő, vagyis kilométermérő) azt mutatta, hogy 9 km-nyi útat tettünk meg. Nyomban fölütöttük sátrunkat s az estét nagyon barátságosan töltöttük el, mindenféle tréfával, dalolgatással és vídám lakmározással. Oly gondtalanul röpültek fölöttünk az órák, mintha nem is a jégmező-sivatag-magányában, hanem a svéd főváros valamelyik kényelmes ebédlő-termében ülnénk, s éjjeli 11 óra is elmúlt, mire alvózsákjainkba bújtunk. Pompásan aludtunk a hűvös, éji levegőben s másnap reggel frissen, kitűnő erőben keltünk föl. Öt társunk még másnap is elkísért bennünket egy darabig s csak aztán búcsúzott el tőlünk.

„Mindenesetre nagyon kedves és kellemes búcsúzás volt, — írtam naplómba, — de azért az elválás mégis nehezünkre esett és lehangolt bennünket. Hiába: még a 84° alatt is fáj az elszakadás azoktól, akiket szeretünk s akiknek társaságát az együtt átélt örömök és szenvedések hosszú láncolatában megszoktuk. Láttam, hogy egyik-másik társamnak még könny is csillogott a szemében, noha ezt titkolni igyekezett . . "

Sverdrupnak, mielőtt végleg elváltunk, az volt az utolsó kérdése, vajjon: — ha hazaérkezem, nem szándékozom-e kirándulni a déli sarkra is? . . . Mert ha igen: akkor mindenesetre várjam meg őt is, míg hazaér; nélküle semmiesetre se induljak el! Elmosolyodtam a furcsa, hűséges kívánságon, s melegen megrázva Sverdrup kezét, megígértem neki, hogy ha valamikor csakugyan elindulok a déli sarkra, hát őt is magammal viszem.

Miután társaink az érzékeny búcsúvétel után visszafordultak, egyedül folytattuk útunkat Johansennel, de csakhamar meggyőződtünk arról, hogy a hat szánnal csak nagyon lassan jutunk előre. Tudniillik tömérdek baj volt a kutyákkal, amelyek nem engedelmeskedtek, úgy hogy minduntalan le kellett szállnunk a magunk szánkójáról, hogy a gazdátlan szánokat megigazítsuk és helyes irányba tereljük. Elhatároztuk tehát, hogy még egyszer visszamegyünk a *„Fram"*-ra és terhünket három szánra osztjuk föl, mert így gyorsabban haladhatunk és kevesebb bajunk lesz a kutyákkal is. Most

tehát még egyszer a leggondosabban mérlegeltük azt, hogy mire lehet föltétlen szükségünk és mit nélkülözhetünk, s a végleges megállapodás ez volt: — viszünk magunkkal két kajakot, vagyis eszkimó-csónakot, hogy a csatornákon vagy nyilt öblökön átkelhessünk; visszük továbbá ruházatunkat, hálózsákjainkat, sátorunkat, főzőkészülékünket, tüzelő-anyagunkat, ami finomított petróleum volt, továbbá hócipőinket, két puskánkat, hozzá 180 golyós és 150 sörétes töltést, aztán tudományos műszereinket, élelmiszereinket és végül házipatikánkat, hogy esetleges betegségünkben ne legyünk gyógyszer nélkül.

Farkasbőr-ruházatunkat a hajón hagytuk, mert már nagyon meleg volt s izzadtunk benne; mivel pedig ez az izzadság megfagy, ebben a meleg ruhában inkább fáztunk s ez nagyon kellemetlen volt. Beértük tehát inkább két gyapjú Jäger-inggel; ezekre teveszőrkabátot s aztán még egy úgynevezett izlandi kabátot húztunk; lábszárainkon alsóruhaként gyapjúgatyát viseltünk, amelyre bolyhos daróchól készült vadász-nadrágot és lábszárvédőt húztunk. Hogy pedig a szél és a finoman szitáló hó ellen is védve legyünk, vékony, de szövött bő nadrágot és csuklyás felsőkabátot is hordtunk; így aztán bátran dacolhattunk az időjárás viszontagságaival.

A hosszú harisnyákat mind a hajón hagytuk; a tapasztalás ugyanis megtanított arra, hogy sokkal célszerűbbek a rövid, bő harisnyák és lábszárvédők, mivel ezeket éjjel, mialatt aludtunk, sokkal könnyebb volt megszárítani. Ezekre a harisnyákra húztuk föl a finn-cipőket, melyek a hím rénszarvas hátsó lábainak bőréből készültek; ezeknél melegebb és vízmentesebb lábbelit sehol a világon nem készítenek. Mikor pedig az idő melegebbre fordult, akkor a finn-cipőket lapp-csizmákkal cseréltük föl, amelyek félig cserzett marhabőrből készültek, a talpuk pedig fókabőrből volt. Kezünkre farkasbőr- és gyapjú-keztyűket húztunk a hideg ellen, míg fejünkön vastag posztósipkát s erre ráhúzva gyapjúsüveget hordtunk; a hó fénye és kisugárzása ellen a sipkának széles ellenzője is volt. Végre alvózsákunk rénszarvasbőrből készült s oly nagy volt, hogy mindketten elfértünk benne. Meg kell

még emlékeznem sátorunkról is, amely vastag és duplán varrott nyers-selyemből készült; egyetlen egy szűk nyílást hagytunk rajta, amely csak akkora volt, hogy egy ember éppen bebújhatott rajta.

Élelmiszereink összeválogatására különös gondot fordítottunk, mert főképpen ettől függött egészségünk és erőnk, amire pedig nagy szükségünk volt e veszedelmes és nagy erőfeszítésekkel járó vállalkozásban. Legfőbb és legfontosabb eledelünk a hal és hús volt, amit porrá törve vittünk magunkkal; ha ezt vízben megfőztük, vajjal és liszttel összehabartuk, vagy szárított krumplit kevertünk hozzá, igen ízletes és tápláló eledelt kaptunk. Vittünk magunkkal aztán főtt és szárított burgonyát, borsólevest és csokoládét s nagyobb mennyiségű kenyeret, amelynek egy része gondosan szárított búzakenyér, másrésze pedig aleuronat-kenyér volt; ezt az utóbbit búzalisztből süttettem s mintegy 30% aleuronatot (növényi fehérje) kevertettem bele, úgy hogy kitünő íze és igen nagy tápereje volt. Vajunk is volt bőven: körülbelül 40 kilogramm, úgy hogy nem is igen kellett vele takarékoskodnunk. Így aztán nemcsak tápláló, hanem változatos étrendet is állíthattunk össze s nem volt okunk afféle panaszokra, aminőket a legtöbb szán-expedíció tagjai hangoztattak, hogy mindig ugyanazokat a konzerveket kellett enniük, amelyektől végre úgy megcsömörlöttek, hogy csak a legvégső éhség szükségétől hajtva fanyalodtak rá az evésre. Ekképen kiválogatva és megállapítva a magunkkal viendő terhet, mindent gondosan megmértünk s a végeredmény az lett, hogy a 28 kutyától vont három szánon összesen 715 kilogramm podgyászt vihettünk magunkkal, — ami nem volt ugyan sok, de elégnek mindenesetre elég volt.

Ezek az előkészületek majdnem két hétig tartottak, úgy hogy csak március hó 14-ikén indulhattunk el. Hangos búcsúlövések, ostorpattogás és szivélyes óvációk közt végre délben harmadszor és végleg elhagytuk a „*Fram*"-ot. Társaink közül ezúttal csak hárman kísértek el bennünket, s amikor este hat órakor megállapodtunk, nagy megelégedésünkre megállapítottuk, hogy ezen az első félnapon 11 km-nyi utat tettünk

meg, ami igazán nem volt kevés; és mivel a napi fogyasztás állandóan csökkenteni fogja podgyászunk súlyát, reméltük, hogy e gyorsaságot még fokozhatjuk is és teljes bizalommal néztünk vállalkozásunk sikere elé. Ezt az első estét még nagyon vídáman töltöttük el társaink körében s különösen sokat mulattunk Pettersenen, aki egyre azt hajtogatta: mily nagyszerű dolog az, hogy ő a sarki tenger kellős közepén, egy óriási jégmezőn vacsorál a sátor alatt, — amit bizony kevés ember cselekedett meg eddig!

Másnap reggel véglegesen elváltunk kísérőinktől is, akik szívélyes búcsúzkodás után visszafordultak a hajóra s most már csak ketten folytattuk útunkat. Nagy darabokon deszkasímaságú jégmezőkre találtunk, ahol gyorsan haladtunk előre, úgy hogy nagyon meg voltunk elégedve. Egyre jobban távoztunk barátainktól és törtünk fölfelé, az ismeretlen vidékekre, ahol hónapokig kellett bolyonganunk. De ez nem csüggesztett bennünket, — sőt minden kilométer, amelyet előre tettünk az örök temető birodalmának központja felé, csak növelte önérzetünket és bizalmunkat, mert minden olyan pontosan és pompásan ment, hogy jobban már kívánni se lehetett. A *„Fram"* kötélzete és karcsú árbócai már régen letüntek a szemhatár alatt s valamerre csak néztünk, mindenfelé ugyanaz a sivár, egyhangú, vakító fehérség tündöklött. Gyakran találtunk föltornyosodott jégsáncokra, amelyeket vagy meg kellett kerülnünk, vagy kézierővel kellett rajtuk átsegítenünk a szánkókat; máskor ismét egyenetlen felületű jégsíkokhoz értünk, ahol a szánokat ismét tolnunk kellett. Megtörtént az is, hogy valamelyik szán földűlt, úgy hogy csak nagy fáradsággal tudtuk ismét talpraállítani; szóval ugyancsak dolgoztunk és izzadtunk, s mikor este hat órakor tanyát ütöttünk az éjjeli szállásra, alaposan ki voltunk merülve. Ez a második napi útunk már nem volt oly kedvező a megtett út hosszúságát tekintve: — a nagy fáradság dacára is mindössze csak körülbelül 9 km hosszú útat tudtunk megtenni.

Kissé lehangolt ugyan a kedvezőtlen eredmény, mert hiszen ilyen rövid útakra nem számítottam, de azért nem csüggedtem el; azt reméltem ugyanis, hogy a szánok lassan-

lassan könnyebbek lesznek s aztán meg bizonyára símább jégre is jutunk, ahol gyorsabban haladhatunk: — s ebben az utóbbi föltevésemben, legalább eleinte, nem is csalatkoztam. Egyelőre alaposan megvacsoráztunk, aztán pipára gyújtva kedélyesen elbeszélgettünk, de azért sokkal korábban feküdtünk le, mint tegnap, ami nem is volt csoda, mert mind a ketten halálosan fáradtak voltunk. Másnap reggel aztán újult erővel ébredtünk föl és rögtön elindultunk az egyenlőtlen jégmezőn, fáradhatatlanul küzködve, hogy minél gyorsabban juthassunk előre.

Március 17-ikén ezt írtam Naplómba: — „Minél tovább haladunk észak felé, annál simább és egyenletesebb lesz a jég, ami egyet jelent haladási sebességünk fokozásával is; tegnap azonban egy csatorna állta el útunkat, amelyet megkerülve, igen nagy vargabetűt kellett csinálnunk. Mindamellett délutáni ½6 óráig körülbelül 9 km-nyi utat tettünk meg, s mivel a hely, ahová értünk, igen jó tanyának kínálkozott, a kutyák pedig alaposan ki voltak fáradva, elhatároztuk, hogy nem is megyünk már tovább. Nyomban fölütöttük sátrunkat s mialatt Johansen ellátta a kutyákat, én megfőztem a vacsorát, beírtam Naplómba megfigyeléseimet s aztán siettünk belebújni alvózsákunkba. Az éjszaka meglehetősen hideg volt: 42·8 Celsius-fok a fagypont alatt, — ami „tavaszi" hőmérsékletnek mindenesetre kissé csípős még a sarkvidéken is."

A következő napokon a jég állandóan javult, egyre símább és egyenletesebb lett, úgy hogy volt nap, amikor 15, sőt több kilométert is tettünk egyfolytában. A kutyák bámulatosan bírják a fáradságot s valósággal elemük a futás; reggelenként alig várják, hogy befogjuk őket, — s aztán szélsebesen indulnak el a nehéz szánokkal, sokszor veszedelmet is hozva, mert a kiálló jégrögök néha bizony kárt is okoznak. Így például egyszer kihasította egy jégrög az alvózsákunkat s erre meg kellett állnunk, hogy befoltozzuk, mert éjszakára ezt a fontos dolgot nem hagyhattuk; máskor meg eltört a hodométerünk s ezt kellett kijavítanunk, — de aztán elég gyorsan mentünk ismét észak felé. Szóval, nincsen panaszra

semmi okunk, s ha minden így marad, mint ahogy most megy, akkor legszebb kilátásunk van a sikerre.

Íme, egy részlet Naplómból, március 22-ikéről: — „Az idő még mindig pompás és egyforma gyorsan haladunk előre. Terjedelmes síkságok vannak mindenfelé, melyeket csak itt-ott szakít meg egy-egy torlódás, de a jégmező még itt is elég könnyen járható. Tegnap déli féltizenkét órától kezdve esti félkilenc óráig megszakítás nélkül, úgyszólván egyhuzamban mentünk, de azt hiszem, meg is tettünk vagy 22 km-nyi utat. Nem is volna semmi baj, hacsak valamivel is alább hagyna ez a rettentő hideg. Nappal jégpáncéllá fagy rajtunk a ruha az izzadságtól, éjjel pedig nem tud kiszáradni, hanem megint csak összefagy, úgy hogy reggelre kelve alig bírjuk magunkra húzni. És az alvózsák is mind nehezebb lesz, mert a belső prémjére valósággal ráfagy a pára. Viszont azonban éjjel-nappal állandóan gyönyörűen derült és tiszta az idő, úgy hogy szinte vágyunk már némi változásra; ha befelhősödnék az ég, bizonyára megenyhülne az időjárás is, pláne, ha utána még hóesés is következnék! A hideg ma éjjel 42·7 Celsius-fok volt a fagypont alatt. Délelőtti megfigyelésem szerint már az északi szélesség 85°9′ alatt járunk, — tehát jókora utat tettünk meg."

Sajátságos, hogy amióta a Framról elindultunk, egyetlen-egy jegesmedvével se találkoztunk. Általában úgy látszik, hogy ez a hatalmas ragadozó nagyon megfogyott a sarkvidéken, de egyébként is sokkal óvatosabb lett, mióta közelebbi ismeretségbe került az emberrel és a puskával. Régi sarkutazók beszélik, hogy amikor az első európaiak megjelentek a jégmezőkön, vastag fókabőr- s egyéb bundákban esetlenül mozogva, a jegesmedvék egyszerűen meg se ijedtek tőlük, mert közönséges fókáknak nézték őket. A Spitzbergáktól délre, a Medve-szigeten, egyszer egy hollandi matróz leült a jégre pihenni. Észre se vette szegény, hogy egy óriási jegesmedve lassan a háta mögé osont, hirtelen bekapva hatalmas állkapcsai közé a fejét s minden teketória nélkül leharapta; bizonyára sejtelme se volt arról, hogy nem is fókával, hanem sokkal nemesebb fajta vaddal volt dolga. Akkoriban a jegesmedvék általában nem féltek a sark-

utazóktól; egész nap bátran jártak-keltek a hajók és kunyhók körül, melyeket a legénység téli szállásnak épített magának a jégmezőkön.

Bámulatos a jegesmedvék ügyessége és fürgesége. Noha mozgásuk látszólag nagyon esetlen és lomha, ami nem is csoda, mert zömök, hatalmas állatok, azért mégis gyorsabban szaladnak, mint a vágtató paripa, úszás közben pedig oly könnyűek, mint a parafa s e közben erős, széles mancsaikat evezőknek használják. Roppant falánk állatok és kitünő szimatjuk van: mérföldekről megérzik a dögszagot, s ahol az áramlás partra sodor egy-egy elpusztult cethalat, a jegesmedvék rögtön oda cső dülnek a szélrózsa minden irányából és vígan lakmároznak a zsákmányból. A készleteket, melyeket a sarkutazók külön raktárakban szoktak fölhalmozni a jégmezők különböző pontjain, oly alaposan el szokták pusztítani, ha megtalálják, hogy rendesen még az a deszka se marad meg, melyből a raktárt fölépítették.

Első utamon órák hosszán át el tudtam nézni a jegesmedve viselkedését a vízben. Ügyesen úszik és bukik, fürgén hengergőzik a hullámokban, halakat és fókákat fogdos s egész viselkedésén meglátszik, hogy gyönyörűségét találja a vízben, amely éppen olyan kedves eleme, mint a végtelen jégsivatag. Egyik legkedvesebb tréfája az, hogy első lábának mancsaival megfogja hátulsó lábának az ujjait s aztán hanyatt fekve himbálózik a vizen; ilyenkor olyan, mint valami óriási, fehér sündisznó. A havon csaknem zajtalanul jár, mert a karmai rövidek és mélyen el vannak dugva bundájában; de szüksége is van erre a zajtalan járásra, mert csakis így tudja meglepni és zsákmányul ejteni az óvatos fókát. Lomha járása emlékeztet a mi barna medvénkre, amelyhez különben is sok tekintetben hasonlít a jegesmedve; csak egyben nem: abban, hogy sohase alszik téli álmot, még a legdermesztőbb hidegben se, sőt még csak azt se próbálja meg, hogy délebbi vidékre meneküljön a hónapokig tartó zordon sarki tél viszontagságai elől.

Nordenskjöld, a híres sarkutazó, többször megfigyelte a zsákmányra leső jegesmedvét. Amikor észrevesz valami prédát, például egy embert, akit valószínűleg fókának tart, otrombán

ödöngve kezd feléje közeledni, közben nagy vargabetűket csinál, jobbra-balra kitér az útból, mintha csak céltalanul és szeszélyesen kóborolna a jégmezőn. Ezzel a naiv fogással igyekszik tévedésbe ejteni kiszemelt áldozatát, hogy az ne gyanakodjék. Ám eközben mind szűkebbre vonja körülötte a kört, s időnként fölmászik egy-egy jéghegyre is, hogy jobban megfigyelhesse áldozatát s esetleg elzárja előle a menekülés útját. Végre, amikor már csak pár száz lépésnyire van tőle, egyre közelebb kúszik hozzá a jégmezőn s e közben mellső mancsaival igyekszik eltakarni nagy, fekete orrát, azt az egyetlen testrészét, mely színével a hó fehérségétől elüt. Ha az ember nyugodtan viselkedik, a fenevad végre felbátorkodik, egészen közel megy áldozatához, s ilyenkor nem nehéz lándzsával agyonszúrni vagy puskával lelőni. Ez a vadászat nem is jár valami nagy életveszedelemmel, noha viszont az se mondható, hogy egészen ártatlan szórakozás. A hatalmas erejű állat ugyanis könnyen végez az emberrel, ha megragadhatja, noha áldozatát nem öleli át s nem úgy szorítja agyon, mint a barna medve, hanem egyszerre marja és verdesi is, rengeteg mancsaival és éles karmaival; viszon a jól irányzott golyó, ha szíven találja, azon nyomban végez vele.

A sarkutazók megható történeteket tudnak a nőstény jegesmedve anyai szeretetéről. Mikor a *Carcasse* fregatt sarkutazásának első telén befagyott a jégbe, egy nőstény medve közeledett két kicsinyével a hajóhoz, mert odacsalta a pár nappal előbb megölt cethal zsírjának a szaga, amelynek kiolvasztásával a legénység éppen vesződött. A fenevad nagyon éhes lehetett, mert vakmerően a tűzhöz osont s fölkapott egy nagy darab nyers szalonnát, amit a legénység már kiolvasztásra készen földarabolt. A matrózok észrevették a menekülő anyát s látták, hogy a lopott hússal egyenesen a két bocshoz szalad s egészen odaadja nekik, anélkül, hogy ő maga csak egy falatot is leharapna belőle. Pajkos jókedvükben a matrózok még utána is dobtak a medvének néhány hulladékot s a derék anya ezeket is egyenként elvitte bocsainak, melyek valóságos farkasétvággyal falták föl a kitűnő csemegét. Miközben az utolsó darab húst cipelte nekik, a matrózok agyonlőtték a két kis bocsot s az anyamedvét is megsebesítették; és az öreg, noha szinte már

másni is alig tudott, mégis nagy kínnal odább vonszolta a húst s mikor kölykeihez ért, ezt is szépen odatette eléjük. Ám csakhamar látta, hogy a bocsok nem mozdulnak és nem esznek; ekkor átölelte őket mancsaival, egyenként próbálta fölemelni és közben keservesen nyöszörgött, mintha csak szólítgatná kölykeit. Majd fölugrott és elszaladt egy kis dombra, de mikor látta, hogy a bocsok nem követik, megint csak visszament hozzájuk és újra nyöszörögve ölelgette, élesztgette őket. Végre megértette, hogy halottak; ekkor a hajó felé fordította fejét és rettentő ordításba fogott... Oly kínos-keserves volt az ordítása, hogy a matrózok nem tudták hallgatni és sortüzet adtak rá, mire holtan rogyott össze.

Régebben, körülbelül a mult század utolsó évtizedéig, amikor még javában virágzott a cetvadászat és fókavadászat, a jegesmedvék nyaranta kényelmesen éltek, sőt még télen át is nagyrészt döghúson rágódtak, mert a vadászok zsákmányuk maradékát egyszerűen ott hagyták a jégmezőkön, vagy pedig az áramlás kivetette a partra. Sokan azt mondják, hogy a jegesmedve húsa azért is volt ehetetlen, mert ilyen döghússal élt. Újabban azonban, mióta a cetvadászat és fókavadászat nagyon megcsökkent s az elejtett zsákmánynak csaknem minden részét föl tudják használni ipari és mezőgazdasági célokra, már nem élnek ily kényelmesen és mások rovására a jegesmedvék se. Kénytelenek vadászatra menni és friss húst szerezni: — s azóta, ahogy a sarkutazók tapasztalják, már ehető is a jegesmedve húsa. A „*Fram*"-ról gyakran láttam, hogyan vadászik fókára a jegesmedve; ha meglepte a jégen, nem falja fel rögtön, hanem órák hosszáig eljátszik vele, mint a macska szokott az egérrel. Általában nagyon falánk, játékos és kíváncsi állat; akárhányszor megtörtént, hogy egy-egy jegesmedve kiúszott a partról hajónkhoz, hogy jobban szemügyre vegye; *Kane* pedig följegyzi sarki utazási naplójában, hogy egyszer egy egész kis láda flastromot lopott el hajójáról egy jegesmedve s aztán jóízűen megette, mintha a legpompásabb csemege lett volna!

Március 22-ikén nagyon későn indultunk útnak, mert a délelőtt néhány fontos és szükséges munkával telt el. Legelőször is egy csillagászati megfigyelést végeztem el, hogy kiszámíthas-

sam jelenlegi helyzetünket, aztán pedig erősebben rákötöztük a terhet a szánokra és megfoltoztuk a kilyukadt zsákokat, ami igazán nem volt kellemes és könnyű foglalkozás a dermesztő hidegben. Így aztán csak délután három óra tájban sikerült elindulnunk. De aztán esti kilenc óráig egyfolytában mentünk s ekkor is csak azért álltunk meg, mert a jég fölülete nagyon egyenlőtlen volt s a buckás, göröngyös úton nem akartuk a nyakunkat kockáztatni. Úgy látszik, hogy most már végkép megszakadt a sima jégfelület és ezentúl nem lesz oly könnyű az útunk.

Szinte önkénytelenül és mind gyakrabban jut eszembe a *„Polaris"* hajó, mely 1871-ben azzal a szándékkal indult el New-Yorkból, hogy megkeresi az átjárót Grinnel Land és Grönland között s hacsak lehetséges, fölhatol egészen az északi sarkig. A hajó kapitánya Hall volt, bátor és tapasztalt tengerész, s harminchárom főnyi legénységgel indult útnak. Elesége több esztendőre való volt s az utazást nagyon szerencsés körülmények közt kezdette meg, mert már augusztus 31-ikén följutott 82° 11′ magasságra. Ekkor, miután az útjába torlódó jéghegyek miatt előbbre nem mehetett, téli szállásra tért egy megfelelő öbölbe, s itt érte az első baleset; Hall kapitányt november 8-án megütötte a guta. Most már szó se volt arról, hogy a *„Polaris"* tovább folytassa útját észak felé, s mihelyt 1872 elején kitavaszodott, a fejetlenül maradt legénység azonnal megtette az előkészületeket arra, hogy New-Yorkba visszatérjen.

Mivel azonban a tél nagyon erős volt, a hajó csak nehezen tudott kivergődni a jégből, augusztusban pedig oly hatalmas jégmezők fogták körül minden oldalról, hogy már semerre se tudott mozdulni. Egyúttal megkezdődött a sarki utazók legrettenetesebb réme is, — a jégtorlódás —, mely augusztus derekán már oly erős és heves lett, hogy a *„Polaris"*-t végképp bezárta. És a jégmező, mely a hajót fogva tartotta, lassan úszott lefelé déli irányban, úgy hogy két hónap mulva már a 78° 28′ alá vitte le a hajót. Ez még nem lett volna baj; itt azonban oly irtózatos vihar tört ki, amelyhez foghatót talán soha se ért még sarki expedíció. A rettenetes szél ereje törékeny üvegként tépte, zúzta, tördelte a jeget, mely hatalmas darabokban zajlott, viharzott és

táncolt a hajó körül, hol egészen közrefogva azt, hol pedig látszólag eltisztulván előtte, úgy hogy szinte szabad lett az útja dél felé. Ez a csalóka remény azonban csak rövid ideig tartott. Alig próbált a *„Polaris“* menekülni a szabaddá lett tengeren, a vihar ismét útjába verte a szétszórt jéghegyeket s az egyik oly erővel zuhant rá, hogy mindnyájan azt hitték: — ütött a hajó végórája! ... Kétségtelen, — úgy vélték mindnyájan, — hogy ez a lökés léket ütött a hajón, amely okvetlenül el fog merülni pár óra alatt. És, még ha nem merülne is el, kétségtelen, hogy a minden oldalról tornyosuló jéghegyek, melyeket újra vad erővel hajtott felé jük a vihar, a legközelebbi összeütközéskor darabokra fogják zúzni a hajót, s az menthetetlenül elsüllyed!

A menekülésnek csak egyetlen egy útja volt most már hátra: átköltözni valamelyik úszó jégmezőre, még pedig minél előbb — előbb, mint a végzetes összeütközés megtörténik, mert akkor már későn lenne. Tizenkilenc ember nyomban leszállt arra a jégmezőre, amely még félkörben fogta körül a hajót s míg a többiek adogatták, dobálták le a födélzetről a takarókat, ruhákat, élelmiszeres ládákat, hordókat stb., addig ők gyorsan kezdtek falat hányni a hóból és jégből, hogy legyen hol meghúzódniuk éjszakára. A vihar irtózatos erővel dühöngött, de azért a legénység a halálra szánt emberek kétségbeesésével dolgozott; a jégmezők recsegtek-ropogtak körülöttük, a hó sűrűn hullott rájuk s a dühös förgeteg szinte lapátszámra csapta arcukba a havat és jéghideg tengervizet — de ők azért csak dolgoztak emberfölötti erővel, mert nagyon jól tudták, hogy minden hordó sózott hús és minden láda kétszersült napokkal, sőt hetekkel hosszabbíthatja meg az életüket.

A hó egyre sűrűbben hullott és valósággal fátyolt vont körülöttük; már-már oly sötét volt, hogy a matrózok egymást se látták a jégmezőn, s mivel a vihar ereje még irtózatosabban megnövekedett, a tizenkilenc ember fogvacogva, halálra fagyva és kimerülten bújt meg pár percre pihenni a jégmező egyik buckája mögött, várván, hogy a förgeteg csillapultával tovább dolgozhasson ... Ám egyszerre csak elhaló, rémes kiáltást hallottak a hajó irányából, s amint, fejüket kidugva rejtekükből,

arra néztek — egyszerre csak a halálos iszonyat sikoltása tört elő mindnyájuk torkából. A jéghegy ismét meghasadt, kettévált — s az egyik felén voltak ők, míg másik felét, a hajóval együtt, lefelé sodorta a vihar!

A boldogtalanok szorongva lesték, hogy a szétvált jéghegy két darabja talán ismét közeledik egymáshoz, s ekkor megragadhatják a „*Polaris*" födélzetéről lehajított köteleket... A hajó födélzetén maradt tizennégy ember éppen ily halálos aggodalommal várta ezt a kedvező pillanatot, mert ők is tudták, hogy a hajó már léket kapott s ha még sokáig a vizen marad, menthetetlenül elmerül. Az egyik oda is ugrott a kormányhoz, hogy megfordítsa a hajó orrát — de a kormány nem engedelmeskedett s a szél egyre jobban délnek sodorta a hajót. Még néhány perc, — s aztán a „*Polaris*" végképp eltünt a sötétségben... Hogy elsüllyedt-e, vagy nem: a jégmezőre szorult tizenkilenc matróz nem tudhatta; ők csak azt tudták, hogy ki vannak vetve erre a törékeny jégmezőre, amely minden pillanatban meghasadhat alattuk s akkor valamennyien a jéghideg vízbe zuhannak — vagy ha egészben marad is, addig viszi őket a hátán, míg mindnyájan éhenhalnak, vagy csonttá fogynak rajta!

Mind a két lehetőség elég kemény és kegyetlen volt arra, hogy megtörje a legbátrabb ember lelkét is; de ez a tizenkilenc matróz nem közönséges, mindennapi fickó volt, hanem mindnyája elszánt és vakmerő legény, aki lezárt ajakkal és komoran fogadta a sorscsapást, de lelke legmélyén vasakarattal tett elszánt fogadalmat, hogy küzdeni fog az életért, valameddig lesz egy falat húsa és kétszersültje, valameddig marad a jégmezőből egy akkorka darab, amelybe kapaszkodva a víz színén úszhatik... És másnap reggel, mihelyt az idő kitisztult, valamennyien fölmásztak a legmagasabb jégdomb tetejére, vizsgaszemmel kémlelve a vidéket, hogy nem látják-e valahol a „*Polaris*"-t, amelytől szabadulásukat remélték?... De köröskörül mindenfelé csak jeget és havat láttak, mindenfelé ugyanazt a szürke, ijesztően egyhangú téli temetőt: — a „*Polaris*"-nak pedig sehol semmi nyoma a vigasztalan szemhatáron!

Egyenként szálltak le a matrózok a jégdomb ormáról s körülülvén a hajóról ledobált élelmiszerek halmát, szótlanul, komoran néztek egymásra. — Minek is beszéltek volna?... Hiszen mindegyik tudta, hogy mit gondol a társa, s ugyanazt gondolta ő is: — hogy menthetetlenül el vannak veszve. A hajó valószínűleg elsüllyedt már s az a tizenegy matróz, aki a fődélzeten volt, bizonyára a tengerfenéken alussza álmait; és, mivel ma éjjel még a tenger is beállt, a sírjuk fölött boltozó jégpáncél nem ereszti föl az elsüllyedt hajónak faalkatrészeit se, amelyekből esetleg tutajt építhetnének. Mindent elnyelt, elzárt előlük a jégmező; mindent, — kivéve azt a kevés eleséget, amit ledobáltak a hajóról a jégre. Ez most mindenük...

Végre az egyik matróz megtörte a halotti csöndet és beszélt. Azzal kezdte, hogy senki se áltassa magát hiú reményekkel s mindenki ismerje meg, lássa át a helyzet kétségbeejtő voltát... A hajónak vége, attól tehát őrültség segedelmet várni; ez a csekély eleség és tulajdon energiája, bátorsága mentheti meg csak a legénységet a bizonyos haláltól. Fájuk nincs, hogy tutajt építhessenek: de nincs fájuk arra se, hogy tüzet rakhassanak. Itt kell hát maradniuk ezen a jégmezőn; ahol, ha megfagyni nem akarnak, ki kell keresniük a legvastagabb és legerősebb jégdarabot, hogy odahordják készleteiket s hóból és jégből kunyhót építsenek. Mert jön a tél — a csikorgó hideg, örök éjszakával s nincs veszteni való idejük, ha mindnyájan elpusztulni nem akarnak. És itt most nincs szó többé kötelességről, hanem arról van szó, hogy közös létérdeke mindenkinek, tőle telhetőleg segíteni a többit, egyformán osztozni munkában és fáradságban, nélkülözésben és szenvedésben, mert egymás nélkül boldogulniuk és menekülniük nem, — csak elpusztulniuk lehet!

A matrózok megértették a komoly szavak igazságát s rögtön fölosztották egymás közt a munkát. Szerencsére már túlestek egy sarki télen; tudták tehát, hogy mi vár reájuk s miként kell védekezniük az elkövetkezendő sanyarúság ellen. Kiválasztottak egy hatalmas jégdombot, amely, úgy látszott, magja volt az egész jégmezőnek, úgy hogy aligha törhette meg bármily heves jégtorlódás, sőt a nyári nap heve se igen bírhatta megolvasztani. Ezen ütötték föl tanyájukat, s míg a matrózok

egy része elment az eleségért, hogy ide szállítsa, addig a másik rész a frissen hullott havat lapátolta el a jégről s vastag falakat rakott belőle, hogy fölépíthese a téli szállást.

Miután az eleséget behordták a falakon belül, egyelőre sátrakat hevenyésztek s ezek alatt aludtak, várván az időt, míg a saját súlyától megrokkant hó kőkeményre fagy és kockákra vágható; mert csak ekkor lehet belőle tartós és hideg ellen védő kunyhót építeni. Amikor az anyag már megfelelő volt, hozzáfogtak az építéshez; először körbe rakták az egymás végébe állított kockákat, úgy hogy egyik oldalon nyílást hagytak bejáratnak. Aztán fölrakták rá a második sort s bőven megöntözték vízzel, hogy az alsó és felső sor összefagyott; majd, mikor már másfél méter magas volt ez a körfal, a következő kockasorokat kissé beljebb állították, míg végre fönt lépcsőzetesen összeértek és kupolát alkottak. Ekkor végre kívülről megöntözték vízzel, hogy csontkeményre fagyott az egész kunyhó, míg belülről a meleg pára, megfagyván a jégfalakon, finom és tükörsima kéreggel vonta be a kunyhó belsejét.

Minden ruhát, ágyneműt és fegyvert bevittek a kunyhóba. Csináltak lámpást is, egy üres konzervdobozból, megtöltötték zsírral és kötélből font kanócot dugtak bele; ez világította a kunyhó belsejét s egyúttal meleget is adott. A bejárást kettős pokrócokkal akasztották be, a kunyhó külső és belső oldalán is, az ágyakat pedig az élelmiszeres ládákon és hordókon vetették meg, hogy ne kelljen a puszta földön heverniük. Ily módon a lakásuk egészen tűrhető, sőt némileg kényelmes is volt, és most már csak egy aggodalom bántotta őket: a lámpást minden 24 órában újra meg kellett tölteni, hogy ki ne aludjék, mert a sarki télben örökéjszaka van s éjjel-nappal égnie kell; de hol vesznek annyi zsírt vagy olajat, mikor a főzésre is kevés, amijük van?

Külön vadászcsapatot alakítottak és rendeltek ki arra a célra, hogy állandóan cserkésszenek a jégmezőn, hátha találnak valahol fókát, rozmárt vagy más olyan állatot, amelynek zsírja van. És itt megint nagy hasznukra voltak azok a tapasztalatok, melyeket a mult sarki télen szereztek. Tanyájuktól körülbelül egy angol mérföldre meglehetős nagy lék volt a jégmezőben, s e körül a kis „tó“ körül három fóka heverészett a jégen, nyil-

ványalóan ezek is akkor szorultak ide, mikor köröskörül hirtelen összeállt a zajló jég. A vadászok roppant óvatossággal közeledtek az állatokhoz, melyeknek elejtése oly nagyon sokat jelentett rájuk. Csak kettőnek volt puskája — ezek voltak a legjobb lövők —, a többinek csak nagyon kezdetleges lándzsája volt, amit a sátorpóznákból csináltak, rádrótozott késsel, de ez nagyon is megbízhatatlan fegyver volt... Végre vagy félóra múlva, ami egész századnak tetszett az izgalomban égő embereknek, a két puskás lőtávolra ért s mindegyikük gondosan célba vett egy-egy fókát. Aztán egyszerre lőttek: — az egyik fóka, melyet halálra talált a golyó, nyomban fölfordult és meg se moccant. A harmadik, amelyre nem is lőttek, gyorsan menekült és bevetette magát a vízbe, míg a második, melyet a golyó nem ölt meg, szintén menekülni iparkodott, noha látszott, hogy súlyosan megsebesült. Még egy pillanat, — s ez is beleveti magát a vízbe: de ekkor az egyik matróz, eldobván szigonyát, hirtelen rávetette magát és sikerült is megragadnia a fóka hátsó úszóit, melyeknél fogva visszatartotta. A következő percben aztán már ott voltak a többiek is, pár döféssel megölték a különben is erősen vérző állatot, s elhúzták a lék széléről az értékes zsákmányt.

Már éppen hozzá akartak fogni a két fóka földarabolásához, hogy elszállíthassák a zsákmányt szállásukra, mikor a lék vize bugyborékolni, hullámzani kezdett, s amint a matrózok arra fordultak, hirtelen meglátták a harmadik fókát, mely éppen csak egy szempillantásra bukott föl s nyomban aztán ismét elmerült. A matrózok azonnal tisztában voltak a helyzettel. Ez a lék volt az egyetlen, több mérföldnyi kerületben s a fóka kénytelen volt itt fölbukni a vízből, hogy lélekzetet vehessen, mivel a túlvastag jeget sehol másutt nem bírta áttörni. A matrózok nyomban elhatározták, hogy ezt a fókát is elejtik; mivel azonban tudták, hogy ha a vízben lőnek rá, a fóka legott elmerül és soha többé nem látják viszont: elhatározták, hogy tőrbe ejtik. A holtan heverő fókákat természetes helyzetben odafektették a lék szélére, ők maguk pedig gyorsan elbújtak a közeli jégrögök mögé s várták, míg a fóka ismét fölbukkanik. A két puskás matróz abban egye-

zett meg, hogy csak akkor törnek a fókára, ha ez már kimászott a jégre, mert különben úgy se ejthetik el. Nem kellett sokáig várniuk, mert a fóka pár perc mulva csakugyan ismét fölbukott és, magasra emelvén fejét a vízből, kíváncsian tekintett körül. Nem látván egyebet, mint a jégen heverő két fókát, néhányszor lomhán és gondtalanul körülúszkálta a léket s aztán kezdett kimászni a partra. A két puskás matróz szinte reszketett az izgalomtól, de türtőztette magát; megvárták, míg a fóka egészen kint volt a jégen és lassan mászott másik két társa felé: — ekkor lőttek csak rá, s a tőrbe csalt állat nyikkanás nélkül, holtan fordult föl.

A kis csapat víg dalolás közt érkezett haza a három fókával s ez az öröm csak otthon lett általános, mikor a többiek is megtudták a szerencsés fogást. Mert nemcsak arról volt szó, hogy a fókazsír most már elég lesz egész télre a lámpába, hanem arról is, hogy a nagyszerű zsákmány jó időre ellátja őket friss hússal, a három fókabőr pedig kitűnő takaró lesz a dermesztő hidegben. De még egyéb szerencsét is hozott nekik ez a préda, amit azonban akkor még nem tudtak. Az történt ugyanis, hogy két nappal később egyik matrózt a jegesmedvének tompa, ugató ordítása ébresztette föl. A matróz gyorsan fölkeltette társat s mindnyájan ki akartak rohanni a kunyhóból, mindenki olyan fegyverrel, aminőt éppen a kezébe kaphatott.

Ám a legelső, aki az ajtóhoz ért, mihelyt kikukkantott rajta, azonnal visszakapta fejét és csöndre intette társait: — aztán a többiek is kikandikáltak s legott megértettek mindent. A két nappal előbb elejtett fókák húsát magasan akasztották föl az udvarban, hogy a rókák és jegesmedvék hozzá ne férhessenek éjjeli kóborlásaik alatt. És most, az éjszaka homályos derengésében, két óriási jegesmedve ácsorgott a fókahús alatt, és szimatolva, dörmögve ágaskodott érte, hogy leránthassa. Ahogy másnap kiderült, azokon a nyomokon jöttek, melyeket a fókák szántottak a havon, mikor a matrózok hazavonszolták a prédát. A matrózok rögtön haditanácsot tartottak; eredménye az lett, hogy a két puskás, az egyik féltérden, a másik állva, ennek a háta mögül, egyszerre veszi célba és lő rá a na-

gyobbik fenevadra ... Ez úgy is történt, — s a hatalmas jegesmedve holtan rogyott össze a lövés után. A társa rögtön az ajtó felé fordult s fogcsikorgatva, dühösen rohant láthatatlan ellenségeire, — de egy golyó, melyet alig öt lépésnyiről kapott a fejébe, noha nem is hatolt be kemény koponyájába, úgy megriasztotta, hogy nyomban megfordult s őrült vágtatással menekülni igyekezett.

Most aztán izgalmas hajtóvadászat kezdődött. A matrózok sehogyse akarták elszalasztani a drága zsákmányt és hanyatt-homlok rohantak a menekülő medve után. A puskák durrogtak, egyik lövés a másik után villant föl a sötét éjszakában, mert a matrózok szinte célzás nélkül lőttek, amily gyorsan csak tölteni tudtak, izgalmukban egyre attól félve, hogy a gyorsan ügető medve eltűnik szemük elől a félhomályban s akkor nem üldözhetik tovább. A szerencsee itt is kedvezett a matrózoknak: — a medve, miután több golyó érte, egyszerre csak fölbukfencezett, — s mielőtt ismét talpra állhatott volna, már a nyakán voltak a szigonyosok és addig szurkálták a földön, míg csak mozdulatlanul ki nem nyujtózkodott.

Ez a két szerencsés vadászkaland, mely igen rövid időközben követte egymást, nemcsak a tél elejének egyhangúságát tette élénkké és változatossá, hanem nagyban fokozta a legénység önbizalmát és jókedvét is. Magában az is nagy nyereség volt, hogy igen sok friss húst szereztek, — de még ennél is többet ért az, hogy egész télen át volt miről beszélgetniük, s a visszaemlékezés a kettős diadalra állandóan jó hangulatban tartotta az embereket. Ettől kezdve aztán nem is láttak többé se fókát, se jegesmedvét a környéken, noha egy-egy matróz, akit rendes időközökben fölváltottak, állandóan őrt áll és kémlelte a vidéket.

Aztán rájuk borult a sarki tél hosszú éjszakája és nyolcvanhárom napig nem látták a napot. A hideg rettenetes volt, s nekik nem volt egyéb melegítőjük, mint az a lámpa, s még ennek a melegével is takarékoskodniuk kellett, mert zsírkészletük nem volt kimeríthetetlen, azt pedig senki se tudta, hogy lesz-e még alkalmuk a készletet pótolni? A dermesztő hidegben összebujtak az emberek, a közös takarók és prémbőrök

alatt és csüggedten, szorongva várták a tavaszt. Tudták, hogy a jégmező úszik velük, mert állandóan recsegett-ropogott, de arról sejtelmük se volt, hogy merre viszi őket az áramlás... Észak vagy dél felé mennek-e, — senki se tudta: pedig sorsuk, szabadulásuk és egész életük ettől függött!

Talán még az őskor tüzimádói se várták oly kétségbeesett szorongással a napot, mint ezek a szerencsétlen, mindenkitől elhagyott és elfelejtett emberek. De a tavasz ébredése és a nap világossága, éltető melege mégse volt rájuk áldás és nem volt teljes az örömük, mikor a szörnyű hideg alább hagyott. A melegebb hőmérséklet ugyanis megolvasztotta, szétt ördelte a jégmezőt, s amint az a darab, amelynek számüzöttjei voltak, egyre fogyott: — abban a mértékben nőttek az új aggodalmak is, hogy a jégmező végképpen szétesik s őket elnyeli a tenger. És aztán, amint a napok teltek, egyre fogyott az élelmiszer-készletük is, míg végre az éhhalál réme vigyorgott rájuk az üres ládákból s úgy szólván minden reményük elveszett. Eljött az április és vele a nélkülözések, szenvedések sorozata, megtetézve azzal a fásult csüggedéssel, melyet a gyámoltalan, szinte reménytelen tétlenség okoz. A hónap utolsó napján elfogyott az utolsó falat kétszersült is, — most már csakugyan nem volt más hátra, mint a halál... És ekkor, a kicsiny domb tetejéről, ahová egyik társuk fölmászott, hogy szétnézzen a tengeren, nem lát-e hajót valahol: — hangos kiabálás hallatszott, majd lerohant az őrtálló matróz és dalolva, kacagva, táncolva, sírva ordítozott: — „Hajó! hajó! hajó!..."

A többiek azt hitték, hogy a szerencsétlen matrózt az izgalmak, a kétségbeesés és a szenvedések megőrjítették, pedig valóban hajót látott: — a *„Tigress"* nevű vitorlás volt ez Labradorból. Rögtön észrevette az úszó jéghegyről adott jeleket és felelt is rájuk s pár óra mulva már födélzetére szállította a *„Polaris"* hajótöröttjeit. És ekkor kiderült az a különös dolog, amelyre expedícióm sikerét én is építettem, hogy: — az a jégmező, amelyre menekültek, 196 nap alatt összesen 1500 mérföld távolságra úszott attól a helytől, ahol a *„Polaris"*-tól elvált október 12-én. Aztán nem sokára kiderült még valami, aminek

ugyancsak megörültek a matrózok: — és pedig az, hogy nemcsak ők menekültek meg a halál torkából, hanem megmenekült a *„Polaris“* többi legénysége is, de sokkal kevesebb szenvedés és nélkülözés árán, mint ők. Ez a szerencsés menekülés pedig így történt:

Mikor a *„Polaris“* elszakadt a jégmezőtől, nem süllyedt el, hanem gyorsan úszott délnek a nyílt és jégmentes csatornában, mert a vihar elemi erővel hajtotta előre. Budington kapitány, aki Hall kapitány halála után a parancsnokságot átvette és az a tizenhét ember, aki vele együtt a hajón maradt, minden erejét megfeszítve dolgozott azon, hogy a hajó elsüllyedését megakadályozza. Fölváltva szivattyúztak éjjel-nappal, állandóan a szárazföld felé igyekezve, amelyet pár nap mulva meg is pillantottak; ekkor azonban körülfogta őket a jég, s bár így az elsüllyedés veszedelme megszünt, a hajón még se maradhattak tovább, mert a torlódás oly veszedelmes erővel lépett föl minden oldalról, hogy a hajó nem állhatott neki ellent. Kimentek tehát a matrózok a partra s alkalmas helyet választván a telelésre, a *„Polaris“* deszkáiból és gerendáiból kényelmes téli szállást ácsoltak össze, amelybe mindenféle élelmiszert s egyéb szükséges holmit is behordtak. Mikor ezzel elkészültek, kihordták mindazt a fát is a partra, ami még a hajóból használható volt, s a hosszú télen át két csónakot építettek; a munka azonban nehezen ment a dermesztő hidegben, úgy hogy a két csónak csak május közepére készült el.

Május vége felé, mihelyt a jégzajlás kissé csillapodott, vízrebocsátották és megrakták eleséggel a két csónakot, s június 3-án elindultak dél felé. Az idő nagyon kedvező volt, a szél éppen a hátukba fujt, úgyhogy vitorlákat is feszíthettek s már három hét mulva találkoztak a *„Ravenscraig“* nevű cetvadászhajóval, mely fölvette őket s pár hónap mulva — tehát jóval később, mint a jégmezőről megmenekült matrózok, a *„Polaris“* legénysége is épen és egészségben szállt partra New-Yorkban. Azt hitték, hogy ők a *„Polaris“* egyetlen menekültjei, — de mily nagy volt örömük, mikor meghallották, hogy társaik, akiket a *„Tigress“* már jóval előbb hazaszállított, szintén baj nélkül élték át a szörnyű katasztrófát! . . .

Mondom, pár nap óta a „*Polaris*"-nak ez a sajátságos története jár a fejemben, mert a „*Fram*" sorsa is sokban hasonlít hozzá. Kétfelé szakadtunk mi is, — bár nem az elemek ereje választott el bennünket, hanem magunk akartuk így; s míg Sverdrup a többiekkel együtt hajón igyekszik hazafelé, addig Johansen meg én nagy vargabetűt csinálunk előbb s hacsak lehet, eljutunk az északi sarkig. Onnan aztán, emberek által soha nem járt utakon, hazafelé tartunk majd mi is, ha Istennek úgy fog tetszeni, hogy vigyáz lépteinkre és megóv bennünket minden veszedelemtől... Hogy ki ér előbb haza: mi-e, vagy pedig a „*Fram*"? — ki tudná mostan megmondani! Hiszen még az se bizonyos, hogy mind a két csapat hazaérkezik!

*

Úgy látszik, a körülmények nagyon is mostohák s mintha valami ujjmutatás lenne: a vállalkozás nehézségei kezdik előrevetni árnyékukat. Március 24-én ezt írtam naplómba: — „A jég nem olyan jó; nagyon rögös és egyenlőtlen. Tegnap nagyon rossz napunk volt, de sok küzködéssel mégis elég szép utat tettünk meg; becsülöm vagy 15 kilométerre, de több semmi esetre se lehetett. Sokat kellett emelgetnünk a nehéz szánokat, mikor az útnak egy-egy rögös szakaszán nem bírtunk átvergődni; a nagy fáradság és szinte emberfölötti munka nagyon kimerített és lehangolt bennünket, de vígasztaljuk magunkat, hogy talán még jönnek jobb idők is. Kellemetlen a hideg is, amely egyáltalában nem akar csökkenni, s tegnap még a szokottnál is jobban elgyötört bennünket, mert kegyetlen északkeleti szél fujt. A napok most már állandóan hosszabbak lesznek, s nemsokára itt lesz az éjféli nap, amikor folyton világos lesz; tegnap este fél kilenckor feküdtünk le s még oly világos volt, amint fényes délben.

Mindketten borús hangulatban tértünk pihenőre, mert délután nagy keserűség ért bennünket. Az egyik kutyánk nagyon elgyöngült s ezért elhatároztuk, hogy megöljük. Szomorú dolog volt, de meg kellett tennünk; és aztán megnyúztuk, ami nagyon nehéz, fárasztó és undorító dolog volt a rettentő hidegben. Aztán földaraboltuk a szegény állatot s a húsát szétosztottuk a többiek között; némelyik nyomban mohó vágy-

gyal fogott hozzá a falatozáshoz, de többen a kutyák közül inkább egész éjszaka éheztek, semhogy társuk húsából ettek volna. Ez nagyon meglepett és aggasztott bennünket, mert az volt a számításunk, hogy amily mértékben csökken a szánok terhe s a kutyák fölöslegessé válnak, egymás után leöljük a gyöngébbeket s húsukkal etetjük a többieket. Mi lesz most, ha a kutyák egyáltalában nem akarják megenni társaik húsát?... Szerencsére ez az aggodalmunk alaptalan volt, mert hajnal felé, mikor az éhség már erősen kínozta őket, a koplalók is ráfanyalodtak a kutya-pecsenyére. És később, mikor már megszokták, sőt kezdték meg is becsülni a kutyahúst, már nem is voltunk oly előzékenyek; egyszerűen csak megöltük a kiszemelt áldozatot és meg se nyúztuk, csak úgy szőröstől-bőröstől dobtuk oda a többieknek.

A következő napok nem sok változást hoztak egyhangú, fáradt munkánkba. A jég ugyan itt-ott időnként megjavult és egyenletesebb lett, de azért általában nehéz volt rajta járni, mi pedig egyre jobban kimerültünk. Nem is volt csoda, mert az utazás szakadatlanul ismétlődő fáradalmakkal járt: — minduntalan segítenünk kellett a kutyáknak, hol úgy, hogy a fölfordult szánokat nagy erőlködéssel talpraállítottuk, hol úgy, hogy húztuk, sőt egyes dombokon és rögökön át vittük is s ez a folytonos munka rettentően elcsigázott. Este felé néha annyira oda voltunk, hogy szemünk lecsukódott az álomtól és menet közben is elbóbiskoltunk. Akárhányszor megtörtént velem, hogy a fejem lekonyult s egy-két pillanatig aludtam, — de aztán megrogyó lábam megbotlott valami jégrögben s ijedten ébredtem föl. Mihelyt valami domb vagy nagyobb jégrög mögött széltől védett, alkalmas helyre találtunk, ahol tanyát lehetett ütni, rendesen megpihentünk. Ilyenkor úgy osztottuk meg a munkát, hogy Johansen ellátta, megetette a kutyákat, én pedig azalatt fölállítottam a sátort, megtöltöttem a főzőkészüléket jéggel, mert főzésközben olvasztottuk meg az innivaló édesvizet is, aztán meggyujtottam az égőt s lehetőleg gyorsan elkészítettem a vacsorát. Ez ugyan nem volt nagyon változatos, de annál jobban ízlett, mert az éhség és a fáradtság a legjobb fűszer. Egyik nap rendesen pemmikant ettünk, me-

lyet csak forró vízben főztem meg, másik nap halreszelék volt a vacsora, ami úgy készült, hogy a porrá tört halat búzaliszttel keverve vajon megpirítottam; a harmadik nap aztán borsó-, bab- vagy lencselevest főztem kenyérrel. S utána pemmikant ettünk.

Mihelyt Johansen végzett a kutyákkal, rögtön behordtuk a sátorba azokat a különböző zsákokat, amelyekben a reggelihez és vacsorához szükséges élelmiszerek voltak, s behordtunk egyúttal minden egyebet is, amire csak szükségünk lehetett. Aztán megvacsoráltunk, leterítettük a földre az alvózsákot, a sátornyílást gondosan elzártuk, — s most következett az esteli pihenőnek legkellemetlenebb, szinte fájdalmas programmpontja. A testi izzadság ugyanis, mely átszűrődött ruházatunkon, napközben úgy megfagyott a ruha külső részén, hogy valóságos páncélként borította. Oly csontkeményre fagyott ruhánkon ez a pára, hogy ha levethettük volna a ruhát, bizonyos, hogy ez magában is egyenesen megállt volna a földön. Valahányszor csak megmozdultunk is, valósággal ropogott a ruhánk, amint a ráfagyott izzadság összetöredezett; hogy mily kemény volt a ruha, mutatja az, hogy a kabát ujja mély sebet vágott a karom csuklójába a folytonos behajlítástól, — s a jobb karomon még meg is fagyott ez a seb. Ki se mondhatom, hogy mennyit szenvedtem miatta, mert a seb egyre mélyebb lett s végre már csaknem csontig ette magát. Hiába kötöztem, kenegettem: — csak nem akart begyógyulni! Már régen otthon voltam, családom körében, mikor a veszedelmes seb, késő nyáron végre begyógyult; de a mély sebhelyet, azt hiszem, viselni fogom éltem végtéig, mint sarki szenvedéseim örök emlékjelét!

Visszatérve az „izzadság-olvasztáshoz", — hát ez bizony nagyon kínos-kellemetlen dolog volt. Szorosan egymáshoz simulva, belebujtunk az alvózsákba, mire a ruhánkra fagyott jégpáncél lassan olvadni kezdett, miközben azonban testünk melegéből jó sokat veszítettünk. Még jobban összeszorultunk ekkor, de bizony ez semmit se használt; vacogó fogakkal feküdtünk egymás mellett vagy másfél óráig, amikor ismét fölmelegedett bennünk a vér és kezdtünk már kevésbbé fázni. Lassanként fölengedett a ruhánk és hajlékonnyá vált, de ekkor

már csuromvízben úsztunk s így aludtunk reggelig, amikor — alighogy kibújtunk a zsákból — pár pillanat alatt ismét csontkeményre fagyott rajtunk a ruha. És arról, hogy ruháink útközben, míg ez a nagy hideg tartott, megszáradjanak, szó se lehetett, mivel napközben, sőt éjszaka is, egyre több és több izzadság gyűlt meg bennük.

Néha megtörtént az is, hogy mindjárt tanya-ütéskor kiolvasztottuk ruhánkból az izzadtságot, mert nagyon bántott a kemény ruha és szabadabban akartunk mozogni a sátorban. Ilyenkor föltettem a vacsorát a tűzhelyre s nyomban belebujtunk az alvózsákba. Még most is vacog a fogam, ha rágondolok, hogy mennyire fáztunk, mikor a hidegtől dideregve a zsákban feküdtünk és vártuk, hogy a vacsoránk elkészüljön! Mivel én voltam a szakács, nekem még arra is kellett ügyelnem, hogy a vacsora jól sikerüljön, s ezért egészen kezem ügyébe állítottam a tűzhelyt, hogy vigyázhassak rá. Johansennek sokkal jobb dolga volt, mert ő ezalatt aludt, sőt néha oly élvezettel hortyogott is, hogy valósággal megirígyeltem. Végre, mikor készen volt a vacsora, fölráztam Johansent s aztán az alvózsákban fölülve osztottuk el magunk közt az eledelt. Ezek voltak legszebb, legboldogabb pillanataink: — örültünk is neki előre, már egész napon át! De néha annyira ki voltunk fáradva, hogy a szemünk lecsukódott és elaludtunk, mialatt kezünkkel a szánkhoz vittük a kanalat... A fáradt kar aléltan hanyatlott le s a kanálba merített étel a zsákra potyogott.

Evés után rendesen pompás nyalánksággal jutalmaztuk magunkat: — nagyon forró vízbe porrá tört savót kevertünk, s ezt ittuk bor helyett, mint üdítő italt. Az íze csaknem olyan volt, mint a teáé, s valósággal új életet öntött belénk. A forró ital kellemes melege átjárta egész testünket, fejtől bokáig, úgyhogy abban a szempillantásban megszűntünk dideregni, mikor az ital torkunkon lement. Ekkor még rendszerint elszívtunk egy pipa dohányt, s aztán mélyen bebujtunk alvózsákunkba, fejünk fölött gondosan becsatoltuk a zárószíjat, szorosan egymáshoz simultunk, s néhány pillanat mulva elszállt minden gondunk, — vígan aludtuk az igazak álmát. De a nappal izgalmai annyira uralkodtak már rajtunk, hogy még álmunkban

se hagytak nyugton: — álmunkban is folyton mentünk észak felé, egyre kínlódtunk a szánokkal és hajtottuk, ostoroztuk a kutyákat. Sokszor fölriadtam, amint Johansen álmában nagyokat kiáltott: — „Indulsz-e már, te tolvaj; ... Szassz! szasz! Aki áldód van! ... Prr, prr, ti bitangok! ... Vigyen el az ördög, gaz bestiák!" — Aztán nyomban elaludtam megint, mosolyogván magamban, hogy bizonyára én is így kiabálok álmomban; csakhogy Johansen szerencsésebb volt mint én, mert ő mélyebben aludt s az én kiabálásomat nem hallotta, — legalább sohase panaszkodott, hogy fölébresztettem.

Az alvózsákban elég jól éreztük magunkat mind a ketten, kivált, mikor már eléggé fölmelegedtünk, ez azonban nem mindig következett be addigra, míg elaludtunk, úgyhogy egyszer, amikor fölébredtem, mindkét kezemen el voltak fagyva az ujjaim. Reggel megint nekem kellett fölkelnem először, mert én voltam a szakács, s az én tisztem volt a reggeli elkészítése, ami ismét rendesen egy óráig tartott. A reggeli már kevésbbé volt változatos, mint a vacsora; egyszer csokoládét ettünk vajas kenyérrel és pemmikánnal, máskor meg rántott levest főztem vajjal és kenyérrel, amit még pemmikánnal is megtoldottunk; ez után következett a rendes nyalánkság: — a savóporból készült forró ital, mely egyszerre fölüdített bennünket. Mihelyt a reggeli készen volt, azonnal fölkeltettem Johansent, s erre mindketten fölültünk az alvózsákban, az egyik gyapjútakarót ráterítettük abrosznak s aztán nagy étvággyal hozzáfogtunk az evéshez. Miután kényelmesen megreggeliztünk, előszedtük naplónkat s mindegyikünk följegyezte, ami fontos vagy érdekes dolog megragadta a figyelmét. Ekkor sóhajtva néztünk össze: — itt az indulás ideje, pedig milyen fáradtak vagyunk még mind a ketten! ... Sokszor beszélgettünk erről Johansennel: — mit nem adtunk volna érte, ha megint visszabujhatunk alvózsákunkba s tovább alhatunk, — teljes 24 óráig! Szentül meg voltunk győződve mind a ketten, hogy ennél nagyobb boldogság és gyönyörűség nincs a kerek világon ... De nekünk más volt a föladatunk és kötelességünk: — mint a legendabeli bolygó zsidónak, nekünk is föl kellett kerekednünk és men-

nünk, mennünk, egyre mennünk, — följebb és mindig följebb, észak felé!

Miután ruhánkat rendbe hoztuk és megreggeliztünk, ismét ki kellett mennünk a szabadba, a csikorgó hidegbe, hogy indulás előtt rendbe hozzuk a szánokat is. Mondhatom, minden reggel húzódoztunk ettől a kellemetlen perctől; egyikünknek se akarózott kimenni a sátorból, ahol tűrhető meleg volt, — de végre is rá kellett szánnunk magunkat a cselekvésre. Hirtelen elhatározással rántottuk félre a sátor ponyváját, s egyszerre arcunkba csapott a maró, hideg levegő. Most aztán serényen hozzáfogtunk a szánok rendbe hozásához, megnéztünk minden darab poggyászt, hogy erősen föl van-e szíjjazva, megvizsgáltuk a szerszámokat és hámokat is, aztán pedig befogtuk a kutyákat. Mindezt lázas sietséggel végeztük el, egyrészt, hogy minél előbb útra kelhessünk, másrészt, hogy a munkában kissé kimelegedjünk. Hányszor sirattuk ebben a farkasordító hidegben meleg farkasbőrbundánkat, melyet ott hagytunk a *„Fram"*-on! De nem hozhattuk magunkkal, mert túlságosan megterhelte volna már különben is nehéz podgyászunkat. Végre mégis elindultunk. Én mentem mindig előre, hogy megvizsgáljam a jeget s kényelmes utat keressek a jégtorlaszok között; mindjárt utánam jött az én szánkóm, amelyen a kajakom is volt. A kutyák hamar megtanulták, hogy nyomon kövessenek, de azért még mindig elég sok baj volt velük, mert minden fordulónál, dombnál, akadálynál megállottak. Ilyenkor vissza kellett mennem hozzájuk, szóval és ostorral kellett biztatnom őket, hogy mindnyájan egyszerre húzzanak és áthúzzák a szánkót az akadályon; ha pedig ez nem igen ment, mert a domb nagyon meredek volt, akkor magamnak is segítenem kellett, ami bizony elég megerőltetéssel járt. Mindjárt az én szánkóm mögött haladt Johansen a másik két szánnal és neki is ugyancsak nehéz dolga volt. Estére kelve majdnem mindig rekedt volt a nagy kiabálástól, mellyel a kutyákat ösztönözte, biztatta, hogy egyformán húzzanak, s ha ez nem segített, nem kímélte az ostort se, sőt ő maga is gyakran segített nekik a szánokat húzni, hogy könnyebben átjussanak a magas jéghátak vagy jégdombok tetején.

Ha visszagondolok arra, hogy néha mily embertelenül bántunk a szegény kutyákkal, még most is elfacsarodik a szívem. Szégyenlem, hogy oly kegyetlenek voltunk hozzájuk, — de igazán nem cselekedhettünk másként. Akárhányszor botokkal vertük a nyomorult párákat, amikor már, mozogni is alig bírván, lefeküdtek végkimerültségükben s nem akarták tovább húzni a szánokat. Igaz, sajnáltuk szegényeket, s nem egyszer könnyes szemmel néztünk egymásra, — de aztán ismét csak fölülkerekedett bennünk az életösztön, az elérni kívánt cél felé hajtó kötelesség érzete, s akkor megkérgesedett a szívünk. Szükséges volt, hogy irgalmatlanok, kegyetlenek legyünk, mert előre kellett mennünk mindenáron s e nagy céllal szemben el kellett hallgatnia minden irgalomnak ... S ugyan miért is sajnáltuk volna jobban a szegény kutyákat, mint önmagunkat? Avagy nem éppen oly kegyetlenül sanyargatjuk-e önmagunkat is, mint ezeket a boldogtalan állatokat: — holott pedig minket nem földi hatalom, nem a puszta, nyers erőszak kényszerít arra, hogy végigjárjuk a sarki szenvedéseknek ezt a Golgotáját?!

Ez a szomorú, szinte visszataszító oldala mindenféle expedíciónak megvan. A kitűzött cél elérésének szilaj vágya, a siker beteges hiúsága lassanként minden nemesebb érzést kiöl a szívből, s végül nem marad benne semmi egyéb, mint a dicsvágynak rögeszmévé fejlődött önérzése. Ez történt velünk is, — de akkor nem éreztük ezt, annyira hatalmába kerítette lelkünket a sark elérésének lázas vágya. Akkor csak ez az egyetlen, nagy cél lebegett folyton szemünk előtt, elhomályosítván látásunkat, megtompítván minden érzésünket, ami nem ezt a nagy célt szolgálta: — most azonban, túl lévén az expedíció izgalmain, keserűen érzem, hogy mennyit vétettünk hűséges kutyáink ellen. Ha visszagondolok a pompás állatokra, amelyek mindenkor készségesen dolgoztak értünk, míg csak egyetlen izmukat is mozgatni bírták, — ha elgondolom, hogy ezért a hűséges odaadásért soha hálában nem részesültek, sőt még csak jó szót is nagy ritkán kaptak, — ha eszembe jut, hogy kérges szívvel hajszoltuk, ostoroztuk naphosszat, míg csak ki nem dőltek a gyilkos munkában, melynek soha semmiféle jutal-

mát nem látták, — ha elgondolom, hogy puszta kín volt számukra az élet s csak akkor pihentek végre, mikor a halál megváltotta szegényeket szenvedéseiktől: — ha elgondolom mindezt s ráadásul azt a szívtelen közönbösséget, mellyel ezeket a hű és önfeláldozó állatokat könyörtelenül leöltük, hogy társaikat tápláljuk velük, — még ma is elszorúl a szívem, még ma is könnyek fátyola borul szememre és keserű szemrehányásokat teszek magamnak . . .

Magunkra visszatérve, bizony a mi dolgunk se volt rózsás és kellemes. Nem volt elég az utazás napi fáradalma, mert a munkánk még aztán se szünetelt. Erre a sátor fölütése, a kutyák ellátása, a főzés, stb., — reggel pedig az útra készülődés rengeteg sok időnket lefoglalta, úgyhogy a napokat mindig rövidnek találtuk ahhoz, hogy elég hosszú utat tudjunk megtenni s ezen túl még alvásra is maradjon elég időnk. Sohase voltunk megelégedve a napi rekorddal; ennek oka azonban nemcsak az volt, hogy a többi munka rengeteg időnket fölemésztette, hanem az is, hogy az út maga rettentően nehéz, fárasztó volt a rögöktől és egyéb akadályoktól megszaggatott jégmezőn. Szerencsénkre, mivel közben lassanként az éjszakák is világosabbak lettek, nem kellett a nappali órákhoz alkalmazkodnunk, hanem utazhattunk éjjel-nappal egyaránt, amikor csak lehetett, vagy kedvünk tartotta, s így aztán célszerűbben és gazdaságosabban oszthattuk be az időnket is. Például, csak olyankor pihentünk és aludtunk, mikor a kutyák már nem bírtak tovább menni, vagy amikor minket magunkat kényszerített megállásra valami körülmény. Amennyire lehetett, igyekeztünk 9—10 órát menni egyfolytában, s rendesen a déli órákban pihentünk meg, ilyenkor ettünk is valamit, többnyire vajaskenyeret, kevés pemmikánnal vagy májpástétommal, de ezek a pihenők éppen nem voltak kellemesek. Igaz, hogy mindig iparkodtunk meghúzódni valami jégdomb mögött, ahol kevésbbé ért bennünket a szél, de azért mégis nagyon keserves „pihenők" voltak ezek. Akárhogy betakaróztunk is gyapjutakaróinkkal, a metsző szél keresztül fújt ezeken is, úgy hogy akárhányszor csontig fagytunk, mialatt szerény ebédünket elfogyasztottuk. Néha leterítettük a jégre az alvózsákot s ke-

zünkbe fogva az eledelt, belebujtunk, de ez se sokat segített; oly hideg volt ugyanis, hogy még így se tudtuk fölolvasztani ruhánkon a jeget. Az is megtörtént akárhányszor, hogy evés közben föl és alá sétáltunk, mert különben nem bírtuk volna el a szörnyű hideget; így legalább a mozgás kissé fölmelegített. Ha aztán az ebéddel elkészültünk, megint nagyon kellemetlen munka várt reánk: — rendbe kellett hoznunk a kutyák szerszámát. Ha már ezt is elvégeztük, valósággal örültünk, hogy ismét útra kelhetünk; a mozgás mégis csak fölengesztette a hidegtől megdermedt tagjainkat.

A legtöbb sarki utazó, aki szánokon is járt a jégmezőkön, rendesen panaszkodik a nagy szomjúságról, amit az ilyen expediciók legnagyobb veszedelmének tart; sokan megtoldják még ezt a panaszt azzal is, hogy a „hóevés" nemcsak, hogy nem oltja, hanem még inkább növeli a szomjúságot, amely könnyen végzetessé válhatik a hópusztákon való utazásban. Grönlandi utazásomban engem is nagyon elgyötört ez a szomjúság, úgy hogy mostani útunkra már teljesen fölkészültem ellene. Két gumipalackot vittünk magunkkal s ezeket minden reggel megtöltöttük a főzőkészülékben fölolvasztott hólével s aztán ruhánk alatt, a keblünkön viseltük, hogy a nagy hidegben meg ne fagyjon. Ám annál furcsábban lepett meg, hogy ezen az útamon éppen nem bántott a szomjúság; néha napok is elteltek anélkül, hogy csak egy kortyot is ittunk volna a gumipalackokból. És annyira nem volt szükségünk vízre az egész utazás alatt, hogy végre már a palackokat is használaton kívül helyeztük s ha később néha-néha elfogott a szomjúság, egy-egy darabka édesvízi jég mindig bőven elegendő volt arra, hogy eloltsuk vele a szomjúságunkat.

Március 29-ikén ezt írtam Naplómba: — „Tovább kínlódunk, de nagy erőfeszítéssel is csak lassan jutunk előre. A jég megint rosszabb lett s nem tudom, hogy érünk célhoz, ha ez így marad. Mind gyakrabban állják utunkat magasra tornyosuló, szeszélyes jéghátak, amelyeken csak nagy időveszteséggel tudunk átkelni. Ilyenkor mindig előre kell mennem, hogy megkeressem a legalkalmasabb átjárót, s ez sok időnket rabolja el, meg aztán tömérdek fáradsággal is jár. Az is nagyon aggaszt,

hogy a kutyák nagyon elernyednek ebben a magasra való húzásban és oly lassan mennek, mint a csigák; nem is csoda, mert néha bizony meredek hágókra kell fölkaptatniuk a nehéz szánokkal. Tetézi a bajt és kellemetlenséget az is, hogy a kutyaszerszámok ilyenkor mindig összegabalyodnak s a kibonyolításuk roppant vesződséges. A nyugtalan vérű, szilaj kutyák ugyanis csaknem folyton marakodnak s egy pillanatig se tudnak nyugodtan maradni. Olyan szeszélyesen ugrálnak jobbra-balra, hogy a már kibogozott szerszámokat egy szempillanatás alatt megint összekeverik. Szóval próbára tennék még az angyalok türelmét is, és se jó szó, se fenyegetés, sőt még az ostor se használ ellenük"...

Most egyszerre csak megakad az egyik szán valamelyik meredekebb jégtömb előtt. A szánba fogott kutyák türelmetlenül ugatnak és üvöltenek, mert sietni akarnak társaik után, melyek már fölértek a jégdomb tetejére, sőt már le is siklottak a túlsó oldalon. Ez azonban nem megy olyan gyorsan; s az egyik, amelyik féktelenebb, mint társai, hirtelen elrágja kötőfékjét és csaholva ered neki a jégmezőnek, amerre lát. Ezt hát meg kell fogni, a szerszámját újra rendbe hozni: — de mire kész, megint egy másik tör ki hámból s ismét elülről kezdődik a komédia. És így megy ez, csaknem szakadatlanul a rögös, hepehupás jégmezőn; legalább minden másfél órában meg kell állnunk egyszer, hogy rendbe hozzuk a kutyák összekúszált szerszámjait s ez mindig elrabolja vagy félóránkat. Szerencsére még bírjuk a munkát, a vesződséget és fáradalmakat; tegnap, például, reggeli félkilenckor indultunk útnak és csak délután öt óra felé tértünk pihenőre... De meddig győzzük még ezt az emberfölötti erőfeszítést?

Ebéd után nagyon megerősödött az északkeleti szél, amely állandóan fujt, mióta a „*Fram*"-ról elindultunk s nem sokkal aztán beborult az ég. Nagyon megörültünk ennek a változásnak, mert azt hisszük, hogy most már megváltozik az időjárás és ha a szél megfordul, enyhébb lesz a levegő hőmérséklete is. Ez a reményünk már az éjjel valóra vált félig-meddig, mert a hőmérő csak 34 Celsius-fokot mutatott a fagypont alatt, úgy hogy ez volt az első kellemes éjszakánk a zsákban...

Talán kissé furcsán hangzik, hogy 34 Celsius-fok hidegben kellemesen aludtunk; de aki elképzeli, hogy mit jelenthetnek a 40 Celsius foknál nagyobb hidegek, aminőkkel eddig küzköd-tünk, bizonyára megérti, hogy ez a „hőemelkedés" valóságos megváltás volt számunkra oly sok didergés és fogvacogás után!

Mivel azonban nincsen öröm üröm nélkül: — a sors gon-doskodott arról még ugyanez napon, hogy alaposan megrontsa ébredő jókedvünket. Délben ugyanis megmértem a nap délköri magasságát, hogy pontosan kiszámíthassam a helyet, ahol ép-pen járunk, s az eredmény nagyon kellemetlenül lepett meg. Az eddig megtett útból ugyanis hozzávetőleg azt következtet-tem, hogy már túlmentünk az északi szélesség 86-ik fokán, míg mai méréseimből az derül ki, hogy még félfokkal innen vagyunk rajta és csak 85° 30′ alatt járunk. Szinte megfoghatat-lan ez és nem is akarom elhinni, hogy igaz; bizonyára nem volt valami rendben a mérésnél, talán rosszul állítottam be a sextans-t, vagy nem a delelés pillanatában fixíroztam a napot, vagy nem jól olvastam le az eredményt; a számításban ugyanis nem lehet hiba, mert azt négyszer is újra átnéztem. Akárhogy van is: — ez a csalódás kissé elkedvetlenített és Johansent is bosszússá tette.

Március 30-ikáról ez a följegyzés van Naplómban: — „Tegnap szerencsétlen napunk volt. Mindjárt aztán, hogy el-indultunk, olyan sok jégrögre és összetorlódott törmelékre akadtunk, hogy nagy kerülőt kellett tennünk s ez messzire el-térített eredeti útirányunktól. Hosszas keresés és nagy fárado-zás után találtunk ugyan símább és járhatóbb jeget, de ez nem tartott sokáig s aztán megint olyan meredek, össze-vissza szaggatott jégdombhoz értünk, amely ismét nagy vargabetűre kényszerített. Aztán a jégdomboknak valóságos láncolata kö-vetkezett, amelyen átvergődni igazi kínszenvedés volt. Vala-mennyi közt legrosszabb volt a legutolsó, ahol kellemetlen bal-eset is ért. Itt ugyanis, a domb alján, elég széles csatorna kép-ződött a régi jégben; valószínűleg hatalmas rianás roppan-totta ketté a jégmezőt s az ekkor támadt árkot nem töltötte be újabb jégképződés. Akárhogy vigyáztunk is, hogy bele ne for-duljunk, — már az első szánkónak valamennyi kutyája bele

zuhant az árokba, mert a szélső hirtelen megugrott s megcsúszván a jégen, magával rántotta a többit is. Miközben a kutyákat egyenként kihúzgáltuk az árokból, az egyik elrágta hámját és megszökött. Szerencsére a szánt még idejében visszaránthattuk az árok szélén, úgy hogy nem zuhant bele.

Annál rosszabbul jártunk a második szánkóval, mely egészen belefordult az árokba. Azt hittük, hogy darabokra törik, de nem történt semmi baja, s ennek ugyancsak megörültünk. Ám azért elég bajunk volt vele, míg kihúzhattuk; először is le kellett róla szednünk mindent, s mikor kihúztuk az árokból, megint gondosan föl kellett rá kötöznünk a podgyászt, ami nem kevés időbe került. A harmadik szánnal már jobban jártunk; azt szerencsésen át bírtuk vontatni az árok keskeny szélén s mire túlértünk a dombon, megkerült a szökevény kutya is. Annyira el voltunk csigázva, hogy már nem sokat haladtunk aznapon, mihelyt alkalmas tanyahelyre értünk, azonnal fölütöttük sátrunkat, még pedig csikorgó hidegben, mert a hőmérő ismét lesüllyedt 43 Celsius fokra a fagypont alá. Most ki kellett bogoznunk a kutyák összecsomózott szerszámjait. Irtózatos, kegyetlen munka volt ez, puszta kézzel, amelyen már bőr is alig volt a fagysebek miatt! — úgy hogy a fogunkat csikorgattuk kínunkban. De végre ezzel is elkészültünk, s már gondolhattunk önmagukkal is ... Jutalmul borlevest főztem, ami hajnali öt órára lett készen; ezt jóízűen megettük, nyomban belebujtunk alvózsákunkba s aludtunk egészen délután három óráig. Ez a tízórás alvás kissé lábra állított mindkettőnket, úgy hogy sokkal jobb kedvünk lett, — talán azért is, mert az idő kissé megenyhült."

Március 31-ikén végre elkezdődött az oly régen és forrón óhajtott melegebb időjárás, melyet a hirtelen támadt déli szél hozott. Igaz, hogy ez az „enyhébb" időjárás európai fogalmak szerint még mindig a legcsikorgóbb téli hidegnek lett volna mondható — a hőmérő 30 Celsius fokot mutatott a fagypont alatt, de mi már igazi nyári időnek vettük ezt is és könnyű szívvel keltünk útra. Az örömünk azonban nem tartott sokáig, sőt egy tragikus eset folytán csaknem kétségbeeséssé változott, úgy hogy ma is borzogat a hideg, ha rágondolok. Amint ugyanis

meglehetős vígan haladtunk előre az eléggé síma jégmezőn, egyszerre csak nagyot roppant alattunk a jég s a „rianás"-ra keskeny csatorna támadt az első szán előtt. Nagy üggyel-bajjal átcipeltük az első szánt a hasadáson, de mikor visszamentünk a másik kettőért, Johansen alatt letörött egy nagy darab jég, úgy hogy mindkét lába térdig a vízbe süllyedt és csak hirtelen lélekjelenléttel tudott kiugrani a jégmezőre a vízből. A legborzasztóbb pedig az volt, hogy amikor ez a baleset történt, Johansen a csatorna túlsó felén állt, én pedig az innenső parton szaladoztam föl és alá, keresve valami átjárót, ahol a csatorna két partja még egybefügg s a szánok áthozhatók rajta. Ám akármerre mentem, kerestem és futottam: a csatorna mindenütt megvolt, sőt egyre szélesedett s a két part egyre jobban távolodott egymástól.

Itt álltunk tehát, szemben egymással: — az egyik parton egy szán és egy ember, a másik parton két szán és egy ember, közöttünk pedig a rianás árka, mely egyre szélesedett! A kajakokat nem használhattuk, mert a szánkók gyakori fölborulása közben a jégrögök több helyütt belikasztották a feneküket, úgy hogy elmerültek volna. A kilátás mindenesetre bíztató volt az éjszakára: — a csatorna egyik oldalán én a sátorral és a főzőkészülékkel, Johansen pedig, térden alul valószínűleg csontkeményre fagyva, hajlék és eleség nélkül!... Végre, hosszas lótás-fután után találtunk egy átjárót, úgy hogy a két szánt is áthozhattuk az innenső partra, de a tovább menetelről, természetesen, szó se lehetett, mert Johansen lábain jégtömeggé fagyott a ruha meg a cipő és felső nadrágja is egészen elrongyolódott. Ezt hát ki kellett foltozni s aztán, mihelyt megvacsoráztunk, rögtön bebujtunk az alvózsákba, mert már alig álltunk a lábunkon.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Küzdelem életre-halálra.

„Sok mindenféle nehézséggel kell megküzdenünk ebben a kockázatos útban, — írtam Naplómba április 2-ikán. — A legkellemetlenebbek talán mégis azok az apró, piszmogó bajok, melyek a mindennapi indulást megelőzik. Tegnap, például, már este hét órakor fölkeltem főzni, s mégis csaknem hajnali két óra lett, amikor végre útra kelhettünk. Johansen szánkójára újra föl kellett rakni, rákötözni a poggyászt; a másik szánon szintén meg kellett erősíteni a köteleket, aztán az egyik zsákra foltot varrtunk, a másikon be kellett varrnunk a repedést, s amikor ezt már felkötöztük a szánkóra, bosszúsan vettük észre, hogy likas a krumplis-zsák is, ezt tehát szintén meg kellett foltoznunk. Végre, mikor mindennel elkészültünk, rendbe kellett hoznunk a kutyaistrángokat is és csak ekkor indulhattunk el. Közben a déli szél nagyon megerősödött és hevesen fújt, s aztán sűrűn havazni is kezdett, aminek megörültünk ugyan, mert az időjárás megenyhülését jelentette, viszont azonban aggódni is kezdtünk, hogy folytathatjuk-e útunkat tovább észak felé, mivel a sűrű hóeséstől alig láthattunk egy-két lépésnyire, a jég pedig egyre járhatatlanabb... Pihenőt tartottunk tehát, mert tegnapi kalandunk a rianással óvatosságra intett.

Igaz, sokat szenvedünk és nélkülözünk, de talán nem lesz hiába. És ha meggondolom, hogy mások, akik szintén oda törekedtek, ahová én is eljutni remélek: még a félútra se értek el s mindamellett életükkel fizettek vállalkozásukért, bizonyos jóleső elégedettség tölti el szívemet, hogy az én sorsom talán mégse olyan szomorú és kegyetlen, mint a megpróbáltatások nehéz perceiben vélem. Ott van, például, ugyanaz a Sir George

Nares, aki a „*Challenger*“ mélytengeri expedíciójának hajóparancsnoka volt: — mily nagy szenvedések árán, mily csekély eredményt ért el az „*Alert*“ és „*Discovery*“ gőzösökkel, amelyek már a szerencsétlen Franklin admirálist is hiába keresték a sarkvidék borzalmas temetőjében! Érdemes fölújítani ezeket a rég elmúlt expedíciókat, melyeknek története tele van tanulsággal és ujjmutatással a jövőre: — hogy nincsen lehetetlenség, melyen az elszánt akarat ne győzedelmeskednék!

A két expedíciós hajó, a poggyásszal és élelmiszerrel megrakott „*Valorous*“ gőzös társaságában, 1875 május 29-ikén indult el Portsmouth révéből s 1876 november 2-ikán tért vissza. Ez az expedíció azért is különösen érdekel éppen engem, mert valamennyi előzőjénél magasabbra jutott észak felé, sőt még azután is sokáig tartotta a rekordot, melyet éppen a „*Fram*“ döntött meg. És még azért is nevezetes ez a vállalkozás, mert nagyszerű bizonyítéka volt annak, hogy a gőz alkalmazása fényesen bevált a sarki expedíciókban; például, míg Franklin admirális végzetes útján hat hét alatt alig jutott el az úszó jégtörmelékek zónájáig, — mert vitorláshajón ment, — addig ez a két gőzös hat hét alatt már ott volt a sarki jég kellős közepén.

Az expedíció útiránya Grönland nyugati partvidéke mentén vezetett, föl egészen a sarkig, ha ugyan odáig eljuthatnak, végig a Robeson-csatornán, mely Grönlandot a Grinnel Landtól elválasztja. A „*Valorous*“ elkísérte a két gőzöst a Disco-öbölig, mely a grönlandi partvidék fele útján van; itt elbúcsúzott tőlük és hazatért, az öbölben hagyván az expedíciót. Grönlandban éppen ekkor kezdődött a tavasz, s az „*Alert*“ és „*Discovery*“ legénységének mindjárt része is volt a sarki tavasz egyik gyönyörűségében: — a grönlandi szúnyogokban, melyek hihetetlen mennyiségben, mint igazi felhők, lepték el a két gőzöst, s rémes buzgalommal szívták az odatévedt áldozatok vérét, mintha csak tudták volna, hogy aránylag rövid életük alatt tízszeres igyekezettel kell dolgozniuk, hogy kellőképpen kihasználhassák a kedvező alkalmat.

Volt a két gőzösön ötvenöt eszkimó-kutya is, arra szánva, hogy majd a szánokat húzzák, ha az expedíció kirándulásokat

tesz a jégmezőkön át s ez a kutyafalka is tömérdek bajt és kellemetlenséget okozott Elsősorban is éjjel-nappal csaholt, üvöltözött és morgott azon való dühében, — ahogy az eszkimók magyarázták, — hogy valamennyien láncra voltak kötve s nem eshettek egymás torkának. Minden kutyafogatnak ugyanis megvan a maga királya: — a legerősebb, legbátrabb kutya a csapatban, mely maga szerzi meg ezt a rangját hosszabb-rövidebb küzdelem árán, össze-vissza marva pajtásait, míg azok egyenként legyőzetve elismerik a „király" felsőbbséges erejét. Ha aztán több kutyafogat kerül össze, akkor ez a küzdelem mindig elülről kezdődik, még pedig legelőször az egyes királyok között, amelyeknek harcába azonban, kivált, ha az ellenfél erősebbnek látszik, belecavatkoznak az alattvalók is... Mivel pedig az *„Alert"* és *„Discovery"* kutyái, láncra lévén kötve, nem dönthették el marakodással a hegemónia kérdését, legalább kedvük szerint kicsaholták magukat s a folytonos, dühös ugatással adtak kifejezést harcias bátorságuknak.

Augusztus vége felé a két gőzös a Bessel-öbölbe ért, ahová a *„Discovery"* befutott, avval a szándékkal, hogy ott fog áttelelni, míg az *„Alert"* tovább folytatta útját észak felé. De az *„Alert"* útját is csakhamar elzárta a jég; szeptember 4-ikén már kénytelen volt megállani a Robeson-csatorna végében, ahol nyomban be is rendezkedtek a telelésre. Mindjárt másnap elkezdett havazni s pár napig oly sűrűn hullott a hó, hogy látni is alig lehetett miatta, de ennek mindnyájan örültek, mert legalább fölépíthették hópalotájukat, amelynél jobb tanya és védelem nincs a hideg ellen. Nem sokáig várattak magukra a sarki tél kellemetlenségei sem, szeptember 14-ikén kegyetlenül elfagyott az egyik matróznak a keze-lába, úgy hogy majd belehalt szegény. Majd a kutyákat támadta meg a hideg, s mire észrevették a bajt, egyrészük elrágta kínjában a kötőféket és megszökött, másrészük pedig megfagyott, úgy hogy a magukkal hozott harminc kutyából nemsokára mindössze csak tizenhárom maradt.

Novemberben már oly sötét volt délben, hogy nem lehetett olvasni se, s ettől fogva 87 napig nem látták a napot, a hideg pedig olyan dermesztő lett, hogy 13-ikán már a hőmérő

higanya is megfagyott. Általában véve azonban a legénység elég jól telelt át; nem lett közülük beteg senkisem s a kedélyük is vidám maradt: — szóval, nem igen érezték a sarki tél kellemetlenségeit. Mihelyt a tavasz közeledett, nyomban készülődni kezdtek a szánkós expedíciókra, melyeknek az volt a céljuk, hogy minél messzebb följussanak északra, ahová hajóval már nem lehet menni. A hajón mindössze csak hat tiszt és hat közmatróz maradt, míg a többi ötvenhárom, két csapatba osztva indult el: — az egyik, hogy fölvegye és térképre fektesse Grant's Land partvonalát, s a másik, hogy nyomuljon előre észak felé, ha lehetséges, fől, egészen a sarkig. Ezt az utóbbi csapatot Markham parancsnok vezette, akihez Parr hadnagy is be volt osztva szolgálattételre. Mielőtt a két csapat elindult és különvált, ünnepélyes díszszemle volt, azután a hajó kapitánya misét mondott s mind a két csapat tagjait egyenként megáldotta.

Hetven napra való eleséget vitt magával a sarki expedíció, mikor április 14-ikén neki vágott a sivatag jégmezőnek, hogy az északi sarkot meghódítsa. Csupa erőteljes, izmos, jókedvű és bátor, lelkesedéssel teli matróz volt a csapatban, s mikor két hónap mulva visszatértek, egy közülük örökre elmaradt a jégmezőkön, ahol el is temették, a többiek pedig mind betegek és szinte félholtak voltak a sok szenvedéstől, nélkülözéstől és fáradalomtól. De azért eljutottak az északi szélesség 83° 20′ 26″ alá, — tehát oly közel a sarkhoz, amilyen közel előttük még senki se járt, s utánuk is csak nekem adatott meg a szerencse, hogy közelebb jussak hozzá.

Külön kell megemlékeznem Parr hadnagy hősies önfeláldozásáról, mellyel az utolsó napokban az egész expedíció életét megmentette. Június 7-ikén, — mikor már eltemették Portert, az expedíció első és egyetlen áldozatát, — mindnyájan úgy ki voltak merülve, hogy csak alig vonszolták fáradt tagjaikat. Valamennyiük között Parr hadnagy volt még a legerősebb, noha őt is kegyetlenül megviselték a szenvedések és nélkülözések, — s ez a bátor angol tengerész vállalkozott arra, hogy egymagában neki vág a jégmezőnek, előre siet és fölkeresi az „*Alert*"-et, hogy a hajón levők rögtön hozzanak

segítséget a hópusztában haldokló bajtársaiknak. Isten-kísértő, vakmerő, szinte reménytelen vállalkozás volt ez, — de meg kellett tenni, mert az expedíciónak egyetlen tagja se volt már oly erőben, hogy a szánokat húzhatta, vagy a sátrakat és egyéb poggyászt a vállára vehette volna. És valamennyien tudták, hogy: — bármily vékony is a reménységnek az a fonala, mely Parr hadnagy kísérletének sikere révén még az élethez fűzi őket: — ezen a vékony, remény-fonalon kívül nincsen semmijük, amibe kapaszkodhatnának... Hadd menjen tehát Parr hadnagy haza; ha hoz segítséget, akkor mindnyájan mentve lesznek; ha pedig nem hoz: — akkor úgy se történik velük rosszabb, mint amire már úgy is el vannak készülve. Hiszen ők mozdulni se tudnak, — miért ne kísértené meg tehát Parr hadnagy a saját maga s mindnyájuk megmentését, mikor, ha kísérlete meghiusul is: akkor se történhetik vele egyéb, mint hogy elpusztul. De nem elpusztulna-e akkor is, ha itt marad velünk és szintén lefekszik a hóba, mert már jártányi ereje sincsen?...

Elindult tehát Parr hadnagy június 7-ikén s mialatt bizonytalan, szinte tántorgó léptekkel vágott neki a végtelen hómezőnek, a táborban maradottak ajkain megfagyott az éljenzés: — meddig fogja bírni az utat ez a halálosan kimerült ember, akinek csak hősies bátorsága adhatott erőt a lehetetlen föladat megkezdéséhez?!... Markham parancsnok zokogva fordult félre, s bizonyára vele együtt senki se volt a kis csapatban, aki szentül ne hitte volna, hogy Parr hadnagy egyenesen a halálba tántorog. Órákig nézett utána egyfolytában a csüggedt expedíció, — lesvén, hogy mikor bukkanik föl ismét a szemhatáron a hadnagy alakja: mert mindnyájan meg voltak győződve arról, hogy vissza fog fordulni... talán egy, talán két óra mulva, de estig mindenesetre: hiszen lehetetlen az, hogy a lelki erőnek bármekkora mennyisége is pótolni tudja a testi erőnek teljes hiányát!

És Parr hadnagy mégse tért vissza. Multak a percek, az órák; már este lett s a bátor, hőslelkű angol tengerésznek sehol semmi nyoma... Összeroskadt-e már a fagyos jégmezőn, vagy pedig egyre tovább tántorog még, hogy meghozza nekik a

szabadulást? — Senki se tudta, s még egymástól sem merte kérdezni senki, mintha attól félne, hogy társának aggodalmai megölik azt a csekélyke reményt, mely kialvó fénnyel pislog a szíve fenekén. Aztán a beteg, éhező emberek egyenként bebujtak alvózsákjaikba, gondolni se mervén arra, hogy mit hoz a holnap. A jégmező halotti csöndjét, csak a skorbut-betegek keserves nyögése zavarta meg időnként, — majd elcsöndesedett ez is és a sír mélységes nyugalmának némasága terjesztette ki szárnyait az expedíció tanyája fölött.

Elmult június 7-ike, eltelt a kegyetlen, hideg éjszaka és új nap virradt föl a magukra hagyott szerencsétlenekre. — „Senki se kelt föl alvózsákjából, — írta Naplójába Markham parancsnok; — oly némán és mozdulatlanul feküdtek mindnyájan, még a betegek is, mintha már meg lettek volna halva. Valószínűleg készültek az utolsó, a leghosszabb útra, amelyről nincs visszatérés, és magukba szállt lelkük írtózott az élet keserves kínjaira eszmélni, mivel már úgyis érezték, hogy közeledik a halál, mely mindnyájukat meg fogja menteni a nyomoruságtól . . .“ Étlen-szomjan töltötték az egész napot, csüggedten, komoran bóbiskolva alvózsákjaikban, csak a parancsnok ápolta néhányad magával a betegeket. És aztán megint rájuk esteledett; még egy éjszakát, talán az utolsót, töltötték el a szomorú tanyán s az általános bágyadtság most már oly nagy volt, hogy még a beszéd is nehezére esett mindenkinek. De miről is beszélgethettek volna? . . . Arról, hogy Parr hadnagy, még a legjobb esetben is, csak két nap alatt érheti el a hajót — a segítség tehát, legjobb esetben is, csak holnapután érkezhetik.

„És aztán június 9-ikén hajnalban, amikor még mindnyájan aludtunk, hangos kiabálás vert föl bennünket álmunkból. Sokan, akik fölriadtunk, lázas álomnak véltük ezt, s ismét lehunytuk szemünket, hogy tovább aludjunk . . . De nem lehetett: durva kezek szeretettel ráztak föl bennünket, fogaink közé beerőszakolták a rumos palack száját, s amikor az égető, de életet adó ital csöppjeit éreztük szánkban: — oh, akkor mindnyájan megértettük, hogy meg vagyunk mentve, hogy az angol haditengerészet hőseinek száma megnövekedett eggyel, mert Parr hadnagy emberfölötti vállalkozása sikerült s a nagyszerű

ember önfeláldozása mindnyájunk életét megmentette. Ez a nap volt életem legszebb és legboldogabb napja: — nemcsak azért, mert a biztos haláltól megmenekültem, hanem azért is, mert megmentésemet Parr hadnagynak köszönhettem, akit kezdettől fogva én neveltem a hajóséletre s mindenkor fiamként szerettem . . ."

Hol voltak nekünk ilyen szenvedéseink? Hiszen a mi életünk eddig, a *„Fram"* födélzetén, úgy szólván a jókedv és vidámság, a bőség és elégedettség zavartalan egyhangúságában telt el, közülünk soha senki beteg nem volt, a rettentő skorbutot csak hírből ismertük, és fáradalmaink is csak azóta voltak, mióta Johansennel elhagytuk a *„Fram"*-ot, hogy a jégmezőn át kísértsük meg az északi sark megközelítését. Igaz, hogy e közben sok viszontagság ért bennünket, de még mindig elég jól tűrtük a bajt, s ha pihenőre kissé kimerültünk is, a jó ebéd és a hosszú alvás mégis csak mindig visszaadta erőnket, úgy hogy a kidőléstől, vagy éppen az elpusztulástól egy csöppet se kellett félnünk. Ez pedig oly megnyugtató volt!

Április 8-ikán eleinte meglehetősen jó útunk volt, aminek nagyon megörültünk, de csakhamar ismét hatalmas jégrögök és hósáncok álltak el útunkat. Ilyenkor mindig átjárót kellett keresnem, mert a jégrögök hátán vagy a dombtetőn át nagyon nehéz lett volna átcipelni a szánkókat az összes poggyásszal együtt. Ez a keresgélés, lótás-futás nagyon kimerített, úgy hogy amikor egy frissen befagyott csatorna elé értünk, rögtön tanyát ütöttünk az alkalmasnak látszó helyen. Mindenek előtt ismét megfigyeltem a nap magasságát s kiszámítottam, hogy az északi szélesség 85° 54′ alatt vagyunk. Ez az eredmény valósággal levert és kétségbe ejtett. Megfeszítettük minden erőnket és valósággal agyonkínoztuk magunkat s úgyszólván alig haladtunk valamit. És komolyan kezdek azon tünődni, hogy: érdemes-e, szabad-e tovább folytatnunk ezt az utat észak felé? . . . Hiszen, ha csak ily lassan lehet előre jutni a jégmezőn: mikor és hogyan fogjuk elérni a Ferenc József-földet, ahová a távolság háromszor akkora, mint amennyit eddig megjártunk? És ha a jég arra felé se jobb, mint itt, — pedig erre alig számíthatunk, — akkor nem istenkísértés-e, elpocsékolni erőnket és élelmiszereinket föl-

felé, holott ezekre föltétlenül nagyobb szükségünk lesz, ha majd hazafelé kell tartanunk? Hiszen a Ferenc József-földig három annyi út vár reánk, mint amennyit már megtettünk — s ha odáig még elég lesz is az eleségünk, ki tudja, mi vár reánk azon túl? És mi lesz, ha a szárazföldön se találunk mindjárt vadra, az eleségünk pedig már elfogyott? . . .

Ki se mondhatom, mennyire bántott, hogy oly lassan haladunk előre s már több nap óta azon törtem a fejemet, hogy miképpen lehetséges ez, — de minél jobban tünődtem rajta, annál kevésbé tudtam megmagyarázni, hogy miért nem jutottunk messzebb észak felé. Menet közben gyakran és ismételten számítottam a megtett távolságokat, melyeket a hodométer (kilométermérő) pontosan lemért, s levonván ezekből a ki nem kerülhető vargabetűket, akárhogy számoltam is, mindig arra az eredményre jutottam, hogy a megtett út mennyiségéből ítélve már messze túl kellene lennünk az északi szélesség 86-ik fokán. De kifeledtem számításomból egy fontos és kellemetlen tényezőt, amely természetesen, halomra döntött minden eredményt és illuzóriussá tette eddigi számításaimat. Én ugyanis abban a föltevésben voltam, hogy — mozdulatlan jégmezőn járunk. Csakhamar rájöttem azonban, hogy a jégmező nem mozdulatlan, hanem dél felé halad s ez a mozgása, amely viszont a széltől és a tenger áramlásától függ, jelentékenyen csökkenti a mi erőfeszítéseink eredményét. Úgy látszik, minden összeesküdött ellenünk, hogy minél nehezebbé tegye kitűzött célunk elérhetését.

Április 5-ikén ezt írtam naplómba: „Tegnap már hajnali három órakor útnak indultunk. Talán még sohase volt ily rossz napunk, mióta útban vagyunk a sark felé. A jégmező fölülete hihetetlenül rögös és göröngyös volt, s ráadásul minduntalan csatornák és jégtorlaszok is állták útunkat, úgy hogy csak nehezen és lassan jutottunk előre. Különösen a csatornák akasztottak meg nagyon s a széleiken föltorlódott jégtuskók néha valósággal kétségbe ejtettek bennünket. Mert minden ilyen csatorna rengeteg időt rabolt el tőlünk; először is sokáig kell keresnünk az átkelésre legalkalmasabb helyet s ezt bizony nem mindig találjuk meg, úgy hogy maga az átkelés is roppant idővesz-

teséggel és fáradsággal jár, mert gyakran minden podgyászt le kell szedni a szánokról, hogy külön vihessük át; másodszor az is megesik — ahogy például tegnap kétszer is megtörtént, — hogy változatosság kedvéért a vízbe esem s ilyenkor a ruhám rendbehozása kerül sok időbe.

Tegnap ismét megmértem a delelő nap magasságát s a mai egész délelőttöt számítással töltöttem az alvózsákban. Most már végre már túl vagyunk a 86-ik fokon és számításaim szerint tegnap délben a 86° 2·8′ alatt voltunk. Ez az eredmény nagyon lehangolt, de igazán nem segíthetek rajta, mert hiszen nem az én hibám, hogy a jégmező oly rossz és szinte járhatatlan. Keserves csalódás ez, mert füstbe megy minden reményem, hogy kitűzött célunkat elérhessük. Egyre jobban meggyőződöm arról, hogy még a 87-ik fokig is alig juthatunk el, hacsak a jégmező nagyon meg nem javul. Mikor a hajóról elindultunk, az volt a szándékom, hogy harminc napig egyfolytában és megállás nélkül megyünk észak felé; kutyakenyeret is csak ennyi időre valót hoztunk magunkkal, mert úgy számítottuk, hogy harminc nap mulva, amikor visszafelé fordulunk, a lassanként fölösleges kutyákat egyenként leöljük a még szükségesek táplálására. Ám a járhatatlan jégmező akadályai komolyan gondolkodóba ejtenek; a Peterman-földig, ahová visszatértünkben el kell jutnunk, már innen is, ahol most vagyunk, lehet vagy 410 kilométer. Már most, ha a jégmező arra felé is ilyen rossz, — ami nagyon valószínű, — akkor bizonyára úgy az időből, mint az eleségből teljesen kifogyunk, mire oda érünk; ez pedig mindkettőnk elpusztulását jelentené . . . Most még csak egy kérdés van: ne kísértsük-e meg az előrenyomulást legalább a 87-ik fokig? — Ha a jégmező megjavul, mindenesetre megtesszük; de ha nem, akkor visszafordulunk, mert erőnkön fölül semmit se cselekedhetünk!"

Április 6-ikáról a következő följegyzés van Naplómban: „Hajnali két órakor 24·2 Celsius-fok volt a hőmérséklet a fagypont alatt; nekünk ez már kellemes, tavaszi levegő, amelyben fürgén és elégedetten mozgunk. Annál kellemetlenebb az, hogy a jégmező fölszíne egyre rosszabb. Már tegnap is csaknem kétségbe ejtett, úgy hogy egész nap a visszatérés gondolata motosz-

kált fejemben, sőt amikor ma reggel megállapodtunk, már-már el voltam tökélve, hogy visszafordulunk. De még egy utolsó próbát teszek; ma még előre megyünk észak felé, hogy meggyőződjünk róla: — valóban olyan rossz és járhatatlan-e a jégmező tovább is, mint aminőnek az előttünk emelkedő, mintegy tíz méter magas jégbuckáról látszik? ... Mert, ha igen, akkor nincs mit kockáztatnunk tovább azért a pár kilométerért, amivel még megtoldhatnánk eddigi rekordunkat; hiszen tegnap is alig tettünk meg egy pár kilométernyi útat. Csatornák, jégtorlaszok, rögös dombok és hepehupás, beszakadó jég volt mindenfelé, és a szánok folytonos hurcolása, tolása, emelése még óriásokat is kifárasztott volna."

Április 8-ikán csüggedten győződtünk meg mindaketten, hogy itt már hiábavaló minden küzdelem. A jégmező egyre rosszabb és járhatatlanabb lesz, úgy hogy sehogyse tudunk előre jutni: egyik jégtorlasz a másikat követi és útunk csupa jégtuskókon visz keresztül. Már hajnali két órakor útra keltünk és hősies elszántsággal folytattuk is az útat, ameddig csak bírtuk, de közben csaknem folytonosan cipelnünk kellett a szánokat. Ki se mondhatom, mennyire kifárasztott mindkettőnket ez a rettenetes munka, de azért csak mentünk előre, reménykedve, hogy hátha mégis megjavul a helyzet; végre azonban oly rosszra fordult a dolog, hogy meg kellett állanunk. Miután tanácsot tartottam Johansennel, elhatároztuk, hogy én még egy darabon előre megyek hócipővel, hogy megnézzem a jégmezőt, vajjon nem javul-e meg; előre is mentem jó darabon, de sehol se láttam olyan felületet, amelyen előre haladhattunk volna; hiába másztam föl a legmagasabb jégdombokra is — bármerre néztem, mindenfelé csak ugyanazt az egyenlőtlen, rögös fölületet láttam. Nincsen hát semmi értelme, hogy még tovább folytassuk a gigászi küzdelmet ezzel a háladatlan jégmezővel: csak a drága időt pocsékoljuk és önmagunkat fárasztjuk vele, de pozitív eredményt, amiért küzdeni érdemes, nem érhetünk el.

Elhatároztam tehát, hogy visszatérünk és pedig egyenesen a Fligely-foknak tartunk.

Johansennel azonnal közöltem elhatározásomat s ő is mindenben helyeselte. És most, hogy megszabadultunk eddigi kínos

csüggedésünktől, nagy lakomát csaptunk utolsó táborhelyünkön, amely eddigi útunknak egyszersmind a legészakibb pontja is volt. Sorra szedtük minden élelmi-kincsünket s a következő, sokfogásos ebéddel ajándékoztuk meg magunkat: volt hús és melléje vajban pirított kenyér, aztán száraz csokoládé, áfonyabefőtt és végül a már megszokott forró vízzel fölereszteti savópor. Igazi lukullusi lakoma volt, amelyet bekebelezve, elégedetten bujtunk bele alvózsákunkba és minden gondtól mentesen oly hatalmasat aludtunk, hogy utána legalább is tíz évvel megfiatalodva keltünk föl. Előbb azonban még megmértem a delelő nap magasságát s kiszámítottam, hogy *az északi szélesség 86° 13′ 36″ alá jutottunk, amilyen közel a sarkhoz még sohase járt előttünk európai ember!*

Délután két órakor aztán csakugyan megindultunk hazafelé s mindjárt egyhuzamban tizenegy óráig utaztunk, úgy hogy csak másnap reggel hajnali egy órakor pihentünk meg. Meglepetésünkre, mintha csak gúnyolni akarna bennünket a sors, meglehetősen jó utat találtunk, úgy hogy elég gyorsan haladtunk; ha ilyen lett volna a jégmező fölfelé is, bezzeg följebb juthattunk volna előre észak felé s bizonyára még most se fordultunk volna vissza! ... Ámde ezen keseregni hiábavaló dolog lenne ma már; ami elmúlt, azt visszahozni úgy se lehet, — mi tehát örültünk annak, ami megvolt, a jó útnak, mely meggyorsította haladásunkat haza felé. És az út még azután is jó maradt néhány napig, csakis a csatornákkal gyűlt meg itt-ott a bajunk; de még ezeknek nagy része is párhuzamosan vonult a mi útirányunkkal, úgy hogy nem igen akadályozott, mert nem kellett keresztül mennünk rajta. Így aztán napjában átlag 20—24 kilométernyi utat tehettünk, tehát kétszer annyit, mint észak felé.

Április 14-ikén volt húsvét vasárnapja, s ezen a napon következőket írtam Naplómba: „Tegnap már nagyobb bajt okoztak a csatornák, sőt föl is tartottak útunkban. Néhány keskenyebb csatornán szerencsésen átvergődtünk, de aztán nagyon is széles hasadáshoz értünk s az megállított. Sokáig hasztalan kerestem rajta átjárót, s mivel egyébként is eléggé fáradtak voltunk, elhatároztuk, hogy a csatorna partján ütünk tanyát és

sátorunkban üljük meg a Föltámadás szent ünnepét, — nagyszombatot. Szükségesnek tartottam egyúttal meghatározni a szélességi fokot, amely alatt jártunk, s ezért, mihelyt sátrunkat fölállítottuk, én magam nyomban belebujtam az alvózsákba, Johansen pedig megetette a kutyákat. Mondhatom, hogy ez a munka éppen nem volt kellemes; igaz ugyan, hogy a hőmérő csak 30 Celsius-fokot mutatott fagypont alatt, amit már úgy megszoktunk, hogy hidegnek se találtuk, de azért mégis kellemetlen volt: a megfagyott zsákban, a megfagyott ruhákról és csizmákról a jeget leolvasztani, s ugyanakkor kiszámítani a szélességi fokot is a delelő nap magasságából, amihez még logarithmus-könyv is kellett, melynek lapjait a hidegtől megdermedt ujjakkal kellett forgatni. Ez bizony nagyon lassú, körülményes és piszmogó munka s ráadásul még pontosnak is kell lennie. Éppen ezért határoztam el, hogy husvét vasárnapját is számításokkal töltöm, úgy hogy az est beállta előtt aligha indulhatunk majd tovább."

A széles csatornán, mely nagyszombaton megállított útunkban, elég fáradsággal ugyan, de mégis szerencsésen átvergődtünk s aztán nagyobb akadályok nélkül folytathattuk útunkat. A leghosszabb utat április 17-ikén tettük meg. Reggeli félnyolc órakor indultunk el s miután délben vagy másfél órát eltöltöttünk az ebéddel és déli pihenővel, megint egyfolytában utaztunk esteli kilenc óráig, amikor fölütöttük éjjeli tanyánkat. Itt már kissé megromlott a jég s a mező tele volt rögökkel és tuskókkal meg torlaszokkal, de mivel ezek az akadályok mind alacsonyak, vagy könnyen megkerülhetők voltak, a kutyák minden segítség nélkül csak egymagukban húzták a szánokat. Egészen pontosan ugyan nem mértem meg, de hozzávetőleg mégis azt hiszem, hogy mostanáig legkevesebb 126 kilométernyi utat tettünk meg.

Április 19-ikéről a következő följegyzést találom Naplómban: — Már csak két-három napra való kutyakenyerünk van; ezzel hát takarékoskodnunk kell. Mindenekelőtt úgy segítünk magunkon, hogy lassanként hozzáfogunk a fölösleges kutyák megöléséhez s ezeknek a húsával etetjük a többieket, — így aztán valamivel tovább beérjük a még meglevő kutya-

kenyérrel. Tegnap megöltük a „Perpetuum"-ot. Ez a gyilkolás igazán borzasztó és utálatos, — de mit tegyünk? ... Mindeddig késsel végeztük a dolgot, de ettől mind a ketten iszonyodtunk; azért tegnap abban állapodtunk meg, hogy kötéllel fogjuk megfojtani a szegény párát. Ahogy ezt máskor is szoktuk, elvezettük a kutyát egy jégtuskó mögé, hogy a többiek ne lássák, mi történik vele, s ott aztán, nyakára szorítottuk a hurkot, a kötél két végét minden erőnkből húztuk, — de hiába! Igy sem tudtuk megölni a szegény állatot; keservesen vonított és kétségbeesetten védekezett. Mit tehettünk róla, hogy a hidegben minden érzés, erő kihalt elgémberedett ujjainkból, úgy hogy még a kötelet se bírtuk eléggé meghúzni? ... Nem marad más hátra, mint hogy megint a késhez nyuljunk: s így öltük le ezt a szegény állatot is. Bizonyos, hogy az agyonlövés sokkal kényelmesebb és irgalmasabb lett volna; ámde nem mertük az értékes puskaport a kutyákra vesztegetni, mert hátha jön még idő, amikor egy lövés a magunk életét is megmentheti: — s ugyan melyikünk merné vállalni a felelősséget, hogy ezt a lövést, csupán a saját kényelme szempontjából, hiába fecsérelte el? ...

A tegnapi magasságmérések és számítások eredménye az, hogy eljutottunk az északi szélesség 85° 57′ 48″ alá. Ez nagyon szép haladás, meg is vagyunk vele elégedve. Az időjárás is még mindig egyformán szép s a hideg 20—30 Celsius-fok között váltakozik, ami csak kellemesnek mondható. A mi szempontunkból még különös szerencse is, hogy a hőmérsék még mindig ily alacsonyan áll a fagypont alatt, mert ha nem így volna, akkor a csatornák nehezen fagynának be és sokkal tovább maradnának nyitva; így azonban a rianás után aránylag gyorsan befagynak és nem hátráltatnak bennünket nagyon az utunkban. Tekintettel éppen erre a körülményre, legforróbb vágyam most az, hogy minél előbb elérjük a szárazföldet, még mielőtt a csatornák nagyon is megnehezítenék az utunkat.

A következő napokon meglehetősen síma és egyenletes volt a jégmező felülete, úgy hogy aránylag gyorsan haladhattunk. Április 26-ikán, nagy megelégedésünkre, állatnyomokat vettünk észre a havon. Annyira hihetetlennek tetszett a dolog,

hogy eleinte kételkedni kezdtünk megfigyelésünk helyességében, de a nyomok oly világosak voltak, hogy nem csalódhattunk. Egész határozottan megállapítottuk, hogy a nyomokat valami sarki róka hagyhatta itt, amely nem is olyan régen keresztezhette a mi útvonalunkat. Eltünődtünk Johansennel, hogy ugyan mi az Isten csodáját kereshetett ez az állat itt, ebben a kietlen pusztaságban, ahol hónál és jégnél nincsen egyéb? ... Talán csak nincs a közelben valami szárazföld, amelyről a sarki utazók még nem tudnak? ... — Önkénytelenül is keresni kezdtük a szárazföld körvonalait s gondosan vizsgáltuk a vidéket messzelátóinkkal is, de eredménytelenül; az idő egész napon át ködös volt és sehol se láttunk semmit, ami arra engedett volna következtetni, hogy a közelben szárazföld van. Ámde kevéssel utóbb megint akadtunk egy másik rókanyomra, s ez még jobban megzavart bennünket. Sehogy se bírtuk megérteni, hogy hogyan és miből élhetnek meg ezek az állatok a kietlen jégmezőn, ahol az életnek legcsekélyebb nyoma sincsen? ... Hacsak nem abból, hogy a rianáskor megnyíló csatornákból szedik ki az apró rákféléket, ami ugyan igen szűk eleség, de ha más nincs: arra talán mégis elég, hogy a rókák éhen ne haljanak.

De még ez a magyarázat se fejti meg azt a rejtélyt, hogy miért hagyták ott a szárazföldet, a partot ezek a rókák, mikor ott sokkal könnyebben és kényelmesebben megélhetnek? ... Hacsak nem kényszerűségből, oly módon, hogy amikor a partról a jégmezőre jöttek, valami hatalmas rianás hirtelen oly széles és hosszú árkot hasított köztük és a szárazföld között, hogy már nem tudtak átvergődni rajta és itt rekedtek, a jégmezőt pedig lassanként távol sodorták a parttól a sarki tenger áramlásai. Elég az hozzá, hogy a rókák itt voltak, s most már élénk érdeklődéssel kezdtem kutatni a hóban, hogy nem találok-e medvenyomokat is; mert ha véletlenül medvenyomokra is bukkannánk, ebből az következnék, hogy a szárazföld még se lehet már nagyon messze s utunk most már lakható vidékek közelébe visz. Ez már azért is valószínű, mert kiszámítottam, hogy: ha Petermann földje valóban ott van, ahol Payer mondja, akkor már nem lehetünk tőle 223 kilométernél messzebb.

Április utolsó napjaiban egyre gyakrabban mutatkoztak kisebb-nagyobb csatornák, amelyeken azonban nagyobb nehézségek nélkül átvergődhettünk; de a hónap utolsó napján egészen nyílt tóra bukkantunk, mely a szó szoros értelmében, keresztezte utunkat. Hosszabb ideig együtt kerestünk, rajta átjárót, aztán magam, egyedül, vagy négy kilométernyire szaladtam végig hócipőkön a partjai mentén, de mindenütt oly széles volt, hogy meg se kísérthettük rajta az átkelést. Kénytelenek voltunk tehát tanyát ütni s az éjszakát a széles csatorna partján eltölteni. Éjszaka már azon gondolkoztam, hogy holnap kijavítjuk kajakjainkat s ezekkel kelünk át a csatornán, — de szerencsére az éjszakai csikorgós hideg megkímélt bennünket ettől a munkától; reggelre kelve ugyanis csaknem egészen befagyott a széles csatorna, úgyhogy egész kényelmesen átmehettünk rajta.

Május első napjaiban az időjárás megenyhült, de egyúttal nagy ködök is voltak, meg a hó is gyakran esett, úgy hogy emiatt nem igen láthattunk messzire. Most azonban már komolyan meggyűlt a bajunk a nyílt csatornákkal, melyek egyre szaporodtak és nem is fagytak be oly könnyen; minduntalan keresztezték az útunkat, úgy hogy csak nagy kerülőkkel s még nagyobb időveszteséggel juthattunk át rajtuk. Mind a ketten nagyon el voltunk keseredve, mert az életünk igazán gyalázatos kínlódás volt. Sohase tudhattuk reggel, mikor elindultunk, hogy mekkora utat teszünk még majd estig, amikor ismét megpihentünk, mert minden számításunkat keresztül húzták a minduntalan fölbukkanó akadályok. Mit nem adtunk volna, ha már most rábukkanunk a szárazföldre, ahol biztos az utunk, ahol csaknem pontosan ki lehet számítani a napi meneteket, mert a végtelen sok csatorna nem állná utunkat lépten-nyomon s nem keserítene bennünket az aggodalom, hogy talán a következő félórában ismét meg kell állanunk valami új akadály előtt!... S ki tudja, mennyi fáradsággal, mennyi kellemetlenséggel kell még megküzdenünk, mielőtt szárazra érünk, — holott pedig kutyáink száma egyre fogy! Ők is teljesen ki vannak már merülve és se a pihenők, se az eleség nem segítenek többé, mert az elfogyott erőt csak hosszú pihenés és változa-

tos, bőséges eleség adhatná vissza nekik. Éppen úgy, mint nekünk is; mert, Johansennel együtt, már magam is oly fáradt vagyok, hogy alig bírok egyenesen megállani hócipőmön: — s amikor elesem, szinte azt kívánom, hogy bár ne lenne erőm a fölkelésre... mikor ez a fölkelés oly nehéz és utána ismét a fárasztó kínlódás következik!

Valahányszor ennyire elfog a csüggedés, mindig azzal vígasztalom és biztatom magamat, hogy mások még sokkal többet szenvedtek s mindamellett sokkal kevesebb eredményt értek el, mint én. Mert hiszen, voltaképpen, a mi eddigi szenvedéseinknek nem volt komoly, végzetes következésük, s nem számítván a testi fáradtságot, az egészségünkben nem esett semmi kár, sőt még csak nem is éheztünk. Arról meg egyáltalában szó se lehetett, hogy — mint például a tragikus végű *Greely-expedícióval* történt — bárki is éhen halt, vagy megfagyott volna közülünk. És mik voltak a mi szenvedéseink azokhoz képest, amelyeket a Greely-expedíció tagjai oly emberfölötti hősiességgel tűrtek!...

Ezt az expedíciót az Egyesült-Államok kormánya küldte Grinnel Landba, azzal a megbízással, hogy kitelelvén a Lady-Franklin-öbölben, kutassa át elsősorban Grinnel Land szárazföldjét s aztán szánokon hatoljon föl észak felé, ameddig csak lehet. Az expedíció vezére Washington Greely hadnagy lett, aki három tisztet és 21 közlegényt választott ki társnak az Egyesült Államok hadseregéből. A kormány kibérelte a *„Proteus"* nevű vitorlás gőzöst, hogy vigye el az expedíció tagjait és összes fölszerelésüket a Lady-Franklin-öbölbe, ami 1881 nyarán szerencsésen meg is történt. Augusztus 11-ikén Greely hadnagy már partra szállt a Discovery-öbölben, melyet azért neveztek így, mert a Nares-expedíció *„Discovery"* nevű hajója itt telelt 1876-ban; ezen a helyen emeltek téli szállást (*„Fort Conger"*-nek nevezték el) az expedíció tagjai, és ide kellett értük visszajönnie két év mulva a *„Proteus"* gőzösnek, hogy hazavigye őket az Egyesült-Államokba.

Kirakták tehát a gőzösből az összes élelmiszereket, ruhákat, tudományos műszereket, szerszámokat, stb. s rögtön hozzáfogtak a téli „palota" fölépítéséhez, mialatt néhányan, a legkitűnőbb lövők, állandóan vadásztak a környéken, hogy gyarapítsák

élelmiszer-készletüket. Ennek meg is volt az eredménye, mert rövid két hét alatt több, mint 26 pézsmaökröt, számos fókát, ptarmigánt s egyéb madarat lőttek, úgy hogy körülbelül 6000 font elsőrendű hússal gyarapították saját készletüket s körülbelül ugyanennyivel a kutyák eleségét is. Mert kutyákat is vittek magukkal, két derék eszkimóval, — Jens és Frederick volt a nevük, — akik a kutyákra gondot viseltek, de egyébként is sokban hasznára voltak az expedíciónak.

Szeptember derekán már teljesen készen volt a „téli palota", melyet öles vastagságban raktak körül hóval, míg csak a fal a ház tetejéig nem ért; ilyformán, mikor ez a hótakaró keményre fagyott, a meleg nem illanhatott el a kunyhó belsejéből, — noha ez a „meleg" ugyancsak relatív értékű volt. Mert ámbár egész télen át fűtöttek és égették a lámpát a kunyhóban, tél derekán mégis oly hideg volt benne, hogy a véletlenül kicsöppent víz, mire a földre ért, már megfagyott s ugyancsak megfagyott a tinta is, ha nem állt közvetlenül az égő lámpás mellett. Kint a szabadban pedig csonttá fagyott minden, kivéve az alkoholt; kőkemény volt a hőmérő higanya, sőt még a rum is úgy megsűrűsödött, mint az olaj. A legénység mindamellett jókedvű volt és elégedetten, reménykedve várta a tavaszt. Addig azonban még igen súlyos megpróbáltatáson kellett átesnie.

Január elején a légsúlymérő hirtelen esni kezdett, jelezvén, hogy heves vihar van kitörőben. Egyszerre csak a ház fölött heves szélroham süvöltött el, mely lökésszerűen többször és gyorsan ismétlődött, s a szél sebességét (erejét) jelző készülék óránként 18 mérföldet mutatott. Mivel a barométer még egyre esett, ami a vihar erejének növekedését jelentette, Greely hadnagy kiküldött egy embert, hogy nézzen szét s figyelje meg a műszereket, — de a vihar ekkor már oly heves volt, hogy egy ember nem volt képes szembe szállni vele s kettőnek kellett összefognia. A szél nagy tömegekben kapta föl és hordta a havat; sebessége ekkor már óránként ötven mérföld volt. Most már hat embernek kellett egymásba kapaszkodnia, hogy meg tudjanak állni az orkán erejével szemben, mely szilaj féktelenséggel dühöngött. Oly sűrűn hordta a havat, hogy látni se lehetett, s mikor a szél ereje elérte a 65 mérföldet óránként,

mindnyájan remegni kezdtek a ház biztonságáért. A „palota" szinte állandóan reszketett, ingadozott, mintha a földrengés rázná s a szél sebességét jelző készülék már 90 mérföldet mutatott óránként!... Minden pillanatban bekövetkezhetett a rémes katasztrófa s az expedíció tagjai halálos rettegéssel, szívszorongva lesték az orkán szélrohamait, melyeknek mindegyike alapjaiban rázta meg a házat. Hiszen, ha csak a tetejét hordja is el: — menthetetlenül elvesztek mindannyian, mert rövid pár óra alatt csonttá fagynak a dermesztő hidegben! Szerencsére elég erősen megépítették a palotát, melyet még a köréje rakott támfal is védett, úgy hogy kiállta a tűzpróbát; s ami fő: — ezzel az orkánnal utolsó mérgét is kiadta a tél.

A nyár aránylag jól és kellemesen telt el; több ízben kirándultak szánokon, részint gyalog is, és nagy területet mértek föl Grinnel Land szárazföldjén, sőt megülték még az amerikai „Nemzeti ünnep"-et is, mely az expedíciónak egyik csapatját a Polaris-öbölben érte. Ezen a nemzeti ünnepen az a szokás az Egyesült-Államokban, hogy minden hősnek a sírját föllobogózzák és megkoszorúzzák; s mivel a Polaris-öbölben volt eltemetve a *„Discovery"* két matróza, — a tudományos kutatásnak két hősies vértanuja, — a kis csapat is kibontotta az Unió csillagos lobogóját s föltűzte a nagy sziklákkal jelölt két sírhalomra, noha a keményre fagyott földben pihenő hősök angolok voltak. Angolok, — de mégis „testvérek", az óceánon túlról, abból az őshazából, ahonnan a hatalmas Egyesült-Államok mai nemzedékének az ősei származtak...

Aztán ráborult Fort Congerre a második sarki tél éjszakája is, amely már nagyon egyhangú, sőt komor is volt, noha az első tél tapasztalatain okulva, most már még jobban megerősítették és kényelmesebbé tették a palotát. Ám volt valami, ami kellemetlen előérzetként nehezedett az expedíció lelkére. Az otthoni megállapodás szerint még a tél beállta előtt meg kellett volna érkeznie egy gőzösnek friss élelmiszerekkel és egyéb szükséges holmival, — de a gőzös nem mutatkozott! Eleségük ugyan még bőven volt, s e tekintetben nem kellett aggódniuk, — de a segítség elmaradása mégis nyomasztó hatással volt rájuk, tudván, hogy előttük áll a hosszú tél sötét éjszakája... Ám

azért elmúlt ez a második tél is, és mihelyt a tavasz beköszöntött, azonnal folytatták Grinnel Land fölmérését, de mivel a tél elején elmaradt gőzös tavasszal se jelentkezett, elhatározták, hogy a maguk erejéből indulnak haza, mert a harmadik telet már nem bírták volna ott kihúzni. Volt az expedíciónak egy 27 láb hosszú gőz-csónakja, két cetvadász- és egy jégtörő-csónakja: — s az volt a szándékuk, hogy ha július végéig nem jön meg a gőzös, akkor ezzel a négy csónakkal indulnak útnak hazafelé.

Elmult július, de a gőzös nem jelentkezett; augusztus 9-én tehát fölkerekedett az expedíció és elindult a négy csónakon dél felé. Utazásuk célja a Sabine-fok volt, ahol tudták, hogy a Nares-expedíció 1876-ban nagyobb mennyiségű élelmiszert raktározott el, hogy az esetleg arra tévedő utazóknak legyen miből élniük. De közben körülfogta őket a jég, úgy, hogy sehol se tudtak kitörni a nyílt tengerre. Így úsztak hát lefelé, beszorulva a jégmezőbe, s egyetlen reményük most már csak az volt, hogy talán még a tél beállta előtt elérhetik a Sabine-fokot, melynek élelmikészletein eltengődhetnek jövő tavaszig. De azért egy se volt csüggedt, vagy éppen kétségbeesett; sőt Rice hadnagy ezt írta a Naplójába: „Nem is képzelhetek olyan katasztrófát, mely meg tudná törni embereink lelkét. A helyzetünk kétségbeejtő, de föl se vesszük: a jég minden pillanatban beszakadhat lábaink alatt s az egész expedíciót elnyelheti a tenger. És mégis, mikor ma reggel a rendes gyakorlatokat végeztük, a fiúk táncoltak és torkuk szakadtából daloltak, mintha csak otthon lettek volna! Nem fog rajtuk a veszedelem, pedig talán már közel jövőben az éhhalál leselkedik reánk . . .!"

Augusztus végén még mindig vitte őket lefelé a jégmező és most már csak ötven napra való eleségük volt. A vélemények itt már megoszlottak a teendőkre nézve: — hogy ott maradjanak-e a jégmezőn s várják meg, míg ez elég közel sodorja őket a Sabine-fokhoz, hogy a kiszállást megkísérthessék: — vagy pedig üljenek szánokra, s ott hagyván a csónakokat, már most igyekezzenek partra jutni?... A Fort Congertől összesen 330 mérföldet úsztak idáig s mindössze csak 20 mérföld választotta el őket a Sabine-foktól, ahol bőven számíthattak eleségre. Greely hadnagy semmi áron se

akarta elhagyni a csónakokat, s így aztán az expedíció ottmaradt a jégmezőn, — míg végre, szeptember 10-ikén, már nyilvánvaló volt, hogy okvetlenül a szánokra kell fanyalodniuk, ha a tél beköszönte előtt partra akarnak jutni, hogy még a téli éjszaka előtt megépíthessék tanyájukat.

Szerencsétlenségükre, mikor elhatározták, hogy szánon indulnak el, az időjárás hirtelen megváltozott s a hideg északi szél, mely nagy tömegekben hordta a havat, még inkább megnehezítette küzdelmes viszontagságaikat. Kezdetben az volt a szándékuk, hogy magukkal visznek két csónakot, de az egyiket csakhamar kénytelenek voltak ott hagyni az úton s az expedíció nagy üggyel-bajjal vonult csak tovább. Alvózsákjaik összefagytak és megteltek hóval, úgy hogy ha megpihentek és aludtak is, éppen úgy fáztak, mint menet közben. Így kínlódtak szeptember 28-ig a járhatatlan jégmezőn, s ekkor, — a siker közvetlen küszöbén, — még nagyobb megpróbáltatás várt rájuk. Már közel voltak a parthoz, mikor a dagály ereje, párosulva a széltől hajtott jég torlódásával, derékban kettérepesztette az egész jégmezőt, s az recsegve-ropogva szakadt darabokra a lábuk alatt, úgy hogy csak gigászi erőfeszítéssel tudtak kimenekülni a partra, nagy nehezen kihurcolva készleteiket is, — s még mindig nem érték el a Sabine-fokot, ahová igyekeztek.

A végzet akarata azonban erősebb volt ezúttal, mint az expedíció szándéka és energiája. Több, mint 500 mérföldnyi útat tettek meg már, mióta Fort Congert elhagyták, s az út viszontagságai nemcsak az embereket csigázták el teljesen, hanem a tél is gyorsan közeledett s a heves hóviharok egymást érték. Elhatározták tehát, hogy nem mennek tovább, hanem itt ütnek tanyát s mindjárt hozzá is fogtak a kunyhó megépítéséhez. Ez bizony nagyon szegényes és gyatra kalyiba volt; először alacsony körsáncot raktak kövekből, ezt körüllapátolták hóval és csak egyetlen egy szűk nyílást hagytak rajta dél felé. Mivel nem találtak elég követ, a fal csak fél öl magas lett, s ezt az alépítményt leborították a magukkal hozott csónakkal, úgy hogy az öble lett a kunyhó boltozata. Ez a nyomorúságos kalyiba csak a széltől s a legkegyetlenebb

hidegtől védte meg őket, de azon túl semmit se ért; csak négykézláb lehetett ki- s bemászni, odabent pedig senki se állhatott föl benne, sőt a magasabb termetű férfiak ülni is csak a közepén ülhettek fölegyenesedve.

Az alvó-zsákokat úgy rakták körbe a falak mentén, hogy a lábak mind a kalyiba közepe felé nyúltak ki s aztán félig ülve, háttal a falnak támaszkodva töltötték el a hosszú téli éjszakát, mely a legborzasztóbb rabságnál is borzalmasabb és idegölőbb volt. Fölváltva kettesével végezték a szakács dolgát, ami a legkellemetlenebb föladat volt. A főzést ugyanis a kunyhóban kellett végezni, a közepén, ahol a két szakács térden guggolva dolgozott s ezalatt, szűk lévén a hely, a többiek még a lábukat se nyújthatták ki. Mivel pedig a füstnek is ki kellett mennie valahol, a főzés ideje alatt kissé nyitva hagyták a bejáró nyílást, s a füsttel együtt még az a kevés meleg is kitódult, ami benn szorult esetleg a kalyibában. Viszont a kályha melege megolvasztotta a padló jegét s a felső ponyvára nehezedő havat is, úgy hogy a két szakács bőrig ázott, mire az ebédet elkészítette.

Alighogy a kunyhó elkészült, egy csapat azonnal útra kelt a Sabine-fok felé, hogy elhozza onnan a Sir George Nares által fölhalmozott élelmiszer-készletet. A kis csapat szerencsésen vissza is tért október 9-ikén, de azzal a lesujtó hírrel, hogy a raktárban izenetet találtak, mely szerint a „*Proteus*"-t július 24-ikén összeroppantották a jéghegyek, éppen a Sabine-fok előtt, úgy hogy nyomban elmerült; a legénység azonban megmenekült s azonnal elindult dél felé, hogy értesítse a másik segédhajót, a „*Yantic*" gőzöst, vagy pedig egy svéd gőzöst, melyről tudták, hogy a közelben tartózkodik; már most tehát ezek fognak majd segítséget hozni a Greely-expedíciónak... Ez volt a lesújtó hír, amelynél csak az volt szomorúbb, hogy a „*Proteus*" hajótöröttjei úgy megdézsmálták a Nares-expedíció által fölraktározott élelmi-készletet, hogy alig maradt belőle valami; a Greely-expedíciónak tehát csak egyetlen egy reménye maradt: — hogy kihúzza ezt a harmadik telet is, még pedig kop-

lalva, nagy nélkülözésekkel, mert most már tavasz előtt semmiféle emberi segítségre nem számíthatott.

A kegyetlenségig vitt takarékosság az élelmiszerek kiosztásában: — ez lett most az expedíció tisztjeinek jelszava, mert jól tudták, hogy élet-halál kérdése ez a takarékosság. Október 26-ikán véglegesen letünt a nap a szemhatárról s most 110 napig tartó, sötét éjszaka következett. Ezalatt gondolni se lehetett arra, hogy esetleg vadászat útján egészítik ki eleség-készletüket. Még jobban megszorították hát az eddig is kicsiny adagokat, hogy a készlet eltartson tavaszig. Úgy számítottak, hogy a csökkentett adagokkal el tudnak tengődni március 1-ig s még akkor marad tíz napra való eleségük. De segítség csak hónapokkal március után érkezhetik: — hogyan és miből fognak tehát élni március 10-ike után, ha már az utolsó falat kétszersültet is megették?...

A menekülésnek csak egyetlen egy útja volt nyitva számukra, s az expedíció vezetője nyiltan ki is fejtette ezt. November 1-től kezdve minden ember csak 14 uncia eleséget kap 24 óránként s március 1-én, mihelyt kisüt a nap és világos lesz, a még tíz napra való eleséggel rögtön útnak indulnak a keményre fagyott jégmezőn, — abban a bizonytalan reményben, hogy talán elérhetik az észak-eszkimók valamelyik félreeső, előretolt téli szállását a grönlandi partvidéken.

Elképzelhető ennek a rettentő perspektivának a hatása az expedíció kétségbeejtő helyzetében! Az emberek már egy hónap óta állandóan sorvadtak a koplalástól, mert eddig is oly kevés eleséget kaptak egész napra, amennyivel jó étvágyú ember még egyszeri evésre se lakik jól, — s most még ezt a keveset is leszállitják, hogy még egy font se jut belőle 24 óránként: olyan farkasordító hidegben, melyben a földrecsöppent víz még a kunyhóban is azonnal megfagy! És négy hónapig kell nyomorogniuk ezen az eleségen, négy hónapon keresztül napról napra küzködniük kell az éhhalállal, még pedig állandóan a sötétben, behúzódva alvózsákjaikba, háttal a kunyhó falának támaszkodva, olyan kínos helyzetben, hogy még a lábaikat, elgémberedett tagjaikat se nyújtóztathatták ki!... Iszonyú kilátások, rettentő helyzet: —

és mégis valamennyien zúgolódás nélkül belenyugodtak. Istennél a kegyelem: — megadták magukat sorsuknak.

Ennél nagyobb, elszántabb, komolyabb és tiszteletre méltóbb hősiességet keveset jegyzett föl a história. Ez az expedíció bátran, szemhunyorítás nélkül nézett farkasszemet a hónapokig tartó koplalással, melynek éhhalál, de legalább is végelgyengülés lehetett a következése, — csupán csak azért, hogy négy hónapi sorvadás után, még egy utolsó, kétes sikerű erőfeszítést tehessen az életért és szabadulásért! E négy hónap szenvedéseit emberi elme el nem képzelheti: — s talán maguk a vértanuk se tudnák megfelelően borzalmas színekkel lefesteni. Az emberek, mihelyt megkapták a napi eleséget, kísértetbe jöttek, hogy azonnal megegyék az egészet, — hogy legalább egy órára szabaduljanak az éhség kínzó gyötrelmeitől: — de reszkető kezük megállt a félúton, mert a következő órák réme visszatartotta. Hiszen hogyan bírnák ki éhen a többi 23 órát, amikor egyetlen falattal, egyetlen morzsával se csillapíthatnák az éhség mardosó kínjait?... Hősies önmegtagadással, csodás mérséklettel osztották föl tehát a harapásnyi eleséget több részletre, — s ha megtörtént néha, hogy valamelyiknek földült a teás csészéje, s kiömlött a pár kanál drága, forró tea a földre: a többi rögtön pótolta ezt, egy-egy kanállal adván a magáéból mindenik, hogy a szerencsétlen még se maradjon teljesen éhen! A bajtársi hűség, az önfeláldozásig menő összetartás nagyszerű példáit statuálta ez az expedíció, melynek tagjait a közös veszedelem, a közös szenvedés őszinte felebaráti, igazi testvéri szeretetben forrasztotta össze.

Az expedíció tudta, hogy Sir George Nares 140 font húst raktározott el az Izabella-fokon s egy négy tagból álló kis csapat vállalkozott rá, hogy elmegy ezért az eleségért. Egy héttel az indulás előtt külön adagokat kapott ez a négy ember, hogy megerősödjék kissé az utazásra, melyre csakis a leghősiesebb kétségbeesés vállalkozhatott: — koromsötét éjszakában, rögös jégmezőn, a fagypont alatt 34 Celsius-fokos hidegben!... Leonidás hősies vakmerősége mi volt ahhoz képest, amit ez a négy ember megkísérelt? Harcolni fényes

nappal, teljes erőben és jól táplálva, kellemes, normális időjárásban: — mi volt ahhoz képest, hogy ez a kis csapat öt napig tántorgott a sötét éjszakában, küzködve a rettentő hideggel s a metsző orkánnal, mely állandóan arcukba csapdosta a havat?...

És megtalálták az eleséget! Fölrakták a szánra, melyet együttes erővel húztak és megindultak hazafelé. Tizennégy órán át vonszolták lankadatlanul, s ez idő alatt alig ittak pár korty forró teát, mert már a tüzelőjük is elfogyott. Az egyiket annyira megviselte a hideg, hogy már félig meg volt fagyva és már tántorogva se bírta követni társait. A többi három most már nem törődött az eleséggel; ott hagyták a szánt és karonfogva elalélt társukat, vitték, vezették a kegyetlenül hideg, metsző szélben. De kettő csakhamar ezek közül is kidőlt, s ekkor az utolsó — Rice hadnagy — egymagában vágott neki az orkánnak, hogy segítséget hozzon a táborból. Tizenhat óráig küzködött, viaskodott a hózivatarban, míg végre megtette azt a 25 mérföldet, mely a kunyhótól elválasztotta. De amikor bebukott megriadt társai közé, az ajkai annyira össze voltak fagyva, hogy félórába telt, míg szólni tudott.

Noha az egész expedíciót félholtra sorvasztotta már a koplalás, a nyolc legerősebb ember mégis rögtön elindult szerencsétlen társai megmentésére. S ámikor megtalálták őket, meghatottan álltak meg az alvózsák előtt, melyben a két egészséges feküdt szélről, hogy középütt a félig megfagyott embert melengethessék!... Az alvózsák pedig oly keményre volt fagyva, hogy föl kellett vágni, mert különben nem tudtak volna kibújni belőle a szerencsétlenek. És most már „vígan és boldogan" indultak hazafelé, ahová 48 óra mulva érkezett vissza a mentő-csapat, s ez idő alatt 40 mérföldnyi utat tett meg! Ám a megfagyott ember — Elison volt a neve — csaknem halott volt már, mire hazaérkeztek; teljesen elfagyott a keze, lába, az arca, — de azért nem engedték meghalni. A legnagyobb önfeláldozással ápolták s igazán erőszakkal tartották életben, míg végre meggyógyult, noha a szerencsétlen pár hétig oly irtózatosan szenvedett, hogy őrjöngve

könyörgött bajtársainak: — öljék meg és irgalomból vessenek véget kínjainak!

Eközben a jégmezőn elhagyott szánkó a rajta levő eleséggel állandóan ott motoszkált az éhenhalással küzködő emberek agyában, akiken annyira elhatalmasodott már az éhség, hogy amikor a lámpást se gyújtották meg többé, mert takarékoskodni kellett a faggyúval a főzéshez: — odamásztak a lámpáshoz és mohón fölfalták a kanócát, kikotorván belőle az utolsó csöpp avas faggyút is!... De azért fegyelmet tartottak; egyetlen egy se zúgolódott vagy éppen lázadozott: a március 1-i indulás volt mindnyájuknak a vágya és reménye, mintha evvel a nappal egyszerre s örökre megszünt volna valamennyi szenvedésük!

És aztán elkövetkezett rájuk az első, nagy szomorúság, mely rémes csüggedéssel ülte meg mindnyájuk lelkét: — egyik bajtársuk meghalt, a szó szoros értelmében éhen halt szegény, noha a többiek, hogy az éhhalál árnya ne kísértse őket, eltitkolták az igazságot még önmaguk előtt is, és soha se ejtették ki ezt a szót, hanem valónak fogadták el az orvos kegyes hazugságát, — hogy szívgyöngeségben halt meg a boldogtalan. A tragédia mindamellett nagyon leverte az egész expedíciót, s talán ez a belső, lelki nyomorúság volt az oka, hogy februárius elején többen szintén halálos veszedelemben forogtak, köztük Lockwood hadnagy is, akinek az orvos külön adagokat rendelt, hogy kissé erőre kapjon, — de a hőslelkű katona inkább szembenézett az éhhalállal, semhogy külön adagokkal apassza társai rovására az egyébként is nagyon megcsökkent élelmi készletet.

Rice hadnagy, Jens eszkimó társaságában még egy utolsó, kétségbeesett kísérletre vállalkozott: — hogy elmegy Littleton-szigetre, ahol esetleg valami eszkimó-tanyára találhatnak; de Jens nem bírta el az utazást, úgy hogy öt nappal elindulásuk után eredménytelenül kellett visszatérniük. Ettől fogva már mindenki csak azon volt, hogy minél jobban összetartsa tulajdon energiáját, melyre oly nagy szüksége lesz március 1-én!... És, ahogy a februárius lassan elmult, az elgyötört, kiaszott emberek valóságos lelkesedéssel bíztatták egymást,

hogy micsoda ünnepeltetésben lesz részük, ha majd nemsokára ismét visszakerülnek a civilizált társadalomba! ... És aztán végre csakugyan fölvirradt március elseje, — de ekkor olyan szerencsétlenség érte az expedíciót, mely végkép letörte a sok szenvedésben megedzett hősök bátorságát is. A jégmező meghasadt s a tenger zúgva morajlott, hullámzott előttük éppen azon a részén a jégmezőnek, amerre menniük kellett volna, hogy eljuthassanak a szárazföldre! Nem hangzott egyetlen panaszos, kétségbeesett szó se: — de ebben a csüggesztő némaságban ott volt mindnyájuk halálos aggodalma és elernyedt az a nagy energiájuk, melyet se a hosszú téli éjszaka rémei, se a hősiesen tűrt éhség kínszenvedései nem bírtak összetörni.

Az eleség lassan, de egyre fogyott; szerencsére lőttek néhány kék rókát s egy ptarmigánt, melyeknek még a csontjait is megették, s így mégis kihúzták valahogy az áprilist, de a hónap végén már alig volt pár napra való eleségük. Néhányan annyira elgyöngültek, hogy már megfordulni is alig bírtak az alvó-zsákban. Az egyik napon halva találták Jens eszkimót az alvó-zsákjában s harmadnapra meghalt egy másik társuk is. Frederick eszkimó és Rice hadnagy most hevesen sürgették, hogy meg kell kísérleni annak a húsnak a hazahozatalát, melyet a szánkóval a jégmezőn hagytak, mikor Elison félholtra fagyott. Érthetetlen, hogy ezt már eddig is meg nem kísérelték, s végzetes lett, hogy a kísérlet most már nem sikerült. A rettentő hideg leverte lábáról a két kiéhezett csontvázat. Elsőnek Rice hadnagy bukott el, aki pedig az egész expedíciónak legszívósabb, legizmosabb tagja volt. Ahogy a hózivatar elérte őket a jégmezőn, egyszerre csak vadul kiabálni kezdett, megtántorodott és összeesett. Frederick megragadta a karját és talpra akarta állítani, de az éhség és a hideg már megragadta gyilkos karmaival s nem bocsátotta el többé áldozatát ... Rice hadnagy még egyszer összeszedte magát, de csak egy pillanatra; aztán megint leroskadt a hóra s lázasan félrebeszélve dadogott arról a nagyszerű bankettről, amelyre mindnyájan hivatalosak ...

Az eszkimó mindent elkövetett, hogy megmentse a hadnagyot; rumot, forró feketekávét, majd ammónia-szeszt öntött a szájába, sőt levetette tulajdon bundáját is, ingujjban tűrvén a hóval csapkodó, fagyos szelet, — de mindez nem segített; Rice végkép kimerült és sokkal gyöngébb volt már, semhogy az orkánnal megküzdhetett volna: — s miközben egyre a lakomáról beszélt, csöndesen elaludt a hűséges eszkimó karjaiban... És akkor ez a félvad, barbár ember, akit a bajtársi ragaszkodáson kívül semmi se csatolt a halotthoz, saját élete kockáztatásával letérdelt a csikorgó hidegben, zokogva imádkozott a megboldogult lelki üdvösségeért s megásta sírját a hóban, hogy ne legyen a fenevadak martaléka... Mikor pedig félholtan, fagytól és éhségtől elcsigázva visszaérkezett a kunyhóba, a szívében hordott kétségbeesés szétáradt a többiekre is, mert az egész expedícióban nem volt egyetlen egy bátrabb, hűségesebb és kötelességtudóbb katona, mint Rice hadnagy, a bajtársi szeretet és önfeláldozás mintaképe, akit mindnyájan egyformán szerettek.

És, mintha Rice hadnagy tragikus halála lett volna a vég kezdete: — a következő pár nap alatt hárman követték a megváltó halálba, köztük Lockwood hadnagy is. Egy hét mulva alighanem a többiek is mind utánuk mentek volna, ha a véletlen szerencse egy időre meg nem menti őket. A sors útjukba hozott egy fiatal jegesmedvét, melyet szerencsésen elejtettek s ez a 400 font hús megmentette a még életben lévőket az éhhaláltól. Ettől fogva, aki csak bírta emelni a puskát, mind a jégmezőn kóborolt, hogy hátha vadra talál. Láttak is több fókát és rozmárt, de csak Frederick, az eszkimó, tudott elejteni egy kisebb fókát; mikor azonban ennek a társát is üldözte kajakjával, nekiment egy jéghegynek, a kajakja darabokra tört, ő maga pedig a tengerbe fulladt.

Az eszkimó halála pótolhatatlan veszteség volt, mert a többiek korántse voltak oly ügyesek a vadászatban s nem bírták annyira megközelíteni a fókákat, hogy el is ejthették volna. Megint elülről kezdődött tehát a koplalás, és nemsokára minden eleségük csak annak a fókának a vastag bőre volt, melyet még Frederick hozott terítékre. De még ezt is gondosan

földarabolták és kimérték, hogy minél tovább tengethessék rajta életüket, — hátha mégis erre téved valami cetvadász-hajó és megmenti őket... És egy napon rájöttek, hogy valaki lop, — még ebből a nyomorúságos eleségből is! — Greely hadnagy azonnal összegyüjtötte az expedíció tagjait és fölszólította a bűnöst, hogy jelentkezzék, de mindegyik tagadta a lopást. Erre elhatározták, hogy — ha rajtakapják — agyonlövik a tolvajt. És rálestek egyik társukra, akire gyanakodtak: — mikor pedig valóban rajt érték a tolvajláson, irgalmatlanul agyon is lőtték... Ez volt az expedíció egyetlen szégyenfoltja.

Két héttel később elfogyott a fókabőrnek utolsó darabkája is és az expedíció tagjai, mint élő-halott csontvázak, erőtlenül hevertek alvó-zsákjaikban, lázasan csillogó, beesett szemekkel vizsgálva egymást, — azon tünődve talán, hogy ki marad közülük utolsónak, — mikor a tenger felől búgva szólalt meg egy gőzös szirénája... A szerencsétlenek eleinte nem mertek hinni fülüknek. Valami sirály sikonghatott, vagy medve üvöltött, — mondogatták a haldoklók fásult közönyével, — s csak egyetlen egy ember mászott ki a kunyhóból, hogy megnézze, mi az: mert a többinek, úgy szólván, jártányi ereje se volt már. És ez az ember kint maradt, — sokáig maradt kint és nem jött vissza; a többiek pedig, elúnván a feszült figyelést, komor hallgatásba mélyedtek, mintha készülnének az utolsó nagy útra: — a reménységnek még ez az utolsó, halvány fölcsillanása is megcsalta őket!... Aztán hirtelen hangos örömujjongás verte föl a jégmezők halálos csöndjét, — s a következő pillanatban egész csomó fehér ember fogta körül a haldoklókat, étellel és itallal kínálgatva őket. A *„Thetis“* amerikai hadihajó legénysége volt, melynek parancsnoka, Schley kapitány, 1884 június 23-án találta meg és mentette meg a Greely-expedíciónak még életben levő tagjait...

Ugyan panaszkodhatom-e én, akinek bőven megvan a mindennapi kenyerem, s nem kell-e inkább hálákat adnom a Mindenhatónak, hogy mindeddig megkímélt azoktól a kínoktól és szenvedésektől, melyekben oly bőséges része volt csaknem minden sarki expedíciónak?...

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A „sóvárgás tanyája".

Május 4-én hajnali öt órakor megint széles csatornához jutottunk s mivel a közelben nem találtunk rajta átjárót, elhatároztam, hogy tanyát ütünk a partján. Hiszen fáradt kutyáinkkal úgyse bírtunk volna átvergődni rajta, ha előbb, ki tudja, meddig kellett volna vonszolnunk a szánokat! Kétségbeejtő ez a folytonos megállás, az útnak untalan ismétlődő megszakítása, mert valósággal idegessé tesz bennünket az aggodalom, hogy esetleg előbb elfogy az élelmikészletünk s a kutyák kenyere, mint a szárazföldet elérhetjük; mert ez igazán nagy csapás volna reánk nézve!

Május 8-án szerencsés napunk volt, mert meglehetősen nagy darab jégmezőt jártunk be, noha a jég általában nem volt valami jó országút. Mégis, úgy szólván, egész nap előre mehettünk, mivel itt-ott egészen sima jégtükröt is találtunk, amelyen igazi élvezet volt a járás. Hajnali félháromkor indultunk el, nagyon szép, derült időben, mely aztán állandó is maradt. Mivel azonban nincs tökéletes boldogság a földön, minket is ért bosszúság ezen a napon; szánkómba ugyanis már csak négy kutyát foghattam be, s ezek közül is megugrott az egyik. Valahogy elrágta a hámját, s mire észrevettük, már megugrott; egy darabig hajszoltuk, de mikor láttuk, hogy úgy se bírjuk megcsípni, nem törődtünk vele tovább. Estére kelve aztán, mikor tanyát ütöttünk, az éhség ismét visszakergette hozzánk a szökevényt; ekkor azonban nem sokat teketóriáztunk vele: — büntetésből megöltük s aznap este belőle laktak jól a társai.

Délután korán beborult az ég és előre látható volt, hogy zivatar támad; a szél egyre erősebb lett és három óra tájban már teljes erővel dühöngött az orkán. A hózivatar fölpaskolta a jégmező havát, mely valóságos oszlopokban kerekedett föl, s boszorkánytáncot járt a levegőben; ugyanakkor megeredt a hó is és oly sűrűen hullott, hogy szinte fátyolt vont a szemhatáron köröskörül és öt lépésnyire se láttunk tőle. Köröskörül fehér volt minden, mintha óriási lepedővel terítették volna be, s csak itt-ott kéklettek ki a hófehér takaró alól a nagyobb jégtuskók. Közben egyre érdesebb, rögösebb lett a jégmező is, végre pedig olyan gidres-gödrös, hepehupás felületre jutottunk, amilyet eddig még sohase értünk elég hosszú utunkban. Eleinte azt hittem, hogy ez a rossz talaj nem tart soká s azért tovább folytattuk az utat; de mikor láttam, hogy nem akar vége szakadni, szóltam Johansennek, hogy mára elég volt, s csakhamar tanyát ütöttünk. Szerencsénkre éppen egy völgymélyedésben voltunk, meglehetősen védett helyen a jégbuckák mögött, s nem kellett jobb helyet keresgélnünk, ami ebben az ítéletidőben, mikor tíz lépésnyire se láttunk, nagyon hosszas és fáradságos munka lett volna.

A most következő héten sok bajunk volt s az út viszontagságai nagyon is megviseltek bennünket. Az időjárás állandóan zivataros maradt, úgy hogy a hóviharok miatt csak lassan haladhattunk; első sorban is nem igen láttuk az utat a sűrű hóhullásban s a jég is egyre rögösebb, egyenlőtlenebb lett, amint a szárazföld felé közeledtünk. Fokozta a nehézségeket az is, hogy a hóréteg a part felé mind vastagabb és lazább volt, úgyhogy a szánkók mélyen belesüppedtek és nehezebb volt őket húzni; mivel pedig kutyáink száma is állandóan apadt, ennek megfelelően fogyott tehervonó erőnk is. Igen sokszor magunk húztuk a szánokat egészen a végkimerülésig, mert még meglévő kutyáink végleg ellustultak és folytonos ostorozásra is csak lassan, elkényszeredetten húzták terhüket. Szóval kínos, kellemetlen utazás volt, amelyet még május 17-én se szakítottunk meg, pedig ezen a napon kellett volna megülnünk alkotmányunk évfordulóját.

Amikor megváltunk a „*Fram*"-tól, hogy az északi sarknak vegyük utunkat, szentül meg voltam győződve, hogy ezen a május 17-én már túl leszünk minden bajon és valahol a szárazföldön — talán már emberek társaságában — fogjuk megünnepelni... Mennyi szép reményünk ment füstbe azóta, ezzel a legutolsóval együtt! Az északi sarkot nem értük el, a rettenetes utazás a jégmezőkön agyonfárasztott bennünket, és még mindig nem látjuk a szárazföldet! Az édes hazában mindenki örül és vigad ezen a napon: a „*Fram*" legénysége is bizonyára ünnepi lakomára gyűl össze a hajószalónban: — mi pedig itt kínlódunk ezen az átkozott úszó jégmezőn s még azt se igen pontosan tudjuk, hogy hol vagyunk, hogy mekkora távolság választ el még bennünket attól a szárazföldtől, amelyet nem ismerünk, — amelyről még azt se tudjuk, hogy nem lesz-e rosszabb, mostohább, mint ez a jégmező s hogy megtaláljuk-e rajta az önfenntartásunkra szükséges élelmiszereket?...

De azért mégis szerzett némi meglepetést ez a május 17-e. Amikor ugyanis fölkészültünk, hogy átkeljünk azon a széles csatornán, mely a megelőző napon utunkat vágta, sajátságos, furcsa hörgést hallottam, mely nagyon hasonlított a víz színére fölbukó narválok szuszogásához. Mikor Johansent megkérdeztem, hogy hallja-e ő is, Johansen mindjárt mondta, hogy neki egész éjjel úgy rémlett, mintha többször is hallotta volna ezt a szuszogást, de ügyet se vetett rá, mert azt hitte, hogy csak valami nagyon távol eső jégtorlódásnak a zöreje. Erre még erősebben kezdtem figyelni, óvatosan elbujtam egy jégbucka mögé s állandóan a csatornának azt a részét lestem, ahonnan az imént a furcsa szuszogást hallottam. És nem is kellett sokáig várakoznom: — pár perc mulva halk loccsanással szétvált a csatorna tükre s fölbukkant belőle egy narvál feje, majd mindjárt utána a másiké!

Rögtön szóltam Johansennek, hogy vigyázzon, mert narválok uszkálnak a csatornában, s ezzel már szaladtam is a szánkóhoz, hogy elővegyem a puskámat; megkerestem egyúttal a szigonyt is és siettem vissza a két fegyverrel a narválok üldözésére. Eközben azonban a két állat, mintha csak megérezte volna a puskaporszagot, eltűnt a csatornából s én jó darabig

hiába vártam, hogy fölbukkanjanak. Nem sokkal aztán azonban ismét hallottam fujtató szuszogásukat, — de valamivel távolabbról, a keletnek fekvő, keskenyebb csatornák egyikéből. Óvatosan lopóztam tehát a hely felé; de, noha néhányszor elég közel jutottam hozzájuk, egyszer se voltam oly kedvező helyzetben, hogy a puskámat használhattam volna. Bizonyos volt ugyan, hogy ha egész nap lesünk az állatokra és folyton szemmel tartjuk a csatornákat, az egyik állat, vagy esetleg mind a kettő is, puskavégre kerül: — ezt a nagy időpazarlást azonban nem kockáztathattuk meg; mert ha el is ejtjük a narválok egyikét, a húsából nem sokat vihetünk magunkkal, — hiszen szánkóink már úgy is annyira meg voltak terhelve, hogy a kutyák még így is csak nehezen húzták; azért pedig, hogy egyszer jól lakjunk friss narválhússal, igazán nem volt érdemes az időt vesztegetni.

Ez után pár napig elég tűrhető volt az utunk, noha azért korántse haladtunk oly gyorsan, mint szerettem volna. De annál rosszabb napunk volt május 23-án, aminek visszhangját Naplómban is megtalálom; mert május 24-éről ezeket a följegyzéseket olvasom:

„A hőmérséklet eléggé tűrhető: 7·4 Celsius-fok a fagypont alatt. Amióta úton vagyok Johansennel, ez a május 23-a volt valamennyi közt a legrosszabb napom. Előtte való napon megállított bennünket egy széles csatorna s csaknem az egész napot elvesztegettük azzal, hogy átjárót kerestünk rajta. Éjfél után egy órakor, miután már megreggeliztünk, Johansen hozzálátott a sátor kifoldozásához, én pedig elindultam az átjáró keresésére. Több, mint három óra hosszáig lótottam-futottam föl s alá a csatorna partján, de sehol se találtam még csak némi szűkülést is a csatornán, nem hogy átkelésre alkalmas helyet. Hosszas tanácskozás után elhatároztuk Johansennel, hogy addig megyünk a csatorna mentén kelet felé, míg valahol átjárót nem találtunk; kényszerűségből határoztuk el ezt, — mert egyebet ugyan mit is tehettünk volna?

Csakhogy ez a kényszerű vargabetű sokkal nagyobb lett és sokkal tovább tartott, mint hittük. Igaz, hogy a csatorna lassanként szűkülni kezdett, de mikor odaértünk, ahol azt hit-

tük, hogy már vége van, — csak egymásra torlódott jégtőrmeléket találtunk, mely szédítő sebesen zajlott, kavargott az örvénylő vízben, amint a mi lefelé úszó jégmezőnk szegélye sodorta. Törte és ragadta az egymáshoz súrlódó jégdarabokat. Mégis nekivágtunk az istenkísértő átkelésnek s egy-egy pillanatban azt hittem, hogy talán mégis csak átvergődünk, — de mire kiabáltam Johansennek, hogy siessen a szánokkal, már késő volt; mikor ugyanis odaért, ahol az imént még összeforrtnak látszott a jégtömeg, megint szétvált a csatorna és nyilt víz hullámzott előttünk. Mindamellett néhány merész ugrással átjutottunk egyik jéglapról a másikra s eközben folyton kelet felé haladtunk, hogy minél előbb átvergődhessünk a torlódáson.

Soha nehezebb és fárasztóbb dolgunk nem volt, mint ezen a napon. A jég valósággal zajlott lábunk alatt, egyre torlódott körülöttünk s néha egyenesen lehetetlen volt egy lépéssel is előbbre haladni. Gyakran azt hittük, hogy már odaát vagyunk a csatorna túlsó partján, de jóformán még fel se lélegzettünk, mikor már ismét megnyílt lábaink előtt a jég s kis híja, hogy mind a ketten a vízbe nem zuhantunk. Úgy látszott, hogy sohase lesz már vége ennek az emberfölötti küzdelemnek s voltak pillanatok, mikor mind a ketten a szó szoros értelmében kétségbeestünk. Bármerre fordultunk is, mindefelé csak zajló jeget és tátongó csatornákat láttunk; és távolabb is, a felhős égbolton, minden irányban csak a víznek sötétszínű, hullámzó tükröződése látszott, mintha a jég köröskörül, mindenütt összetöredezett volna... Hogyan jutunk keresztül ezen a zajló jégtömegen?

Ámbár nagyon éhesek voltunk s a szakadatlan erőfeszítés is nagyon elcsigázott bennünket, mégis az volt a szándékunk, hogy nem tartunk addig déli pihenőt, míg csak teljesen biztos partra nem vergődünk. Ahogy azonban az órák multak, abban a mértékben fogyott ez a reményünk is, s végre, déli egy órakor, kilencórai rettenetes munka után, elhatároztuk, hogy megebédelünk. És ekkor megint tapasztaltam egy sajátságos dolgot, amit már annyiszor megfigyeltem a legkétségbeejtőbb helyzetekben is; hogy t. i. akármily rosszul álljanak is a dolgok: mihelyt egyszer bevettük magunkat az alvó-zsákba és előttünk

van az ebéd, — elszáll minden gondunk s olyan elégedett boldogság lesz úrrá rajtunk, mint a jászolhoz kötött állaton, amely eszik, eszik és mindaddig eszik, míg csak nyitva tudja tartani a szemét s a megpukkadásig jól nem lakott.

Ám ebből a kényelmes, boldog könnyelműségből csakhamar felrázott bennünket a szomorú kényszerűség. Délután négy órakor már ismét munkához fogtunk és harmadfél órai kegyetlen erőfeszítés után végre csakugyan sikerült átvergődnünk az utolsó csatornán is, és most már simán, egyenletesen terült el előttünk a jégmező. Hanem alaposan ki voltunk merülve mind a ketten; összesen tizenkét óráig voltunk talpon s ez alatt az idő alatt úgy szólván egy percig sem pihentünk, sőt állandóan toltuk, vonszoltuk vagy emelgettük a szánkókat s közben akárhányszor derékig zuhantunk bele a vízbe. Én magam még külön is teljes három óra hosszáig kerestem átjárót a csatornán, úgy hogy összesen tizenöt óráig dolgoztam. Sőt ezen a felfedező-utamon csaknem életveszedelemben is voltam. Bízva hócipőimben, gyorsan szaladtam a jégen, amelyen a repedésnek még csak nyoma sem volt, amikor egyszerre csak megrokkant alattam a hó s egyenesen a vízbe zuhantam. Szerencsére volt még annyi lélekjelenlétem, hogy az utolsó pillanatban hanyattvágtam magamat, s amint szétcsaptam két kezemmel a jéghideg hólében, az elmerülés pillanatában még meg tudtam ragadni egy nagy jégtuskót, amelyben a kétségbeesés erejével kapaszkodtam meg. Még a balesetben is szerencsém volt, hogy ez a tuskó hozzá volt fagyva a jégmezőhöz; így aztán kimásztam a vízből, de ha a szerencse nem segít, bizonyára jókora darabot kellett volna úsznom, ebben a jégiszapban, — ami semmiesetre sem lett volna nagy élvezet.

Déli pihenésünk alatt megmértem a delelő nap magasságát is és kiszámítottam, hogy az északi szélesség 82° 52′ alá jutottunk. Meglepő, hogy még mindig semmi nyoma sincs a szárazföldnek, holott számításaim szerint már vagy másfél fokkal e szélességi fok előtt okvetlenül el kellett volna érnünk a partvidéket. Tévedésemnek csakis az lehet az oka, hogy a jégmezőt kelet felé sodorja az áramlat s néhány fokkal távolabb vitt bennünket a szárazföldtől; hogy mennyivel, azt nem

tudhatom, mert nincsenek itt azok a műszereim, melyeknek segítségével a hosszúsági fokot is kiszámíthatnám.

Tegnap este megöltük a szegény „Kvik"-et is. Ki se mondhatom, mennyire sajnáltam a derék állatot, de már teljesen lesoványodott s úgy, szólván maga sem igen tudott járni, nemhogy a szánkót tudta volna húzni. Nagyon fájt, hogy meg kell tőle válnom: de mit tehettem volna vele? ... Hiszen, ha kaptunk volna is friss húst, még akkor is hetekig eltartott volna, hogy ismét kihizlaljuk a szegény állatot, bár még így is kétséges lett volna, hogy egyáltalában használhatjuk-e valamire. Előbb-utóbb tehát úgy is meg kellett volna ölnünk, s talán még jobb, hogy előbb szabadult meg szegény a szenvedésektől. Hanem az bizonyos, hogy hatalmas állat volt ez a szegény „Kvik"; most láttuk ezt csak igazán, mikor megnyúztuk és földaraboltuk; húsából három egész napig jól tartottuk a többi nyolc kutyát..."

Május 29-én húztam fel először a „komager"-t, vagyis a lapp-cipőmet, amelynek megvan az az előnye, hogy sohasem nedvesedik át és nagyon kényelmes benne a járás. Ugyancsak ezen a napon láttuk az első madarat is, egy óriási jég-viharmadarat. Nem sokkal aztán furcsa hangokat hallottam délnyugati irányból, mintha valaki kürtbe fujt volna. Nemcsak én hallottam ezt a hangot, hanem Johansen is, de egyikünk sem tudta megállapítani, hogy honnan eredhet; annyi azonban bizonyos volt, hogy csakis állati hang lehetett s véleményem szerint tengeri kutyák bőghettek a távolban. Mindjárt aztán egy óriási jég-viharmadár suhant el ismét a fejünk fölött, még pedig oly közel, hogy rögtön a puskámhoz kaptam; de mielőtt beledughattam volna a töltést, a madár messzebb volt, semhogy lelőhettem volna. Lassanként kezd elevenedni az élet a vidéken, amiben nagyon sok a vigasztaló, mert tudjuk, hogy lakott tájak felé közeledünk. Később láttunk a jégen egy örvös fókát is, melyet nagyon szerettünk volna elejteni; azonban alig hogy megpillantottuk, az óvatos állat gyorsan besiklott a tengerbe s eltűnt szemünk elől.

Így mult el az egész május, s kénytelenek voltunk a folyton ködös időben és mély hóban állandóan a jégtörmelékkel

küzködni, mely minduntalan megakasztotta az utazásunkat. Legnagyobb bajunk azonban most is a csatornákkal volt, amelyek annál gyakoribbá váltak, minél tovább haladtunk. Néha egészen olyan volt körülöttünk a jégmező, mint a zajló tenger, amely már nem is egybefüggő tömeg, hanem apróbb-nagyobb jégtuskók hullámzó forgataga. Tessék ezen keresztülvergődni, kutyákkal és szánokkal, — naphosszat 12—15 órai munkával! Néha azt hittük, hogy sohasem juthatunk el a szárazföldig s kutyástól, szánostól elnyel bennünket a zajló jégtenger.

Június első napjaiban sem változott meg ez a helyzet. Naplómban a következőket írtam június 1-ről: — Úgy látszik, ez a hónap se fogja meghozni a szárazföldet, amely után már annyira vágyódunk. A napok lassan telnek, mert kifáraszt bennünket az óriási erőfeszítés, amelyben nincsen semmi változatosság; a kétségbeejtően egyhangú munka, mely semmi szórakozással vagy könnyebbséggel nem kínálkozik, mindennél jobban elernyeszti a lelket és letöri az ember energiáját. Ezért vagyunk mind a ketten kedvetlenek s ez a kedvetlenség néha egészen a csüggedésig fokozódik . . ."

Sajátságos, hogy néha mily fontos szerepe van a véletlennek sorsunk folyásában. Tegnap reggel még mind a ketten azt hittük, hogy a mai nap se lesz különb, mint a többi; a nagy hóesés miatt alig láttunk tíz lépésnyire s mivel a szél is szemközt fujt, el voltunk készülve rá, hogy ma is éppen oly kínos és fárasztó napunk lesz, mint tegnap vagy azelőtt volt. Akkor se javult a helyzet, mikor, nem sokkal elindulásunk után, elállta utunkat egy széles csatorna, melyen meg se mertük kísérteni az átkelést, mivel közben oly koromsötét lett, hogy még feltartott kezünket se láthattuk . . . Szép lassan, csüggedten ballagtunk dél felé a csatorna mentén s nem is sejtettük, hogy a kedvező fordulat közvetlen előttünk áll. Jó másfélórai vargabetű után ugyanis sikerült átjárót találnunk a csatornán, — s alighogy túl voltunk rajta: gyönyörű szép, sima és egyenletes jégmező terült el előttünk.

Innentől kezdve igazi öröm és mulatság volt az utunk. Nagy darab utat tettünk meg s csak este hét óra tájban akadtunk ismét keresztül-kasul húzódó csatornákra, amelyek megint

megállítottak bennünket. Másfél óráig kerestem átjárót kelet felé, de mindenütt csak nyílt vizeket találtam; elhatároztuk tehát, hogy itt ütjük fel éjjeli tanyánkat, remélvén, hogy másnap reggelre megjavul a helyzet... Kilenc óra volt este, mire felállítottuk a sátort s alighogy készen voltunk vele, a szél teljesen elcsendesült s az idő is kiderült. A szemhatár elég tiszta volt nyugat és délnyugat felé; de bármerre néztünk is előre, mindenütt csak víz nyílt tükrözését láttuk az égbolton, mint hogyha köröskörül szabad tenger venne körül bennünket. Mind a ketten vágyakozva néztünk a távoli vizek felé, azzal a titkos óhajtással, hogy bárcsak ott lehetnénk már! Mert a nyilt tenger mögött van a szárazföld s nekünk el kell azt érnünk, hacsak el nem akarunk pusztulni a sivatag jégmezőben.

Sajátságos, hogy mind a ketten a szárazföldön látjuk menekülésünk egyetlen útját, holott Payer éppen ettől a szárazföldtől félt legjobban és szentül meg volt győződve, hogy egész expedíciójával éhenhal, ha nem sikerül a „Tegethoff"-hajót elérnie. Persze, ő nem bolyongott harmadfél hónapig a 86-ik és 83-ik szélességi fok között az úszó jégmezőn, mint mi, mert akkor bizonyára megváltozott volna a véleménye; hiszen mi ezalatt az egész idő alatt úgy szólván egyetlenegy élőlényt sem láttunk: — hogyne vágyódtunk volna hát a szárazföld után, ahol, ha mással nem, néhány jegesmedvével mindenesetre találkozhattunk?

Szinte üldözött bennünket az időjárás szeszélye. Egész éjjel, valahányszor felébredtem, világos nappal volt sátoromban, melynek selyem-ponyváján betűztek a nap sugarai; oly melegen sütött a nap, hogy már a hazai nyárról álmodoztam, mintha ezer kilométernyire volnék ezektől az átkozott csatornáktól és a mindennap megújuló örökös kínlódástól. Mihelyt azonban reggel féltízkor felkeltem, hogy főzzek, mintha csak parancsszóra történt volna: menten elborult a nap arca és ismét sűrű pelyhekben hullott a hó. És ez csaknem mindennap megismétlődött. Vajjon nem az lesz-e a vége ennek, hogy lassanként teljesen összetöredezik körülöttünk a jég s akkor nem tudunk eljutni már a szárazföldre? Ez volna a legnagyobb szerencsétlenség, ami csak bennünket érhet; mert még ha

élelmikészletünk elég lenne is arra, hogy a nyarat a jégmezőn töltve bevárjuk azt az időt, míg valamelyik jéghegy kisodor bennünket a partra, — ez csak oly későn történhetne meg, hogy a telet okvetlenül a Spitzbergákon kellene töltenünk; ez pedig még akkor is végzetes katasztrófa lenne, ha elegendő vadat találnánk ott, mert a hideg ellen aligha tudnánk védekezni.

Mivel a csatornán, amely június 1-én megállított utunkban, sehogyse tudtunk átkelni a szánokkal, elhatároztuk, hogy felszereljük kajakjainkat; de mert a csónakok erősen megrongálódtak az útban, amint a jégrögökhöz verődtek, a kijavításuk hosszabb időbe került. És mivel pár nap óta állandóan aggasztott az a veszedelem, hogy esetleg mégis a Spitzbergákon kell majd töltenünk a telet, megállapodtam Johansennel abban, hogy ezentúl takarékoskodni fogunk az élelmiszerekkel. Eddig ugyanis mindennap annyit ettünk, amennyi jólesett, — de most elhatároztam, hogy mindennap lemérjük a reggelihez és ebédhez való mennyiséget, amelynél többet semmiesetre se fogunk fogyasztani. Június 4-én mértük meg először a napi eleséget s reggelire mindegyikünk 50 gramm vajat és 200 gramm kenyeret kapott. Ugyancsak június 4-én meghatároztam tanyahelyünk fekvését is és számításaim szerint az északi szélesség 82° 18′ alatt voltunk.

Még javában bajlódtunk kajakjaink kijavításával, amikor a szél egész váratlanul segítségünkre jött s egymásnak hajtván a szétvált jégmezőket, a szó szoros értelmében eltüntette köztük a csatornát. Június 9-én tehát újra útnak indultunk szánjainkon, aminek nem kis mértékben örültünk, mert kajakon bizony nagyon nehéz lett volna tovább szállítani a kutyákat és szánokat. A jégmező elég sík volt ugyan, de a frissen hullott hóban mégis csak nagy fáradsággal juthattunk előre. Aztán meg nemsokára ismét megjelentek a csatornák is, melyek folyton új és új akadályokat gördítettek elénk. Ilyenkor mindig nekem kellett átjárót keresnem s míg én föl s alá szaladgáltam a csatorna mentén, Johansen a kutyákra vigyázott és várta, míg jelt adok neki. Ez a várakozás nem volt mindig nagyon kellemes; igaz, hogy Johansen pihent ezalatt, de gyakran alaposan meg is ázott, a szél kegyetlenül átjárta egész testét és temérdek

baja volt a kutyákkal is. Néha pedig, mikor nagyon sokáig nem tértem vissza, szomorú gondolatai és aggodalmai is támadtak; attól kezdett tartani, hogy talán beszakadt alattam a jég s örökre elmerültem valamelyik csatornába... Ahogy nekem mesélte, nagyon furcsa gondolatai támadtak néha, mikor a kajakon ülve belebámult a vízbe s a temetői csendet körös-körül semmi nesz se zavarta meg. Ilyenkor valami szorongó balsejtelem szállta meg szívét, s nem is csillapult az mindaddig, míg csak fel nem mászott valamelyik magasabb jégtuskóra, hogy utánam nézzen; ha aztán a messze-messze távolban megpillantott egy sötét pontot, mely jobbra-balra mozgott a jégmezőn, akkor megnyugodva tért vissza ismét a kutyákhoz és megkönnyebbült szívvel várakozott.

Akárhogyan forgattuk is, bizony mindenképen gyötrelmes volt az életünk, egyhangúsága mellett is. Napról-napra, hétről-hétre mindig egyformán kínlódtunk a jégen, amely néha jobb, néha rosszabb volt ugyan, de mindig halálosan kifárasztott bennünket. Folyton abban a reményben éltünk, hogy egyszer csak mégis vége szakad majd ennek a kínlódásnak, — de ez a reményünk mindennap füstbe ment s napról-napra ugyanaz a szomorú, kietlen, sivár kép tárult szemünk elé: jégbuckák, jégbuckák és ismét csak jégbuckák! Akármerre néztünk, sehol nem mutatkozott szárazföld, noha számításom szerint ekkor már a Fligely-fok szélessége alatt jártunk; s ami még ennél is rosszabb volt: a nyílt tengernek se láttuk nyomát sehol, pedig a szárazföld csak emögött lehetett. Sohase tudtuk, hogy hol vagyunk s még kevésbbé tudtuk, hogy miképen fog végződni ez az egész utazás. Bizonyos aggodalmak, amelyek eddig nem bántottak, most emésztő keserűséggel szállták meg szívünket; élelmiszereink ugyanis napról-napra fogytak és kutyáink száma is egyre jobban apadt. Mint valami lappangó rém, amely azonban egyre határozottabb alakot öltött, merült fel lelki szemeink előtt a kérdés: — eljutunk-e a szárazföldre, mielőtt az ennivalónk elfogy, — vagy egyáltalában eljutunk-e azután?... Oly kérdések, amelyekre se nem tudtunk, se nem mertünk magunknak felelni.

Elmult június 14-e is, tehát már teljes három hónap óta elhagytuk a „*Fram*"-ot, és még mindig a végtelen jégsivatagban bolyongtunk. Halálra fáradt és különben is csekély számra leapadt kutyáink már a szánokat sem bírták húzni; ha magunkat nem fogtuk be a hámba, minden második lépésnél megállottak. Június 18-án még az is növelte aggodalmainkat, hogy a tenger áramlása észak felé vitte a jégmezőt, amelyen úsztunk; tehát, ami utat az utolsó napokban nagy kínnal megtettünk kelet és dél felé, azt most megint elvesztettük. Ez volt talán a legkínosabb érzés, s ez csüggesztett el bennünket legjobban; valósággal játéklabdái voltunk a szélnek és a tenger áramlásának, mely kénye-kedve szerint hányt-vetett bennünket, s ez ellen a hatalom ellen nem volt erőnk küzdeni. Fokozta csüggedésünket az is, hogy élelmiszereink egyre fogytak, kutyáink közül pedig már mindössze csak három volt életben, — és mi még mindig nem tudtuk, hogy mi lesz velünk. Aztán a megrokkant hóban, mely néha félméternyire is beszakadt alattunk, roppant nehéz és fárasztó volt a haladás.

A kutyák egyre jobban kimerültek; „Lilleräven", az én fogatom utolsó élő kutyája, már menni is alig tud, nemhogy a szánkót húzná; úgy tántorog, mintha részeg lenne, s ha elbukik, alig bír ismét talpra állni. Ma fogjuk megölni szegényt, s bár egyébként nagyon sajnálom, azért némiképen mégis vigasztal, hogy vége lesz szenvedéseinek s nem látom többé a kínlódását. „Storräven" szintén nagyon fáradt és nem bírja már húzni a szánkót; az egyetlen kutya, amelyik még húzni tud, „Kaifás", de ez is csak addig bírja a szánkót, amíg mi hátulról toljuk. Ha ily körülmények között tovább akarnánk menni, csak céltalanul fárasztanók magunkat és a kutyákat; megálltunk tehát pihenni, — s ez volt az első nap, amikor nem ebédeltünk, mert mind a ketten úgy okoskodtunk, hogy nem érdemeljük meg az ebédet, hiszen úgy szólván semmit se haladtunk ez nap.

Felhasználtam a pihenés idejét arra, hogy lehetőleg kiszámítsam, hová is sodorhatott bennünket a tenger áramlása. Hosszas fejtörés, számítás és megfigyelés után szinte egész bizonyosan megállapíthattam, hogy a Fligely-fokot már rég túl-

haladtuk s azt hiszem, hogy az első föld, amit megpillantunk, — ha ugyan egyáltalában viszont fogjuk látni a szárazföldet. — a Spitzbergák földje lesz. Ebben az esetben nem is érintjük a Ferenc József-földet, amelyről pedig éjjel-nappal oly szép ábrándokat szőttem! Ha másképen nem lehet, — hát így is jó. Ha már ennyire nyugatra sodort a tenger áramlása, hát menjünk a Spitzbergák felé; a fontos csak az, hogy elegendő eleséget találjunk ottan.

Június 16-án valósággal kétségbeejtett bennünket az út. annyira göröngyös és egyenlőtlen volt; most már csak az vigasztalt, hogy ennél rosszabb már igazán nem lehet. Állandóan azt fontolgatom, hogy nem lenne-e célszerűbb leölni a kutyákat és húsukat eltenni eleségnek: — hiszen náluk nélkül is éppen úgy haladhatunk, mert szegények már úgy se tudják húzni a szánt. Ily módon legalább 2—3 hétre való eleséghez juthatnánk s nem kellene többet velük is törődnünk. Mégis sajnáltam a derék állatokat s elhatároztam, hogy ameddig csak lehet, nem bántom őket; tegnap azonban mégis kénytelenek voltunk megölni kettőt. „Lilleräven" ugyanis alig bírt a lábán állni, mikor elindultunk; de már néhány lépés után végkép összeroskadt, úgyhogy fel se tudott többé kelni. Egy darabig őt is vonszoltam a szánkóval együtt; de mikor felértünk néhány jégdomb tetejére, mely megvédett bennünket az északi széltől, Johansen levágta a félholt kutyát, miatt én előrementem utat keresni. Ezalatt második kutyám, a „Storräven" szintén rosszul lett. illetőleg annyira elgyengült, hogy nem bírta a szánkót meg se mozdítani. Minduntalan elbukott, majd belegabalyodott a hámjába és a szánkó alá került. Johansen először szabadon eresztette, hogy úgy jöjjön utánunk, de ötven lépésnyire megint leroskadt a kutya és nem tudott talpra állni. Ekkor Johansen feltette szegényt a szánkóra s így vonszolta tovább; legközelebbi táborhelyünkön azonban őt is megöltük, mert csak terhünkre lett volna.

Nekem most már csak egyetlen egy kutyám van, a „Kaifás", mely a szánkót húzni segíti, Johansennek pedig kettő: „Haren" és „Suggen". A két levágott kutya tíz napig elég lesz ennek a háromnak, — kérdés azonban, hogy kibírja-e

ez a három kutya az utat még tíz napig? Előre látom, hogy ezentúl már magunkat kell majd befognunk a hámba, pedig ez rettentő fáradság. Tegnap már meg is próbáltuk, igaz, hogy kissé göröngyös jégmezőn, de majd megszakadtunk a nagy erőlködésben, mert a legkisebb rög is úgy megállította a szánkót, hogy csak átemeléssel tudtuk tovább húzni. Annyira kifáradtunk, hogy délben igazi farkasétvággyal estünk neki az ebédnek, melyhez szegény „Storräven" véréből csináltunk külön fogást vajban kirántva, amely elég jól ízlett, noha csak kutyavér volt...

Június 20-án valósággal megélénkült fölöttünk az ég; az apró madarak, különösen mióta nyugati szél fuj, egész csoportokban jelentkeznek és csattogásuk, csicsergésük betölti a levegőt, mintha csak valahol déli vidéken járnánk. Mindkettőnket nagyon meglepett a madaraknak ez a tömeges megjelenése, — de mit használt a szárazföld közelsége, ha nem juthatunk oda?... Mégis, éppen a madarak láttára, feléledt az a reménységünk, hogy nem halunk éhen, ha valahogy partra vergődhetünk. Mielőtt ugyanis belebujtunk alvó-zsákjainkba, megnéztük lövőszerkészletünket s azt találtuk, hogy 148 sörétes, 181 nagyobb sörétes és 14 golyóstöltésünk van; ennyi lövőszerrel hosszú időre biztosíthatjuk magunknak a megélhetést, ha a szárazföldön is olyan sok lesz a madár, mint itt.

Csak már legalább megpillantanók ezt a szárazföldet! Mert az út gyalázatosan rossz s az idő is állandóan borult, a helyett, hogy langyos és derült lenne és hirtelen elolvasztaná a havat. Tegnap még reggeli előtt nagyobb kirándulást tettem délfelé, hogy megvizsgáljam az utat; egy darabon ugyan sima és egyenletes volt a jégmező területe, de csakhamar jelentkeztek a csatornák és pedig sokkal számosabban, mint azelőtt. Úgy láttam, hogy ezeken a csatornákon aligha juthatunk át a szánokkal s ezért elhatároztam, hogy kajakjainkat készenlétbe helyezzük s hacsak lehet, csónakokon kelünk át a csatornán. A hó úgyis fenékig át volt ázva, úgyhogy a jégdombok között minduntalan térdig, sőt derékig sülyedtünk a hó-iszapba, mely olyan volt, mint a kása és szinte húzott bennünket lefelé.

Visszatérve kirándulásomról, megreggeliztünk, s aztán nyomban útnak indultunk. Az utazás még az eddigi napoknál is sokkal fárasztóbb és kínosabb volt; azt hiszem, hogy egész napon se jutottunk messzebbre öt kilométernél s estére kelve mégis oly fáradtak voltunk, hogy szinte már vacsorázni se volt kedvünk. Fáradtan bujtunk bele alvózsákjainkba, hogy aludjunk, ameddig csak bírunk s evés nélkül üssük agyon az időt. Most már minden vágyunk csak az, hogy bár kibírnók addig ezt a kínos életet, míg a hó elolvad s út nyílik előttünk a szabadulásra! Délutáni egy órakor keltünk fel és megreggeliztünk, noha most már sohase eszünk annyit, amennyi jólesik, mert takarékoskodnunk kell az eleséggel.

Egyelőre örülünk annak, hogy végeszakad az örökös és fárasztó szánkó-vonszolásnak s abban reménykedünk, hogy ez az új taktika jobban hasznunkra fog válni. Nem kerüljük többé a csatornákat, hanem egyenesen arra vesszük utunkat, amerre több a csatorna, hogy kajakjainkkal minél közelebb juthassunk a nyílt tengerhez, addig is, míg teljesen elolvad körülöttünk a hó. Valamennyire mindenesetre javít helyzetünkön ez a változás és minél messzebre jutunk dél felé, annál inkább növekszenek kilátásink arra, hogy a csatornákból végre kijuthatunk majd a szabad tengerre s így nemsokára elérhetjük a szárazföldet is. Ott pedig majd puskáinknak is hasznát vehetjük.

Leszámítva ezt a távoli reménységet, egyelőre még elég komor a helyzetünk. Ebben a pillanatban semmi kilátásunk sincs arra, hogy előre juthassunk; járhatatlan, összetorlódott jég és félig megolvadt, süppedékes hómezők zárják el utunkat mindenfelől; élelmiszereink is gyorsan fogynak, és sehol se jelentkezik olyan vad, amelyet érdemes lenne puskavégre fogni. Sokszor féléjszakákon át ébren fekszem s azzal gyötröm magamat, hogy miképen lehetne olyan utat találni, amely kivezet ebből a mostani, kétségbeejtő helyzetből? De hiába emésztem magam, — seholse látok mentő gondolatot.

Június 22-én, miután kivételesen jól megreggeliztünk, mind a kettőnknek olyan jó kedvünk kerekedett, aminő már rég nem volt. Kényelmesen végignyujtózva sátramban, fényes

álmokkal foglalkozom, mint hogyha máról-holnapra sorsunknak gyökeres változását remélném. Igazán furcsa teremtés az ember: — néha a legjelentéktelenebb véletlen is elegendő arra, hogy egészen más színben lássuk az életet. Tegnap és tegnapelőtt, sőt már hetek óta mind a ketten oly levertek és csüggedtek voltunk, hogy már-már elnyelt bennünket a kétségbeesés. A jégmező járhatatlan volt, az idő borult, a szél csípősen maró, — vadat pedig nem láttunk semerre sem... És éppen ebben a reménytelen hangulatban fordult felénk a szerencse egy pillanatra. Kajakunk közelében egész váratlanul egy fóka ütötte fel a fejét, és elkezdett uszkálni körülöttünk. Johansennek éppen annyi ideje volt csak, hogy golyót röpíthetett az állat fejébe, mielőtt ez ismét lebukott volna a víz alá; én ugyanebben a pillanatban beléhajítottam szigonyomat s aztán egyesült erővel kihúztuk az állatot a vízből. Több, mint egy hónapra való eleséget és tüzelőanyagot szereztünk ezzel a zsákmánnyal, úgyhogy most már nem kell sietnünk; kényelmesen rendbehozhattuk kajakjainkat és szánkóinkat, nyugodtan megvárhattuk, míg a jég teljesen elolvad s ez idő alatt még fókákra is vadászhatunk. Tegnap úgy szólván egész nap koplaltunk, mert sajnáltuk magunktól az eleséget és takarékoskodni akartunk vele. Ma reggel viszont úgy jóllaktunk, hogy szinte mozdulni is alig tudunk. Ismét vidám és biztos a jövő, — ugyan ki aggódnék a holnapért, mikor a ma oly boldog és rózsás?...

Pedig ez a nap, amely ezzel a kedvező fordulattal lepett meg bennünket, éppen nem indult biztatóan. A jégmező nagyon rögös volt, a hó folyton beszakadt alattunk, a csatornák pedig egymást érték. El is határoztuk, hogy nem kínlódunk tovább a szánkókkal, hanem beülünk kajakjainkba és evezők segítségével iparkodunk előbbre jutni. Összekötözzük tehát kajakjainkat, reáraktuk szánjainkat és még életben lévő három kutyánkat, s miután mindent alaposan lekötöztünk, hogy el ne veszíthessük, már éppen be akartunk szállni magunk is...

Ekkor azonban, közvetlen közelünkben hatalmas fóka ütötte fel fejét a vízből; egyelőre célszerűbbnek tartottam, hogy várjak a lövéssel, nehogy idő előtt elriasszam a zsákmányt; lesbe álltam tehát az egyik jégbucka mögé és türelmetlenül

vártam, hogy mikor bukkanik fel a fóka másodszor is, — de hiába vártam. Úgy látszik, hogy ezek az állatok mind meg vannak babonázva, és vagy megérzik a fenyegető veszedelmet, vagy pedig csak azért mutatkoznak, hogy feltartóztassanak bennünket. Már az imént is láttunk kettőt; az egyikre rá is lőttem, de nem találtam el. És most ez a harmadik is rászedett: éppen akkor nem jelentkezett többé, mikor készen vártam, hogy lelőhessem.

Miután a fóka eltűnt és teljesen rendbe hoztunk mindent, magunk is beszálltunk a kajakokba és lassan elkezdtünk evezni; nem volt ugyan könnyű munka, mert mindig vigyáznunk kellett arra is, hogy semmi le ne essék a csónakokról, — de azért csakhamar meggyőződtünk, hogy az utazásnak ez a módja sokkal kényelmesebb, mintha a szánokat kellene vonszolnunk a jégen. Végre eljutottunk a széles csatorna túlsó végére; én kiugrottam a jégre, hogy felhúzzam rá a kajakokat, amikor mellettünk hirtelen erősen kezdett mozogni és locsogni a víz... Egy fóka pihent ott s csakhamar a másik oldalról is nagy locscsanás hallattszott. Amott is felbukkant egy óriási úszó fej, amely prüszkölve mozgott ide s tova, de sokkal hamarabb eltőnt a jég szegélye alatt, mint puskáinkat felkaphattuk s az állatra rálőhettünk volna.

Nagyon bántott bennünket ez a csalódás és szentül hittük, hogy a hatalmas fóka örökre eltűnt; de alig húztam fel félig az egyik kajakot a jégre, mikor az előbbi nagy fej ismét felbukott a tengerből. Mivel puskám a kajakon volt, nem kaphattam fel és nem lőhettem rá a fókára; odakiáltottam hát Johansennek:

— Kapd fel a puskádat és lőjj, de gyorsan!

Jóformán ki se mondtam még e szavakat; Johansen puskájának a lövése már eldördült éppen abban a pillanatban, amikor a fóka ismét el akart tűnni a jég szegélye alatt. A halálra sebzett állat magasra feldobta magát és féloldalt fordulva vergődött a vízen, mialatt a fejéből omló vér pirosra festette a habokat. Rögtön elereszlettem a szánkót s felkapván a szigonyt, hirtelen a fóka hátába hajítottam. Erre megint hevesebben kezdett vergődni: — úgy látszott, még volt benne élet. Mivel attól

féltem, hogy a szigony vékony kötele elszakad, ha az állat sokáig és hevesebben mozog, kirántottam késemet s mint az őrült, elkezdtem vele szurkálni a fókát, hogy csak úgy dűlt belőle a vér.

Eközben a szánkó, melyet már félig kihuztam a jégre, lassan kezdett visszafelé csuszni a vízbe; Johansen megpróbálta ugyan, hogy felhuzza, de egymagában nem bírt vele, s így a kajak egyik vége kezdett lassan lefelé merülni. Én magam mindkét kezemmel hasonfekve fogtam a drága zsákmányt, melyet a világ minden kincseért se eresztettem volna el, mert féltem, hogy lemerül a víz alá. Ezalatt azonban Johansen kajakja annyira féloldalt fordult, hogy a víz kezdett belefolyni és minden készletünk veszélyben forgott. Most már nem habozhattam tovább; hirtelen körülcsavartam a szigonyrakötött vékony zsineget egy jégbuckán s otthagyván a fókát, Johansen segítségére siettem. Egyesült erővel aztán könnyen partra huztuk a kajakot. Most került sor a fóka kivonszolására, ami már sokkal nehezebb munka volt; jó félóráig kínlódtunk vele, míg végre sikerült teljesen kihuznunk a jégre.

Örömünkben néhányszor körültáncoltuk a kedves állatot; egyáltalában nem törődtünk azzal, hogy a kajak félig tele volt vízzel és csaknem minden holmink átnedvesedett. Hiszen hosszú időre volt eleségünk és tüzelő anyagunk, ami egy csapásra megszüntette minden gondunkat!

Kiakasztottuk tehát átnedvesedett holminkat, hogy megszáradjon a napon s miután a hely alkalmasnak mutatkozott a sátor fölütésére, mindjárt ott is maradtunk és szétdaraboltuk zsákmányunkat. Nem hiszem, hogy amióta a világ áll, voltak emberek az úszó jégen, akik boldogabbak lettek volna nálunk, amint alvó-zsákjainkban ülve, farkas-étvággyal ettük a fókahúst, szalonnát és levest, amennyi csak belénk fért. És evés közben ki nem fogytunk a nagyszerű lakoma dicséretéből; egyre azt hajtogattuk, hogy ennél pompásabb ebédet sohase ettünk.

Aztán belebujtunk alvó-zsákjainkba s boldogan aludtuk az igazak álmát, mert most már semmiféle aggodalmunk nem volt jövőnket illetőleg és nyugodtan várhattuk a kedvező fordulatot. Véleményem szerint, s ebben Johansen is megegyezett

velem, nem tehettünk okosabbat, mint hogy itt maradunk, ahol vagyunk, élünk a fóka húsából, ameddig benne tart és nem nyúlunk élelmiszereinkhez; szóval pihenünk és lustálkodunk mindaddig, míg vagy jobban összetöredezik a jég, vagy pedig erősebben összefagy; az első esetben kajakokkal megyünk tovább, a másodikban pedig szánakon folytatjuk útunkat.

Hozzáfogtunk tehát kajakjaink kisebb-nagyobb hibáinak a kijavításához és vártuk az időváltozást. Eközben sikerült még egy fókát elejtenünk, úgy hogy most már a megélhetésünkre vonatkozó gondok és aggodalmak egyáltalában nem bántottak többé. Ám annál keservesebb volt a várakozás. Csak július 6-án, kétheti emésztő tétlenség után változott meg lassanként az idő s enyhült meg annyira, hogy most már a jégmező gyorsabb olvadását remélhettük; egész éjjel és másnap reggel is szakadatlanul esett az eső, úgy hogy mind a ketten egészen felvidultunk. Harmadnapra azonban ismét kiderült az idő és megint elfogott bennünket az aggodalom, hogy nem korán örültünk-e már a szabadulásnak. Valami sajátságos csüggedés, unott beletörődés vesz erőt rajtam; amily sokat törődtem azelőtt Naplómmal, épp annyira undorodom most attól, hogy tollat fogjak a kezembe; pedig most sokkal több írnivalóm lenne, mint azelőtt volt!

Vasárnap ismét megeredt az eső s tömérdek havat elolvasztott, aminek nagyon megörültünk. A jó idő tiszteletére estére csokoládét főztünk, mely nyers fóka-szalonnával a legkitűnőbb csemege. Ma este azonban keserves csalódást hozott, mert miután kedvünkre kiörültük magunkat a pompás vacsorán, nagy ügyesen meglöktem a csokoládés kannát, úgy hogy rögtön feldült s az utolsó csepp is kifolyott belőle. Elszontyolodva és némán ettük meg a fókaszalonnát, addig is, míg a második csokoládét feltettük a tüzre. Ekkor kívülről behallottuk a sátorba „Kaifás" heves ugatását. Kétségtelen volt, hogy valami állat csavarog odakint; rögtön letettem a szalonnát és kikandikáltam sátorunk nyílásán. De mennyire meg voltam lepetve, amikor egy jegesmedvét pillantottam meg, mely kényelmesen talpalt oda a kutyákhoz és már kedélyesen szaglászta szegény „Kaifás"-t.

Rögtön felkaptam puskámat, mely megtöltve állt mellettem a hóba, s mialatt a megzavart medve tágra nyílt szemekkel bámészkodott rám, célbavettem és vállapockája alatt találtam el. Meg voltam győződve, hogy menten összeroskad, mert szíven lőttem, — de úgy látszik, nem jól találta a golyó, mert a fenevad csak megtántorodott s aztán sarkon fordult és gyors ügetéssel menekült. Mielőtt még új töltést dughattam volna puskámba, már el is tűnt a jégdombok között; én azonban nem akartam engedni, hogy meneküljön, s legott utána eredtem. Alig tettem néhány lépést, amikor valamivel odább két más fejet is megpillantottunk; Johansen ugyanis szintén utánam jött. Két fiatal medvebocs volt ott, s hátsó lábain állva nézte az anyját, amint ez bukdácsolva és véres nyomokat hagyva maga után a hóban, feléjük közeledett. Ekkor aztán mind a hárman futásnak eredtek s most vad üldözés következett a rögökön, jégtuskókon és csatornákon keresztül, amelyek azonban egy pillanatra se tartóztattak fel bennünket. Sajátságos a vadászat szenvedélyének izgalma; ahol máskor talán csak óriási erőfeszítéssel tudtunk volna előbbre jutni, sőt talán habozva meg is álltunk volna, hogy folytassuk-e az utunkat: — ott most minden gondolkodás nélkül, szinte vakon rohantunk előre, mintha a legegyenesebb úton jártunk volna.

Az anyamedve súlyosan megsebesült és kínosan vonszolta a bal elsőlábát; noha sokkal lassabban futott, mintha nem sebesült volna meg, mégis csak nehezen bírtam a nyomában maradni. A bocsok szorongva ugrándoztak anyjuk körül, de valamivel mindig előtte szaladtak, mintha unszolnák, hogy gyorsabban fusson. Egyszerre aztán mind a három megfordult és szembeállt velem, úgy, hogy egész közel jutottunk egymáshoz. Ez volt az első alkalom, hogy a medve jó célpontot adott s mindeddig nem is lőttem rá, mert mindössze csak három töltésem volt s nem mertem megkockáztatni olyan lövést, amely esetleg elhibázhatná, vagy csak könnyebben sebesítené meg az anyamedvét. Most azonban, amint farkas-szemet nézett velem az öreg, rögtön célbavettem s alig, hogy eldördült a lövésem, nyomban össze is roskadt. A bocsok szorongva szaladtak vissza anyjukhoz, mikor látták, hogy összeroskad; nyüszítve szi-

matolgatták, nem tudva, mihez fogjanak kétségbeesésükben. Közben újra megtöltöttem puskámat s rálőttem az egyik bocsra. Tompa ordítással fordult föl és bukott le az anyja mellé. A harmadik most ijedten rohant oda testvéréhez, mely ordítva hempergett a hóban, s hol azt nézte, hol pedig az anyját, mely nagy vértócsában végsőt hörgött. Amint közelebb mentem hozzá, egész közömbösen fordította felém a fejét; mit érdekeltem most már én, mikor egész családja elpusztítva, haldokolva hevert a hóban?... Nem tudta szegény, hogy hova menjen s akkor se moccant meg, mikor két lépésről szíven lőttem; egyetlen mukkanás nélkül, holtan roskadt le az anyja és testvére mellé.

Nemsokkal aztán odajött Johansen is, akit egy csatorna feltartóztatott útjában. Megnyúztuk az állatokat s aztán visszamentünk a sátorba a szánkókért és a kutyákért, hogy tanyánkra hozzuk a húst. Előbb azonban még egy csésze csokoládét ittunk, ami fölségesen izlett ez után a kirándulás után. Egyelőre csak a legkisebb bocsot vittük haza, a másik kettőnek feldarabolt húsát pedig betakartuk a bőrökkel, hogy megvédjük a sirályok falánksága ellen. Másnap aztán elhoztuk a két másik medve húsát is, s azt hiszem, hogy most már elegendő eleségünk lesz, míg csak a szárazföldet el nem érjük. Leginkább azért örültünk ennek az új zsákmánynak, mert annyi nyershúst adhattunk kutyáinknak, amennyi csak beléjük fért. Szegény „Suggen" oly kétségbeejtő állapotban volt, hogy amikor a medvék húsáért indultunk, még járni sem tudott. Feltettük tehát a szánkóra, de ekkor irtózatosan vonítani kezdett, mintha méltóságán alulinak tartaná, hogy igy cipeljék őt az ebédhez. Sajátságos nyavalya bántja különben a kutyánkat; mintha mellső lábaik megbénulnának, hirtelen az orrukra buknak és nem tudnak többé talpraállni. Csak „Kaifás" oly friss és vidám, mint azelőtt.

A fiatal bocsok oly nagyok voltak, hogy szinte el se hittem, hogy ebben az évben születtek; mivel azonban az anyjuk még most is szoptatta őket, nem lehettek idősebbek egy esztendősnél. Azok a bocsok, melyeket mult év novemberében lőttünk a *„Fram"* födélzetéről, alig voltak félekkorák; mind az anya, mind pedig a bocsok gyomrában félig megemésztett fókabőrt találtunk. Annyi bizonyos, hogy a rengeteg hús nagy

jótétemény volt reánk nézve; most már jobb kedvvel vártuk a jövőt a „Sóvárgás Tanyáján", ahogy ezt a helyet elneveztük. Reggel, délben és este mindig medvehússal éltünk s ahelyett, hogy megúntuk volna, rájöttünk, hogy a fiatal állatok mellc igazi csemege. Sajátságos, hogy ez a kizárólag húsos és zsíros konyha egyáltalában nem ártott meg az egészségünknek, sőt a szó szoros értelmében nem is igen kívánjuk a tésztát; a már említett forró savó mellett egyetlen kedvenc italunk a citromos grogg, s ha e kettő közül valamelyik megvan, akkor a medve- vagy fóka-pecsenye után igazán nem vágyunk semmire.

Július 23-án végre felkerekedtünk a „Sóvárgás tanyájáról" s most már szerencsére ismét úton vagyunk. Ámbár a jég most se valami kitűnő, azért a szánkók mégis könnyebben csúsznak rajta, mert mindent ott hagytunk régi tanyánkon, amit csak nélkülözhettünk; így hát a szánkók könnyebbek lettek s mivel közben a hó is jelentékenyen leapadt, már nem süppedhettek le olyan mélyre. Megvan még az az előnyünk is, hogy amerre csak megyünk, mindenütt jó ivóvízet találunk. Most ismét a régi koszton élünk, de korántsem ízlik úgy, mint ez az egyhónapi húsos és zsíros konyha a „Sóvárgás tanyáján". De azért mégis örülünk, hogy ismét úton vagyunk: — soha jobb kedvünk nem volt, mint az indulás napján, mert szinte éreztük, hogy a legközelebbi napok sok örvendetes fordulót hoznak.

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Végre szárazföld.

Július 24-én végre bekövetkezett a csoda. Csaknem két év után, amikor már úgy szólván a reményekről is lemondtunk, megpillantottuk végre a szemhatáron azt a kiemelkedő, fehér vonalat, amely a partszegélyt jelzi. Elhagytuk tehát a jégmezőt s egészen új életet kezdtünk a szárazföldön, ahol végre akadálytalanul haladhattunk hazafelé. Fölütöttük sátrunkat egy alacsonyabb domb aljában s rögtön hozzáfogtunk az ünnepi vacsora elkészítéséhez; pemmikánt, szárított medve- és fókahúst vagdostunk össze, ebből gombócokat gyúrtunk s aztán vajban kisütöttük; előételnek pedig fiatal medvenyelvet szeleteltünk fel.

Örömünket azonban csakhamar megrontották azok a fáradalmak, amelyekkel a szárazföldön is meg kellett küzdenünk, hogy előbbre juthassunk. Azt hittük, míg a jégmezőn jártunk, hogy mihelyt kijutunk a partra, egyszerre végeszakad minden bajunknak és vesződségünknek; ehelyett a nehézségek mintha fokozódtak volna, mióta a szárazföldön járunk. Jégrögök helyett hóbuckák teszik itt egyenlőtlenné a területet, amelyet a csatornák éppen úgy megszaggatnak itt is, mint a jégmezőn. Johansen, például tegnap is csaknem belezuhant egy csatornába, de az utolsó pillanatban mégis sikerült megkapaszkodnia egy jégdarabba; a kutyák ellenben folyton belepotyognak és hideg fürdőt vesznek.

Augusztus 5-én még sokkal rosszabb volt az utunk, mint az előző napokban. Reggel hét órakor indultunk el, de alig tudtunk előre menni, mert az egész hómező olyan hepehupás volt, mintha óriások össze-vissza dobálták volna rajta a jég-

tuskókat, melyek közt a megolvadt hó mély tócsákba gyült össze, úgyhogy néha derékig süppedtünk a hóiszapba. Nagy erőfeszítés után végre széles csatornához értünk, melyen kajakokkal kellett átkelnünk. Én mentem elől, odahúzván szánkómat a csatorna szélére, — mikor hirtelen mozgást és puffanást hallottam a hátam mögött, s rögtön aztán Johansen tompa hangon felkiáltott:

— Gyorsan a puskát!

Rögtön megfordultam s ijedten láttam, hogy egy óriási jegesmedve rohan rá Johansenre, aki már elbukott és hanyattfeküdt a jégen. Föl akartam kapni puskámat, mely tokjában feküdt a szánkón, de a kajak ebben a pillanatban belecsúszott a vízbe. Első gondolatom az volt, hogy utánaugrom és majd a kajakról lövök, de mint a villám, cikázott át agyamon a gondolat, hogy ez veszedelmes lehet, mert a kajak ingadozik s így nem célozhatnék biztosan. El kezdtem tehát kifelé húzni a kajakot a vízből s térden állva irtózatosan erőlködtem, hogy elérhessem a puskát. Időm se volt rá, hogy megfordulva hátratekintsek s megnézzem, mi történik ott, mikor Johansen a legnagyobb nyugalommal ismét megszólalt:

— Lőjj gyorsan, ha el nem akarsz késni vele!

Most feszítettem csak meg minden erőmet. Egyetlen rántással kikaptam puskámat a tokjából, térdeimen guggolva, hirtelen megfordultam s felhúztam a ravaszt. A medve alig volt tőlem két méternyire s éppen „Kaifás"-ra akart rohanni, hogy leüsse. Nem volt veszteni való időm s noha sietségemben a sörétes cső kakasát huztam fel, mégis azonnal lőttem, — még pedig egyenesen a medve füle mögé, úgy, hogy a roppant fenevad nyikkanás nélkül holtan rogyott össze.

A medve úgy követhette nyomunkat, mint valami macska, elbujva a jégbuckák mögött, míg végre oly közel lopózkodott hozzánk, hogy Johansent megtámadhatta. Mialatt ugyanis Johansen letérdelt, hogy kajakját előretolhassa, egyszerre csak meglátta a guggoló jegesmedvét, mely egy közeli hódomb mögött rejtőzködött, de az első pillanatban azt hitte, hogy „Suggen" kutyánkat látja. Mielőtt még eszébe juthatott volna, hogy ez az állat sokkal nagyobb, semhogy „Suggen" lehetne, már olyan

pofont kapott tőle a balfüle mögött, hogy csak úgy szikrázott a szeme, amitől menten hanyatt bukott. Johansen igyekezett tőle telhetően védekezni, amint a medve rárohant; torkon ragadta a fenevadat s minden erejéből fojtogatta. Éppen abban a pillanatban, mikor a medve már be akarta kapni a fejét, kiáltotta Johansen azokat a megdöbbentő szavakat: — „Lőjj gyorsan, ha nem akarsz elkésni vele!..." A medve csaknem folyton engem nézett, mintha azon tanakodnék, hogy ugyan mit is fogok csinálni, — mikor azonban megpillantotta „Kaifás"-t, rögtön ez ellen fordult. Hirtelen ott hagyta Johansent s először „Kaifás"-t ütötte meg az orrán, majd pedig „Suggen" ellen fordult s erre is úgy rácsapott, hogy a szegény kutya fájdalmasan vonított. Ebben a pillanatban kaptam én fel a puskámat s még éppen jókor lőttem le a fenevadat, mely közben ismét „Kaifás" ellen fordult s rá akart támadni. Az egész kaland nem tartott öt percig se és hihetetlen szerencsével végződött; Johansennek csak balarcáról kaparta le egy kicsit a piszkot, úgyhogy széles fehér sáv maradt utána a bőrén; rajta kívül még a két kutya kapott egy-egy pofont, amely azonban egyiknek se ártott meg.

Alig rogyott össze a medve, mikor már megpillantottunk két másikat, amint nem messze tőlünk kikandikáltak egy jéghegy mögül. A két bocs volt ez, s természetesen kíváncsian leste az anyai vadászat eredményét. Nem tartottam érdemesnek, hogy egy-egy töltést vesztegessek mindegyikre, de Johansen úgy vélte, hogy a fiatal bocsok húsa sokkal izletesebb, mint az anyjuké s az egyiket minden áron el akarta ejteni. Mikor azonban feléjük szaladt, a két bocs gyorsan kereket oldott s oly nyomtalanul tűnt el a jégbuckák között, mintha csak elnyelte volna a hómező. Később azonban ismét visszatértek s meglehetős távolról hallottuk, amint keservesen bőgtek az anyjuk után. Johansen rájuk is lőtt, de mivel a távolság igen nagy volt, csak éppen hogy megsebezhette az egyik bocsot. Az állat veszett bőgéssel menekült és Johansen utána; de csakhamar abbahagyta az üldözést, mert nem tudott lépést tartani a zsákmánnyal. Mikor később feldaraboltuk az anyamedvét, a bocsok megint odajöttek a csatorna túlsó feléről, s ameddig

csak ott maradtunk, mindig körülöttünk csatangoltak. Folyton bőgtek és vonítottak s egyre bennünket figyeltek, mi azonban egy csöppet se törődtünk velük. Miután a kutyákat alaposan megetettük s magunk is jóllaktunk a medve-pecsenyéből, levágtunk egy jó darabot a sonkájából, ezt beraktuk a kajakba s aztán tovább folytattuk utunkat.

El kell még mondanom, hogy miképen pillantottuk meg legelőször a szárazföldet s mily viszontagságok után értük el a partot. Augusztus 6-án, mindjárt elindulásunk után, láttuk, hogy az égbolton tükröződő sötét folt igen nagy víznek a közelségét jelzi. Ebből sejtettük, hogy elérkeztünk a jégmező szélére s nemsokára előttünk lesz a nyílt tenger, mely a szárazföldtől még elválaszt bennünket. Ez a gondolat annyira serkentett bennünket, hogy most már nem törődtünk többé semmivel, csak siettünk előre, ahogy lehetett s ügyet se vetettünk a medvenyomokra, melyek minduntalan keresztezték utunkat. Menetközben gyakran eszembe jutott Xenophon visszavonulása, amikor a görög katonák teljes egy esztendeig utaztak Ázsia belsejéből a tenger felé s végre egy magas hegyről megpillantották a tengert. A tízezer görög, mikor felkiáltott: — „Thalatta! Thalatta!" — körülbelül ugyanazt érezhette, amit mi, amikor hónapokig tartó bolyongás után a jégmező szélére értünk és szintén megpillantottuk a tengert.

Ott álltunk végre nehéz és fárasztó utunk egyik fordulójánál. Előttünk terült el a tenger sötétkék tükre, tele fehér jégtáblákkal; messze távolban meredeken nyúlt az égbe a gleccser fala, melyet kékesszürke köd burkolt el. Szólni nem tudtunk, csak örömtől ragyogó tekintettel néztünk egymásra. A gondok már mind mögöttünk voltak s előttünk hullámzott a tenger széles országútja, melyen át most már visszatérhettünk hazánkba. Kalapommal integettem Johansennek, aki elmaradt kissé a hátam mögött, ő pedig feldobta kalapját a levegőbe és torkaszakadtából kiabált: — „Hurrah!" ... Természetes, hogy ezt a nagy és fontos eseményt méltóképen meg kellett ünnepelni; rögtön hozzáfogtam tehát a csokoládéfőzéshez, s miután pompásan jóllaktunk, azonnal elkezdtünk dolgozni, hogy a kajakokat vízre bocsáthassuk.

Igaz, hogy jobb lett volna, ha mindegyikünk külön ül bele kajakjába, mert akkor sokkal gyorsabban haladhattunk volna, de ezt csak akkor tehettük volna, ha lemondunk a szánokról. Ám egyikünknek se volt bátorsága erre, mert valami rejtélyes előérzet azt súgta mindkettőnknek, hogy a szánokra még nagy szükségünk lesz. Nem tehettünk hát egyebet, mint hogy összekötöztük a két kajakot, a két szánt pedig keresztben rájuk tettük, az egyiket elül, a másikat pedig hátul. Nagy szomorúságot okozott, hogy megmaradt két kutyánkat nem vihettük magunkkal; rájuk már aligha lehetett többé szükségünk s különben is a kajakok sokkal jobban meg voltak terhelve, semhogy még a kutyákat is felvehettük volna rájuk. Fájt ugyan, hogy meg kell tőlük válnunk, mert éppen ezt a két utolsó kutyánkat szerettük legjobban, de mégse tehettünk semmit az érdekükben. Mégis, hogy könnyebb legyen a hóhérmunka, felcseréltük a két kutyát, úgy hogy Johansen lőtte agyon az enyémet, a szegény „Kaifás"-t, én pedig „Suggen"-t, mely az ő szánkóját húzta.

Elvégezvén ezt az utolsó, szomorú kötelességet, végre készen voltunk az indulásra. Igazi gyönyörűség volt nézni, amint a kajakok vígan táncoltak a vízen s a tenger bodros hullámai csapdosták a csónak oldalait. Két év óta nem láttunk már ekkora darab vizet, s az a gondolat, hogy még estig a szárazföldön lehetünk, még százszorosan kedvesebbé tette szemünkben a tengert. Evezve és a széltől is hajtva elég gyorsan haladtunk a szárazföld felé, melyet kisideig eltakart előlünk a köd, de aztán csakhamar kibukkant a meredeken emelkedő gleccser hatalmas fala. Nemsokára már ott voltunk a tövében, de mivel itt nagyon meredek volt, nem köthettünk ki mellette, hanem hosszában eveztünk nyugat felé. Egyelőre tehát nem üthettük fel tanyánkat a szárazföldön, hanem kénytelenek voltunk az úszó jéghegyek valamelyikén megtelepedni. Így tartott ez augusztus 8-ig, amikor végre sikerült partra vergődnünk s ekkor megállapíthattuk, hogy kisebb-nagyobb szigetek alkotják azt a szárazföldet, amelyre léptünk. Az egyik szigetet elneveztem Éva-, a másikat Adelaide- és a harmadikat Liv-szigetnek, az egész csoportot pedig Fehér-földnek. Számításaim szerint azt kellett hinnem, hogy ezek a szigetek a Ferenc

József-földhöz tartoznak s ez a föltevésem később valóban igaznak is bizonyult.

Augusztus 10-én elhagytuk a szigeteket s miután szánjainkat itt-ott végigvonszoltuk az utunkba eső jégmezőkön, még másnap is kajakjainkban evezve haladtunk előre. Estefelé kikötöttünk az úszó jégmező partján s ekkor hajtottuk végre azt a régebbi elhatározásunkat, hogy megkurtítjuk szánjainkat, amire azért volt szükség, hogy egy-egy kajakra elférjenek s ne legyünk kénytelenek ismét összekötözni a két kajakot. Így ugyanis gyorsabban haladtunk s a felborulás veszedelme se fenyegetett annyira.

Augusztus 12-én elkészültünk a szánok megkurtításával s miután részint vizen, részint a jégmezőkön folytattuk utunkat, augusztus 14-én este elértük végre azt a szigetet, amelyre vágyódtunk. Két hosszú év leforgása után most tettük először lábunkat olyan földre, amelyet nem takart jég. Ki se mondhatom, mily őszinte és mélységes öröm töltötte el szívünket, amint egyik szikláról a másikra ugorva körülsétáltunk a szigeten s egy-egy védett szögletben a kövek között megpillantottuk a növényzetet is: a mákvirág és az izlandi jégvirág egy-egy fajtáját. Természetes, hogy nagyszerű lakomával ünnepeltük meg ezt a nevezetes eseményt is; mivel a petróleumunk már elfogyott, halzsir-tűzön főztük meg a lakomát, s utána kitünően aludtunk.

Másnap ismét útra keltünk s miután sokáig bajlódtunk a viharral és jéggel, mely veszedelmesen zajlott körülöttünk a széltől korbácsolt tengerben, több éjszakát töltöttünk el részben a jégmezőkön, részben pedig a parti sziklák között. Augusztus 26-án, hogy egy újabb vihar elől meneküljünk, véglegesen partraszálltunk a Frederick—Jakson-szigeten. Előbb azonban különös kalandunk volt az egyik szűk csatornában, a hatalmas jégdarabok között. Az én kajakom ment elül s éppen egy kis tisztáson síklottam tova, amikor kajakom hirtelen erős lökést kapott alulról. Meglepetve néztem körül, mert seholse láttam nagyobb jégdarabot, de sokkal veszedelmesebb ellenség fenyegetett. Amint ugyanis letekintettem a tengerbe, roppant nagy rozmárt pillantottam meg, amely éppen akkor síklott tova kajakom mögött a víz alatt. Majd hirtelen felbukkant s egyenesen, mint a gyertya-

szál, megállt Johansen előtt, akinek kajakja nyomon követte az enyémet. Attól való féltében, hogy a szörnyeteg mindjárt belevágja agyarait a kajakba, Johansen teljes erejéből visszafelé kezdett evezni, s egyúttal a puskája után nyúlt, mely mellette feküdt. Én se sokáig haboztam, hanem kirántottam tokjából a puskámat. A rozmár azonban prüszkölve bukott le ismét a víz alá, átsuhant Johansen kajakja alatt s közvetlen mögötte bukkant fel újra. Johansen azt vélte, hogy elég a tréfából ennyi, s gyorsan rámászott a legközelebb eső jégdarabra. Példáját követtem én is és éppen jókor, mert a következő pillanatban ismét felbukott a szörnyeteg s oly heves hullámzásba hozta a vizet, hogy a csónakom bizonyára fölborult volna, ha még benne állok. Aztán még sokáig úszkált a rozmár a jégdarab körül, amelyen mi közben megebédeltünk; hol a Johansen kajakja, hol pedig az enyém mellett bukott fel minduntalan s egészen jól meg tudtuk figyelni, amint sötét teste gyorsan elsiklott a csónakok alatt s fel-felbukkant a jégdarab közelében. Először azt gondoltuk, hogy rálövünk — hátha így megszabadulunk tőle; de aztán sajnáltuk a töltést s az állat különben is csak az orrát meg a homlokát mutogatta, ez pedig nem jó célpont annak, aki egy lövéssel akarja megölni ezeket a szörnyetegeket. Sokkal inkább szerettük volna, ha valami fóka üti fel fejét a vízből; ilyet azonban nem láttunk, noha ugyancsak vágytunk megint egy kis fókahúsra.

Augusztus 26-án, alighogy lábamat a partra tettem, azonnal megpillantottam egy medvét, mely nem messze tőlünk ballagott a sziklás parton. Gyorsan kihúztuk kajakjainkat a vízből, hogy üldözhessük. Közben magának az állatnak is hasonló szándékai támadhattak minket illetőleg, mert egyenesen felénk ügetett, mire mi szép csendesen meghúzódtunk a kajakok mögött és nyugodtan várakoztunk. Mikor már elég közel volt hozzánk, észrevette lábnyomainkat a hóban, s mialatt e körül szimatolt, Johansen lapockán lőtte. A medve rémesen felordított és menekülni akart, de a golyó eltörte a hátgerincét, úgy hogy hátulsó teste bénultan roskadt a földre. A megriadt állat dühösen harapdált maga körül és véresre tépte hátsó lábait, mintha így akarná megbüntetni őket, amiért nem teljesítik kötelessé-

güket. Majd ismét föl akart emelkedni, de hiába; hátsó teste bénultan hevert a földön, úgy hogy csak nehezen vonszolhatta maga után. Végre is megszántam és fejbelőttem. Nem mozdult többet, mert a golyó az agyvelejét roncsolta szét.

Miután megnyúztuk a medvét, kirándultunk a szárazföld belseje felé, hogy szemügyre vegyük új birodalmunkat, s ugyancsak meglepődtünk, amikor annak a helynek közelében, ahol legelőször pillantottam meg a medvét, két hatalmas rozmárt láttam pihenni a jégen. Fényes bizonyítéka volt ez annak, hogy a rozmár egyáltalában nem fél a jegesmedvétől, sőt még csak nem is igen törődik vele, viszont az se szívesen köt ki a rozmárral, aminek később még meggyőzőbb példáit is tapasztaltam. Jóval távolabb, kint a nyílt tengeren is láttunk egy rozmárt, mely minduntalan kidugta fejét a vízből s oly erősen vett lélegzetet, hogy a szuszogása messzire elhallatszott. Mialatt lélegzetet vett, nagy agyarait belevágta a jégtáblába s úgy pihent ott, mint valami elfáradt úszó. Igazán festői kép volt ez a nagyszerű állat, amint hatalmas agyaraival, durva sörtebajszával kidugta otromba fejét a vízből s rákapaszkodva a jégre, szétnézett a vidéken, hogy merre találhatná meg többi társait. Amint egyik jégdarabtól a másikhoz úszott, észrevette, hogy nem messze a parttól, két másik rozmár is hever egy jégdarabon. Úgy látszott, hogy a „szabadúszó" ezeket kereste, mert egyre jobban közeledett hozzájuk és folyton őket nézte, mikor agyaraival a jégtáblákra támaszkodva a vidéket kémlelte. Végre már közvetlenül mellettük bukkant fel, s óvatosan rátámaszkodott a jégdarab szélére; ám ekkor fenyegetően mozdult meg a nagyobbik rozmár, egy óriási hím. Az új jövevény pár pillanatig meg se mozdult, mert a hím egyre dühösen röfögött és nyugtalanul fészkelődött a jégdarabon. Mikor kissé lecsillapodott, a jövevény lassan kezdte magát felhúzni a jégre. Ekkor azonban a vén hím igazán dühbe jött; jobbra-balra forgolódott, mérgesen ugatott és egyenesen rárontott a jövevényre, mintha agyarait ennek a hátába akarná döfni. Ez az utóbbi, noha nagyságra és erőre vetekedett támadójával, lassan visszasiklott a tengerbe, mint a rabszolga hátrál a zsarnok előtt, s éppen csak hogy a fejét tartotta ki a vízből. Az öreg hím, mintha megnyugodott volna,

szép lassan visszamászott előbbi helyére és lefeküdt társa mellé, mely alighanem a felesége lehetett. A „szabadúszó" egy darabig meghunyászkodva maradt a helyén, de aztán ismét közeledett a jégdarabhoz és újra megkísérelte, hogy felmásszon reá. A vén rozmár-bika dühösen morogva döfött feléje az agyaraival, mire a tolakodó jövevény tiszteletteljesen visszavonult. Ez a furcsa jelenet — a tolakodó közeledés és a durva visszautasítás — többször ismétlődött, míg végre, sok huza-vona után sikerült az idegennek felkúsznia a jégre s odaheverni a másik kettő mellé.

Kezdetben azt hittem, hogy valami szerelmi kaland készül s az új jövevény szintén udvarolni akar a vén hím társának, de aztán láttam, hogy mind a három állat hím volt. A rozmárok tehát ilyen „barátságosan" fogadják vendégeiket s úgy látszik, hogy aki a vendéglátás kötelességét végzi, egyúttal a vezetője is a többinek; valószínű, hogy a visszautasítás durvaságával csak azt akarja értésére adni a tolakodó vendégnek, hogy az ő társaságában mindenki köteles neki engedelmeskedni és előtte meghunyászkodni. A rozmárok tehát nagyon társaságkedvelő állatok lehetnek, ha az ilyen durva elutasítás dacára is állandóan keresik a többiek társaságát és mindig összebujva heverésznek egymás mellett. Ám mikor kissé később visszatértünk, hogy megnézzük a rozmárokat, láttuk, hogy már egy negyedik is csatlakozott hozzájuk, másnap reggel pedig már hatan heverésztek egy csomóban. Első tekintetre szinte el se hinné az ember, hogy eleven állatok ezek a jégen heverő otromba tömegek ; fejüket behúzzák a nyakukba, hátsó lábaikat a hasuk alá rakják s órákig teljesen mozdulatlanul hevernek így, mintha nem is élnének.

Miután kedvünkre megfigyeltük közvetlen közelből a rozmárokat, megint visszatértünk tanyánkra, pompás ebédet főztünk a nemrég elejtett medvéből s felütvén sátrunkat a szárazföldön, lefeküdtünk aludni. A part szélén, sátrunk alatt, szörnyű sikongást vittek végbe a hósirályok; a szélrózsa minden irányából összegyülekeztek, hogy megosztozzanak a jegesmedve belein, s eközben folytonosan civakodtak, betöltve a levegőt éktelen sivalkodásukkal. Sajátságos szeszélye a természetnek, hogy ezeknek a külsőleg oly gyönyörű és pompás madaraknak

a legszörnyűbb, fülsértő hangot adta; rikácsolásuk valósággal hátborzongató, de egyúttal dühbe is hozza az embert. Tessék még hozzá képzelni a tengerben ugató rozmárokat — s akkor tisztában lehetnek azzal a pokoli lármával, amelyet első szárazföldi éjszakánkon élveztünk ... Egyszerre azonban úgy tetszett, mintha nyöszörgő sírást és jajgatást hallanánk, ahogy csak beteg ember szokott panaszkodni. Rögtön felugrottam s óvatosan kikandikáltam a sátorból. Az elejtett medve húsa körül két hatalmas hím meg egy nőstény jegesmedve ólálkodott két jól megtermett boccsal s mialatt a többiek a vérnyomokat szimatolták, a nőstény jegesmedve oly keservesen nyöszörgött, mintha drága halottját siratná. Rögtön felkaptam puskámat s óvatosan kidugtam a sátorból. Az anyamedve megpillantott s nyomban abbahagyván a nyöszörgést, futásnak eredt. Mint valami jeladásra, azonnal követték a többiek is; én pedig hagytam menekülni őket, hiszen annyi friss húsunk volt, hogy nem is tudtuk, hová tegyük. Ismét lefeküdtem tehát s ettől fogva egész éjszaka nem is háborgatott többé semmi.

A vihar ugyan, amely elől partra menekültünk, nem tört ki olyan erővel, mint ahogy vártuk, de azért igen sokat szenvedtünk a hideg széltől; sátorunk ugyanis nagyon megrongálódott s nemcsak a szél, hanem már a hideg ellen se nyujtott védelmet. Mivel pedig a partok közelében a jég mindenütt úgy összetorlódott, hogy gondolni se lehetett átkelésre, elhatároztuk, hogy, ha csak egy-két napra is, kőfalat építünk a szél ellen, mely csípős hideggel járta át testünket-lelkünket. Nem volt ugyan egyéb eszközünk, mint egy vas-szántalp, úgy hogy inkább csak a kezünkkel dolgoztunk, de azért egész éjszakai kitartó munkánk után megvolt végre a fal, melyből aztán lassanként egészen takaros kis kunyhót építettünk. Ez a kunyhó ugyan nem készült remekbe, de azért nekünk elég jó volt. Elkereszteltük barlangnak, s hogy némileg fogalmat adjak méreteiről, megjegyzem, hogy ki se tudtam benne nyujtózni, ha csak lábaimat ki nem dugtam az ajtaján. A szélessége éppen akkora volt, hogy kettőnk között felállíthattuk a főzőkészüléket. Födelet sátrunkból készítettünk föléje, de ez oly alacsony volt, hogy tisztességesen ülni sem tudtunk alatta. Amikor építeni kezdtük,

nem is sejtettük, hogy mennyi időt fogunk tölteni benne, — de rajtunk is beteljesedett a közmondás, hogy: „Ember tervez, Isten végez."

Mivel még augusztus 28-án se akadt mód arra, hogy délfelé tovább folytassuk utunkat, s mivel az ősz már erősen közeledett, elhatároztam végre, hogy itt töltjük a telet. Véleményem szerint innen, ahol voltunk, még több, mint 223 kilométernyi utat kellett volna megtennünk, hogy Eira-kikötőbe vagy Leigh's Smith téli szállására eljuthassunk. Ez hetekig, sőt hónapokig eltarthatott volna s még akkor se lettünk volna bizonyosak afelől, hogy találunk-e ott megfelelő kunyhót; arra pedig bizonyosan nem lett volna elég időnk, hogy magunk építsünk egyet. Sokkal biztosabb és célszerűbb volt tehát, mindjárt itt hozzáfogni a telelés előkészítéséhez, annyival is inkább, mert ez a hely egyébként nagyon megfelelőnek látszott. Legelőször mindenesetre gondoskodnunk kellett eleségről s e célból legcélszerűbbnek gondoltuk, ha a rozmárokra vadászunk. Azok, amelyeket mindjárt partraszállásunk napján láttunk, eltűntek ugyan, de azért a tenger hemzsegett ezektől az állatoktól, s ugatásuk éjjel-nappal felverte a sziget csendjét. Hogy készen legyünk a találkozásra, mindent kiraktunk a kajakból, hogy a nem egészen veszélytelen vadászat esetén könnyen forgolódhassunk velük a vízen.

Miközben ezzel foglalkoztunk, Johansen két medvét pillantott meg — egy anyamedvét a bocsával —, amint délfelől közeledtek felénk a jég szélén. Rögtön felkaptuk puskánkat és siettünk elébük. Mihelyt elérték a partot, már lőtávolban is voltak és Johansen mellbelőtte az anyát; ez dühösen felordított, beleharapott a sebbe, még néhány lépéssel odább tántorgott s aztán összeroskadt. A bocs nem tudta, mi baja az anyjának; odaszaladt hozzá és szorongva szimatolta. Amint közeledtünk, kis darabon felszaladt a domboldalra, de csakhamar ismét visszajött és ráborult az anyjára, mintha ellenünk is meg akarná védelmezni. Ezt én terítettem le egyetlenegy lövéssel. Kezdetnek mindenesetre biztató volt ez az eredmény; téli készletünk alapját megvetettük vele. Amikor visszatértem a kunyhóba, hogy kihozzam késemet, fent a magasban éles sikongást hallottam:

két vadlúd szállt dél felé. Mily kimondhatatlan sóvárgással néztem utánuk s mennyire szerettem volna követni őket a levegő óceánján keresztül!

Az eleség és tüzelőanyag gyüjtésén kívül legfontosabb dolgunk volt, hogy megfelelő kunyhót építsünk. A falakat felépíteni nem járt semmiféle nehézséggel, mert kő és moha akadt elég. Nagyobb gondot okozott a tető, s egyelőre fogalmunk se volt arról, hogy miképen födjük be a kunyhót. Szerencsére találtam a parton egy odavetődött, egészséges fenyőfatörzset; ez kitűnő mestergerenda volt, s ahogy az áramlás idehozta ezt az egyet, éppen úgy hozhatott még többet is. Elmentünk tehát a parton fenyőtörzseket keresni; de sajnos, csak néhány korhadt és hasznavehetetlen darabot találtunk. Így támadt aztán az a gondolat, hogy kunyhónkat majd rozmárbőrrel borítjuk be.

Mindjárt másnap, augusztus 29-én, neki is készülődtünk, hogy megkísértsük szerencsénket a rozmárvadászaton. Nem nagy kedvünk volt arra, hogy külön-külön üljünk a kajakokba s így támadjuk meg őket; mert az a kilátás, hogy a rozmárok fölfordítják a kajakot, vagy pedig agyarukkal kilyukasztják, — nem volt túlságosan csábító. Ezért inkább összekötöztük a két kajakot s úgy ültünk bele, egyenesen nekievezvén egy hatalmas hímnek, mely pár száz lépésnyire tőlünk bukdácsolt a vízben. Jól fel voltunk szerelve puskákkal és szigonyokkal; kezdetben nagyon egyszerűnek véltük a dolgot. Könnyen lőtávolba férkőzhettünk az állahoz s aztán gondosan a fejére célozva, mindaketten egyszerre löttünk. A rozmár néhány pillanatig kábultan és mozdulatlanul hevert, mintha a golyók megölték volna, mire sietve eveztünk feléje; nemsokára azonban, mintha megőrült volna, szörnyű ugrándozással forgott maga körül a vízben s farkának csapdosásával egész hullámhegyeket vert föl. Hangosan kiabáltam, hogy forduljunk vissza, — de már késő volt; a rozmár odakerült csónakjaink alá, úgy hogy alulról földrengésszerű lökéseket kaptunk, de szerencsére nem tudta betörni a csónakok fenekét. Most néhány percre alámerült a megsebesült állat, s amikor ismét felbukott, messzire hallatszott hörgő szuszogása; a vér csakúgy ömlött orrából-szájából s nagy darabon

pirosra festette a vizet. Nyomban utána eveztünk s megint két golyót bocsátottunk a fejébe. A rozmár azonnal lemerült, mi pedig óvatosan visszavonultunk, nehogy alulról megtámadhasson bennünket. Aztán megint felbukott az állat és mi is újra közel eveztünk hozzá. Igy ismétlődött ez többször egymásután s valahányszor az állat felbukott a víz színére, mindannyiszor kapott a fejébe legalább egy golyót. A vére már valósággal patakokban folyt s meglátszott rajta, hogy az ereje egyre fogy; mivel azonban mindig arccal fordult felénk, sehogyse tudtuk halálosan megsebesíteni a füle mögött.

E folytonos csatározás közben végre letettem puskámat a kajak fenekére, hogy gyorsan egészen közel evezhessek hozzá, de sietségemben elfelejtettem lebocsátani a kakast; egyszerre aztán magától elsült a puska. Meglehetősen megijedtem, mert attól féltem, hogy a golyó átlyukasztja a kajak fenekét s akkor elmerülünk. Mindenekelőtt a lábaimat tapogattam meg s nagyon megkönnyebbültem, mikor éreztem, hogy nem sebesültem meg; aztán, mikor láttam, hogy víz se tódul a csónakba, teljesen megnyugodtam. A golyó szerencsésen a kajak oldalát fúrta keresztül, de jóval a vízvonal fölött. Mondhatom, hogy eközben torkig lettünk evvel a furcsa sporttal s nagy örömmel láttuk, hogy a rozmár teljesen kimerülve, csaknem mozdulatlanul fekszik a vízben; nehezen, hörögve lélegzett s amint óvatosan közel eveztünk hozzá, kissé oldalt fordította a fejét, úgy hogy hirtelen két golyót bocsátottunk a füle mögé. Még egy utolsót hörgött, egész testében megrázkódott s aztán mozdulatlanul terült el a vízen. Már elővettem a szigonyt, hogy beléje hajítom s aztán kivonszoljuk a partra, mikor hirtelen ismét elmerült. . Igazán szomorúan végződött ez a vadászkaland: — össze-vissza tizennégy töltést vesztegettünk el rá, s a zsákmány az utolsó pillanatban szökött meg! Némán, bosszúsan és meglehetős leverten eveztünk vissza a partra, s ezen a napon nem is kísértettük meg többé, hogy kajakkal vadásszunk rozmárokra.

Amint közeledtünk a parthoz, megpillantottunk egy nagy rozmárt az úszó jégen, amint éppen sütkérezett. Nemsokkal aztán még egy másik is felmászott melléje a jég-

darabra, mely eközben besodródott a sziget egyik öblébe s a parthoz símulva megállt. Közben mi is kikötöttünk s miután megmértem a delelő nap magasságát, hogy kiszámíthassam földrajzi fekvésünket, elhatároztuk, hogy most ezekkel a rozmárokkal próbálunk szerencsét: hátha sikerül valamelyiket úgy elejtenünk, hogy ott marad a jégen? A lomha és esetlen állatok csak az imént is hosszasan ugattak és pokoli lármát csaptak, most azonban gyanútlanul aludtak s nem is vették észre, amint óvatosan feléjük kúsztunk a parton. Én jártam elül és Johansen közvetlen a nyomomban volt. A legközelebb fekvő rozmárt szemeltem ki első áldozatnak, mely felénk háttal fordulva hevert a jégen. Mivel azonban a fejét nagyon mélyen lehúzta, sehogyse tudtam olyan célpontot találni rajta, ahol halálosan megsebesíthettem volna. Óvatosan megkerültem tehát s egy másiknak a hátamögé lopóztam. A rozmárok még mindig mozdulatlanul hevertek és sejtelmük se volt a készülő tragédiáról. Ez a második rozmár kitűnő célpontot nyújtott, s mikor láttam, hogy Johansen is lövésre készen áll az elsőnek hátamögött, elrántottam a ravaszt és füle mögé lőttem az állatnak ... A rozmár kissé megfordult és oldalt dőlt a jégen, de abban a pillanatban vége is volt. A lövés dörrenésére riadtan ugrott fel az első rozmár is, de ugyane pillanatban érte Johansen golyója. Félig kábultan fordult meg a hatalmas szörnyeteg, egyenesen felém; a következő pillanatban én is rásütöttem puskámat, de éppen úgy, mint Johansen, nagyon is elől találtam el a fejét. A vér patakokban ömlött a rozmár orrából-szájából s az állat úgy szuszogott, hogy valósággal reszketett bele a levegő. Hatalmas agyaraira támaszkodva mozdulatlanul feküdt a jégen s mitse törődve velünk, patakokban ontotta vérét. Otromba, szörnyeteg teste dacára is volt valami szelíden könyörgő, gyámoltalan kifejezés nagy, kerek szemeiben, úgy hogy szinte megsajnáltuk. Johansen és én valósággal szégyenkezve néztünk egymásra, mintha orgyilkosok lennénk s úgy megszántam a szegény párát, hogy a hátamögé kerülve egy kegyelemlövéssel végét vetettem szenvedéseinek. De akárhányszor még most is látni vélem könyörgő szemeit, melyekben mintha

szemrehányás tükröződnék, hogy miért üldözi őt az ember, mikor nem vét senkinek sem?...

Visszasiettünk kunyhónkhoz a szánkókért, hogy megnyúzva és feldarabolva biztos helyre vihessük a húst; egyúttal, arra az esetre, ha a jég esetleg ismét elszabadulna a parttól, magunkkal vittük a kajakokat is, hogy haza evezhessünk. És ez szerencsés gondolat volt, mert a kajakok nélkül igazán nem tudom, mi lett volna belőlünk. Miközben ugyanis az állatokat nyúztuk, heves északi szél támadt; egyre jobban erősödött s mire az első rozmárt félig megnyúztuk, már kihajtott bennünket az öbölből a jégdarabbal együtt Köztünk s a partszegély között erősen hullámzott a zajló jégdarabok tól korbácsolt tenger s a szél már erős volt, hogy szemünkbe csapdosta a vizet. Nem volt vesztegetni való időnk, mert nagyon kétséges volt, hogy tudunk-e majd elég kitartóan evezni a heves szél és a még erősebb hullámverés ellen; most kellett tehát visszatérnünk a partra, ha csak mindent kockáztatni nem akarunk.

Zsákmányunkat ugyan nem vihettük ki, de viszont az egészet se akartuk otthagyni s ezért gyorsan levagdostunk annyi húst, amennyit csak birtunk, s ezt belehánytuk a kajakokba. Aztán a lenyúzott bőrt is beledobtuk a rajtahagyott szalonnával s nyomban evezni kezdtünk hazafelé. Alig hagytuk ott zsákmányunkat, mikor a sirályok és viharmadarak nagy csapatokban szálltak le prédára és vad sivalkodással tépték, vagdosták egymást, minden falatért verekedve. Mi pedig ezalatt minden erőnket megfeszítve eveztünk a part felé, de a tenger annyira tele volt úszó jégdarabokkal, hogy az egymáshoz kötött kajakokkal sehogyse tudtunk boldogulni. Szét kellett tehát választani a két kajakot s mivel a bőr egyikben sem fért el, még ezt is fel kellett áldoznunk. Miközben ezzel vesződtünk, oly hirtelen körülfogtak bennünket a jégtáblák, hogy most már semerre sem tudtunk mozdulni. A helyzetünk nagyon is válságos volt; a szél, mely lassankénti kisebbszerű orkánná fajult, egyre távolabb sodort bennünket a szárazföldtől, mi pedig nem tudtunk evezni, mert

a jégtörmelék minden oldalról körülvett bennünket s minduntalan összeroppantással fenyegette törékeny csónakjainkat.

Így tartott ez jó másfél óráig, mikor hirtelen megnyílt körülöttünk a jéggyűrű s egy keskeny csatorna mutatkozott észak felé. Azonnal evezőre kaptunk, s örömmel tapasztaltuk, hogy a karcsú és könnyű kajakok, bár nagy erőfeszítéssel, de mégis hajthatók a vihar ellenében is. Igaz ugyan, hogy egy-egy szélroham néha két méterre is visszalökte csónakjainkat, de amily mértékben közeledtünk a part magas sziklái felé, abban a mértékben lett nyugodtabb a tenger is, mert a sziklák elfogták a szelet. Több mint kétórai fárasztó munka után végre egészen közel értünk a parthoz, amelynek mentén aztán már gyerekjáték volt felevezni tanyánkig. Ki se mondhatom, mily örömmel és elégedetten szálltunk partra, s bár bőrig áztunk a viharban, mégis boldog kényelemmel nyújtózkodtunk ki kunyhónk kemény földjén. Rövid pihenés után nagyszerű vacsorát főztünk a friss húsból s farkasétvággyal fogyasztottuk el; csak azt sajnáltuk, hogy ott kellett hagynunk a két rozmárt a jégdarabon a sirályoknak és viharmadaraknak.

Nemsokkal aztán, hogy elszunnyadtam, Johansen azzal a jelentéssel rázott fel, hogy nagy medve ólálkodik odakint. Még félálmomban hallottam valami tompa dörmögést barlangunk ajtaja előtt. Gyorsan felugrottam, felkaptam puskámat és kimásztam a barlangból. Egy anyamedve ballagott felfelé a parton két jól megtermett boccsal: — éppen az imént haladtak el ajtónk előtt, ekkor hallottam a morgásukat. Rögtön rálőttem az anyamedvére, de siettemben elhibáztam. Az állat összerezzent és körülnézett; eközben azonban az oldalával fordult felém, úgy hogy most már kényelmesen célba vehettem és jól belélőttem a lapockája fölé.

A fenevad irtózatosan elbődült s aztán bocsaival együtt vad futásnak eredt a parton lefelé. Az anya ott összeroskadt, mialatt a két bocs tovább rohant, beleugrott a tengerbe, hogy a víz magasra felcsapott, s vissza se tekintve menekült tovább, a nyilt tenger felé. Odaszaladtam az anyamedvéhez, amely tehetetlenül vergődött a jégiszapban, ahova belezuhant

s Johansennel együtt megvártuk, míg nagysokára a maga erejéből kimászott és csak ekkor lőttük agyon. A két bocs ezalatt felkapaszkodott egy jégdarabra, de az sokkal kisebb volt, semhogy mind a ketten elférhettek volna rajta, úgy hogy hol az egyik, hol a másik pottyant le róla a vízbe. De azért mindig türelmesen ismét felkapaszkodtak rá, közben egyre fájdalmasan ordítottak és folyton a part felé tekintgettek, bizonyára el se tudván képzelni, hogy miért nem jön utánuk az anyjuk. A szél egyre erősebben fújt s vitte őket kifelé a nyilt tengerre. Azt hittük, hogy végre is kiúsznak a partra, hogy megkeressék az anyjukat; meg akartuk tehát várni őket s elbujtunk a sziklák mögé, hogy ne lássanak s bátrabban merjenek kiúszni a partra. Még egyre hallottuk siralmas üvöltésüket, de a hang folyton távolabbról jött, a kis jégdarab egyre kisebbedett s végre már csak két fehér pontocskát láttunk a tenger sötét tükrétől beszegett szemhatáron. Mivel meguntuk a várást, elmentünk a kajakokhoz; ott azonban nagyon szomorú látvány várt. Mindaz a rozmárhús, amit oly sok fáradsággal és annyi életveszedelem közt hoztunk haza, szétszórva, darabokra tépve hevert a parton, s a szalonna és zsír az utolsó falatig eltünt. Úgylátszik, ez a három medve lakmározott rajta, mialatt mi aludtunk. Egyik kajak, amelyikben a hús volt, félig víz alá merült, míg a másikat magasra fellökték a kövek közé. A medvék valósággal bemásztak a kajakokba s úgy hordták ki belőlük a húst; még szerencse, hogy a csónakok nem törtek össze az otromba állatok súlya alatt. Így aztán megbocsátottuk nekik ezt a kárt, kivált mivel úgy is előnyös cserét csináltunk: medvehúst kaptunk a rozmárhúsért, mely amavval össze se hasonlítható.

Ismét vízrebocsátottuk a kajakokat s felkerekedtünk a két medvebocs után, melyeket ezalatt a szél visszahajtott a sziget egyik partkiugrása felé s szerencsésen ki is úsztak a szárazra. Mihelyt megpillantottak bennünket, máris nyugtalankodni kezdtek; mikor pedig még jobban közeledtünk hozzájuk, az egyik hirtelen beleugrott a tengerbe. A másik habozott egy darabig, mintha félne a víztől, mialatt az első türelmetlenül várakozott reá, de aztán ő is beleugrott s együtt úsz-

tak tovább. Nagy vargabetűvel a hátuk mögé kerültünk s aztán kétfelől kezdtük őket hajtani a sziget belseje felé. Ebben a kerítésben különösen Johansen volt mester s nemsokára annyira utól is értük a két állatot, hogy egyiket a másik után kényelmesen lepuskázhattuk. Ezen a napon tehát három medvét ejtettünk el; elég jó kárpótlás volt azokért a rozmárokért, amelyeket a vihar elrabolt tőlünk és kihajtott a tengerbe. Azután pedig, ami igazán páratlan szerencse volt, az előttevaló napon elejtett és a tengerbesüllyedt rozmárt is kihajtotta a hullámverés a partra. Ezt rögtön kivonszoltuk s megkötöztük az egyik jégdarabhoz, mert hatalmas mennyiségű hússal növelte téli készletünket. Már késő éjszaka volt, amikor lefeküdtünk; előbb azonban megnyúztuk a medvéket, de a húst ismét betakartuk a bőrrel, hogy távoltartsuk tőle a sirályokat; aztán mélyen elaludtunk, mert hiszen két éjszakának elmaradt nyugodalmát kellett kipótolni.

Csak szeptember 2-án foghattunk a munkához, hogy megnyúzzuk azt a rozmárt, amely még mindig a tengerben volt. Mindaketten szorgalmasan dolgoztunk a nagy állat földarabolásán, amikor Johansen a munka közben hirtelen felkiáltott: — Odanézz! — Gyorsan megfordultam s meglepetve láttam, hogy egy hatalmas rozmár úszik egyenesen felénk. Úgy látszott, hogy nem sict, mert tágranyílt szemekkel bámult ránk és nézte, hogy mit csinálunk. Valószínűleg meglátta társát és kíváncsiságból is úszott oda, megnézni, hogy mit művelünk vele. Nyugodtan, szinte méltóságteljesen jött egészen a jég széléig, ahol álltunk. Szerencsére velünk volt a puskánk is, s én megvártam, míg a merően farkasszemet néző állat kissé megfordult s ekkor hirtelen hátulról fejbelőttem. Egy darabig kábultan, mozdulatlanul maradt a helyén, de csakhamar ismét mozogni kezdett, úgy hogy többször kellett rálőni. Mialatt Johansen elszaladt, hogy új töltéseket és szigonyt hozzon, nekem kellett küzdenem az állattal; hosszú póznával tartottam vissza, hogy le ne merüljön. Végre Johansen visszajött s ekkor megadtam a kegyelem-lövést a rozmárnak. Nagyon megörültünk a váratlan szerencsének s most valósággal is tapasztaltuk, amit különben minden sark-

utazó állít, hogy a rozmár a legkíváncsibb állatok egyike. Két nappal ezelőtt is, amikor a medvéket nyúztuk, egy rozmár a kölykeivel együtt egészen közel jött a jég széléhez, ahol dolgoztunk; aztán többször lebukott a víz alá, de mindig ismét visszajött s végre egész felsőtestével felmászott a jégre, hogy jobban lásson. Ezt többször ismételte, s még akkor se menekült, amikor közeledtem hozzá; csak akkor kapott hirtelen észbe, amikor puskámmal egészen odaléptem, hogy végezzek vele. Ekkor hátradobta magát a vízbe s kölykeivel együtt mélyen a víz alatt gyorsan elmenekült.

Most két hatalmas rozmárunk volt már a tengerben. Megfeszítettük minden erőnkel, hogy akár csak az egyiket is felvonszoljuk a jégre, de nem sikerült. Végre átláttuk, hogy nincs más mód, hanem a vízben kell megnyúznunk őket. Ez azonban nem volt könnyű vagy éppen kellemes feladat. Amint este későn készen voltunk az állat egyik felével, jött az apály, úgy hogy a rozmár most egészen szárazon feküdt, mi azonban sehogyse tudtuk megfordítani, akárhogyan erőlködtünk is; így aztán meg kellett várnunk a másnapi dagályt, hogy megfordíthassuk s a másik feléről is lehúzhassuk a bőrét.

A következő napokon állandóan a rozmárok földarabolásával vesződtünk, ami igazán utálatos munka volt. A vízben az állatokon feküdtünk s oly mélyen vágtunk beléje, ahogy csak a víz megengedte. Azzal még nem sokat törődtünk, hogy vizesek lettünk, mert biztattuk magunkat, hogy majd csak megszáradunk. Sokkal rosszabb volt ennél, hogy ruhánk a zsírt és vért is magábaszívta, már pedig arra nem volt kilátásunk, hogy egy éven belül más ruhát kapjunk. Mivel azonban a tüzelőanyagra, — vagyis a rozmár-zsírra, — okvetlenül szükségünk volt, még ha a hússal nem is törődünk, a munkát sehogyse hagyhattuk abba. Annál nagyobb volt aztán az örömünk, amikor teljesen végeztünk az állatokkal és a sok szalonna mind egy rakáson feküdt.

Szeptember 7-én végre elégedetten foghattunk hozzá kunyhónk felépítéséhez. A közelben választottunk neki megfelelő helyet s ettől kezdve minden reggel közönséges nap-

számos módjára, egyik kezünkben az innivaló vízzel telt csöbörrel, másikban a puskával, mentünk „építeni". Sok szerszámunk ugyan nem volt s leginkább csak a két kezünkkel dolgoztunk, de azért mégis jó mély árkokat ástunk, s azokba leraktuk az alapfalakat. A kunyhóba minden képzelhető dolgot beépítettünk; a szánkók talpait, a rozmárok agyarait, a partramosott nagy fenyőszálat s végre nagy nehezen elkészült a kunyhó, melynek födelét rozmárbőrrel borítottuk be. Nem volt nagy az egész; a hossza csak negyedfél méter, a szélessége két méter volt, de a magassága megengedte, hogy még én is teljesen felegyenesedve állhassak benne. Képzelhető, hogy nagyon örültünk neki; hiszen amióta elkerültünk a *„Fram"* födélzetéről, nem volt oly védett helyünk, ahol kényelmesen kinyújtózkodva megpihenhettünk volna.

Nagyon aggasztott egész idő alatt, hogy egyetlenegy jegesmedvét se láttunk; hiszen ezekből akartunk megélni egész télen át s avval a hat darabbal, amit eddig elejtettünk, bizony nem sokra mentünk. Nagyon megörültem tehát, amikor szeptember 23-án reggel, éppen amint a tengerpart felé mentem, hogy megnézzem a vízben ázó bőröket, megpillantottam egy medvét az egyik sziklakiugrás mögött. Az állat nem láthatott meg engem s ezért hirtelen visszahúzódtam, előre bocsátván Johansent, aki mögöttem jött a puskájával, míg én magam visszafutottam puskámért a kunyhóba. Mikor megint odaértem, Johansen még mindig ugyanazon a helyen feküdt egy kő mögött és még nem lőtt. Két medve volt ott, az egyik a parton, a másik pedig kunyhónk közelében; Johansen azonban nem közelíthette meg egyiket se anélkül, hogy a másik meg ne lássa. Miután én elszaladtam puskámért, az egyik medve szintén a kunyhó felé ügetett s odaérve felágaskodott kétlábra s jóízűen rágni kezdte a tetejét, a csaknem kőkeményre fagyott rozmárbőrt. Mivel ennek fele se volt tréfa, nagy kiabálással rögtön rárohantam, nehogy lerántsa kunyhónk födelét; a medve rögtön megfordult s mihelyt meglátott engem, azonnal futásnak eredt. Több mint egy órahosszat üldöztem árkon-bokron keresztül, míg végre nekihajtottam egy magas sziklafalnak, ahonnan már nem tudott semerre menekülni. Itt aztán szembefordult

velem s kétlábra állva, a fogait vicsorgatva hevesen csapdosott mancsaival felém s kétszer is rám rohant, amire végezni tudtam vele. Mikor fáradtan visszatértem Johansenhez, ez már szorgalmasan nyúzta a másik medvét, amelyet szerencsésen elejtett.

Amikor másnap, szeptember 24-én, ismét a kunyhóhoz mentünk dolgozni, nagy rozmárcsapatot láttunk heverészni kint a jégen. Már elég sok rozmárhúsunk volt s nem nagyon lelkesedtünk ezekért az állatokért. Johansen azonban kijelentette, hogy könnyelműség itt hagyni ezt a drága eleséget, melyet a Gondviselés az utunkban hozott s ezért mind a ketten visszamentünk puskánkért. Nem volt nehéz a sziklák mögött közellopózkodni az állatokhoz; csakhamar húsz méternyire voltunk tőlük, s lehasalva a kövek között, megfigyelhettük őket. Arról volt szó, hogy jól kiválasszuk az áldozatot s minél kevesebb puskaport pazaroljunk rá. Voltak ott öreg és fiatal állatok, s mivel a vénekkel már elég keserű tapasztalataink voltak, elhatároztuk, hogy ezúttal fiatalabbal kísérletezünk; kiválasztottuk tehát a legkisebbet s mialatt vártuk a kedvező pillanatot, hogy felénk fordítsa fejét, elég alkalmunk volt rá, hogy megfigyelhessük őket. Mondhatom, igen furcsa állatok. Amint a jégen heverésztek, folyton döfölték egymást roppant agyaraikkal, még pedig a fiatalok is éppen úgy, mint a vének. Ha valamelyik megmozdult és zavarta mellette való társát, ez rögtön beleszúrt agyarával amannak a hátába; s ez nem volt aféle gyöngéd kedveskedés, mert egy-egy ilyen döfés után menten kiserkedt a vér az állat hátából. Nagyobb mozgás rendesen csak akkor támadt a telepen, ha új vendég bukott fel a tengerből. Ekkor mindnyájan kórusban röfögtek és ugattak, a vén kutyák egyike pedig, bizonyára gyöngéd jóakaratból, néhányszor beléje döfött. Az ujonjött óvatosan felkapaszkodott a jégre, tisztelteljesen meghajolt és nagyszerényen meghúzódott a többiek között, amelyek szintén megannyi kedélyes döféssel üdvözölték.

Miután hiába vártunk arra, hogy a kiválasztott állatok kedvező célpontot nyújtsanak, elhatároztuk, hogy így is megkísértjük a szerencsét; mivel kicsinyek voltak, azt hittük, hogy talán mégis végezhet velük egyetlenegy golyó, s ezért rájuk lőttünk. Egyenesen homlokuk közepére céloztunk, mire a meg-

sebzett állatok hirtelen felugrottak s félig kábultan zuhantak a vízbe. Most megelevenedett az egész csapat. Valamennyi gyorsan felkapta nagy, undok fejét, ránkmeresztette gömbölyű szemeit s aztán egyik a másik után hengergőzve igyekezett a jég szélére. Gyorsan újra töltöttünk, s mivel most már könnyű volt jó célpontot választani, megint rájuk lőttünk. Erre két állat maradt a jégen, egy fiatal meg egy öregebb; a többiek mind menekültek és lebuktak a tengerbe, csak egyetlenegy maradt ott és bámészkodva nézett hol két halott társára, hol pedig reánk. Nem igen tudtuk, mit csináljunk vele; azt véltük ugyan, hogy már a két lelőtt állat is teljesen elegendő nekünk, de azért ugyancsak csábított az is, hogy ejtsük el még ezt a hatalmas szörnyeteget is, ha már egyszer itt van. Mialatt Johansen lassan célbavette a rozmárt s azon tünődött, hogy lelőjje-e, vagy sem, én gyorsan lefényképeztem az egész csoportot. Végre mégis futni hagytuk a harmadik rozmárt, mert sajnáltuk tőle a lövéseket. Ekkorra már ismét felbukkantak a dühöngő rozmárok a vízből s össze-vissza tördelték a jeget, betöltve eget és földet veszett ugatásukkal.

Legkivált egy vén bika volt ott, amely nagyon harcias szándékkal keringett körülöttünk. Folytonosan ott bukdácsolt a jég széle mellett, félig feltolta magát a jégre, morgott és ugatott ránk s egyre holt pajtásait nézte, melyeket nyilvánvalóan szeretett volna magával vinni. Mi rá se hederítettünk, mert nem akartunk rá egyetlenegy golyót se pazarolni. A rozmárcsapat elszéledt lassanként s egyre távolabbról hallottuk az ugatását, csak ez a hatalmas hím nem tágított s otromba feje minduntalan fel-felbukkant a vízből. Közben kihívóan bőgött s úgy látszott, hogy meg akar támadni bennünket; lassanként azonban kezdett eszére térni, vagy talán a dühe csillapodott, mert először abba hagyta a bőgést s aztán ő is elment többi társai után. Most már nyugodtan hozzáfoghattunk az elejtett állatok megnyúzásához, ami a kis rozmárnál gyorsan és könnyen is ment, de annál nehezebb munka volt a nagynál, mely félig beásta magát a hóba. Ezt nem is nyúztuk meg egészen, mert nem tudtuk megfordítani, hanem annyi szalonnát vágtunk ki belőle.

amennyihez csak hozzáférhettünk. Véleményünk szerint most már elég szalonnánk volt tüzelőanyagnak télire, s azonkívül rozmárbőrünk is több volt, mint amennyi kellett kunyhónk befödésére.

Lassanként hidegebbre fordult az idő, mert a hőmérséklet leszállt 20 Celsius-fokra, fagypont alatt, úgyhogy nagyon kellemetlen volt a kunyhóban tartózkodás, mert se meleget nem adott, se pedig kinyujtózkodni nem tudtunk benne. Napról-napra nőtt tehát a türelmetlenségünk, hogy beköltözhessünk újonnan épült „palotánkba", mely akkori fogalmaink szerint a kényelem és boldogság netovábbja volt. Igaz, hogy a „palota" nem volt túlságosan nagy, de azért mégis lehetett benne mozogni s leginkább az csábított bennünket, hogy mind a ketten fel is tudtunk benne állni. Aztán meg az se volt utolsó dolog, hogy március óta, amikor a *„Framot"* elhagytuk, egy pillanatig se volt olyan tanyánk, mely a széltől megvédett volna bennünket. Azonban még jó idő telt bele, míg annyira rendbe tudtuk hozni a palotát, hogy beköltözhettünk.

Mikor a legutolsó rozmárokat megnyúztuk, kivágtam a bőrükből több hátideget is, arra gondolva, hogy nagy hasznát vehetjük téli ruháink megvarrásánál. Pár nappal később azonban, mikor eszembe jutott, hogy ezeket az idegeket kint feledtem a jégen, elmentem, hogy megnézzem, vajjon ott vannak-e még. De bizony a sirályok és rókák már rég elhordtak mindent, ami csak ehető volt. Vigasztalt azonban, hogy rábukkantam egy medve nyomaira is, mely bizonyára azért járt itt, hogy az ott hagyott rozmár-pecsenyéből lakmározzék. Amint körülnéztem, egyszerre csak megláttam Johansent, aki futva közeledett felém s közben integetett a tenger irányában. Amint arra fordultam, óriási jegesmedvét pillantottam meg, mely izgatottan lótott-futott fel s alá a jégen, közben pedig egyre minket figyelt. Rögtön hazafutottunk puskánkért s míg Johansen a part közelében maradt, hogy ott fogadja a medvét, ha arra találna menni, én nagy vargabetűt csináltam a jégen, hogy a medve háta mögé kerülve egyenesen a part felé kergessem. Ezalatt a fenevad több ízben leguggolt néhány lék mellett a jégen, nyilvánvalóan a víz alól felbukkanó fókákra leselkedve.

Amint közeledtem hozzá és meglátott, először szembe fordult velem, mintha meg akarna támadni, de aztán megfontolta a dolgot, mert gyorsan megfordult és méltóságteljesen ügetett a tenger felé a frissen fagyott jégen.

Mivel nem nagy kedvem volt rá, hogy utána menjek, azt gondoltam, hogy megpróbálom a lövést, noha a távolság nagy volt köztünk. Az első golyó a medve fölött süvöltött el, de a második már talált. A fenevad nagyott ugrott, majd körben kezdett forogni s dühében úgy tombolt a jégen, hogy az beszakadt alatta. Üvöltve paskolta most a jeges vizet s iparkodott kivergődni a jégre. Lélekszakadva szaladtam oda hozzá s eszem ágában se volt, hogy még egy töltést pazaroljak rá: csak azt vártam, hogy kimásszék a vízből s akkor akartam végezni vele. Hátra kiabáltam Johansennek, hogy hozzon kötelet, szánkót meg kést, magam pedig ezalatt fel s alá sétáltam a jégen. A medve hatalmasan küzködött, de inkább csak negatív eredménnyel, amennyiben mind nagyobbra törte maga körül a léket. Golyóm az egyik mellső lábát zúzta össze, úgyhogy csak a másikat és két hátulsó lábát használhatta. Újra meg újra rákúdt felső testével a jégre, hogy felhúzza magát, de mihelyt félleste már fönt volt, megint beszakadt alatta a jég. Mozgása egyre lankadtabb lett, míg végre annyira kimerült, hogy elnyujtózott a vízben és csak hörögni tudott. Pál pillanat mulva néhányszor megvonaglott, majd kinyújtotta mind a négy lábát, feje lehanyatlott a vízbe s aztán végképpen mozdulatlanul maradt. Mialatt ez történt, körösközül több ízben hallottam a rozmárok lármáját, amint fejükkel nekimentek a jégnek alulról s léket ütve rajta felbukkantak lélegzetet venni. Egyszerre csak a medve hirtelen lökést kapott alulról, hogy úgy odébb repült, mint valami könnyű pehely s a következő pillanatban felbukkant mellette egy óriási rozmár, hatalmas agyarakkal. A szörnyeteg hangosan szuszogott, megvetően pillantott a medve hullájára, aztán engem vett szemügyre, pár pillanatig rám bámészkodott, s végre ismét víz alá bukkott.

Ez a találkozás óvatosságra intett, hogy hagyjam itt ezt a vékony, frissen fagyott jeget, mert ha közvetlen mellettem bukkanik fel legközelebb a rozmár, könnyen én is a vízbe eshetem.

Visszavonultam tehát a régebbi, vastag jégre s ott vártam meg Johansent; ám a rozmárnak iménti találkozása a jegesmedvével csak megerősítette azt a hitemet, hogy a rozmár nem fél a sarkvidék legszörnyűbb fenevadjától. Közben megérkezett Johansen a kötéllel s mindjárt hurkot is vetettünk a medve nyakára, megkísértvén, hogy felhúzzuk hulláját a jégre. Ez azonban sehogyse sikerült, mert ha fel is húztuk a medvét, a jég mindig újra beszakadt alatta; végre aztán úgy segítettünk magunkon, hogy a vékony jég hosszában keskeny csatornát vágtunk egészen a medvéig, ebben a csatornában a vastag jégig húztuk a köteleket, úgy hogy a medve a jég alatt volt s mikor így egészen közel volt a vastag jég széléhez, kerek léket vágtunk a vékony jégen. Így végre sikerült prédánkhoz jutni. A hatalmas állat megnyúzása és feldarabolása jó sokáig tartott, úgy hogy már késő este lett, mire zsákmányunkkal megrakodva hazafelé indulhattunk. Amint a parthoz közeledtünk, ahol rozmárszalonna- és húskészletünk hevert a kajakokkal leborítva, Johansen hirtelen megállt s halkan figyelmeztetett:

— Odanézz, mi van ott?

Amint odatekintettem, három medvét pillantottam meg, melyek éppen a mi szalonna-készletünket dézsmálták meg. Nagyon fáradt voltam s az igazat megvallva, alig vártam, hogy jó vacsora után bebujhassak alvó-zsákomba s ezért nagyon dühös lettem a medvékre, hogy feltartóztatnak utunkban. De mégis felhúztuk puskáinkon a kakast s óvatosan indultunk felé jük. A medvék azonban észrevettek s nyomban futásnak eredtek, mi pedig bizonyos hálaérzettel néztünk utánuk. Valamivel később, amikor már a húst daraboltam fel a vacsorához, Johansen pedig vízért ment, hallottam, hogy Johansen halkan füttyent s amint ránéztem, a jég felé mutat. Az alkonyati sötétségben ismét megpillantottam az előbbi három medvét; úgy látszik, hogy szalonnakészletünk nagyon is csábította őket. Puskámmal néhány kő mögé bujtam, egészen közel a szalonnaraktárhoz. A medvék egyenesen arra ügettek, nem nézve se jobbra, se balra; amint elvonultak előttem a félhomályban, célbavettem az anyamedvét és rálőttem. Az állat fájdalmasan felordított, dühösen harapdálta az oldalát, ahol golyóm érte.

aztán mind a hárman kimenekültek a jégre. Az anyamedve nemsokára összerogyott, a két bocs pedig megriadva szaglászta körül, de nyomban futásnak eredt, mihelyt mi közeledtünk, úgy hogy lehetetlen volt puskavégre kapnunk őket. A két bocs tiszteletreméltó távolságból lesett bennünket, mialatt mi a lelőtt anyát kivonszoltuk a partra és megnyúztuk. Mikor másnap reggel kijöttünk, ott állt mind a kettő a lenyúzott bőrbe takart hús mellett, de mielőtt rálőhettünk volna, meglátott és elmenekült. Mikor odaértünk, láttuk, hogy felfalták tulajdon anyjuk beleit, melyeket kidobtunk a húsból, mikor földaraboltuk. Még délután is visszatértek, mert a hús nagyon csábíthatta őket, de ekkor se tudtuk annyira megközelíteni, hogy eredményesen rájuk lőhettünk volna.

Amikor másnap reggel, szeptember 28-án, kimásztunk a kunyhóból, hatalmas medvét pillantottunk meg, mely a mi szalonnakészletünk tetején édesdeden aludt. Johansen néhány szikla védelme alatt egész közel lopódzott hozzá, de a medve felriadt a zajra; abban a pillanatban, amint felemelte fejét, hogy szétnézzen, eldördült Johansen puskája is és a golyó torkán sebezte meg a medvét. Az óriási fenevad lassan feltápászkodott, megvetően végigmérte Johansent, pár pillanatig megállt, mintha azon tünődnék, hogy mit tegyen, aztán nyugodt, méltóságteljes léptekkel indult el, mintha semmise történt volna. De mindjárt aztán mind a kettőnktől kapott egy-egy golyót, mire hangtalanul, holtan rogyott össze. Ez volt a legnagyobb jegesmedve, amelyet életemben láttam, — de egyúttal a legsoványabb is, mert egyetlenegy falat háj se volt rajta. Sokáig éhezhetett a gazember, mert hihetetlen mennyiségű rozmár-szalonnánkat falta föl, úgyhogy majd megpukkadt tőle. S ráadásul még föl is forgatta, szét is dúlta az egész raktárt, melynek tetejére aztán kényelmesen ráfeküdt, bizonyára azért, hogy mihelyt felébred, megint kéznél legyen a nagyszerű eleség. Ám a szalonnaraktár elfoglalása előtt még egy gaztettet követett el, amire azonban csak később jöttünk rá. Megölte azt a két fiatal medvét, melyeknek az anyját mi lőttük le; nem messze a szalonnaraktártól találtuk meg ezt a két bocsot szétroncsolt koponyával s a vén medve nyomai innen vezettek a szalonnarak-

tárba. Hogy miért ölte meg a két fiatal bocsot, melyeknek a húsához hozzá se nyúlt, igazán rejtélyes volt. Azt hiszem, egyszerűen csak szabadulni akart vetélytársaitól, hogy a létért folytatott nehéz küzdelemben minél kevesebb legyen az osztozkodó s eképpen annál több préda jusson neki.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHATODIK FEJEZET.

Új téli szállásunk.

Végre szeptember 28-án este behurcolkodtunk új palotánkba, de első éjszaka még nagyon fáztunk benne. Mindeddig egész idő alatt közös alvó-zsákban háltunk, mostantól kezdve azonban nem tartottuk már szükségesnek ezt, mivel több halzsír-lámpás égetésével úgy akartunk fűteni a palotában, hogy mindegyik kényelmesen és külön alhasson a maga zsákjában. A lámpákat úgy csináltuk, hogy a nagyobb megüresedett konzervdobozokat megtöltöttük fókazsírral, felső szélüket összehajlítottuk s ebbe a kerek lyukba dugtuk a gyapotfonalakból sodrott belet. A lámpák nagyszerűen égtek s a világosság is akkora volt a kunyhónkban, hogy kényelmesen láttunk mellette írni és olvasni. A meleg azonban nem felelt meg várakozásunknak, mert palotánk falai meglehetősen hézagosak voltak, miután a hó még nem tömte el a nyílásokat. Így aztán egész éjjel dideregtünk s reggelre kelve mind a ketten megállapítottuk, hogy ez volt a leghidegebb éjszaka, amelyet átéltünk, mióta a sarkvidéken járunk.

A reggeli mindamellett pompásan ízlett, és szinte hihetetlen, mily nagymennyiségű medvehús-levest ittunk meg. Ettől annyira-amennyire átmelegedtünk. Rögtön elhatároztuk, hogy segítünk ezen a nagy hidegen s mindjárt készítettünk is új fekvőhelyet a palota hátulsó falánál, ahol ismét egymás mellett feküdtünk. Megint összevarrtuk az alvózsákokat és a takarókat, magunk alá pedig medvebőröket terítettünk, úgyhogy következő éjszaka már egészen kényelmes és meleg fekvőhelyünk volt; ettől fogva nem is kísértettük meg többé, hogy külön aludjunk. A kunyhó egyik szögletében kis

tűzhelyet építettünk, ahonnan medvebőrből készült kémény vezette ki a füstöt a fókabőr-tetőbe vágott lyukon keresztül; mivel azonban a szél nagyon visszaverte a füstöt, csakhamar kőből építettünk kéményt, s ez jobban bevált; egyedüli hibája csak az volt, hogy a felülről visszacsapódó pára víz alakjában csöpögött le a tűzhelyre.

A főzésünk, illetőleg konyhánk különben igen egyszerű volt. Reggel medvehús-levest főztünk, estére pedig nagy karajokat vágtunk a medvehúsból s ezeket pecsenyének sütöttük meg. Reggel is, este is rengeteg sokat ettünk, de azért sohse úntuk meg a medvehúst, hanem mindig egyformán és nagy étvággyal ettük végig az éppen nem változatos fogásokat; úgy szólván egyetlen csemegénk az volt, hogy a húsdarabokat halzsírba mártogattuk, vagy pedig a fóka-szalonnát kissé megpörköltük s így ettük meg. Ezt a fogást elneveztük „sütemények" s mindig nagyon jóízűnek találtuk. Volt még valami csekély eleségünk abból is, amit még a Framról hoztunk magunkkal, de evvel nagyon takarékosan bántunk; nagy kövek alá rejtettük el a palota közelében, hogy megóvjuk a rókák elől, amelyek mindent elhurcoltak, amihez csak hozzáférhettek s még a hőmérőnket is elrabolták.

Az idő ezalatt lassan ugyan, de állandóan telt; a nappalok egyre rövidebbek lettek, a nap mindig közelebb jutott a szemhatárhoz s végre már olyan alacsonyan keringett fölöttünk, hogy alsó szegélye mindig érinteni látszott a földet. Aztán, október 15-én láttuk utoljára, amint a délen fekvő hegyek mögött vérvörösen alábukott. A világosságot lassanként állandó szürkület váltotta fel, amely később homályos sötétséggé változott: — megkezdődött a harmadik sarki tél, a négy hónapig tartó sötét éjszakával.

Ettől kezdve csupa unalom és egyhangúság lett az életünk. Minden nap avval kezdődött, korán reggel, hogy hozzáfogtunk a főzéshez s aztán megreggeliztünk. Elvégezvén ezt, szundikáltunk egyet, majd pedig kimentünk sétálni, mert a testmozgás egészségi szempontból fölötte szükséges a sarkvidéken. De nem igen mentünk ki a szabadba a szükségesnél többször vagy hosszabb időre, mert zsírtól átázott ruháink

meglehetősen kopottak és rongyosak voltak, úgyhogy nem nyujtottak elegendő oltalmat a sarki tél szigora ellen. Elhatároztuk ugyan, hogy új ruhákat varrunk medvebőrből, ez azonban nem volt könnyű munka és különben is sok időbe került. Mindenek előtt gondosan meg kellett tisztítani a bőröket a zsírtól és szalonnától, ami nagy fáradsággal járt; de még ennél is nehezebb volt a bőrök kiszárítása, ami szintén nagyon sokáig tartott. Úgy csináltuk ezt, hogy palotánk teteje alatt terítettük ki száradni a bőrt, mivel azonban helyszűke miatt egyszerre csak egy bőrt feszíthettünk ki, ez a munka is nagyon lassan ment. S mihely az első medvebőr készen volt, rögtön fekvőhelyünket kellett vele betakarnunk, hogy kidobhassuk azokat a nyers, piszkos bőröket, amelyeken eleinte feküdtünk s amelyek lassanként rothadni kezdtek. Aztán mikor fekvőhelyünket már beterítettük tiszta és száraz bőrökkel, új alvózsákot kellett készítenünk, mert a régi, mely csak gyapjútakarókból állt, rongyosodni kezdett, s különben se nyujtott volna elég védelmet a sarki tél hidege ellen. Ezt az új zsákot is csak karácsony tájára sikerült elkészíteni, úgy hogy minden medvebőrt, amit megszáríthattunk, másra kellett használnunk és ruháink kicserélésére egyelőre nem kerülhetett sor.

A séta se volt valami túlságos szórakozás, mivel mindig erős volt a szél. A metsző hideg úgy átjárta testünket-lelkünket, hogy mindig boldogok voltunk, ha kissé szünetelt a szél. Rendesen azonban folyton dühöngött s néha úgy felkorbácsolta a havat, hogy valóságos felhő támadt belőle, amelynek sűrű ködén nem is láthattunk keresztül. Ilyenkor napokig se bujtunk ki a palotából; csak a szükség kergetett ki, hogy olvasztani való jeget, főzni való húst és zsírt vagy egy-egy medvesonkát hozzunk be. Érdekes, hogy a levesünket, ha csak lehetett, tengervízben főztük, hogy íze legyen, mert az a kevés só, melyet a Framról hoztunk, csakhamar teljesen elfogyott.

Mikor aztán sétánkról visszaérkeztünk, azonnal hozzáfogtunk a főzéshez s kitűnő étvággyal ettünk mindaddig, míg csak teljesen jól nem laktunk; ekkor bebujtunk zsá-

kunkba s addig aludtunk, míg csak meg nem untuk, mert így könnyebben és gyorsabban üthettük agyon az időt. Valami nagy élvezet nem volt ez az élet, de nagyjából azért elég kényelmes volt. Halzsír-lámpáink állandóan égtek s a palota közepén annyira felmelegítették a levegőt, hogy a hőmérséklet ritkán süllyedt a fagypont alá; a falak közelében azonban már jóval hidegebb volt, sőt a lecsapódott párák ott már pompás jégkristályokká fagytak, fényes fehér mázzal vonván be a köveket, melyek pompás fehér márvány-kockáknak látszottak. Valósággal „jégpalotában" laktunk tehát; ennek azonban megvolt az a hátránya, hogy mihelyt kint kissé megenyhült az idő, vagy pedig bent a lámpák nagyobb meleget fejlesztettek, egész kis patakok csergedeztek le a falról, alvózsákunkra.

Változatosság kedvéért úgy osztottuk be a teendőket, hogy felváltva minden héten más volt a szakács, — de ennél egyéb változatosságot nem is igen nyujtott a sarki tél. Ez az oka annak, hogy naplójegyzeteim ebből az időből meglehetősen gyérek és üresek. Ugyan mit is jegyezhettem volna föl események teljes hiányában, ama hosszú kilenc hónap alatt, melyet ezen a vidéken töltöttünk? ... Íme, néhány mutató abból, hogy miképen éltünk és töltöttük napjainkat a sarki tél hosszú éjszakájában:

December 10. — Heves szél kerekedett, mely úgy átjárta testünket-lelkünket, hogy semmi kedvünk se volt kisétálni. De mégis ki kellett mennünk, mert Johansen kajakja eltünt, ezt pedig mindenesetre meg kellett találni. Hosszas keresés után rá is bukkantunk végre pár száz méternyi távolságra eredeti helyétől. Elképzelhető, hogy mekkora lehetett a szél és vihar ereje, ha a nehéz kajakot is pár száz méternyire el tudta hajtani! ... És éjszakára mégis nagyszerű idő lett, mert a szél teljesen elült s a hideg is alább hagyott. Siettünk felhasználni a pompás időt s nagy sétát tettünk. Igazán jólesett, mert jó idő óta már az orrunkat se igen dugtuk ki a palotából. Pedig ez a kis mozgás nemcsak jól esik elgémberedett tagjainknak, hanem szükséges is, mert különben egészen megdermednénk a folytonos fekvésben. Örültünk is az

enyhe időnek, mert december kellő közepén csak 12 Celsius-fok volt a hideg a fagypont alatt. Szinte már azt képzeltük, hogy otthon vagyunk s nem a 81-ik szélességi fokon túl, az örökös hó és jég hazájában!

December 24. — Ma van karácsony este, s ennek a kedves ünnepnek kísértő képe ugyancsak nehéz szomorúsággal üli meg szívünket. Odakint hideg és viharos az idő, idebent keresztül-kasul járja a légvonat a palotát, úgy hogy semmiképen se tudunk felmelegedni. Egyhangú és szomorú itt az élet; kivetve az emberi társaságból, távol a civilizáció éltető forrásaitól, olyanok vagyunk, mint akiket élve temettek el. Még sohase volt ilyen keserű és szomorú karácsonyestém... Odahaza most gyújtják meg a gyertyákat a karácsonyfákon. Most rohannak be a gyerekek, hogy örvendezve körültáncolják. Mindenki boldog és elégedett, mert kölcsönösen örülnek egymás örömének is, — csak nekünk nincs vigasztalásunk és örömünk, mintha mi lennénk a világ legnagyobb gonosztevői!

Ám azért a magunk módja szerint s a rendelkezésünkre álló szegényes eszközökkel mi is megültük az ünnepet. Johansen kifordította az ingét és példáját én is követtem: ez volt az ünnepi ruhaváltás. Ráadásul meg is mosakodtunk egy kevés melegvízben, rongyos zsebkendőnket használva törülközőnek. Mindaketten úgy éreztük, mintha teljesen újjá születtünk volna. A ruhák nem tapadnak úgy testünkhöz, mint azelőtt... A vacsoránk is pompás és különleges volt; előszedtük a *„Fram"*-ról hozott és még megmaradt csemegéket: szárított halból és kukoricalisztből csináltunk nagyszerű pecsenyét s rozmárzsírban sütöttük ki; holnap reggel pedig csokoládét eszünk finom kétszersülttel.

December 31. — Lemorzsoltuk tehát ezt az esztendőt is. Nem sok örömünk telt ugyan benne, de azért meg vagyunk elégedve. Szilveszter éjszakáján, pontban éjfélkor, meghúzzák otthon a harangot, hogy kiharangozzák az életből a lefolyt esztendőt. Nekünk is harangoz a fütyülő orkán, mely dü-

höngve zúg végig a hómezőkön, miközben egekig paskolja a finomra fagyott havat. Ahogy kitekintünk, messze fölfelé a fjord mentén látjuk a széltől kergetett lomha felhőket s a hold ezüstös, hideg fényében mindenfelé hókristályok csillognak. És a téli hold nyugodtan, ragyogva lépi át az esztendő küszöbét. Mit törődik az idővel, melyben a végtelenségek végtelenje óta kering, egyaránt árasztván fényét jókra és gonoszakra?... Mi köze a holdnak a mi nélkülözéseinkhez, forró vágyainkhoz és csüggesztő szomorúságunkhoz?... Ugyanez a hold, amely leragyog ránk elhagyatottakra és kesergőkre, ragyog sok száz mérföldnyire tőlünk is, ahol azok élnek és vigadnak, akiket szeretünk!

1896 január 1. — Az örökkévalóság könyvében ismét új és tiszta lapra nyitottunk, de senkise tudja, hogy mit ír majd reá a Gondviselés. A mi reményünk az, hogy ez az esztendő lesz a hazatérés, az öröm éve, — de ki láthat be a jövendő titkos méhébe, mely bánatot és csalódást is rejthet. A hőmérő 41 és fél Celsius-fokot mutat a fagypont alatt; ez volt a legkegyetlenebb hideg, amelyet eddig értünk. És tegnap ugyancsak megéreztem, mert minden ujjam hegye elfagyott.

Ki se mondhatom, milyen kegyetlenül unalmas ez az élet itt, ahol egész télen át egy félig földalatti kunyhóban kell heverésznünk, és nincsen semmink se, amivel szórakozhatnánk. Johansen is, meg én is, véghetetlenül vágyódtunk legalább egy könyv után. Fájó szívvel gondoltunk a „Fram"-ra, ahol egész könyvtárunk volt s egyre azt mondtuk egymásnak, hogy itt is tűrhető, sőt kellemes volna az élet, ha legalább hoztunk volna magunkkal néhány könyvet, amit most olvasgathatnánk. Egyik vágy szüli a másikat; szerettük ugyan a folytonos húseledelt, sőt meg is voltunk elégedve vele, de azért nagyon vágyódtunk valami tésztaféle után. Gondolatban sokszor varázsoltunk magunk elé egy-egy hatalmas kalácsot, nagy tál rétest, frissen sült kenyeret, — sőt néha beértük volna egy tál sült krumplival is. És aztán egymást biztatva gondoltuk el, hogy mily nagyszerűen ízlenek majd ezek

a pompás eledelek, ha egyszer megint visszakerülünk a civilizált társadalomba! Rettentőek voltak a ruhák is, amikben jártunk. Annyira elkeserítettek ezek a nehéz, zsíros rongyok, amelyeket viseltünk, hogy akárhányszor behunyt szemekkel álmodoztunk egy nagy, világos boltról, tele új, tiszta ruhával és fehérneművel, melyből tetszésünk szerint válogathatunk. Szinte felujjongott lelkünk attól a gyönyörűségtől, hogy lesz idő, amikor kedvünk szerint turkálhatunk a tiszta ingek, mellények, puha, meleg nadrágok, kényelmes kabátok és gyapjú-harisnyák között, s ráadásul még pompás cipőt is kaphatunk. Hátha még a gőzfürdő örömeit is hozzá képzeltük! . . .

Akárhányszor megtörtént, hogy órák hosszáig elüldögéltünk egymás mellett az alvó-zsákban s mindezekről a dolgokról beszélgettünk. Odavoltunk a boldogságtól, ha arra gondoltunk, hogy ledobhatjuk testünkről ezeket a mostani rongyokat, melyek úgy ragadtak a testhez, mint az enyv. Legtöbbet szenvedtünk a nadrág miatt, melynek szárai erősen odatapadtak a térdhez, úgy hogy járás közben felhorzsolták a bőrt combjainkon, melyek minduntalan kisebesedtek. S örökké vigyáznunk kellett, hogy vérmérgezést ne kapjunk, ami nagyon könnyen megtörténhetett, ha a zsír és piszok megfertőzi ezeket a sebeket. Most tapasztaltuk csak, hogy milyen nagyszerű és értékes találmány a szappan; mert csakis ezzel lehetett tisztára mosnunk magunkat, mivel a víz egymagában semmit se használt. Próbáltuk mohával és homokkal is ledörzsölni magunkról a piszkot, de ez se sokat segített. Még a legjobb módszer az volt, ha kezünket meleg medvevérrel és halzsírral jól bekentük s aztán egy kis mohával megint ledörzsöltük. Ekkor oly fehérek és lágyak lettek, mint a legfinomabb női kéz és szinte elképzelni se tudtuk, hogy tulajdon tagjaink ezek a puha és fehér kezek.

Sokkal nehezebb volt a ruháink megtisztítása; ingeinket néha óraszámra főztük, de amikor megszárítottuk, azt találtuk, hogy épp oly zsírosak, mint azelőtt voltak. Még legcélszerűbb volt, ha egyszerűen kifacsartuk belőlük a halzsírt; megpróbáltuk azt is, hogy előbb kifőztük s aztán kés-

sel vakartuk le róluk a halzsírt, mely tüzelőszerünket gyarapította. Közben természetesen megnőtt a hajunk és szakállunk is. Ollónk volt ugyan, úgy hogy levághattuk volna a hajunkat; de úgy okoskodtunk, hogy mégis jobb, ha meghagyjuk nőni, mert legalább meleget tart majd. Így aztán lassankint úgy megnőtt a hajunk, hogy nemsokára a vállunkat verte s mivel koromfekete volt a hajunk is meg a szakállunk is, tavaszra kelve szinte megriadtunk egymástól, amint a nap világánál egymásra nézve láttuk, hogy fogaink és szemünk fehérje kísérteties fehérséggel ragyog hajunk és szakálunk fekete hátterében.

Február 25. — Kint kellemes az idő, mintha már közeledne a tavasz. Láttuk is már az első madarakat, — búvár-sirályok voltak, — először tizet egy csapatban, aztán megint négyet; délfelől húzódtak felfelé a part mentén s aztán az északnyugati dombsor mögött tüntek el. Hangos rikoltozásuk kellemes visszhangot keltett szivünkben: — ez volt az életnek első szava, amit hónapok óta hallottunk. A nap vérvörös korongja, mely alighogy felbukott, máris újra lehanyatlott a szemhatár alá, megaranyozta a felhőket, melyeknek meghasadt fátyolán keresztül szelíden ragyogott a holdvilág. Kimentem sétálni, és gondolatban otthon voltam, — ahol éppen így kezdődik a tavasz.

Március 8-án egész véletlenül lőttünk egy medvét s ki se mondhatom, mennyire örültünk a váratlan szerencsének. Már meglehetősen fogytán volt az élelmi készletünk, s különösen medve-zsírunk volt már kevés, úgy hogy csaknem folyton arról beszéltünk, mitévők leszünk, ha végkép kifogyunk az eleségből. Ennek a nevezetes napnak a délelőttjén — éppen vasárnapra esett — a ruháimat varrtam, foldoztam s a tavaszi cipőimet készítettem elő, mialatt Johansen, aki soros szakács volt ezen a héten, a kunyhót takarította. Kissé fölemelte a bejárást elzáró medvebőrt, hogy a szemetet kidobja, de rögtön aztán lebocsátotta, s izgatottan súgta a fülembe:

— Medve áll az ajtó előtt!

Rögtön lekapta puskáját a falról, de jóformán még ki se dugta fejét a nyíláson, mikor ismét hirtelen visszakapta: — a medve közvetlenül a bejáró előtt állt, s úgy látszott, hogy egyenesen be akar törni a kunyhóba. Johansen éppen csak annyira emelte föl a bőrt, hogy a puskáját kidughatta s letérdelve célbavehette a medvét. Látni voltaképen csak a talpát meg a szügyét látta, amint a medve befelé tolakodott, úgy hogy rögtön el is rántotta a ravaszt. Alighogy a lövés eldördült, elbődült a medve is s nyomban aztán hallottuk, amint távozó léptei alatt csikorog a hó. Johansen rögtön megtöltötte a puskát s kinézve a palotából, szólt, hogy jőjjek utána. Én is felkaptam puskámat és szaladtam, — de mire odaértem, már másodszor is hallottam Johansen puskájának a dörrenését.

Ez után találkoztam Johansennel, aki jelentette, hogy a medve kevéssel odébb holtan fekszik, csak menjek oda, míg ő elhozza a szánt. Amint közeledtem ahhoz a helyhez, ahol Johansen állítása szerint a medvének holtan kellett volna hevernie, nagy meglepetéssel láttam, hogy a holtnak nyilvánított állat meglehetős gyorsan üget a part mentén. Nyomban utána eredtem s igyekeztem elébe kerülni, hogy lehetőleg visszatereljem palotánk felé, nehogy nagyon messziről kelljen hazacipelnünk a húsát. Ám a medve, mintha csak kitalálta volna szándékomat, fölfelé kezdett kapaszkodni a glecseren, ami bizonyára szokatlan és meglepő volt egy agyonlőtt állattól. Mialatt magamban szidtam Johansen könnyelműségét, lélekszakadva szaladtam a medve után, mely fölfelémászás közben folyton hátrafelé nézett, nyujtogatva a nyakát, hogy üldözöm-e. Már majdnem elérte a gleccser felső párkányát, amikor lőtávolba értem hozzá. Első golyóm mellette csapott le és láttam, hogyan porzik tőle a keményre fagyott hó. A medve ijedten nézett hátra és még gyorsabban kapaszkodott fölfelé. Amint futottam feléje, ismét megtöltöttem puskámat s most már egész közelről vettem célba... A lövés eldördült, a medve pár pillanatig mozdulatlanul maradt, majd kezdett lefelé csúszni a meredek lejtőn, közben meg-megkapaszkodva a kiugró szirtekben. Egyszerre

aztán, mintha elhagyta volna az ereje, nagy zuhanással bukott alá a magasból s aztán valósággal mint a labda, sziklárólsziklára esett, míg végre alig harminc lépésnyire tőlem, nagy nyekkenéssel lepottyant a földre és többé meg se moccant.

Hatalmas hím medve volt, csodaszép bundával, ami otthon nagyon sokat megért volna, — nekünk azonban sokkal többet ért az, hogy jó kövér volt. Mikor Johansen megérkezett, először jól megpirongattam, hogy miért tett bolonddá, mert könnyelműsége miatt csaknem elvesztettük a nagyszerű zsákmányt; aztán hozzáfogtunk a feldaraboláshoz s miután megnyúztuk, a húsnak felét felraktuk a szánkóra, másik felét pedig gondosan betakartuk a bőrével, mert mindent egyszerre nem birtunk hazavinni. A szél ugyanis olyan heves volt, hogy csaknem felfordított s még félteherrel is nagy fáradsággal tudtunk csak hazavergődni. Harmadnap azonban elhoztuk a többi húst is és hat hétig éltünk ebből az egyetlen medvéből.

Április 2-án, mikor este 8 órakor felkeltünk, világosan hallottuk, hogy odakint valami állat garázdálkodik és turkál a kidobált csontok között. Eleinte nem sokat törődtünk vele, mert azt hittük, hogy valami róka lesz, — de mikor Johansen kiment, hogy megnézze a hőmérőt, rögtön látta a nyomokból, hogy medve ólálkodott a palota körül. Úgy látszik, hogy a csontokkal nem érte be, hanem nekiesett a házunk tetejét borító rozmárbőrnek, amelyből jókora darabot lehasított s éppen evvel ügetett tova, amikor Johansen megpillantotta. Mivel az én puskám nem volt használható állapotban, a Johansenét kaptam föl s kiszaladtam a medve után, mely ezalatt a jégre vonult, hogy elköltse a rablott zsákmányt. Annyira belemerült a nehéz munkába, hogy hátulról egészen közel lopózhattam volna hozzá s mivel ki akartam próbálni, hogy mennyire közelíthetem meg, addig mentem előre, míg puskám csövével csaknem megérinthettem. A fenevad csak most hallotta meg lépteimet, annyira el volt mélyedve a falás munkájában. Riadtan fordult meg, félig dacosan, félig bámészkodva nézett rám, mire én rögtön üdvözöltem az arcába küldött sörét-lövéssel. A medve felkapta fejét, hörögve prüsz-

költ, miközben csak úgy csurgott róla a vér s aztán gyorsan ügetve menekült. Újra akartam tölteni, de a kilőtt hüvely úgy beszorult a puskacsőbe, hogy csak késéssel tudtam ismét kifeszíteni; mialatt ezzel vesződtem, a medve hirtelen mást gondolt, mert megállt, majd szembefordult velem és dühösen hörgött, mintha meg akarna támadni. Most átugrott egy szomszédos jégtuskóra s kinyújtva hosszú nyakát, rám vicsorgatta hatalmas fogait, miközben orrából-szájából ömlött a vér. Végre sikerült beszorítanom puskámba az új töltést, — de ötször kellett rálőnöm a medvére, míg megölhettem. Minden lövés után leroskadt ugyan, de mindig talpra állt ismét, aminek az lehetett az oka, hogy nem ismertem Johansen puskáját s mindig magasabban találtam el a medvét, mint ahol célbavettem. Végre dühbe jöttem, egyenesen odaugrottam hozzá, s füléhez szorítva puskám csövét, egyetlen lövéssel végeztem vele.

Most már jól el voltunk látva hússal és szalonnával a hazautazásra s hozzá is fogtunk a készülődéshez. Nagyon sok dolgunk volt, s ez meglehetős időt kívánt, úgy hogy lázasan dolgoztunk mind a ketten. Legelőször is új ruhákat varrtunk gyapjútakaróinkból, aztán megtalpaltuk a komagereket, vagyis lapp-cipőket, majd harisnyákat és keztyűket készítettünk medvebőrből. Ugyancsak medvebőrből csináltunk még új és könnyű alvózsákot is, mert a régi már annyira rongyos és kopott volt, hogy szabad ég alatt aligha birtuk volna ki benne az éjszakát. Mindez nagyon nehéz, hosszadalmas és fárasztó munka volt; szorgalmasan dolgoztunk tehát kora reggeltől késő estig és palotánk egy csapással átalakult szabó- és csizmadia-műhellyé. Egymás mellett ültünk az alvózsákban s varrás közben folyton a hazautazásról beszéltünk.

Az idő szinte repült fölöttünk, mert munka közben gyorsabban mulnak a napok, úgy hogy lassankint elkövetkezett a május is. Egyre türelmetlenebbek lettünk, s már alig vártuk, hogy elinduljunk a Spitzbergák felé. De még nagyon sokat kellett végeznünk, s készülődéseink közben volt egy nagy szomorúságunk is. Amikor ugyanis előszedtük azt az élelmi készletet, melyet a Framról hoztunk s még a tél

elején elástunk, csak tönkrement holmit találtunk, mert az ennivalók nagyrésze megpenészedett az őszi nedvességben. Drága lisztünk oly dohos lett, hogy el kellett dobnunk; a csokoládénk teljesen szétázott s a pemmikán is megpenészedett. Csak szárított halunk maradt meg s kétszersültünket is fel tudtuk használni, noha szintén penészes volt; ezt ugyanis kisütöttük halzsírban s igy elvesztette kellemetlen ízét. Ha a medvehúst megszárítottuk volna, sok jó eleséget vihettünk magunkkal; az idő azonban nagyon zord volt, úgy hogy a hús csak megfagyott, de nem száradt meg. Nyers húst és szalonnát vittünk tehát, amennyit csak fel tudtunk kötözni a szánkókra. Sok bajunk volt a rövid szánokkal is, melyek ráadásul még nagyon alacsonyak is voltak; arra kellett ugyanis ügyelnünk, hogy a szánokra kötözött kajakokat a hómezőből kiálló jégtuskók meg ne sértsék.

Sok fáradságunkba került egy új sátor készítése is, mert az, melyet a Framról hoztunk el, már teljesen használhatatlan volt. Azokat a rongyokat, amelyek megmaradtak belőle, a sarki rókák pusztították el, mert ősszel a sátor maradványaival takartuk le a hús- és szalonnakészletet, hogy a sirályok hozzá ne férkőzhessenek. Ezeket a sátor-rongyokat aztán a rókák össze-vissza tépték, megrágták s nagy darabokat el is hurcoltak, melyeket később szétszórva megtaláltunk a jégmezőn. Sokáig törtük a fejünket, hogy miképen csinálhatnók meg legcélszerűbben az új sátrat; végre is abban állapodtunk meg, hogy a szánokat, amelyekre fel voltak kötözve, párhuzamosan állítjuk fel egymással, a szánok nyílásait megrakjuk hóval, a kajakokról pedig lelógni hagyjuk a vitorlavásznat. Ily módon aztán megvoltunk védve a szél ellen, bár havazáskor mindig ruhákkal és más bőrökkel kellett befödni a felső nyílásokat, hogy nyakunkba ne hordja a havat a szél. Legfontosabb fölszerelésünk azonban a puska volt, s mivel puskáink kitűnő állapotban voltak, könnyű szívvel készültünk a hosszú utazásra. Elindulásunk előtt még egyszer gondosan megtisztítottuk és halzsírral is bekentük fegyvereinket; ugyanakkor összeszámoltuk lövőszerkészleteinket is s azt találtuk, hogy körülbelül még száz golyós és száztíz sörétes töltésünk maradt. Szóval, ha eleven zsákmány kerül utunkba, nem kellett attól félnünk, hogy éhezni fogunk

Útban hazafelé.

Május 19-én, ami keddi napra esett, végre teljesen készen voltunk az indulásra. Mindent gondosan felkötöztünk a szánkókra s ezután lefényképeztük a palotát kívülről és belülről. Majd megírtam utunk rövid történetét s pléhdobozba zárva felakasztottam a palota mestergerendájára. Esti hét órakor, amikor már mindezt elvégeztük, búcsút vettünk téli tanyánktól és megindultunk délfelé. Mivel azonban egész télen át keveset mozogtunk, a gyaloglás hamar kifárasztott s a kajakokkal megterhelt szánok különben is nehezek voltak. Ezért az első napon csak néhány órát haladtunk s aztán elégedetten tanyát ütöttünk. Végtelen boldogság töltött el arra a gondolatra, hogy végre-valahára megint úton vagyunk s ez az út most már egyenesen hazavezet.

Még másnap is csak pár órát mentünk, hogy lassanként szokjunk hozzá a járáshoz. Harmadnapon, azaz május 21-én, elérkeztünk egy hegyfokhoz, melyet a hazafelé utazás örömében és a jobb jövő reményében „Jó-Reménység-fokának" kereszteltünk el. Mielőtt ugyanis tanyát ütöttünk, felmásztam a hegyfokra s mivel nem nagy távolságban nyilt vizet láttam, joggal remélhettem, hogy másnap már kajakjainkkal folytathatjuk tovább az utat. Sajnos, másnap olyan hózivatar tört ki, hogy nem indulhattunk útnak.

A zivatart arra használtuk fel, hogy gondosan megvizsgáltuk kajakjainkat s ami hiba még volt rajtuk, azt kijavítottuk. Így aztán május 24-én megindultunk nyugat felé s mivel a szél keletről fújt, vitorlákat feszítettünk ki a szánokra, úgy hogy meglehetős gyorsan haladtunk előre a sima

hómezőn. Amikor azonban a szigethez közeledtünk, hirtelen délnyugatra csapott át a szél s oly heves rohamokkal támadt ellenünk, hogy szánkóinkat többször felfordította. Kénytelenek voltunk hát a vitorlákat behúzni. Közben az ég teljesen beborult és olyan sűrű köd támadt, hogy alig láttunk; de mi azért tovább mentünk a heves szél ellenében is, mert át kellett vergődnünk a szigetre, még mielőtt a zivatar teljes erővel kitör. A jég azonban most kezdett szakadékos lenni. Amint a parthoz közeledtünk, mindenfelé lékek és árkok voltak a jégben, melyeket azonban színig megtöltött a hó, úgy hogy lépten-nyomon belezuhantunk ezekbe a farkasvermekbe.

Mialatt Johansen bevonta szánkóján a vitorlát s ennek kötözésével fáradozott, én előre siettem, hogy megfelelő tanyahelyet keressek. Hirtelen besüppedt alattam a hó s én belezuhantam egy széles repedésbe, amelyet nem láthattam éppen a föléje boruló hó miatt. Próbáltam kimászni, de mivel hosszú hókorcsolyáim a lábaimon voltak, ezek miatt sehogyse tudtam kihúzni a lábamat a jégdarabok közül; a szerszám pedig, amellyel a szánhoz voltam kötözve, nem engedte, hogy megforduljak. Szerencse volt, hogy szeges botomat még esés közben a repedés tulsó falába szúrtam, úgy hogy most ebbe kapaszkodva, másik karommal pedig a jég szélére támaszkodva, nyugodtan vártam a vízben, míg Johansen utánam jön és kihúz. Szentül meg voltam győződve, hogy Johansen látta, mikor a vízbe zuhantam, de nem fordulhattam meg, hogy hátranézzek.

Annál jobban csodálkoztam, hogy Johansen nem jön segítségemre, pedig már vagy tíz percre voltam a szakadékban s éreztem, hogy a botom hajlani kezd, a víz pedig egyre jobban elborít. Elkezdtem tehát kiabálni, de semmiféle választ nem kaptam. Pár pillanatig aggódó szorongás fogott el, hogy hátha Johansent is ugyanaz a baleset érte, mint engemet, s ő talán most éppen úgy várja az én segítségemet, mint én az övét?... Még hangosabban kezdtem tehát kiáltozni s ekkor végre nagyon messziről meghallottam Johansen biztató „Halló" kiáltását. Nem sokkal aztán oda is ért hozzám

és szerencsésen kihúzott; már éppen ideje volt, mert a víz a mellemig ért s ha néhány perc mulva nem jön, végre is elmerültem volna.

Johansen aztán megmagyarázta, hogy a vitorlákkal bajlódva nem látta, mikor a szakadékba zuhantam s mindenfelé keresett a jégmezőn, nem hallotta az első segélykiáltásomat sem s csak akkor látott meg, amikor másodszor kiabáltam. E kellemetlen tapasztalatból okultam annyit, hogy a jövőben óvatos lettem, s az ilyen alattomos, csalóka jégen rögtön lecsatoltam hócipőimet. Nemsokkal e baleset után szerencsésen elértük a szárazföldet, ahol csakhamar találtunk is alkalmas tanyahelyet. Ám az időjárás állandóan rossz volt; csak június 3-án szünt meg a vihar annyira, hogy ismét tovább indulhattunk. Ekkorra már eltünt az a nyilt víz, amelynek annyira megörültünk a Jó-Reménység fokán; a nagy szél összehajtotta a jégmezőket s befagyasztotta köztük a tengert.

Ismét a jégmezőn kellett tehát tovább haladnunk s mivel élemiszerünk is fogyóban volt, éppen kapóra jött a véletlen szerencse, mely egy egész rozmár-társaságot hozott utunkba. Rögtön elhatároztuk, hogy a különben megvetett eleséget nem fogjuk elszalasztani s közösen vettünk célba egy fiatalabb rozmárt, mely a két lövés után nyomban utolsót hörgött. A puskalövésre a többi rozmár riadtan ütötte föl fejét egy pillanatra, de aztán mindjárt lomhán horgasztotta le ismét és tovább aludt. Nem is gondolhattunk arra, hogy hozzáférhessünk zsákmányunkhoz és megnyúzhassuk, míg a többi állat ott hever körülötte; ezeket tehát, akármi módon, bele kellett kergetnünk a vízbe. Ez azonban nem volt könnyű dolog és sok fáradságunkba került. Odamentünk a rozmárokhoz, kiabáltunk, ordítoztunk rájuk, de a szörnyetegek ránk se hederítettek, csak nagy álmosan bámultak ránk, de meg se mozdultak. Ekkor hócipőinkkel rugdosni kezdtük őket, amire ugyan megbosszankodtak, agyaraikat belevágták a jégbe, hogy a jégszilánkok szerteröpültek, de még mindig nem akartak helyükből mozdulni. Végre azonban folytonos lökdöséssel, miközben már a puskatushoz is

kellett folyamodni, valamennyit belekergettük a vízbe. Mondhatom, hogy nehéz és verejtékes munka volt, mert mindegyikkel külön kellett elbánnunk.

Csak most foghattunk hozzá az agyonlőtt rozmár feldarabolásához, de a többiek még ebben a munkában is háborgattak bennünket; mialatt társukat szétvagdaltuk, minduntalan visszajöttek a jég széléhez, felkapaszkodtak rá és kíváncsi szemekkel bámultak ránk, mintha számon akarnák kérni tőlünk, hogy mit cselekedtünk. Elvégezvén a rozmár földarabolását, felraktunk kajakjainkra annyi húst, vért és szalonnát, amennyi csak ráfért s aztán folytattuk utunkat; mivel pedig a jégmező sima és a szél is kedvező volt, egész éjjel kifeszített vitorlával haladtunk s jó darab utat tettünk meg. Reggel felé végre elérkeztünk a nyilt vízhez, s itt tábort ütöttünk, mert igazán ránkfért egy kis pihenés. Aztán kajakjainkat vízrebocsátottuk s nagyon örültünk, hogy végre ismét evezhetünk.

Ettől fogva részint vízen, részint jégen haladtunk tovább. Június 12-én reggeli négy órakor indultunk el vitorlás szánkóinkkal, de már hat órakor megálltunk, hogy egy kis pihenőt tartsunk. Reggeli után felmásztam egy közeli jégdomb tetejére, hogy megállapítsam a nap magasságát, amiből tartózkodási helyünk földrajzi szélességét akartam kiszámítani. Alig értem azonban föl a magaslatra, nem messze tőlünk megpillantottam a vizet; a pihenő után tehát a legrövidebb úton a nyilt víz felé tartottunk s csakhamar el is értük. Kajakjainkat összekötöztük, rájuk raktuk a szánokat s felvonván a vitorlát, kedvező széllel utaztunk tovább. Nemsokára elértük azt a hegyfokot, amelyet már két nap óta láttunk a szemhatáron. Itt rögtön észrevettük, hogy ez a hegyfok volt utolsó kiugrása kelet felé annak a szigetnek, ahol teleltünk s innentől kezdve nyugat felé húzódik a szárazföld.

Estefelé kimentünk a parti jégre, hogy kissé kijárjuk magunkat, mert az egész napi üléstől a kajakban szinte megdermedtek a lábaink; továbbá azt is szerettük volna látni, hogy meddig húzódik a sziget nyugat felé s ezért felmentünk egy közeli dombra. Mielőtt azonban kiszállottunk, gondo-

san kikötöttük kajakjainkat is; Johansen az egyik vitorlarudat beleszúrta a parti hó- és jégtörmelékbe s aztán ehhez kötöztük a csónakokat. Én ugyan aggódtam, hogy ez nem elég szilárd kikötőhely s a víz áramlása vagy a szél ereje elszakíthatja a csónakokat a parttól, de Johansen megnyugtatott s így aztán mindketten kiszálltunk a partra. Egy darabig fel s alá jártunk a kikötött csónakok mellett s ezalatt a szél is alább hagyott. Most tehát már nyugodtan mentünk fel arra a dombra, honnan szét akartunk tekinteni a szigeten, de alig értünk fel a tetejére, Johansen rémülten felkiáltott:

— Nézd, ott úsznak a kajakjaink!

Amint a sík tengerre néztem, ijedten láttam én is, hogy a csónakok meglehetősen távol úsznak már a parttól. Lélekszakadva rohantunk lefelé, ahogy csak a lábaink birtak.

— „Itt az órám!" — mondtam Johansennek s még futás közben ledobtam magamról néhány ruhadarabot, hogy könnyebben úszhassak. Egészen pőrére vetkőzni nem mertem, mert attól féltem, hogy görcsöt kapok a jéghideg vízben. Beugrottam tehát a tengerbe és minden erőm megfeszítésével úsztam a csónakok felé; de a szél a szárazföld felől fujt és gyorsan hajtotta kifelé a könnyű kajakokat. Mivel roppant nehéz volt ruhában úszni és a kajakok gyorsabban haladtak előre, mint én, nagyon kétséges volt, hogy elérhetem-e őket. De mégse térhettem vissza, mert hiszen a kajakok vitték minden reménységünket. Már ideregni kezdtem a jéghideg vízben s átvillant agyamon az aggasztó ijedtség, hogy hátha görcsöt kapok? ... De tökéletesen mindegy volt, hogy ott pusztulok-e el a tengerben, vagy pedig a kajakok nélkül térek vissza a partra. Ismét összeszedtem tehát minden erőmet s a kétségbeesés elszántságával úsztam tovább; mikor elfáradtam, hanyatt vágtam magamat a vízben s így iparkodtam előre.

Ilyenkor láttam, hogy Johansen kezeit tördelve lót-fut a parton. A szegény fiú vigasztalhatatlan volt, hogy az ő könnyelműsége okozta ezt a bajt s legfőképen az fájt neki, hogy tétlenül kell néznie az én küzködésemet. Nem igen remélte ugyan, hogy utólérhetem a kajakokat, de az se segített volna, ha ő szintén a vízbe ugrik és utánam úszik. Ahogy később megvallotta,

ezek voltak életének legborzasztóbb pillanatai, mert nemcsak az bántotta, hogy a kajakokat az ő gondatlansága miatt sodorta ki a szél a tengerbe, hanem még jobban megborzadt attól a gondolattól, hogy esetleg én is a tengerbe fulladhatok, s akkor még az én halálom is az ő lelkét fogja terhelni. Eszébe se jutott ebben a rettentő lelki küzdelemben, hogy a kajakok elvesztése és az én halálom számára is egyet jelentene a végpusztulással; magát nem féltette a szegény fiú, csak értem és a csónakokért aggódott.

Eközben ismét megfordultam s nagy örömmel láttam, hogy már valamivel közelebb jutottam a kajakokhoz. Új erőt és bátorságot merítettem ebből az eredményből s megkétszereztem erőfeszítésemet. Lassanként azonban érezni kezdtem, hogy tagjaim megmerevednek s kihal belőlük minden érzés. Tudtam, hogy nincs messze az idő, amikor már majd nem bírom tovább mozgatni karomat s lábamat, — de azért egy pillanatra se jutott eszembe, hogy elhagyjam magamat. Különben is most már nem voltam nagyon messze a csónakoktól; ha csak még egy kicsit bírom az erőfeszítést, — meg vagyunk mentve! Összecsikorítottam tehát a fogaimat és úsztam tovább. Erőm egyre fogyott, de fogyott a távolság is köztem és a kajakok között. Végre, egy utolsó, hatalmas lökés oly közel hozott a csónakokhoz, hogy kinyujthattam kezemet a kajakokon keresztülfektetett hócipők után ... Az első kísérlet nem sikerült, de másodszor, mikor már közel voltam az alámerüléshez, meg tudtam ragadni az egyiket, fogytán lévő erőm utolsó maradékával odarántottam magamat a kajak széléhez, — és meg voltam mentve, bár a nehézségek még nem szüntek meg.

Igyekeztem felkapaszkodni a kajakba, de egész testem úgy megdermedt a hidegtől, hogy izmaim képtelenek voltak a legcsekélyebb erőkifejtésre is. Kétségbeesetten kapaszkodtam a csónak szélébe s elkeseredve gondoltam arra, hogy hiábavaló volt az óriási erőfeszítés, mert a végcélt már későn értem el. Azt hittem egy pillanatig, hogy mindennek vége, mert ha eljutottam is a csónakokig, felmászni már nem tudok. Mindenképen iparkodtam felkapaszkodni, de sehogyse ment. Végre egyik lábamat sikerült földobnom a kajakon heverő egyik szánkónak

szélére s így aztán jó félórai munka után, valahogy mégis bele tudtam mászni az egyik csónakba. Halálosan kimerülve ültem hát a padon, s úgy meg voltam dermedve, hogy szinte fogni se tudtam az evezőt. És mégis rögtön hozzá kellett fognom az evezéshez, mert ha csak tíz percig ülök is átázott ruháimban a szabad levegőn, bizonyos, hogy egész testem kővé fagy. Nekifeszítettem hát a víznek az evezőket, s húztam a lapátokat, ahogy csak bírtam. Egész testem úgy reszketett, mint a kocsonya, a fogaim vacogtak, fejemen jéggé csapzott a víz, de azért csak eveztem, — gondolván, hogy majd csak felmelegszem, ha megint partra jutok. Végre a csónak orra súrolta a parti jég szegélyét s Johansen hirtelen egészen kihúzta a kajakokat.

Annyira ki voltam merülve, hogy alig bírtam kimászni a csónakból s ahogy kiértem a szárazra, a két lábam megcsuklott alattam és összeroskadtam. Johansen oly gyöngéden bánt velem, mint anya a gyermekével; lehúzta rólam a nedves ruhákat, maga öltöztetett föl tartalékban lévő száraz ruháimba s mindjárt kiterítette az alvózsákot. Miután belebujtam, Johansen rögtön összecsatolta, gondosan betakart a vitorlával s más egyébbel, ami csak rám rakható volt s aztán sietett vacsorát főzni. Sokáig feküdtem reszketve és dideregve, míg végre lassanként kezdtem felmelegedni; csak a lábaimba nem akart érzés szállni s úgy éreztem, mintha két óriási jégcsap volna a helyükön... Közben a roppant kimerültségtől elaludtam s mire fölébredtem, már készen volt a jó meleg vacsora. Ez aztán végkép talpraállított; különösen jól esett a forró leves, melyet Johansen két alkának a húsából főzött.

Június 14-én, mielőtt útra keltünk, kiegészítettük kissé megfogyott éléskamránkat egy fiatal rozmárral, amelynek húsa nagyon jóízű volt. Másnap aztán, mikor egész nyugodtan eveztem a csöndes vizen, csaknem veszedelmes kalandom támadt. Egy vén rozmárbika hirtelen felbukkant csónakom előtt, s lehet, hogy ijedtében, vagy talán gonoszságból, egyenesen nekem rontott; mellső úszóival belekapaszkodott a kajakba s már hatalmas agyarait is bele akarta vágni, mikor én teljes erőmből fejbevágtam az evezőmmel. Ettől megriadt, rögtön elereszte a csónakot, de félmagasságra kiegyenesedett a vízben — s jaj lett

volna, ha a rettentő szörnyeteg egész súlyával rázuhan a csónakomra! Már felkaptam puskámat is, hogy rálövök, mikor a rozmár nagyot prüszkölve hirtelen lemerült a tenger mélyébe. Az egész kaland nem tartott egy percig se, de már a második percben éreztem, hogy lábaim nedvesek lesznek, — tehát víz tódult be a kajakomba! Szerencsére közel voltunk a jég széléhez, hát gyorsan kiugrottam a csónakból s aztán Johansen segítségével kihúztam a jégre. A rozmár tehát mégis léket ütött csónakomon s ezt másnap tömtük be, ami ismét időveszteséggel járt. Ennek a napnak estéjén következőket jegyeztem be naplómba: — „Ma javítottam ki a kajakomat; mind a két csónakot alaposan kitataroztuk, a lékeket és repedéseket gondosan betömtük mohával s vízállóvá tettük stearinnal, úgy hogy mostantól kezdve nem kell attól félnünk, hogy a beszivárgó víz tönkreteszi készleteinket. Odakint a parti jégen heverésznek a rozmárok, bámészkodva meresztik ránk nagy, gömbölyű szemeiket, morognak, ugatnak s ide-oda mászkálnak a jégen, mintha csak el akarnának úszni innen."

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

A találkozás.

Mi történt? . . . Még mindig úgy tetszik, mintha csak álom lenne az egész. Szinte hihetetlen, hogy mily változatosak a földi élet viszontagságai! Csak pár nappal ezelőtt is a végső kétségbeesés erőfeszítésével küzdöttem a vízben puszta életemért és védekeztem a rozmárok támadásai ellen, — akárcsak az a barbár és civilizálatlan vadember, akit a sors haragja a legkietlenebb határba kergetett. Több mint egy esztendő óta bolyongtam másodmagammal az örök hó és jég sivatagján, ahol nyomorúltabb életet folytattam társammal együtt, mint a világ legutolsó barbár néptörzseinek bármelyike. És most, — a civilizált Európa minden kényelmét élvezhetem: a szappant, a tiszta ruhát, a könyveket s mindent, ami után hónapok óta hiába epedtem!

Alig mult el a dél június 17-én, mikor hozzáfogtam az ebéd elkészítéséhez. Legelőször is lementem a tengerpartra vízért, aztán tüzet raktam, feldaraboltam a húst, betettem a fazékba, s már lehúztam az egyik cipőmet is, hogy ismét belebújjak az alvózsákba, míg megfő az ebéd, mikor észrevettem, hogy kissé megritkult a köd, mely már néhány nap óta ráborúlt az egész vidékre. Azt gondoltam, ez lesz a legjobb alkalom arra, hogy kissé szétnézzek a szemhatáron; ismét felhúztam tehát cipőmet s felkapaszkodtam a mellettünk emelkedő domb tetejére.

A szárazföld felől enyhe szél fujdogált s messziről hozta felém a madarak százezreinek lármáját, ami jóleső örömmel töltött el, — hiszen az életnek, a szabadulásnak a hangja volt mely hívogatóan csendült felém dél felől, amerre a hazám fek-

szik. Mialatt ezekre a hangokra figyeltem s vizsgáltam a csapatostól röpdöső alkákat, — hirtelen olyan hangok ütötték meg fülemet, amelyeknek hallatára összerezzentem: mert ez nem lehetett más, mint kutyaugatás. Csak egy pár vakkantás volt, — de nem tévedhettem. Lélekzetemet is visszafojtva figyeltem most, de nem hallottam többé egyebet, mint a madarak zürzavaros zsivaját. Tehát mégis tévedtem volna?... Csalódva fordultam meg, hogy szemügyre vegyem a nyugatra fekvő szigeteket is, mikor másodszor is megismétlődött az ugatás: először csak egy elmosódott kaffogás, majd igazi kutya-párbeszéd: egy mélyhangú, hatalmas kutyának az öblös ugatása, melyre egy másik kutyának éles, ingerkedő csaholása felelt. Most már nem kételkedhettem tovább, s egyúttal eszembe jutott az is, hogy tegnap két lövést is hallottam, de akkor még ezeket a jégtorlódás zörejének tulajdonítottam. Rögtön felkeltettem Johansent, aki még a zsákban aludt s megmondtam neki, hogy kutyaugatást hallottam a szárazföld felől. Johansen nyomban felugrott és kiszaladt a sátorból. — „Kutyák?"... Eleinte nem akarta hinni, hanem felszaladt a dombra, mialatt én az ebédet elkészítettem.

Egyszer-kétszer neki is úgy rémlett, mintha olyasvalamit hallana, ami hasonlít a kutyaugatáshoz. De aztán ezek a hangok úgy elvesztek a roppant madártábor zsivajában, hogy Johansen kételkedni kezdett s végül már egész határozottan állította, hogy szó se lehet kutyaugatásról. Azt feleltem neki, hogy gondolhatja, ami jól esik neki, én azonban mindjárt ebéd után felkerekedem és megnézem, hogy mi igaz a dologból. Idegesen és türelmetlenül ettem meg az ebédet s evés közben arról vitatkoztunk, hogy: ha csakugyan kutyaugatást hallottunk, ugyan miféle emberek járhatnak erre? A felelet nagyon egyszerű volt: vagy a mi földieink, vagy pedig angolok. És ha véletlenül az az angol expedíció lenne, amely velünk egy időben indult el, illetőleg készülődött a Ferenc József-földre: akkor mit tegyünk és velük maradjunk-e?

— Legfeljebb csak néhány napig maradhatunk velük, — vélte Johansen; — aztán tovább kell mennünk a Spitzbergák felé, mert különben nagyon sokáig tartana, míg haza érünk.

Ebben a tekintetben teljesen egyetértettünk, éppen úgy, mint abban a másikban is, hogy az útra elegendő eleséget fogunk kérni az expedíciótól. Ebéd után tehát elindultam, mialatt Johansen otthon maradt, hogy a kajakokra vigyázzon; nem akartuk még egyszer megkockáztatni azt a veszedelmet, hogy a tenger áramlása vagy a szél megint elsodorja csónakjainkat.

Felhúztam hócipőimet, magamhoz vettem puskámat és messzelátómat s készen álltam az indulásra. Előbb azonban még egyszer felmentem a dombra hallgatózni s egyúttal végig akartam nézni a vidéken is, hogy merre vegyem útamat a szárazföld felé, az egyenlőtlen felületű jégmezőn keresztül. De hiába hallgatóztam: most már semerről se hallottam kutyaugatást, mert minden egyéb hangot elnyelt a tengeri madarak éktelen, rikácsoló zsivajgása. — Vajjon nem ezt hallottam-e én magam is?... Kételkedve indultam útnak, s nemsokára friss állatnyomokat találtam a hóban. Rókanyomok semmiképen se lehettek, mert ez a róka sokkal nagyobb lett volna, mint amekkorákat életemben láttam. Hátha kutya?... Szinte képtelenség volt, hogy tőlünk alig pár száz lépésnyire kutya járhatott volna, s az ugatását ne hallottuk, vagy őt magát ne láttuk volna! De miféle más állat lehetne? Talán farkas?... Izgatottan mentem tovább, kétség és remény között ingadozva, — hogy hátha most egyszerre vége lesz minden szenvedésnek, nélkülözésünknek és küzködésünknek. Hihetetlennek látszott, és mégis — lassanként kezdett kialakulni a valóság a kételkedés aggodalmainak ködfátyolából.

Most ismét megütötte fülemet a kutyaugatás; sokkal tisztább és világosabb volt, mint eddig; egyre több olyan nyomot láttam, mely csakis kutyáktól származhatott. Közben találtam rókanyomokra is: azonnal megismertem, mert jóval kisebbek voltak. Aztán hosszú idő telt el és semmi egyebet nem hallottam, mint a madarak lármáját. Ekkor megint megszállt a kételkedés, hogy nem álom-e mindez? De tekintetem ismét a kutyanyomokra esett: — ez semmi esetre sem lehetett tévedés. Ha pedig itt emberek vannak, akkor csakis a Ferenc József-föld déli részén járhatunk, ahogy ezt kezdettől fogva gyanítottam, noha

Payer térképe szerint, amely bizonyára hibás volt, ezen a vidéken nincsen szárazföld.

Vegyes érzésekkel folytattam utamat a jégtuskók és hóhalmok között, amikor egyszerre csak hirtelen úgy rémlett, mintha emberi kiáltást hallanék, — teljes egy év óta az első emberi hangot Johansenén és a magamén kívül! A szívem hevesebben kezdett dobogni, minden csepp vérem az agyamba tódult, amint fölfelé szaladtam a közeli dombra, s közben torkomszakadtából kiabáltam. Hiszen ez az emberi hang jelentette a hazát, a szabadulást és minden boldogságot, amit ez a két fogalom magába foglal: s én nem láttam, nem hallottam egyebet, mint ezt a csábító képet s annak édes zenéjét, mely visszhangot keltett szívem legmélyebb rejtekében. Rohantam tehát felfelé, mint a szélvész s közben ismét hallottam az előbbi kiáltást; mikor pedig felértem a dombra, megpillantottam egy fekete pontot, mely gyorsan mozgott a hófehér jégmezőn... Egy kutya volt; csaholva szaladt felém; távolabb mögötte pedig még egy alak közeledett, — ez az alak ember volt!... De ki lehetett? Talán Jackson, valamelyik társa, vagy talán egyenesen valami földim?... Gyorsan közeledtünk egymáshoz, én a kalapommal integettem feléje s ő ugyanezt cselekedte. Hallottam, amint rászólt kutyájára s élesen figyeltem: — angolul beszélt s amint közelebb értem hozzá, úgy véltem, hogy Jacksont látom, akire nagyon jól emlékeztem, noha csak egyszer találkoztam vele életemben.

Így találkoztunk, mind a ketten levett kalappal s kezet nyújtva egymásnak... „Hogy van?" — ez volt kölcsönösen első kérdésünk egymáshoz, amint szemközt álltunk a sűrű ködben. Lábunk alatt a hepe-hupás, feltorlódott jégmező s a háttérben a szárazföld, szintén tele fagyasztó ködděl és jégtuskóval. Egyik oldalon a civilizált európai, kockás angol ruhában és magas kaucsuk-csizmákban, rendesen megborotválva, szappantól illatosan, amit a vele szemben álló félvad sarkutazónak éles érzékei rögtön észrevettek... És ez a másik, aki teljesen az elvadult barbár törzsek képviselőjének látszott, zsíros rongyaiban, hosszú, fésületlen hajával és bozontos szakállával, olyan arccal, melynek már a természe-

tes színét se lehetett felismerni a reá tapadó halzsírtól, koromtól és piszoktól, — éppen olyan európai volt, mint az, akivel kezet szorított. S e két ember között a következő érdekes párbeszéd fejlődött ki:

Jackson: — Nagyon örülök, hogy találkoztunk.

Nansen: — Köszönöm, én még jobban örülök.

Jackson: — Itt van a hajója is?

Nansen: — Nem, az én hajóm nincs itt.

Jackson: — Hányan vannak mindössze?

Nansen: — Csak egy társam van itt, túl a dombon.

Mialatt beszélgettünk, lassan mentünk a szárazföld felé. Szentül hittem, hogy az angol megismert, vagy legalább is sejti, hogy ki lehetek, mert föl se tételezhettem, hogy ily barátságosan fogadhatna egy teljesen idegen embert is. Utolsó szavaimra azonban mégis megállt, fürkészve nézett arcomba s hirtelen azt kérdezte:

— Ön talán Nansen?

— Igen, az vagyok.

— By Jove! Szívemből örvendek, hogy láthatom!

Evvel másodszor is megragadta kezemet s most rázta csak meg igazán nagy melegséggel, miközben egész arca szinte ragyogott a boldogságtól és szemeiben csillogott az öröm e váratlan találkozás miatt.

— Honnan jött ide? — kérdezte pár pillanat mulva.

— A „Fram"-ot az északi szélesség 84-ik foka alatt hagytam, miután két éven át vitt bennünket a jégáramlás; aztán másodmagammal nekivágtam a jégmezőnek s eljutottunk az északi szélesség 86° 15′ alá; ott kénytelenek voltunk megfordulni, s a Ferenc József-föld felé igyekezni. A tél azonban megállított utunkban s miután egy szigeten átteleltünk, most útban vagyunk a Spitzbergák felé.

— Tiszta szívemből gratulálok önnek, — szólt Jackson melegen. — Nagyszerű, hősies cselekedet volt, amit végbevitt s lelkem mélyéből örülök, hogy én vagyok az első, akivel hazatértében találkozik s aki először kívánhatok szerencsét önnek az elért sikerhez.

Még egyszer megragadta kezemet és forró barátsággal rázta meg. Ennél melegebb, kedvesebb és jólesőbb fogadtatást nem is kívánhattam; ez a többszörös kézszorítás nem puszta formaság volt s Jackson rögtön meg is hívott bennünket, hogy legyünk vendégei addig is, míg megérkezik a hajója, melyet napról-napra vár. Biztosított, hogy „nagyon sok helye van", — ez a „sok hely" azonban, mint később meggyőződtem róla, csak annyit jelentett, hogy kunyhójának padlóján még van néhány négyszöglábnyi terület, melyet éjszakánként sem ő sem hálótársai nem használnak.

Mihelyt szóhoz juthattam, legelőször is azt kérdeztem tőle, hogy tud-e valami újságot a családomról; s ő nyomban megnyugtatott, hogy a feleségem és kis fiam a legjobb egészségben voltak, — két esztendővel ezelőtt, amikor ő hazulról elindult. Aztán sorra került Norvégia és a norvég politika is, erről azonban semmi újat nem tudott mondani s ebből azt következtettem, hogy otthon minden rendben van. További beszélgetésünk során azt kérdezte, hogy nem volna-e jó, ha mindjárt elmennénk Johansenért is, hogy ő is velünk jöjjön s mindenestől áthurcolkodjunk hozzá. Én azonban úgy véltem, hogy a kajakjaink sokkal nehezebbek, semhogy mi hárman át tudnók hurcolni őket az össze-vissza torlódott jégmezőn, azt ajánlottam tehát Jacksonnak, hogy jobb lesz ezt későbbre hagyni s az ő emberei közül küldeni néhányat segítségül Johansennek. Hogy azonban Johansent mégis értesítsük a szerencsés találkozásról, mind a ketten két-két lövést tettünk, amiből megérthette, hogy fontos dolgok történhettek velem. Aztán nemsokára találkoztunk Jackson embereivel: Armitage volt a második parancsnok, Child a chémikus és fotografus s dr. Koetlitz az expedició orvosa. Amint közeledtek felénk, Jackson intett nekik, hogy jöjjenek oda s elmondta, hogy ki vagyok, mire valamennyien szívélyes melegséggel üdvözöltek. Aztán találkoztunk a többiekkel is: Fisher botanikussal, Burgess úrral, s egy finnel, akit a többiek Blomquvist-nak kereszteltek el, noha az igazi neve Melenius volt. És amint valamennyien együtt voltak; amikor Jackson megmondta nekik, hogy eljutottam az északi szélesség 86-ik fo-

káig és 15-ik percéig, mind a heten háromszoros angol hurráhkiáltással köszöntöttek, amit hangosan visszhangoztak a jéghegyek.

Jackson rögtön elküldte embereit, hogy szedjék össze a szánokat és menjenek el Johansenért; mi pedig a telep felé tartottunk, amely most már látható lett a tenger partján. Jackson megmondta, hogy van nála néhány levél számomra hazulról, amit még a mult évben vett magához, számítva arra az eshetőségre, hogy talán találkozik velem. S beszélgetés közben kiderült, hogy ezen a télen alig volt tőlünk távolabb 65 kilométernél, mivel egészen a Richthofen-fokig felkalandozott észak felé, ott azonban vissza kellett fordulnia, mert nyilt tenger zárta el az útját; ez volt az a déli hegyfok, melyet mi is láttunk téli szállásunkról. Közben odaértünk a telephez. Meredek szikla aljában épült, egészen közel a parthoz, egy lapos magaslaton. Beléptünk a kellemes és kényelmes meleg fészekbe, melynek menyezetét és falait vastag zöld posztó borította; a falakon mindenütt fotografiák, rézmetszetek, kőnyomatos képek voltak, az ablak mellett pedig állt a nagy könyvszekrény, tele könyvekkel és tudományos műszerekkel. Középen a kályha, melyben vígan égett a kőszén, kellemes meleget árasztva a tágas helyiségben.

Sajátságos érzés szállt meg, mikor ebben a szokatlanul kényelmes, szinte fényűző szobában leültem a székre. Egy szempillantás alatt, mint valami sötét lidércnyomás elszállt lelkemből a felelősségnek a nehéz súlya, mely csaknem 14 hónap óta oly nyomasztóan nehezedett rám. Most már nem kellett törődnöm a holnappal, nem kellett aggódnom Johansenért, sőt még önmagamért sem s egyáltalában nem voltam felelős többé semmiért. A rám bízott napszámot elvégeztem és most már nyugodtan pihenhettem. A jégtorlódás kellő közepén biztos révbe értem és három esztendőnek keserves szenvedései után rám virradt végre az a szerencsés nap, mely egyszerre elűzte minden gondomat. De hát a Fram?...

Csak ez az egyetlen, utolsó aggodalom emésztett még s erre vonatkozólag Jackson se tudott megnyugtatni. Eleinte fel is tünt az, hogy egyáltalában nem is kérdezősködik a

„Fram"-ról, de később ő maga magyarázta meg ezt a tartózkodást. Amikor ugyanis, mindjárt az első találkozáskor, említettem neki, hogy a „Fram"-ot elhagytam, Jackson azt mondta, hogy úgy rémlett neki, mintha a „Fram" említésekor valami mélységes szomorúságot látott volna a szememben. Azt hitte ebből, hogy a „Fram" összetört vagy elsüllyedt és csak másodmagammal menekültem meg róla; ezért nem kérdezősködött a hajóról, csupa gyöngédségből, nehogy kellemetlen emlékeket ébresszen bennem. Még érdekesebb volt Fisher botanikusnak a vallomása. Ő ugyanis, amikor messziről meglátott Jacksonnal együtt, mindjárt sejtette, hogy ez az idegen csakis Nansen lehet; amint azonban közelebb értünk egymáshoz s meglátta koromfekete hajamat, már-már kételkedni kezdett, hogy hátha mégsem én vagyok az; mert ő azt hitte, hogy szőke vagyok: s most egy koromfekete hajú és szakállú oláh-cigány állt vele szemben.

Jackson elővett a könyvszekrényből egy gondosan leólmozott bádogszelencét s átadta nekem: két esztendővel ezelőtt kelt levelek voltak benne Norvégiából. A kezem reszketett, a szívem dobogott, amikor kinyitottam, — de mindjárt aztán végtelen nyugalom szállt meg: csupa jó hírt kaptam hazulról. Aztán lassanként megtudtam, hogy mi minden történt a világban, amióta a „Fram"-mal útra keltem. És végezetül elkövetkezett az első napi boldogságnak tetőfoka: — feltálalták az ebédet. Mily pompás volt a szépen megterített asztal, rajta a kenyér, a vaj, a tej, a kávé és cukor, meg a sok más egyéb, amit már egy esztendő óta nélkülöztünk, s amire oly epedve vágyakoztunk! De talán még ennél is nagyobb boldogság volt az, hogy ledobhattam magamról piszkos rongyaimat, hogy kaptam egy meleg fürdőt, s aztán tetőtől-talpig tisztába öltözhettem, hosszú hajamat pedig levághattam s leborotválhattam bozontos szakállamat is. Szinte újjá születtem s oly boldog voltam, mint a kis gyerek, aki husvétkor először veszi föl tavaszi új ruháját.

Nem tartott sokáig, mire Johansen is megérkezett a kajakokkal s minden egyéb dolgainkkal. A derék fiú büszkén mesélte nekem, hogy az angolok mily meleg lelkesedéssel

kiabáltak háromszoros hurráh-t, amint a jégdombról leereszkedve megpillantották a norvég zászlót, amelyet Johansen az én utasításomra azért húzott föl a vitorlarúdra, hogy könnyebben megtaláljam az utat haza felé. S aztán egész úton nem engedték meg neki az angolok, hogy csak hozzá is nyúljon a szánokhoz; úgy kellett gyalogolnia tétlenül és üres kézzel, mint utasnak. Amire Johansen szokott humorával megjegyezte, hogy ez a legkényelmesebb módja az utazásnak a jégmezőn keresztül. Aztán átvedlett ő is, s amikor visszatért, szinte alig ismertem rá. Hiába kerestem benne azt a lompos, szurtos és fekete cigányt, aki négykézláb mászkált földalatti kunyhónkban; a mocskos barlangi embernek nyoma se volt: a helyében egy jóltáplált európai nagykereskedő ül a kényelmes széken, elégedetten pöfékel és szorgalmasan tanul az előtte fekvő könyvből angolul.

Meglepő és szinte hihetetlen, hogy Johansen is meg én is, meghíztunk, mióta elhagytuk a Framot. Mikor a telepen megmérettem magam, majdnem 92 kilogrammot nyomtam, tehát szinte tíz kilogrammal többet, mint akkor, mikor a Framról távoztunk; Johansen csak 75 kilogrammot nyomott ugyan, de ez is hat kilogrammal több volt, mint elindulásunk idején. Ez volt az eredménye annak, hogy egy egész télen át medvehússal és rozmárpecsenyével éltünk; valószínű azonban, hogy nem annyira ettől, mint inkább attól híztunk meg, hogy egész télen csak lustálkodtunk és nem dolgoztunk semmit. Ezt az életet különben itt is folytatjuk a Flóra-foki telepen. Az angolok páratlan vendégszeretete és szívessége a szó szoros értelmében elkényeztet bennünket; egész nap csak eszünk, beszélgetünk vagy olvasgatunk s olyan jó egyetértésben és barátságban élünk, mintha már évek óta ismernők egymást.

Szerda, június 24. — Éppen ma van három éve, hogy hazulról elindultunk. Mikor ma délben az ebédnél ültünk, berontott Hayward, a szakács, azzal a hírrel, hogy odakint egy medve ólálkodik. Nyomban kisiettünk, Jackson a fényképezőgépével, én pedig a puskámmal. Megpillantottuk a medve fejét a part szegélye fölött, amint a levegőben szimatolt a telep irá-

nyában, míg néhány kutya tisztes távolban körülfogta és dühösen csaholt. Amint közeledtünk hozzá, átjött a partszegélyen s egyenesen felénk tartott, ránk vicsorította fogait, mérgesen dörmögött és sziszegett, de aztán megfordult s lassan kezdett visszafelé menni a jégmezőre; hogy el ne illanjon, mielőtt Jackson lefényképezi, éppen abban a pillanatban lőttem bele hátulról egy golyót, mikor a partszegély mögött letünt. Ez használt, s még jobban használt a második golyó, melyet a ballapockájába küldtem. A kutyáktól körülfogva megállt most már a medve és dühösen bődült felénk. A kutyák is nekibátorodtak, mialatt Jackson revolveréből néhány golyót eresztett az állat orrába. Ettől a szó szoros értelmében megdühödött. Legelőször a „Misère" nevű kutyára ugrott rá, megragadta a tarkójánál, s vagy tíz lépésnyire elhajította a jégen; aztán a másikra csapott le mancsával s eltörte a szegény kutya egyik első lábát. Ekkor egy ócska konzervdoboz akadt a kezébe, hajlékony papiros gyanánt gyűrte össze s messzire elhajította. Valósággal őrjöngött tehetetlen dühében, — úgy hogy megszántam s a füle mögé bocsátott kegyelemgolyóval végét vetettem szenvedéseinek.

Július 5-én este, amikor Jackson és az orvos alkavadászaton voltak a hegy tetején, a kutyák rettentő csaholást csaptak; legkivált az ajtó előtt megláncolt „Nimród" vonított és nyüszített gyanusan. Armitage nyomban kiment, hogy megnézze, mi az s nem sokkal aztán visszajött azzal a kérdéssel, hogy nem volna-e kedvem medvét lőni. Kimentem vele s vittem a puskát is, meg a fényképezőgépet is. A medve a teleptől délre felmenekült egy kis jégdombra s ott lehasalt, míg „Misère" s még néhány fiatal kutya nem messze tőle körben állt és szakadatlanul ugatott. Mihelyt megjelentünk, a medve rögtön menekült a jégmezőn át; nagyon távol volt ugyan tőlünk, de azért mégis küldtünk utána néhány golyót, hogy hátha megállíthatjuk menekülésében. Az én egyik lövésem szerencsésen el is találta, mire ismét felmenekült egy jégdombra. Itt már könnyebben megközelíthettem s mikor közelebb értem hozzá, láttam, hogy dühösen vicsorgatja rám a fogait s több ízben iparkodott úgy elém kerülni, hogy a magasból vethesse rám magát. Közben az orvos fényképezőgépével a másik oldalról közelítette

meg a medvét s eképpen annyi fölvételt készíthettünk róla, amennyit csak akartunk, aztán pedig agyonlőttem.

Egyik legfontosabb dolgom az volt, hogy pontosan összehasonlítsam óránk járását Jackson kronométerjével: a megfigyelésből kiderült, hogy óránk körülbelül huszonhat perccel késett, ami a földrajzi hosszúság megállapításában 6 és fél fok különbséget jelentett. Ennek az eltérésnek a figyelembevételével megrajzoltam az egész Ferenc József-föld új térképét, s kijavítottam bizonyos tévedéseket, legkivált a Wilczek-földön, melynek partvonalait Payer nem egészen pontosan vette föl. E munkám közben számos kirándulást tettünk a környéken, s egyik legkedvesebb szórakozásunk volt a fészekszedés. Az alkák és sirályok ezerszámra fészkeltek a meredek parti sziklákban, s mi utánuk mentünk, fel a nyaktörő szirtekre, hogy elszedjük tojásaikat. Sajátságos, hogy mennyire gyámoltalan és ügyetlen voltam a hegymászásban. Minden száz lépésnyire meg kellett állnom, hogy lélegzetet vegyek, mielőtt tovább megyek, s ráadásul még szédültem is a magasban. Ennek bizonyára nem lehetett más oka, mint az, hogy végkép elszoktam a gyaloglástól; de lassanként aztán belejöttem a hegymászásba is és órák hosszáig elbolyongtam a meredek sziklák között.

A napok, noha elég szórakozásunk volt, mégis lassan teltek, mert izgatott türelmetlenséggel vártuk a hajó érkezését. Johansen és én minden képzelhető eshetőséget meghánytunk-vetettünk, hogy miért késhetik a hajó: hiszen ez természetes is volt, mert a telep valamennyi lakója közt nem volt egyetlenegy se, aki oly mohó sóvárgással vágyott volna haza, mint mi ketten. Különösen az aggasztott bennünket, hogy, Jackson szerint, már június derekán itt kellett volna lennie a hajónak, mi pedig már július vége felé jártunk, és még sehol semmi nyomát sem láttuk. Majdnem mindennap felmásztam a telep mögött emelkedő magas sziklabércre, hogy kikémleljem a szemhatárt, — nem mutatkozik-e valahol a várva várt hajó; de valamerre csak néztem, mindenütt ugyanaz az egyhangú, sivár kép: előttem a kéken hullámzó tenger, kétoldalt a sivatag jégmező. Vajjon meddig kell még itt várakoznunk, vagy egyáltalában eljön-e a

hajó még ebben az évben s nem kell-e még egy hosszú telet hazámtól távol eltöltenem? ... Mert ez igazán szörnyűség lenne.

Végre egy vasárnapi napon, július 26-án, megjött a hajó. Kora reggel arra ébredtem fel, hogy valaki ráncigálja a lábamat. Jackson volt. Örömtől ragyogó arccal jelentette, hogy a „Windward", — ez volt az angol hajó neve, — végre megérkezett. Rögtön felugrottam és kitekintettem az ablakon: a hajó csakugyan ott volt, egészen közel a part jégszegélyéhez; lassan, félgőzzel közeledett, keresve a horgonyvetésre alkalmas helyet. Ah, mily csodaszép volt ez a hajó! Mily magasak voltak az árbocai, s a törzse hatalmas szigetként úszott a vízen. És mily tömérdek hírt, újságot hozhatott a nagyvilágból! ...

Az egész telep megmozdult; mindenki fölkelt s néhányan még csak félig öltözve néztek ki az ablakon; Jackson és Blomquvist, mihelyt magukra kapták ruháikat, azonnal kirohantak: mivel nekem egyelőre semmi dolgom sem lehetett a hajón, megint szépen visszafeküdtem az ágyba. Nem sokkal aztán azonban Blomquvist lihegve jött vissza; a figyelmes Jackson küldte azzal az üzenettel, hogy otthon a családom teljesen jól van. Ez volt az első kérdés, melyet Jackson a hajó kapitányához intézett s erre a jó hírre nagyon megkönnyebbült a szívem. A Framról azonban senkise tud semmit.

Mikor később felöltöztem s elsétáltam a hajóhoz, a födélzetre gyült legénység egetverő éljenzéssel fogadott. Brown kapitány, továbbá dr. Bruce és Wilton úr, akik itt akartak telelni Jacksonnal, a legnagyobb melegséggel és előzékenységgel fogadtak. Lementünk a kényelmes hajószalónba, ahol Johansen meg én mohó kíváncsisággal hallgattuk a tömérdek újságot, mialatt a pompás reggelit felszolgálták. Mert valóban csodálatos újságok voltak ezek. A legelsők egyike az volt, hogy most már több hüvelyknyi vastag ajtón keresztül is lehet fotografálni a Röntgen-sugarakkal. Megvallom, hogy ugyancsak hegyeztem a fülemet, amikor ezt az újságot hallottam; már az is csodálatos volt, hogy le tudják fotografálni az emberi testbe hatolt golyót: de az egyenesen hihetetlennek látszott, hogy a fénysugarak még a vastag deszkán is keresztülvilágítanak. Aztán megtudtuk, hogy a japánok megverték a kinaikat s lassanként értesültünk

mindenről, mi távollétünk alatt a nagy világban történt. Különösen érdekelt az, hogy az egész világ szinte lázas figyelemmel fordult a sarkvidékek felé. A Spitzbergákat turisták látogatták, úgy hogy egy norvég hajóstársaság rendes hajójáratokat szervezett oda, sőt pompás fogadót is építtetett és postahivatalt állított föl, mely külön Spitzberga-bélyegeket bocsátott ki! Megtudtuk továbbá azt is, hogy Andrée szintén ott vesztegel, várván a kedvező szelet, mely léghajóját az északi sarkra röpítse. Ha tehát a Spitzbergák felé folytattuk volna utunkat, kellős közepébe jutunk ennek a turista társaságnak, mely a modern civilizáció minden kényelmét élvezi; s végezetül pompás gőzössel mehettünk volna haza ahelyett a piszkos cetvadászhajó helyett, melyről egész télen át álmodoztunk.

A „Windward" június 9-én indult el Londonból, 25-én érintette Vardőt s körülbelül három héten át küzködött az úszó jéggel, mielőtt eljuthatott hozzánk. Hozott négy rénszarvast is Jacksonnak, lovat azonban egyet sem, pedig Jackson ezt is nagyon várta; a szános kirándulásoknál ugyanis nemcsak kutyákat, hanem magával hozott orosz lovakat is használt, ezek azonban egynek kivételével már mind elpusztultak. A hajó legénysége és a telep lakói szorgalmasan fogtak hozzá a „Windvard" terhének kirakásához, úgy hogy Brown kapitány már egy hét mulva készen volt a visszaindulásra és még csak Jackson leveleit és jelentését várta. Ez még eltartott pár napig, de közben hatalmas vihar tört ki, úgy hogy a hajó kötelei, melyekkel a parti jéghez volt kötve, megereszkedtek, s így a „Windvard" kénytelen volt egy sekélyvízű öbölbe menekülni. Pár nap mulva azonban elmúlt a vihar s ekkor már mi sem gátolta az indulást.

Most lázas izgalom fogta el az egész kis telepet. A hazafelé indulóknak készülniük kellett az utazásra, a telepen maradók pedig írták leveleiket haza. Végre megszólalt a hajó kürtje és búgva jelezte az indulás idejét. A telepen maradók elbúcsúztak a hazautazóktól és elhagyták a hajót; ezek az utasok, rajtam és Johansenen kívül, Fisher, Child, Burgess és a finn Blomquvist voltak, valamennyien az angol expedíció tagjai. És mikor augusztus 7-én a nap áttörte a felhőket a Flóra-fok fölött, mind-

nyájan kalaplengetéssel búcsúztunk el a kis teleptől, mely nem sokára apró fekete foltként látszott már a hófehér jégmezőn. A szerencse egész útunkon kedvezett. Találtunk ugyan elég jeget, de ez sokkal lazább volt, semhogy fel tudott volna tartóztatni bennünket. Különben is Brown kapitány, mint tapasztalt cetvadász, nagyon jól ismerte ezeket a sarki vízeket és minden baj nélkül vitt bennünket dél felé.

Napról-napra gyorsabban közeledtünk az édes hazához s már számlálni kezdtük a napokat és órákat, melyek elválasztanak bennünket a legelső norvég kikötőtől. Brown kapitány a telepre utazás tapasztalataiból okulva, először délkeleti irányba hajózott Novaja-Szemlja felé s körülbelül 410 kilométernyi, többé-kevésbbé jéggel borított tenger után végre csakugyan kijutottunk a nyílt vizekre is, ahonnan már egyenesen és akadálytalanul mehettünk Vardő felé. Ki se mondhatom, mily gyönyörű volt a kék óceán síma tükre, melyet évek óta most láttam viszont először; s ki írhatná le azt az izgalmat, mely elfogott engem és Johansent, mikor egy szép reggelen megpillantottuk az első vitorlás hajót a szemhatáron. Kár, hogy nagyon messze volt s így még lobogó-nyelven se érintkezhettünk vele. Aztán egy verőfényes nap alkonyatán, augusztus 12-én, valami sötét vonalat pillantottam meg a déli láthatáron, mely hosszan húzódott végig a tengeren . . .

Ez már szárazföld volt, — Norvégia! . . . Szinte megkővülten álltam ott s nem tudtam levenni tágra nyílt szememet erről a sötét vonalról, melynek látása véghetetlenül boldoggá tett, de egyúttal izgalmas aggodalmakat is ébresztett bennem. Ki tudja, milyen híreket fogok hallani, ha szülőföldem partjára lépek? . .

Mikor másnap reggel feljöttem a fedélzetre, már egészen közel voltunk a szárazföldhöz. Csupasz, meztelen és kopár sziklafal volt, nem sokkal hivogatóbb és barátságosabb, mint az, ahonnan jöttünk, — de mégis Norvégia! A hajó lassan fordult befelé az öböl irányába, melynek végében Vardő fekszik. Elhaladtunk több vitorlás mellett s zászlóval köszöntöttük; elhagytuk a pénzügyőrök kutterjét is, melynek tisztjei azonban föl se jöttek a hajóra, mert nem volt velünk semmi dolguk. Aztán megérkeztek a révkalauzok, apa és fia. Köszöntötték

Brown kapitányt, de arra nem is gondoltak, hogy földijükkel fognak találkozni az angol hajó födélzetén. Meglepte ugyan őket egy kissé, amikor norvég nyelven szóltam hozzájuk, de aztán nem sokat törődtek velem. Amikor azonban Brown kapitány megkérdezte tőlük, hogy tudják-e, ki vagyok: az öreg révkalauz még egyszer, most már élesen rám nézett, s ekkor mintha valami távoli visszaemlékezés árnyéka suhant volna végig az arcán. És amikor Brown megmondta, hogy Nansen vagyok, a vén tengeri medve napbarnította arcán az örömnek s álmélkodó megdöbbenésnek olyan kifejezése tükröződött, melyet leírni se kísértek meg. Szinte rajongó lelkesedéssel rázta meg a kezemet, mintha a túlvilágról tértem volna vissza s aztán elmondta, hogy Norvégiában már régen halottnak tart mindenki. Tőle tudtam meg azt is, hogy a Framról még nincsen semmi hír, de az én családomban egyébként minden rendben van. Ennek örültem legjobban s képzeletemben már kiszíneztem a hazaérkezés örömét s az első találkozás boldogságát.

Eközben a „Windvard" lassan, szinte észrevétlenül siklott be Vardő kikötőjébe. Még le se eresztették a vasmacskát, mikor én már Johansennel együtt csónakban ültem s eveztünk kifelé a távíró-állomáshoz. A hajóhidon senki se ismert meg bennünket s a messze sarkvidékről hazatérő két vándorral csak egyetlenegy élőlény látszott törődni: egy okosszemű tehén, mely megállt a szűk utcában és lassú bőgéssel bámult ránk, mialatt mellette elhaladtunk. De oly kedves volt ez a derék állat, annyira emlékeztetett szülőföldem verőfényes mezőire, hogy szerettem volna megölelni. Most éreztem csak igazán, hogy végre-valahára valóban Norvégiában vagyok.

Pár perc mulva megérkeztünk a távíróhivatalba, ahol nagy csomó papirost tettem az asztalra, azt mondván a főnöknek, hogy ezek mind táviratok, melyeket lehetőleg gyorsan szeretnék továbbíttatni. Körülbelül száz távirat volt, köztük egy-kettő meglehetősen hosszú, mindegyik néhány ezer szóval. A távíróhivatal főnöke fürkészve nézett rám, s aztán nyugodtan bontogatta szét a kis csomagot. Mihelyt azonban szeme rátévedt a legfelül fekvő távirat aláírására, azonnal megváltozott az arca, gyorsan megfordult s odasietett a távírókisasz-

szonyhoz, aki az asztalnál ült. Mikor ismét visszatért hozzám, valósággal ragyogott az arca és meleg szeretettel üdvözölt; biztosított róla, hogy a táviratokat azonnal továbbíttatni fogja, de szeretné, ha megjelölném a sorrendet, mert több napon és éjszakán át kell dolgozniuk, míg valamennyivel készen lesznek ... És aztán elkezdett kopogni a Morse-gép, szétküldvén a világba az izgató hírt, hogy a norvég északsarki expedíció két tagja a legpompásabb egészségben hazaérkezett és hogy a „*Fram*" visszatérése még az ősz folyamán várható.

Első táviratim, természetesen, a feleségemnek, Johansen anyjának, többi társaink családjának, a norvég királynak és kormánynak szóltak. Valósággal sajnáltam azt a négy szép, fiatal hölgyet, akik a rengeteg munkát végezték a vardői távíróhivatalban. Úgy szólván megállás nélkül dolgoztak éjjel-nappal, mert nemcsak az én táviratimat kellett továbbítaniuk, hanem át kellett venniük azokat is, melyek a világ minden részéből érkeztek hozzám, hogy adjak részletes tudósítást az expedíció sorsáról és sikeréről.

Mielőtt a távíróhivatalból távoztam, a főnök megmondta, hogy barátom, Mohn professzor szintén itt van a városban s ahogy hallotta, a fogadóban lakik. Mohn volt tehát az első jóbarát, akit üdvözölhettem: s ez kétszeresen jólesett, mert egyike volt azoknak, akik legjobban bíztak az expedíció sikerében. Még mialatt táviratink feladásával vesződtünk, híre futott a városban megérkezésünknek, s a kíváncsi érdeklődők csapatostól állták el utunkat az utcán, mialatt a fogadó felé siettünk. Valósággal felrohantam a lépcsőn, mikor a portás megmondta, hogy Mohn barátom hányas számú szobában lakik, — noha egyúttal arra is figyelmeztetett, hogy a professzor most tartja délutáni szieszstáját, s nem szereti, ha ilyenkor háborgatják. De mit törődtem én az ő délutáni alvásával! Öklömmel dörömböltem az ajtón s választ se várva rontottam be. Mohn professzor a diványon hevert, hosszú pipája a szájában, kezében egy könyv, melyben lapozgatott. Ahogy beléptem rögtön felugrott, s mintha kísértetet látna, megnyúlt arccal bámult a küszöbön álló, hórihorgas alakra; majd

kiesett szájából a pipa, egész arca vonaglott s alig tudta kinyögni e szavakat:

— Lehetséges-e? Ön Fridtjof Nansen?...

A szó szoros értelmében meglátszott rajta, hogy magánkívül van s azt véli, hogy kísértet áll előtte; de mikor meghallotta jólismert hangomat, könnyek tolultak szemébe s reszkető ajakkal üdvözölt:

— Istennek hála, hogy életben van! — kiáltott fel és nagy szeretettel megölelt.

Most Johansenre került a sor, s ettől kezdve olyan izgatott, lázas beszélgetés folyt köztünk, amelyet képtelenség visszaadni. Meg se várva egymás feleletét, összefüggés nélkül kérdezgettünk egymástól mindent összevissza, gyakran értelem és jelentőség nélkül. S így tartott ez majdnem egy óráig s csak ekkor kezdtünk lecsillapodni annyira, hogy logikusan tudtunk érdeklődni egymás dolgai és hírei iránt. Mohn professzornak az volt a legelső kérdése, hogy hol van a „Fram" és miért nincsenek velünk a többiek? Talán valami baleset történt... Szorongó aggodalmában szinte lélekzetvétel nélkül dőltek belőle ezek a kérdések s alig tudtam vele megértetni, hogy társainkat semmiféle baleset nem érte, noha mi ketten ott hagytuk pompás hajónkat. Lassanként azonban mindent megértett s ekkor általános lett az öröm a kis szobában, melynek asztalán csakhamar megjelent a pezsgő meg a szivarosláda.

Még egy másik déli ismerős is lakott a fogadóban, aki később bejött, a professzort meglátogatni, de mikor látta, hogy vendégei vannak, udvariasan vissza akart vonulni. Amint azonban rám pillantott, hirtelen megállt a küszöbön, mintha lába a földbe gyökerezett volna, mert megismert; ekkor őt is magunknál tartottuk, s most már négyesben iddogáltunk a norvég sarki expedíció sikerére. Világos volt, hogy együtt kell töltenünk az egész estét; ott üldögéltünk a szobában egész délután és szakadatlanul beszéltünk, beszéltünk, — mintha pótolni akarnók a hosszú hallgatást, mely lekötötte nyelvünket a téli éjszakában, mialatt a jégsivatagon bolyongtunk. Közben azonban az egész város megtudta, hogy miféle ven-

dégei vannak, s amint az ablakon kitekintettünk, már az egész utca tele volt emberekkel, a város fel volt lobogózva s a hajók árbócain is vígan lengett a norvég zászló a hűvös esti szélben... S aztán valósággal özönlöttek a táviratok; mivel pedig valamennyi csak jó hírt hozott, vége volt minden gondunknak és aggodalmunknak is.

Most már csak a „Fram" hiányzott; afelől azonban nyugodtak voltunk, hogy ez is nemsokára megérkezik. Első dolgunk volt, mihelyt norvég földre értünk, hogy kiegészítsük garderóbunkat; nem volt azonban könnyü dolog, sétálni az utcákon vagy a boltokat járni; mert ahol csak megjelentünk, mindjárt csődület támadt körülöttünk. Így töltöttünk néhány felejthetetlen napot Vardőben, ahol először élveztük a norvég lelkesedés és vendégszeretet örömeit. Ugyancsak itt búcsúztunk el a „Windvard"-tól is, mely még előttünk indult el Hammerfestbe. Augusztus 18-án aztán én is megérkeztem oda Johansennel. Utunkon mindenütt virágokkal és lobogókkal köszöntöttek, s amint bevitorláztunk a kikötőbe, Norvégia legészakibb városa a tengertől kezdve fel egészen a legmagasabb hegycsúcsig, ünnepi pompába öltözött s több ezernyi néptömeg várt bennünket. Nagy meglepetésemre itt találtam régi barátomat, Sir George Baden-Powellt is, akinek pompás jachtja, az „Otaria" szintén a kikötőben horgonyzott. A tudós éppen most tért vissza egy expedícióról, melyet a Novaja-Szemlya földjére vezetett, ahol több angol csillagásszal az augusztus 9-iki napfogyatkozást figyelte meg. Meleg barátsággal és vendégszeretettel ajánlta fel jachtját s a szives meghívást el is fogadtam. Ő volt az utolsók egyike, akikkel Angliában beszéltem. Amikor elváltunk, 1892 őszén, megkérdezte tőlem, hogy mely vidéken kutassanak utánunk, ha esetleg nagyon sokáig találnánk elmaradni. Azt feleltem neki, hogy nem sok eredménnyel járna, ha kutatásunkra indulnának; annyi lenne ez, mintha tűt keresnének egy szénaboglyában. Ő azonban kijelentette, hogy azért megis csak kutatni fognak utánunk, ha elmaradnánk, s biztosított, hogy Anglia mindenesetre küldene expedíciót a felkeresésünkre; kérdés tehát, hogy merre induljon ez az expedíció?

— Azt hiszem, — feleltem én akkor, — hogy az egyetlen vidék, ahol ránk akadhatnának, csakis a Ferenc József-föld lehet. Mert ha a „Fram" elsülyed, vagy ha bármi más okból kénytelenek volnánk a hajóról távozni, csakis ezen az úton indulhatunk hazafelé. Ha azonban a „Fram" nem süllyed el, s a tenger áramlása valóban olyan irányú, mint én hiszem, akkor bizonyára a Spitzbergák és Grönland között fogjuk elérni a nyílt tengert...

És Sir George most látta elérkezettnek azt az időt, amikor keresésünkre kell indulnia, s mivel más teendője nem volt, elhatározta, hogy visszatérvén a novaja-szemlyai expedícióról, fölfelé fog hajózni a parti jég mellett, hogy lássa, nem találhatna-e rá valamilyen nyomunkra. Mi tehát éppen kellő időben érkeztünk Hammerfestbe s megkíméltük Sir George-ot attól, hogy egy hiábavaló utat tegyen. Estére megérkezett a feleségem is titkárommal, Christofersen-nel együtt. Hammerfest városa nagyszerű bankettet adott tiszteletünkre, azután visszatértünk az „Otaria" födélzetére, ahol ettől fogva csendes boldogságban, szinte észrevétlenül teltek napjaink. Az üdvözlő táviratok s a lelkesedés jelei napról-napra garmadával érkeztek hozzám a világ minden részéből.

De hát a „Fram"?... Oly büszkén táviratoztam meg, hogy még az év folyamán hazavárom a hajót, — s íme: most nem mutatkozik! Egyre jobban kezdtem aggódni miatta, s minél jobban meghánytam-vetettem a kilátásokat, a lehetőségeket és akadályokat, annál inkább arra a meggyőződésre jutottam, hogy a hajónak már régen kint kellene lennie a jégből, ha semmi baj nem történt vele. Szembetűnő volt, hogy még mindig nem érkezett meg s borzadva gondoltam arra, hogy ha elmúlik az ősz és nem hallok semmi hírt a „Fram"-ról, akkor azoknak a szerencsétleneknek még egy sarki telet kell átnyomorogniuk s ez a tél tele lesz szenvedésekkel, mert hiszen már minden készletük fogytán van.

És aztán augusztus 20-án reggel, éppen mikor felkeltem, Sir George kopogtatott az ajtómon, hogy egy ember vár odakint és mindenáron személyesen akar velem beszélni. Azt feleltem, hogy még nem vagyok felöltözve, de mindjárt jövök.

Nem tesz semmit, — szólt vissza Sir George: — csak jöjjek úgy, ahogy vagyok. Csodálkoztam, hogy mi lehet az a sürgős dolog s mindjárt meg is kérdeztem, mire Sir George azt mondta, hogy nem tudja, de úgy látszik, hogy nagyon fontos és sürgős dologról van szó. Én azonban mégis csak felöltöztem előbb s így mentem le a szalónba. Ott várt rám az idegen, kezében sürgönyt tartott, bemutatkozott, hogy ő a távíróhivatal főnöke és személyesen hozta el azt a sürgönyt, amelyről azt hiszi, hogy nagyon közelről érdekel engem ... Valami, ami nagyon közelről érdekel? — Csak egy ilyen dolog van s erre gondolva reszkető kézzel törtem fel a sürgönyt, melynek ez volt a tartalma:

„Skjärvő, 1896 augusztus 20, d. e. 9 óra.

Dr. Nansen. — Fram ma reggel jó állapotban megérkezett. Minden rendben. Rögtön indulok Tromsőbe.

„Ottó Sverdrup".

Úgy éreztem, mintha rögtön meg kellene fulladnom, úgy fojtogatott az öröm, s nem is tudtam többet mondani annál, hogy: „Megjött a Fram!" ... Sir George, aki mellettem állt, nagyot ugrott örömében, Johansennek ragyogott az arca a boldogságtól, Christofersen csaknem sírt örömében, — a távíróhivatal főnöke pedig büszkén élvezte a hatást, melyet sürgönye okozott. A következő pillanatban már berohantam feleségem hálószobájába s neki is hírül adtam az örvendetes újságot. Magam azonban még mindig nem tudtam hinni, hogy a Fram valóban megérkezett. Olyan volt az egész, mint valami tündérmese s folyton attól féltem, hogy majd félbeszakad a csodaszép álom és felébredek. Tízszer-húszszor is elolvastam a sürgönyt, mielőtt el tudtam hinni, — de akkor aztán határtalan volt az örömem. És velem örült a jacht legénysége, sőt az egész kikötő és maga a város is. A „Windvard", mely éppen felhúzta vasmacskáit, hogy Tromsőbe induljon, rögtön zászlódíszbe öltözött s legénysége háromszoros hurráh-val nyugtázta az örvendetes hírt. Nekünk az volt a szándékunk, hogy csak délután indulunk Tromsőbe, de most elhatároztuk, hogy rögtön indulunk s megkísértjük, hátha még Skjärvőben

érhetjük a Framot; sürgönyöztem is Sverdrupnak, hogy várjon meg bennünket, de mire a sürgöny odaért, ő már elutazott.

Ezen a reggelen mindnyájan nagyon vídámak és boldogok voltunk a fehér asztal mellett. Johansen meg én folyton arról beszéltünk, mennyire hihetetlen, hogy nemsokára kezet szoríthatunk társainkkal. Sir George csaknem magánkívül volt örömében; minden pillanatban felugrott székéről, nagyokat ütött öklével az asztalra azzal a kiáltással, hogy a Fram megérkezett, — a két hölgy pedig, lady Baden-Powell, meg a feleségem, azon mulatott, hogy mi ily nagyon tudunk örülni. Másnap aztán szerencsésen megérkeztünk Tromsö kikötőjébe, ahol egész pompájában és teljes épségben láttuk viszont a Framot. Csodás érzés volt, ami megszállt, mikor ismét megpillantottam szédítően magas árbócait, hatalmas törzsét, melyen meglátszottak a sarki jég nyomai. Mikor legutóbb megváltunk tőle, félig el volt temetve a jégben, most pedig szabadon és büszkén libegett a lágyan-ringató kék hullámomokon. Végig siklottunk az oldala mellett s az „Otaria" legénysége háromszoros hurrával köszöntötte az érdemes és derék hajót, melynek legénysége norvég éljenzéssel köszönte meg a megtiszteltetést. Aztán mi is lebocsátottuk a vasmacskákat s a következő pillanatban a Fram pompás legénysége felvonult az „Otaria" fedélzetére.

A viszontlátás örömét meg se kísértem leírni. Ismét együtt voltunk tehát mindnyájan, még pedig itthon, az édes hazában, a jól elvégzett feladat megérdemelt elégedettségével és büszkeségével. Aztán együtt mentünk tovább dél felé, a norvég partok mentén; s valamerre csak mentünk, mindenfelől felénk dobogott a norvég nép szíve, — a hatalmas gőzösöktől kezdve a legutolsó halászbárkáig, mintha a vén Norvégia büszke lenne arra, hogy a Viking-hajósok legendája és ősi dicsősége még egyszer megtestesült a modern kor gyermekeinek nagy tetteiben. Pedig voltaképen nem tettünk egyebet, mint hogy teljesítettük kötelességünket s elvégeztük a magunkra vállalt feladatot; s háláról lévén szó: inkább talán mi tartoztunk hálával szülőhazánknak, hogy nagy anyagi áldozattal módot nyújtott nekünk e nagy feladat vállalására és szerencsés elvégzésére.

Mégis emlékszem egy epizódra, mely olyan kedves volt, hogy nem hallgathatom el. Brönösundban történt, — a hajnal még alig szürkült és csípős hideg volt, — mikor azzal keltettek fel, hogy odakint sok ember van, aki szeretne bennünket üdvözölni. Még félig álmosan mentem fel a fedélzetre s végigtekintettem a sundon, melyben egymás hátán hemzsegtek a csónakok. Lassan haladtunk előre s láttam, hogy egy kis csónak egészen közel siklik mellettünk, a benne ülő egyetlen halász pedig minden erejét megfeszítve, evez, hogy el ne maradjon a Framtól. Szinte áhitatos figyelemmel fürkészte hajónkat s egyszerre csak felkiáltott hozzánk:

— Nem vesznek halat?

— Azt hiszem, nem.

— Nem mondhatná meg, hogy hol van Nansen? Csakugyan a Fram fedélzetén van?

— Persze, hogy itt van, — feleltem elmosolyodva.

— Mondja kérem, — szólt most a halász, alázatosan levéve sipkáját: — nem tudná megengedni, hogy felmehessek a hajóra? Nagyon szeretnék beszélni vele.

— Félek, hogy nem lehet — feleltem, a fejemet rázva; — a hajó siet és aligha fog megállni.

— Ez igazán kár, — sóhajtott a halász szomorúan. — Pedig oly nagyon szerettem volna látni.

Tovább evezett, de láttam, hogy már nem sokáig tud egy magasságban maradni velünk, mert a hajó gyorsan haladt; de ő azért folyton mereven nézett rám, amint a korlátra támaszkodva mosolyogtam, míg Christofersen mellettem állva, jóízűen nevetett.

— No, ha olyan nagyon szeretné látni azt az embert, — feleltem végre: — hát jól nézze meg, mert most szemben áll önnel.

— Mindjárt gondoltam, — kiáltott fel az öreg halász újjongva, s elbocsátván mindkét evezőjét, felállt a csónakban; sipkáját kezében tartotta, mialatt barázdás arcán könnyek csorogtak végig...

Így haladtunk lefelé a norvég partok mentén kikötőből kikötőbe, míg végre szeptember 9-én megérkezett a Fram Chris-

tiánia fjordjába, ahol olyan fogadtatásban volt része, hogy fejedelmek is megirigyelhették volna. Hatalmas csatahajók, cirkálók és torpedózúzók fogadtak s kalauzoltak be a tágas kikötőbe, melynek egész területét ellepték a hajók, gőzbárkák és csónakok, tele az ország minden részéről odasereglett, előkelő közönséggel. Az ágyuk dörögtek, a zászlók vigan lengedeztek a fellobogózott város házairól s a kikötőben horgonyzó hajók árbocairól, — a lelkes közönség éljenzése pedig betöltött eget és földet.

Este megálltam a fjord partján; az ünnepi lárma már elmult s köröskörül sötéten és némán fogtak körül a nagyszerű fenyőerdők. A magas szirteken még pislogott a tiszteletünkre gyújtott örömtűzek zsarátnoka, lábam előtt pedig halk csobogással suttogták a tajtékos hullámok: — „most végre itthon vagy!“... És a gyönyörű őszi estének csendes nyugalma jótékony fátyolként borult a mult emlékeire, elfödvén, elmosván és elhalványítván a szenvedéseket és nélkülözéseket, melyeknek árán ezt a mostani nyugalmat, örömöt és boldogságot megszereztem. A sivatag jégmező, a sarki tél hosszú éjszakája már csak rossz álomnak tetszett, — elmult s talán sohase fog többé visszatérni. Pedig álmok és ábrándok nélkül ugyan mit érne ez a szegényes és egyhangú földi élet?

Országos Széchényi Könyvtár

A „Fram“ hazatérése.

(1895 március 14 — 1896 augusztus 20.)

— Sverdrup Ottó kapitány naplója nyomán. —

Dr. Nansen már februárius 26-án hivatalosan is tudatta a legénységgel, hogy az ő távozása után én leszek a hajó első, Scott-Hansen pedig a második parancsnoka; ezt külön levélben is tudatta velem, megadván azokat az utasításokat, melyekhez tartanom kellett magam. Március 4-én, csütörtökön, déli féltizenkét órakor, el is indult dr. Nansen, Johansen társaságában, és Scott-Hansen, Hendriksen és Pettersen elkísérték őket az első tanyahelyig, a hajótól körülbelül tizenhárom kilométernyire, ahonnan csak másnap délután félháromkor tértek vissza.

A szános expedíció elindulásakor a Fram körülbelül az északi szélesség 84° 4′ és a keleti hosszúság 102 foka alatt feküdt. Egyik oldalával és hátuljával magasan felfelé az összetorlódott jégen, félig hóbatemetve hevert a kissé oldalt dőlt hajó s egyik felén körülbelül 50 méter széles nyílt csatorna húzódott végig; nem messze a hajótól egy magaslaton voltak felhalmozva készleteink, melyeket a nagy jégtorlódás idején raktunk ki a hajóból, mikor attól féltünk, hogy a jéghegyek összeroppanthatják.

Az első és legfontosabb feladat az volt, hogy eltávolítsuk annak a magas jégbástyának egy részét, mely körülfogta és valósággal betemette a hajót; attól féltem ugyanis, hogy ha tavasz közeledtével megint megkezdődik a rianás, ez a bástya agyonszoríthatja, vagy ráomlásával egyébként rongálhatja meg. Március 19-én tehát az egész legénység nekiállt csákányokkal, vasrudakkal és ásókkal a veszedelmes jégbástya eltávolításának s ez a munka 27-ig tartott. A jeget és havat szánokkal hordtuk el távolabb, hogy ne legyen útban. Az idő meglehetősen hideg

volt, mert a hőmérő állandóan 38—40 fokot mutatott fagypont alatt; ez azonban nem nagyon bántott bennünket, mert már megszoktuk a hideget, s csak Scott-Hansennek fagyott el az egyik nagy lábaujja.

Elvégezvén ezt a munkát, hócipők készítéséhez fogtunk, s egyúttal jégfürészeket is készítettünk elő, ha majd tavasszal a hajó kiszabadításához kell fogni. Május 1-re már készen voltak az összes hócipők s ekkor parancsot adtam, hogy mostantól kezdve naponta az egész legénység gyakorolja magát a hócipőn járásban, délelőtt 11 órától délutáni egy óráig; erre azért volt szükség, mert megtörténhetett, hogy a Framot valami baleset éri, s akkor az egész legénységnek hócipőkön kell hazatérnie. Annál inkább volt okunk e miatt aggódni, mert az egész idő alatt állandóan nyugtalankodott a jég. Igaz, hogy az apróbb torlódások nem veszélyeztették a Farm épségét, de nem volt kizárva, hogy a nagyobb rianások esetleg nagyobb sérüléseket ejtenek rajta. Május előtt még, húsz méternyire a hajótól, párhuzamosan a régi csatornával, hajónk és a raktár között, megint egy új repedés támadt, s a régi csatornán túl is több kisebb-nagyobb repedés keletkezett. Április 11-ike és május 9-ike között pedig, csaknem szakadatlan egymásutánban követték egymást a jégtorlódások, s némelyik már komolyabb aggodalmakat is okozott.

Sajátságos, hogy az egész idő alatt úgy szólván semmivel se hajtott bennünket előbbre észak felé a tenger áramlása; ez azért volt aggasztó, mert ha nem közeledünk a nyilt tenger felé, sokkal később fogunk kiszabadulni a jégből, s megtörténhetik, hogy még a következő telet is a sarkvidéken kell töltenünk. Ez nem volt nagyon biztató kilátás, már csak azért sem, mert a sarkvidéknek ezen a részén úgyszólván semmiféle élet nem volt, tehát készleteinket se igen gyarapíthattuk friss eleséggel. Hosszú időkön keresztül egyetlen egy élőlényt se láttunk; még a hihetetlen messzire elkalandozó jegesmedvék se mutatkoztak. Éppen ezért általános örömmel üdvözöltük május 7-én egy kis fókának megjelenését, mely az egyik ujonnan támadt repedésben bukkant fel. Ez volt az első fóka, melyet március óta láttunk; később ugyan láttunk a nyílt csatornákban

több ilyen fókát, de valamennyi oly félénk volt, hogy csak késő nyáron tudtunk egyet elejteni, s ez is oly kicsi volt, hogy egyetlen ebédre megettük.

Június közepétől kezdve gyakran láttunk már madarakat is, legkivált sirályokat; sikerült néhányat el is ejtenünk. De az idő állandóan szeles és viharos volt, úgy hogy semmi kedvünk se volt vadászni s általában nagyon rossz kedvünk volt, mert a szél nem akart nekünk tetsző irányba fordulni. Csak június 9-én változott meg az idő, illetőleg csapott át a szél délkeleti irányba s ez a kedvező fordulat egyszerre jókedvet teremtett a födélzeten. Eddig úgyszólván egész napi beszélgetésünk csak az „igen" és „nem" szavakra szorítkozott, most azonban mindnyájunknak megoldódott a nyelvünk s mindenfelől csak vidám tréfa és nevetés hallatszott. A szélnek ez a kedvező iránya ugyanis, — ha elég tartós és erős marad, — a legjobb kilátásokkal bíztatott s valamennyien reméltük, hogy már 1896 őszén otthon lehetünk.

Május vége felé már oly erős volt a nap melege, hogy hajónk körül egész kis tócsává olvasztotta a jeget. Elkövetkezett lassanként az ideje annak is, hogy felhordjuk hajónkra a jégmezőn levő raktárunkat, ami lassanként meg is történt, pünkösdre pedig teljesen kitakarítottuk a hajót is, úgy hogy vadonatújnak és tisztának látszott. Szerencsére mindnyájan egészségesek voltunk; jól aludtunk, megvolt az étvágyunk s ezért nem is igen törődtünk azzal, hogy mult hónap óta körülbelül 3—4 kilogrammot fogytunk fejenként. Csak egy betegség volt a hajón, — amely voltaképen senkinek sem ártott és csak úgynevezett „divatbetegség" volt: az tudniillik, hogy valamennyien leborotváltattuk a hajunkat, abban a reményben, hogy akkor gyorsabban fog nőni; mikor aztán nem nőtt, akkor mindnyájan nagyon dühösek lettünk és kölcsönösen egymást szídtuk az ostoba tanácsért. De azért május 17-ét, a nemzeti ünnepet, nagy lelkesedéssel ünnepeltük meg s a napnak egyik fénypontja a pompás lakoma volt, melyben mindnyájan tehetségünkhöz mért étvággyal vettünk részt. Június 22-ének éjszakáján azzal ébresztett fel az őr, hogy a hajó faránál húzódó csatornában cethalak vannak. Mindenki felrohant a fedélzetre s meg is pillan-

toltunk 7—8 nőstény narvált, melyek vígan ugrándoztak a szomszédos csatornában. Néhányszor rájuk lőttünk, ennek azonban semmi foganatja se lett; mihelyt megvirradt, rögtön utánuk eredtem csónakunkkal, de sehogyse tudtam hozzájuk lőtávolságra jutni. Arra az esetre, hogyha megint mutatkoznának, szigonyokat készítettünk, hogy nagyobb eredménnyel vadászhassunk rájuk. Mivel pedig nagyon szerettük volna kipróbálni a szigonyokat, és mivel csábított bennünket a zsákmány is, éles szemmel fürkésztük a csatornákat, hogy nem pillanthatnók-e meg valamelyikben az óhajtott vadat.

Végre július másodikának estéjén úgy tetszett, mintha nagyobbszerű vadászatra nyílna kilátás. A csatorna valósággal hemzsegett a narváloktól s mi gyorsan készülődtünk, hogy üzőbe vegyük őket. De most is oly óvatosak és félénkek voltak, hogy nem közeledhettünk hozzájuk. Az egyik még sokáig ottmaradt a legszűkebb csatornában, mely oly keskeny volt, hogy egyik partjáról át lehetett hajítani a másikra. Igyekeztünk a csatorna szélén közellopózni hozzá, de a bálna észrevett bennünket s rögtön kiúszott a nagy csatornába, ahol valóságos örömtáncot járt, prüszkölve, bukdácsolva, magasra fujva a vizet, mintha csak gúnyolni akarna bennünket. Mikor pedig végre nagy fáradsággal odakúsztunk a nagy csatornához, egyszerre csak, — placcs! — nyomtalanul eltünt.

Pár nappal később ismét meglátogatott bennünket egy ilyen banda abban a csatornában, mely nemrégiben támadt, egészen közel a hajóhoz. Háromnak hosszú, vastag csontdárdája volt, melyek minduntalan kimeredeztek a vízből; ez a hímek fegyvere és ékessége, de egyszersmind az a szerszám is, mellyel kedveskedésből a nőstények hátát vakargatják. Mindjárt felkaptuk puskáinkat és szigonyainkat s lélekszakadva rohantunk a csatornához, de mire odaértünk, már mind elmenekültek a narválok. Úgy látszott, hogy teljesen lehetetlen lőtávolságra megközelíteni ezeket a félénk állatokat; ettől fogva tehát békében is hagytuk őket. Az 1896-ik év tavaszán azonban egyszer mégis közel voltunk ahhoz, hogy elejtsünk egy narvált. Éppen madárvadászaton voltam és azzal foglalkoztam, hogy kiadogassam a csónakból az elejtett madarakat, mikor egészen

közel ozzánk hirtelen felbukkant a vízből egy narvál. Rögtön felkaptam a szigonyt, azonban, sajnos, csak nagyon rövid zsineg volt rajta; mire ezt megtoldottam s rá akartam hajítani, a narvál hirtelen eltünt és nem is bukkant fel többé a vízből.

Sokkal szerencsésebbek voltunk a madarakkal s különösen Pettersen ejtett el sok alkát, sirályt és buvármadarat, noha azelőtt sohase volt puska a kezében. Úgy látszik, hogy grönlandi cápák is járnak ezen a vidéken, mert amikor Hendriksen egy lelőtt medve bőrét beáztatta a vizbe, hogy a hájat könnyebben lefejthesse róla, másnapra kelve már a medvebőrnek nyoma se volt a vízben; ezt pedig csakis a cápák falhatták föl. Meg is kíséreltük horogra tűzött szalonnával tőrbecsalni e veszedelmes rablók valamelyikét, de minden eredmény nélkül. Június derekán lassanként olvadozni kezdett a hó s a hajónkat körülfogó jég, úgy hogy a „Fram" már egészen szabad vízben úszott, noha köröskörül még egységes volt a jégmező; örömmel tapasztaltuk, hogy a hajónak semmi baja sincsen, csak egy kicsit átereszti a vizet; ezen azonban nagyon könnyű volt segíteni. Ettől fogva szabadon libegett a Fram a vízen, egészen augusztus 14-ig, amikor hatalmas jéghegy úszott felfelé a széles csatornában és teljesen elzárta előtte az utat kifelé. Három nappal később hirtelen erős jégtorlódás támadt, mely a Framot pár perc alatt félméternyire feltolta a vízből, oly könnyedén, mint ahogy az erős ember egy kilogrammot felemel.

Pár nap mulva ugyan ismét lesüllyedt a Fram, mert a jég engedett alatta, de ez is oly könnyedén és minden veszedelem nélkül történt, hogy a legkisebb nyugtalanságra se adott okot. Szeptember elején heves vihar támadt délkelet felől, s ennek segítségével behajtottuk hajónkat egy kényelmes kis öbölbe, mely nagyon alkalmasnak mutatkozott arra, hogy ott teleljünk. Egész szeptember első felében állandóan szakadt az eső, ami nagyon kellemetlen volt s rákényszerített bennünket, hogy külön ólat építsünk hét kutyánk számára, melyek közül néhány meg is kölykedzett. A lágy idő szeptember derekán annyira meglazította a jeget, hogy valóságos tócsa támadt köztünk és a szomszédos nagy jéghegy között; ezért aztán kezdtük behordani

raktárunkat a hajóba, attól félve, hogy egy szép napon beszakad alatta a jég s mindenünket elnyeli a tenger. Mivel ugyanakkor azt is észrevettük, hogy még mindig szivárog a hajóba a víz, hozzáfogtunk a lékek alapos betöméséhez is, ami nemsokára teljesen sikerült.

Közben Scott-Hansen és Nordahl megépítették a mágneses megfigyelésekhez szükséges kunyhót, nagy jégkockákból, melyeket hóval burkoltak be s aztán leöntötték az egészet vízzel, míg keményre fagyott. Ugyanekkor építettünk új kovácsműhelyt is, mert a régit elmosta, illetőleg elolvasztotta a nyári meleg. Hetenként néha kisebb-nagyobb kirándulásokat is tettünk a jégmezőn, pusztán csak azért, hogy el ne szokjunk az időjárás viszontagságaitól és a szabad levegőtől, ami egészségünk szempontjából is fontos volt. November 28-án a tenger áramlása elvitt bennünket az északi szélesség 60-ik foka alá. Ennek örömére nagy lakomát csaptunk a szalonban. Most már egészen közel voltunk a Fligely-fokhoz s egész bizonyosan remélhettük, hogy a jövő évben ismét visszatérhetünk a civilizált világba, melyet két és fél évvel ezelőtt hagytunk el.

Az 1896-ik évi új esztendő gyönyörű szép időt hozott, noha az átlagos hőmérsék 43 Celsius-fok volt a fagypont alatt. A jég csodálatos nyugodtan viselkedett; szinte egész télen egyetlen egyszer se volt jelentősebb jégtorlódás, csak február 4-én ijedtünk meg egy kicsit, mikor a jégmező ágyúdörgéshez hasonló robbanások közben megmozdult, — de ez se tartott soká s a lárma jóval nagyobb volt, mint a jégtorlódás hatása. Másnap, mikor szétnéztünk a környéken, csak egyetlenegy új jéghátat fedezhettünk fel, vagy két kilométernyire a hajótól.

Február hóban néhány szános kirándulást tettünk a szélrózsa minden irányában, s eközben különféle megfigyeléseket végeztünk a jégen. Ez volt minden változatosság a sarki tél egyhangú éjszakájában, mely azonban egy csepnet se volt nyomasztó hatással ránk, mert mindnyájan kitűnő egészségnek örvendtünk és aggodalom nélkül bíztunk a jövőben. Februáriusban még néhányszor megmozdult a jégmező, de a rianások és torlódások egyáltalában semmi következéssel nem jártak. Április 21-én azonban hirtelen heves lökés riasztott fel

bennünket álmunkból s többen kiestek az ágyból, oly nagyot ingott a hajó. Nordahl, aki őrségen volt, azzal a jelentéssel szaladt le hozzám, hogy a jég közvetlenül a hajó fara mögött torlódott fel és lezuhanással fenyeget. Mind felszaladtunk a fedélzetre s láttuk is, hogy egy kolosszális jégtömeg, mely ferdén gyűrődött fel a Fram hátuljánál, felső részével egészen a hajó fölé hajlik. És, még mielőtt segíthettünk volna, a jégtömegek egy része le is zuhant a födélzetre. De a Fram fel se vette ezt a csekélységet; a jégtömeg szilánkokra töredezve szóródott szét a födélzeten s csakhamar eltakarítottuk.

Másnap reggel hat óra tájban Pettersen rohant be kabinomba azzal a hírrel, hogy két medvét látott a hajó közelében. Rögtön felsiettem a fedélzetre, de oly sötét volt, hogy az első pillanatban nem is tudtam kivenni a medvéket, noha Pettersen megmutatta az irányt, hogy merre vannak. Végre megpillantottam őket, amint lassú ügetéssel közeledtek a hajóhoz, de körülbelül százötven lépésnyire megálltak. Iparkodtam célbavenni őket, de sokkal sötétebb volt, semhogy biztos lehettem volna a lövésemről; vártam tehát egy ideig, remélvén, hogy majd közelebb jönnek. A medvék azonban, miután egy darabig szimatolva álltak egy helyben, hirtelen megfordultak és elosontak a hajó közeléből. Megkérdeztem Pettersent, hogy nincs-e valamije, amit megpörkölhetne, hogy annak szagára visszatérjenek a medvék. Pettersen gondolkodott pár pillanatig, majd lerohant a lépcsőn s kisvártatva visszajött egy serpenyővel, mely tele volt vajjal és felvagdalt vöröshagymával.

— Vigyen el az ördög, ha ennek a szagára vissza nem jönnek! — mondta a derék fiú s rögtön alágyujtotta.

A medvék már régen eltűntek szemünk elől. Miután nagyon hideg volt, körülbelül 35 Celsius fok a fagypont alatt, leszaladtam kabinomba, hogy felvegyem a prémes bundámat; de jóformán még le se értem, mikor már utánam jött Bentsen, hogy siessek, mert a medvék visszatértek. Persze, rögtön felrohantam s most már valóban lőtávolságra is voltak a medvék, mert alig lehettek messzebb száz lépésnyinél. Leguggoltam a konyha mögé, jól célbavettem az egyiket, de a lövés csütörtököt mondott. A medvéket kissé megriasztotta a csettenés, s

úgy látszott, azon tűnődnek, hogy meneküljenek-e vagy maradjanak. Hirtelen ismét fölhúztam a kakast s még egyszer rálőttem a nagyobbikra; most el is találtam s a medve rettentő ordítással bukott arcra. Aztán rálőttem a másikra is, mely először nagyott ugrott a levegőben, de nyomban szintén lerogyott. Ekkor azonban mind a kettő hirtelen felugrott és menekülni igyekezett; de csak néhány lépést tudtak tovább menni és megint összeestek. Hogy egészen bizonyos legyek a dologról, még mindegyikbe eresztettem egy-egy golyót, — de ez se volt elég a roppant szívós állatok életének kioltásához.

Pettersen hihetetlenül lelkesedett ezért a sportért. Annyira elragadta a vadászszenvedély, hogy teljesen fegyvertelenül rohant ki a hajóból a medvék után, de aztán hirtelen aggodalmai támadtak és visszakiáltott Bentsennek, hogy jöjjön utána. Bentsen azonban, mivel szintén nem volt fegyvere, nem valami nagy kedvet érzett a megsebesült medvék üldözésére. Miután néhány töltést vettem magamhoz, én siettem Pettersen után s félúton értem el a medvék és a hajó között. A két állat most egy jégtaraj mentén osont tova; körülbelül harminc lépésnyire lehettem tőlük, de mielőtt lőhettem, rá kellett kiáltanom Pettersenre, hogy álljon félre az útból, mert egyenesen közém és az anyamedve közé furakodott. Végre az anyamedve megkapta a halálos lövést, mire én is végigszaladtam a jégtaraj mentén, hogy lássam, hová lett a másik medve. Ekkor hirtelen felbukkant ennek feje is egy jégbucka mögül, mire közvetlen közelből úgy fejbelőttem, hogy nyomban holtan fordult le. Most a Fram egész legénységét odahivattam s mindnyájan végtelenül örültünk a szerencsés zsákmánynak. Körülbelül tizenhat hónapja mult, hogy az utolsó medvét elejtettük s tizennégy hónap óta egyáltalában nem is ettünk friss húst, kivéve néhány madár- és fókapecsenyét. Nyomban feldaraboltuk a hatalmas állatokat s alig vártuk, hogy megint látogatást tegyenek hajónknál a medvék; mert ez volt az egyetlen változatosság étrendünkben.

Ettől kezdve Pettersen annyira oda volt a medvevadászatért, hogy egyébről se tudott beszélni. Egy napon a fejébe vette, hogy azon az éjszakán okvetlenül medvék jönnek a hajó-

hoz, s annyira bízott sejtelmében, hogy mindent előkészített a vadászatra, sőt Bentsennek, aki aznap éjjel őrségen állt, a leghatározottabban meghagyta, hogy őt keltse föl legelőször, mihelyt a medvék jelentkeznek. Sajnos, a medvék nem jöttek s ettől fogva semmiféle kaland se szakította meg egyhangú életünket egészen a tavasz beálltáig. Kivétel talán csak május 17-ike volt, a nemzeti ünnep napja, melyet ezúttal is nagy lakomával ültünk meg, s mivel ekkor láttuk a legelső fókát is az egyik csatornában, jó jelnek vettük ezt a jövőre nézve.

A nemzeti ünnep után komolyan kezdtünk készülni a hazautazásra. Mindenekelőtt szétszedtük a hajó gőzgépét, gondosan megtisztogattuk minden egyes részét, ami nem kis feladat volt a harminc-negyven fokos hidegben s aztán megint összeállítottuk az egészet a hajó belsejében. Felhordtunk mindent a hajóra, ami eddig a jégmezőn volt, s mikor május dereka felé enyhülni kezdett az idő, befűtöttük a hajó kazánját s az ott fejlesztett gőzzel kezdtük megolvasztani a Fram jégbástyáit. A munka úgy folyt, hogy a gőzzel mély lyukakat vájtunk a jégfalba, ezeket megtöltöttük puskaporral és dinamittal s aztán felrobbantottuk; ahova a gőz ereje már nem tudott elhatni, ott fúrógéppel folytattuk a fúrást s hatméteres robbantóaknákat is vájtunk a porhanyó jégben. Ez a munka eltartott egész május hónapban, de meg is volt az eredménye, mert május vége felé már csaknem teljesen szabadon állt a hajó, úgy hogy csak idő kérdése volt már, hogy mikor indulhatunk.

Június elején, mikor egy este Hendriksen a mágneses megfigyelőházba ment, hogy a műszerekről leolvassa az eredményeket, hirtelen megtámadta egy medve, pedig, mielőtt a hajóról elindult, óvatosan szétnézett, hogy nem fenyegeti-e valami veszély. Ámbár semmi gyanusat nem látott, mégis, amint a megfigyelőállomáshoz közeledett, hirtelen hörgő sziszegést hallott maga mögött, s mikor megfordult, alig pár lépésnyire tőle, egy medvét pillantott meg, mely fogcsikorgatva nézett vele farkasszemet. Mivel fegyvere nem volt, Hendriksen nagyon kényelmetlenül kezdte érezni magát. Először azon tanakodott, hogy méltóságteljesen vonuljon-e vissza, vagy pedig lélekszakadva meneküljön; mivel azonban nyilvánvaló, hogy a

medvének veszedelmes szándékai vannak, Hendriksen jobbnak vélte, ha rögtön megfutamodik, s minél előbb szabadul a kényelmetlen helyzetből. Futott tehát, ahogy a lábai bírták s nem sokat törődött azzal se, hogy a medve üldözi-e, vagy elmarad tőle, mégis szerencsésen felért a hajóra s rögtön felkapta puskáját, mely megtöltve hevert a fedélzeten. Mielőtt azonban ismét lefuthatott volna a jégre, már a kutyák is észrevették a medvét, sőt nyomban meg is támadták. A medve dühös fogvicsorgatással rohant a kutyákra, azok pedig ijedt csahollással menekültek előle, — s aztán, mihelyt megpillantotta a visszatérő Hendriksent, oly gyorsan menekült, hogy szegény Peder rá se lőhetett. Pár nappal később délelőtt tíz órakor Nordahl jelentette, hogy két medve ólálkodik hajónk körül; ezeket rögtön üldözőbe vettük, s félórai hajsza után a kutyák segítségével sikerült is őket elejtenünk. De június 24-én már nem voltunk ily szerencsések, mert elszalasztottunk két medvét, pedig elég közel voltak hajónkhoz.

Három nappal később egy anyamedve ügetett kis bocsával hajónk felé fényes délben. Rögtön szalonnát pörköltettem, hogy ennek szagával közelebb csábítsam a hajóhoz, de az anyamedve nagyon óvatos volt s jó időbe tellett, míg 200—300 lépésnyire közel merészkedett hozzánk. A kormányos ekkor már nem bírta magát türtőztetni és rálőtt a medvére, mire mi többiek is azonnal sortüzet adtunk rá, úgyhogy a hatalmas állat több sebből vérezve, összeroskadt és mikor felkelt is, csak néhány lépéssel tudott tovább vánszorogni. Mivel köztünk és a medve közt széles csatorna volt, néhányan csónakba ültek s áteveztek a csatorna túlsó partjára. A szegény kis bocs gyönyörű szép állat volt, hófehér bundával, melyből csak az orra feketéllett ki, körülbelül akkora lehetett, mint a legkisebb kutyánk. Mikor a hajósok odaértek hozzá, anyja testén üldögélt, teljesen nyugodt volt s úgy látszott, mintha nagyon közömbösen érintené az eset. Hendriksen hurkot vetett a bocs nyakába, mely nyugodtan és ellenkezés nélkül követte az embereket, akik anyját a jégen tova vonszolták s e közben megint ráült anyja hullájára. Mikor azonban a hajóhoz érve elválasztották anyjától, hogy felhozzák a fedélzetre, kitört belőle a

vadság, teljes erejéből ellentállt, s valósággal őrjöngött dühében. Mikor a hajófenékben szabadon eresztettük, még roszszabb lett; mintha megőrült volna, karmolt, harapott és üvöltözött vak dühében, mint az eleven ördög, s csak arra a kis időre csillapodott le, míg az elébe rakott húst felfalta. Soha életemben nem láttam a fenevadak dühöngését, vérszomját és veszett vadságát úgy megtestesülve, mint ebben a kis szörnyetegben, amely pedig alig lehetett néhány hónapos! Mivel semmi reményünk se lehetett arra, hogy megszelidül, estére kelve kiadtam a parancsot, hogy végezzenek vele, mire aztán Mogstad agyonlőtte.

Ettől kezdve többször lőttünk medvét és úgy szólván sohase voltunk friss hús nélkül, mert a madarak is szép számmal röpdöstek körülöttünk, úgy hogy alig mult el nap, amikor néhány sirályt, alkát, búvármadarat stb. ne lőttünk volna. Ez a vadászélet nemcsak a kedélyünkre volt kitűnő hatással, hanem nagyszerű étvágyat is csinált, úgyhogy néha rengeteg sokat ettünk; ennek eredménye pedig az lett, hogy amikor a hónap végén megmértük magunkat, mindnyájan néhány kilogrammal többet nyomtunk, mint a megelőző hónapban.

Június 12-én, miután az előző napokon meglehetősen erős jégtorlódások voltak, végre annyira meglazult a jég, hogy komolyan gondolhattunk az indulásra. Az öbölből, ahol voltunk, széles csatorna nyílt kifelé, amelyben már megkísérthettük a kifelé haladást. Megparancsoltam tehát, hogy fűtsék be a kazánt s mikor a gőz már elegendő volt, beakasztattam a kormánylapátot s június 14-én elindultunk, illetőleg nekivágtunk a jégtábláknak, hogy keresztültörjünk rajtuk. Ez azonban csak részben sikerült, mert bár a gép teljes erővel dolgozott, a hajó még mindig nem bírta szétfeszíteni a jégtáblákat, úgy hogy ismét kénytelen voltam parthoz kötöztetni a hajót. Így maradtunk egészen június 27-ig, amikor este éjféltájban ismét nekivágtunk a jégtábláknak s ezúttal nagyobb sikerrel is, mert két óra tájban már négy kilométerrel előbbre jutottunk. Itt azonban ismét megállított bennünket a jég s csak július 3-án indulhattunk megint tovább, amikor is hat kilométert haladtunk a délnyugati irányba vezető széles csatornában.

Az előrejutás azért volt nehéz, mert az erős déli szél mind utunkba hajtotta és összetartotta a jégtáblákat, úgy hogy nem is remélhettük szabadulásunkat egészen addig, míg csak az időjárás és a szél iránya gyökeresen meg nem változik. Ez csak július derekán következett be, amikor a jég oly erősen meglazult, hogy megint nekivághattunk a hajóval. Mindjárt kora délelőtt hat kilométernyi utat tettünk meg, de aztán egy hatalmas jéghegyhez értünk, amely két napra ismét megállított bennünket. Végre, július 19-én, eltakarodott előlünk ez a jéghegy, úgy hogy déli 12 órától esti 8 óráig közel negyven kilométernyi utat tettünk meg. Ettől fogva több-kevesebb szerencsével kísértettük meg az előrejutást egész július hó folyamán s közben több ízben robbantanunk is kellett a jeget, ami sok időveszteséggel és meglehetős fáradsággal járt; néha pedig az is megtörtént, hogy a felrobbantott jégtömegek egy-egy hatalmas darabja rázuhant a hajóra s kis híja, hogy kárt nem tett némelyikünkben.

Augusztus első felében egyre tartott ez a nehéz munka s alig győztük leküzdeni a sok akadályt. Mindamellett, noha csak lassan, mégis állandóan haladtunk előre, míg augusztus 12-én ismét megállított egy hatalmas jégtömeg s ugyanekkor oly sűrű köd fogott körül, hogy semerre se mozdulhattunk. Meglehetősen csüggedt hangulatban ültünk ebédhez, mialatt Mogstad felmászott az árbockosárba, hogy hátha onnan jobban látna, alig ettünk néhány falatot, mikor felülről hangos örömujjongást hallottunk, s mire felszaladtunk a fedélzetre, a köd mintegy varázsütésre, hirtelen szétfoszlott s álmélkodó szemünk előtt, a jéghegytől balra, hatalmas, széles csatornát pillantottunk meg, melynek végében a nyílt óceán hullámzott, ameddig csak a szemünk látott. Rögtön hozzáfogtunk a munkához; senkinek se jutott eszébe az evés: mindnyájan csak a szabadulásra vágytunk s most már teljes gőzzel vágtunk neki annak a keskeny jégsávnak, mely még elválasztott a nyílt tengertől. Lázas erőfeszítéssel dolgoztunk mindannyian, s este hét órakor már áttörtük az utolsó bilincset is, mely az örök jég országához láncolt bennünket.

Szabadok voltunk tehát! Huszonnyolc nap alatt körül-

belül háromszáznegyven kilométernyi utat tettünk meg a jégen keresztül és most végre, három esztendei nehéz, fáradsággal és szenvedéssel teljes küzködés után, megint visszatérhettünk az életbe és újra láthattunk mindent, ami szívünknek kedves volt. Csak pár nap választott el bennünket hazánktól, a társadalomtól és mindentől, amire csak vágytunk: — s ez a hirtelen fordulat oly váratlanul ért bennünket, hogy szinte hinni se mertünk benne. Mint a nehéz lidércnyomásból ébredő beteg, kába öntudatlansággal bámultunk a hátunk mögött elmaradó jégmezőre, s csak akkor nyilallott szívünkbe az édes boldogság öröme, mikor előre tekintettünk a kéken hullámzó óceán tükrére.

Másnap reggel hét órakor már megpillantottunk egy vitorláshajót, s egyenesen feléje kormányoztunk, mert meg akartam tőle kérdezni, hogy nem tud-e valami hírt Nansenről és Johansenről. Körülbelül egy óra mulva egészen közel értünk hozzá, s akkorra már a legénység is mind a födélzetére csődült, mert oly egyenesen tartottunk feléje, mintha meg akarnók támadni. Alig száz lépésnyire álltunk meg tőle; a kis hajónak „Nővérek" volt a neve és Tromső kikötőjébe tartozott. Az első kérdés, melyet hozzá intéztünk, ez volt:

— Megérkezett már Nansen és Johansen?...

Azt vártuk, hogy igenlő választ kapunk, amelyre hangos hurrával készültünk felelni, — de a kapitány fejét rázva kiáltotta át, hogy: — „nem!"... Mikor aztán megmondtuk, hogy kik vagyunk, illetőleg mikor Botolfsen kapitány elolvasta hajónk nevét, rögtön megkért, hogy meglátogathasson bennünket s nem sokkal aztán fel is jött néhány emberével a fedélzetre. Több mint egy óráig kérdezgettük egymást kölcsönösen, s amikor végre kifogytunk a kérdésekből, Botolfsen kapitány megkért, hogy hadd utazzék velünk Tromsőbe, s mikor ezt megengedtem neki, saját hajója parancsnokságát rábízta a kormányosra. Tőle tudtam meg azt is, hogy Andrée svéd főmérnök léghajóval akar eljutni az északi sarkra s ez idő szerint a Dänen-szigeteken tartózkodik, várván a kedvező szelet. Ezt hallván, dél felé fordítottam hajónk irányát, azzal a szándékkal, hogy meglátogatom Andrée urat.

Éjféltájban végre megpillantottuk a szárazföldet, — 1041 nappal azután, hogy utoljára elszakadtunk a parttól! Megvártuk, míg a köd kissé eloszlott s reggel felé félgőzzel behajóztunk a Rothen-öbölbe, ahol a „Virgo" gőzös, az Andréefféle expedíció hajója horgonyzott. Messzelátónkkal láthattuk, hogy megfigyelik érkezésünket s Andrée, az expedíció többi tagjaival, valamint a „Virgo" kapitányával, nemsokára meg is látogatott a hajón. De ők se tudtak semmit Nansenről és Johansenről, úgy hogy kedélyünk még nyomottabb lett s valami sorvasztó komorság vett erőt mindnyájunkon. Egész bizonyosan hittük, hogy Nansen és Johansen jóval előttünk fog hazaérkezni, s most úgy fordult a dolog, hogy mi már itthon vagyunk, róluk pedig még semmi hír sincsen. Komolyan kezdtünk aggódni a két bátor férfiú sorsa miatt s még csak az a gondolat biztatott, hogy találkozik a Jackson-expedícióval, mely már két telet töltött a Ferenc József-földön. Sőt az is meglehet, — így reménykedtünk, — hogy Nansen és Johansen már régen megérkeztek a Flóra-fokra és csak a megfelelő alkalmatosságot várják, hogy hazatérhessenek.

Mindamellett el voltunk készülve a legrosszabbra is. Rövid fontolgatás után elhatároztam, hogy Tromsőbe sietünk, ahol biztos értesüléseket kaphatunk, ha ugyan vannak ilyenek Nansenről és Johansenről. Ha itt se tudunk meg semmit, akkor nyomban kiegészítjük készleteinket és visszautazunk a Ferenc József-földre, hogy megtaláljuk őket s aztán együtt térjünk haza valamennyien a Fram fedélzetén, mint ahogy elindultunk. Éppen ezért rövidre szabtam tartózkodásunkat is a Dänen-szigeten. Visszaadtuk a látogatást a „Virgo"-hajónak, megnéztük a léghajót, mely indulásra készen, csak a' kedvező szelet várta; még az éjjel friss vizet vettünk fel a hajóra s másnap, augusztus 15-én, hajnali három órakor elindultunk dél felé. Négynapi csendes hajózás után, augusztus 19-én reggel kilenc órakor pillantottuk meg a norvég hegyek kéklő ormait s a következő nap hajnali két órakor már horgonyt vetettünk Skjäervő kikötője előtt. Mihelyt a vasmacskát leeresztettük, azonnal csónakba ültem és Bentsen kievezett velem a partra, én pedig nyomban a távíróhivatalba siettem; minden áron fel

akartam verni a hivatalnokot, de jó darabig hiába dörömböltem a kapukon, míg végre kinyílt egy ablak a második emeleten s valaki kidugta rajta a fejét, hogy megnézze, miféle éjjeli csavargó csapja ezt az éktelen lármát. Ez a „valaki" maga a távíróhivatal főnöke volt, aki következőképen írta meg egy christiániai újságban az érdekes éjszakai jelenetet:

„Egyáltalában nem kellemes és barátságos érzelmekkel keltem fel hajnali félháromtájban, hogy kinézzek az ablakon, micsoda bitang csavargó dörömböl a kapumon oly irtózatosan. Hálóingben néztem ki s dühösen kiáltottam le:

— Az ördögbe, hát mi történt? Talán összedült a világ, hogy ilyen pokoli lármát csap?

„Egy szürkeruhás, hosszú szakálú férfit pillantottam meg, akinek külseje legott gondolkodóba ejtett, hogy hátha mégis elhamarkodtam a heves kifakadást, amelyre talán nem is volt okom; már éppen enyhíteni akartam szavaim élét, mikor az idegen csípősen válaszolt:

— Akárhogy sajnálom is, hogy zavarom az éjszakai nyugalmát, mégis kénytelen vagyok arra kérni önt, hogy nyissa ki az ajtót. Én vagyok a Fram parancsnoka!

„Rögtön tisztába jöttem azzal, hogy az idegen csak Ottó Sverdrup lehet; megszégyenültem és alázatosan feleltem hát neki:

— Azonnal megyek, kapitány!

„Gyorsan magamra szedtem a legszükségesebb ruhát s aztán lesiettem, hogy ajtót nyissak. Sverdrup kapitány egyáltalában nem bosszankodott, se azon, hogy ily sokáig megvárakoztattam, se azon, hogy oly barátságtalan szavakkal fogadtam, mikor először lépett hazája földjére a dicsőséges expedíció után. Sőt inkább nagyon barátságos és szeretetreméltó volt, mikor bocsánatot kértem tőle előbbi udvariatlanságomért. Mihelyt leült a hivatalban, első kérdésem természetesen az volt, hogy milyen úton tért haza. Elmondta, hogy éppen most érkezett meg Spitzberga partjairól; augusztus 13-án ért ki a nyílt tengerre, ahol csaknem rögtön találkozott Botolfsen kapitány cetvadászhajójával s a kapitányt is magával hozta. Aztán meglátogatta Andréet, aki éppen az indulásra készülődött, s tőlük

tudta meg, hogy Nansen még mindig nem érkezett haza, ami nagyon lehangolta, mert véleménye szerint Nansennek már jóval ő előtte kellett volna megérkeznie.

— Óh — feleltem mosolyogva: — ha csak ez a bánata van, ezen segíthetek, mert jó újságot tudok mondani Önnek Nansenről.

— Akkor siessen vele, kérem!

— Nansen augusztus 13-án érkezett meg Vardőbe s most Hammerfestben van. Valószínűleg ma indul el Tromsőbe egy angol jachton.

— Nansen megérkezett?...

„Olyan izgatottságban, aminőben még sohasem láttam embert, ugrott fel helyéről a hatalmas termetű kapitány s kétszer-háromszor is megismételtette velem azt az örvendetes hírt, hogy Nansen valóban itthon van. Aztán felkapta kalapját s nem is köszönve, kirohant a szobából; csak ennyit mondott:

— Ezt rögtön el kell mondanom a többieknek is!

„Nem sokkal aztán ismét visszatért Scott-Hansen, Blessing, Mogstad és Bentsen kíséretében, akik mind tomboltak örömükben, hogy Nansen végre megérkezett. Ez volt az utolsó gát, mely akadályozta őket abban, hogy szabad folyást engedjenek a szerencsés hazatérésen érzett örömüknek s most már eltűnt az utolsó aggodalom is, mely némiképen árnyékot vetett boldogságukra. Leírhatatlan az, hogy mennyire örültek; átölelték egymást, táncoltak, a szó szoros értelmében ujjongtak s egyre hangosan kiabálták:

— Hát valóban igaz?... Nansen csakugyan megérkezett?...

„Szinte reszketve az örömteljes felindulástól, egymásután elbúcsúztak tőlem és siettek vissza a hajóra, hogy a többieknek is tudtul adják az örvendetes újságot. S alig félórával később egymásután két ágyúlövés dördült el a Fram födélzetén, amit a legénység hangos hurrázása követett. Ezzel ünnepelték Nansen és Johansen hazatérését. A még mély álomban szunnyadó lakosság ijedten ugrott fel ágyából s többen félmeztelenül rohantak ki az utcára, — de aztán megtudták egymástól, hogy a Fram érkezett meg s pár órával később valóságos népvándor-

lás indult meg a nagyszerű hajó felé, melynek fedélzetén a legszívesebb fogadtatásban részesültek a látogatók . . ."

Most már nincsen sok mondanivalóm. Azonnal sürgönyöztünk Nansennek, a királynak, a norvég kormánynak és összes rokonainknak, hogy szerencsésen megérkeztünk: délben pedig a polgármesternél voltunk hivatalosak ebédre s mondhatom, hogy évek óta ez volt életem legboldogabb napja. Délután már útban voltunk Tromső felé, ahova este félkilenckor érkeztünk meg, száz és száz fellobogózott bárkától, csónaktól kísérve. Másnap, augusztus 21-én délutáni négy órakor futott be a kikötőbe Sir George Baden-Powell jachtja, az „Otaria" is s 17 hónapi távollét után végre ismét egyesült és teljes számban volt együtt a norvég északsarki expedíció.

(Vége.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár